

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

Ex libris
Ant. ČULDA, Praha VII.

Čulda

VÁCLAVA BENEŠE-TŘEBÍZSKÉHO
SPISY SEBRANÉ.

SPORÁDAL

JOSEF BRAUN.

DÍL DEVÁTÝ.

Z RŮZNÝCH DOB.

POŘADÍ TŘETÍ.

TŘETÍ VYDÁNÍ.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC.

1902.

Z RŮZNÝCH DOB.

HISTORICKÉ POVÍDKY

OD

VÁCSLAVA BENEŠE-TŘEBIZSKÉHO.

POŘADÍ TŘETÍ.

TŘETÍ VYDÁNÍ.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

1902.

Slav 7807.59.5 (9)
✓

Tiskem „Unie“ v Praze.

Na Slanských stínadlech.

(Psáno: 1877.)

L

Roku 1642 na osmý listopad byla noc tehdejším podzimkem jednou z nejhorších. Od vrchů fičel vítr tak prudce, že se člověku při každém kroku zatajil v prsou dech. Protrhané oblaky valily se příšerným hukotem nízko nad krajem. Ale byly to mraky na vítr; nespadloť z nich ani jediné kapky.

Vrátný na Lounské bráně ve Slaném pohlížel zamříženým okénkem do noci skoro bázlivě.

V nedaleké katovně ještě svítili. Chvillemi rozlehl se s té strany pronikavý štěkot psa.

Vrátný zavrtěl jaksi podezřele hlavou a přiložil tváře až k samým mřížím, aby viděl bystřeji.

Kolem oken míhalo se několik postav. Náhle shaslo v jizbě světlo, a zdálo se, že ujíždí tlupa jezdců ke „skalám“.

Chvilkami se mraky roztrhly a slabý záblesk měsíce zakmitnul se tmavou nocí, osvítil opravdu hlouček jezdců, ženoucích nemilosrdně koně do vrchu.

Vrátný, pohodiv několikráte hlavou a cosi zahučev, vrhl sebou na dřevěnou lavici podél uzounké hlásnice. Byl rád, že nemusil otevírati. Takovýto vítr bývá na staré vrátnické údy učiněný jed.

Jezdci za vrškem zastavili. — Tenkráté vinula se silnice úžlabinou, a na výšině, kde se dnes bělá kaplička, stávala šibenice. Za tehdejších časů bývaly popravy všední události. — Měsíc uschoval se jako naschvál za ten nejčernější mrak.

Za čtvrt hodiny uháněli jezdci již opět k Týnici, a dva muži, zahalení v pláště, vraceli se ke Slanému — do katovny. Ale silnicí nešli; zahrnuli se do polí, aby se s nikým nesetkali. — —

Druhý den ráno 8. listopadu vypravěli si po celém městě, že na dnešek pověsili na „stínadlech“ nějakého velkého pána. A co bylo lidu ve Slaném, všechnen hrnul se ke „skalkám“.

Na šibenici houpal se opravdu oběšenec. Byl to asi skutečně veliký pán, protože měl kabátec aksamitový a na kabátci zlaté bordury, jako nosívali císařští důstojníci.

Radní páni schnuli strachy a rychtář města Slaného odejel okamžitě na Smečno s dvěma konšely zpravit o nešťastné příhodě vrchnostenský úřad. — Slané bylo již tehdyž z počtu královských svobodných měst vymazáno. —

Ještě dopoledne přijeli úředníci ze Smečna, ohledali mrtvolu, sňali se šibenice a druhý den pohřbili oběšence počestně na hřbitově u sv. Gotharda.

Kat Mistopol musil též den dvakráté na magistrát, ale pokaždé řekl, že neví o ničem.

Hlásný na Lounské bráně neopovážil se na dnešní noc ani mysliti, aby mu rychtář s konšely nevyčetli myšlenky z' obličeje.

Radní páni dostali od jeho hraběcí milosti důtku a přijali ji s tváří skroušenou a s hlavami sehnutými až po kolena.

Celá tajuplná událost přišla znenáhla v zapomenutí. Povíдалo se tu a tam, kdo že by oběšenec mohl býti; ale určitého nevěděl nikdo nic.

Rychtář a konšelé byli rádi, že to odešlo jen tak jakoby s přeháňkou.

II.

a „stínadlech“ vykonal od těch dob provaz či meč kata Mistopola spravedlnosti zase mnohou službu. Neznámý oběšenec už dojista na hřbitově u dolejšího kostela spráchnivěl.

Byl zase sedmý listopad; ale dnes sežloutlé lípy na silnici mlčely a nad krajem byly daleko široko rozvěšeny šedivé mlhy. Podobaly se víku ohromné olověné rakve, jež neviditelná ruka spouštěla znenáhla k zemi.

Kolem „stínadel“ jeli opět jezdci, ale tentokrátě pouze tři. U popraviště na chvílku zastavili. Na šibenici houpal se nový host, nad utrácencem poletovaly vrány; jezdci pobodli koně, na výšině zatočili v pravo, městu se vyhnuli a stanuli teprve před katovnou.

Obrovský pes je přivítal strašlivým štěkotem.

Na prahu katovny objevil se Mistopol, už šedivý muž, sestárlý, ale dosud přímé, hřmotné postavy.

„Dostáli jsme slovu, mistře, na den!“ řekl nejstarší z jezdců.

Mistopol se uklonil a přivítal je. Dva seskočili s koní ešli do jizby.

„Poznali ho?“ otázal se jeden.

„Nepoznali.“

„Chtěl jsem mu dát na prsa tabulku.“

„Pan hrabě prý...“

„Mlč, mistře. Byl rád, žeš ho pověsil. Mohl by snad dělati nároky. A zde náš dluh, mistře! Tehdáž jsem neměl jediného halíře.“

S těmito slovy hodil starší, as šedesátiletý muž, na dubový stůl váček se stříbrňáky.

„Pane, ty nepotřebuješ?“

„Nestárej se, mistře.“

Mladý muž, soudruh staršího, nezaslechl z této rozmluvy jediného slova. Dosud byl ani oka nespustil s mladé dívky na dvoře, bezpochyby že dcery Mistopolovy.

V několika okamžicích byli však již jezdci opět na koních.

„Buďte tu zdraví!“ řekl starší; mladý druh jeho kývnul mlčky hlavou a už se jen kmitali úvozem od Slaného.

Mistopol usedl si venku na lávce, a když se tak díval za těmi jezdci, zdálo se, jakoby se mu oči rosily a tvář vlhla slzami. Či zdálo se jen tak? — Kat a pláč! Oheň a voda. Smrt a smích!

„Odkud že byli ti páni, tatíčku?“ tázala se zvonkovým hlasem dívka, usednuvši si k Mistopolovi. Starý pohladil ji po hedbávných vlasech, urovnal je na bílém jejímu čele a potom se jí zadíval do očí a hledal v nich... Bůh sám ví, čeho hledal v těch hlubokých zracích mladé dívky!

„Z daleka, Helenko!“ odtušil tlumeným hlasem.

„A ty je, tatíčku, znáš?“

„Jak bych je neznal, dítě, vždyť jsou...“

Kat Mistopol se náhle zamlčel.

„Pověz mi to! — Vždyť jsem tvá dobrá, milá Helenka!“ Dívka se nahnula ke starému muži blíž a oběma

rukama objala bílou hlavu jeho. „Jsou to páni nešťastní, vid' že! Jdou se podívat na svou zemi — ach Bože, na tu naši českou zemi!“

A zvonkovitý Helenčin hlas přecházel ve smutný hlahol umíráčku.

„Jsou, dítě — opravdu neboží. Otec toho mladšího mřval Vrané, Žirotín, ten starý býval mezi českým rytířstvem předním, a dnes nemají ani pídě vlastní země, ani kam by hlavu položili!“

„A před lety, tu také jednou byli. Do dneška se pamatuji na onu strašlivou noc. Tenkrátě jich bylo více, ty jsi jel s nimi, a ráno našli onoho cizího pána oběšeného na „stínadlech.“ —

Na silnici od Smečna zadrnčel čtyřspřežný povoz. V povoze seděl sám pan hrabě.

Za půl hodiny přišli do katovny dva drábové s rozkazem, aby se mistr Mistopol okamžitě dostavil na magistrát. Kat poslechl, zašel do vnitra, vzal na hlavu baret, přehodil přes sebe tmavý plášť a pustil se do města.

„Vrátíš se brzy, tatíčku?“

„Brzy, dítě.“

Helenka zůstala před katovnou a zadívala se ke Slanému za otcem.

Slané vypadalo tehdáž jako poloviční zřícenina. Co je Banér r. 1639 vypálil, nevzmohlo se; od těch dob spustlo ještě o několik domů více. Hradby byly na mnohých místech pobořeny, v příkopech hromady rumu a na rumech vyrůstala tráva. Toliko brány byly poněkud opraveny, ale také jen na rychlo. Jižní a východní strana byly k městu ani podobny.

A měšťané? — Byli na Smečně se suplikou a pan bě jim robotu odpustil za roční náhradu dvou set

míšeňských kop. Znak poddanosti zůstal jim však přece vypálen.

„Co ti chtěli ti radní páni s panem hrabětem?“ zeptala se Helenka, když se vrátil Mistopol.

„Nějaké staré účty, miláčku; vždyť víš, že se katovi za každou práci platívá, a kdysi mi nezaplatili.“

„Snad tehdáž za tu noční práci?“ zeptala se opět Helenka.

„Za tu, dcero má!“

Ale kat již nečekal další otázky; kvapným krokem odešel do jizby, baret pověsil na kolík, tmavý plášť do staré dubové skříně, z kteréž zároveň vytáhl jakési listy, odešel ke stolu, vzal péro a dal se v těch listech do psaní následujících řádků:

„7. dne listopadu 1647 byl jsem povolán na zdejší magistrát k rozkazu jeho hraběcí Milosti a pohroženo mi, že budu z úřadu svého sesazen. Bylo na mne uvaleno podezření pro jakési prý tajné dorozumění s exulanty. Jeho Milost hraběcí ráčila říci, že by se ve Slaném mohlo přihoditi to neobyčejné divadlo, aby kat kata odpravoval. Rychtář se při tom šelmovsky pousmál a přimlouval se za mne, jako bych já byl ve svém řemesle poctivý a ve Slaném už od několika kolen usedlý, a že bych ani nemohl jinak býti než věrný a poddaný. Načež jej Jeho Milost hraběcí přerušila v řeči a podotkla, že já o minulý zelený čtvrtek nebyl u správy Boží, z čehož já se opět vymluvil nátkou v očích. A potom, když mne ani v slovu nemohli nikde zachytiti, pustili mne s velikým napomínáním.“

Mistopol na okamžik ve psaní ustal.

Když písmo uschlo, složil opatrně listinu a vytáhl jiný papír.

Na tento napsal: „7. dne listopadu 1647 přijel p Pavel Kaplíř se synem po panu Fridrichu Doupovci, ex

lantu, a zanechal tu na splacení dřívějšího dluhu deset míšeňských kop, kteréžto peníze já si nikoliv nechtěl podržeti a učinil o nich toto opatření: „Že bych měl ve Slaném umřít, ať je dcera Helena rozdá jak následuje: Skřovi na Tuháni, Křepelkovi v Motyčíně, Juzovi ve Hnidousích po jedné, Tvrdkovi ve Studněvsi dvě, a ostatních pět ať pošle do Drážďan na jméno dědiců Johanesa Kaupilia, někdy husitského děkana ve královském městě Slaném. — Amen.“

Potom ještě jednou odkázání to přečetl, svinul zase opatrně pergamen a uložil ve skřini s ostatními listinami pod dolejší prkno.

Přesvědčiv se, že deska přilehla co nejtěsněji, odkryl v koutě polehoučku dlaždici, vzal deset kop a uložil je i s váčkem k ostatním.

Mistopol měl na tehdejší čas veliké bohatství. Mohl si za ně koupiti celé panství. Rytířské statky bývaly tehdáž za fatku a v Praze je takoruka rozdávali. A když si tak prohlížel ty plecháče s černajíciými tolary, kolikrát přeletěl mu kolem rtů hořký úsměv a pokaždé zahučel:

„A kdybych ti jich, Helenko, odkázal tolik, že by si za ně mohl ženich tvůj koupiti Smečenské panství a s panstvím i korunu hraběcí, všude přece jen řeknou, že otec tvůj byl kat. V tobě že není ani krůpěje krve Mistopolovy, neuvěří...“

Venku opět zaštěkal pes. Kat přišoupl spěšně dlaždici a pravou nohou hezky zprudka na ni došlápnuv, zašel k oknu.

Pan hrabě se vracel na Smečno, a řas ví, proč katův Tras vždycky provázel pana hraběte štekotem. Mohlo tudý jeti povozů co den k nepřehlédnutí, nevšiml si z nich žádného; ale pana hraběte nepropásl nikdy.

III.

hospodě „u bílého lva“ na Lounském předměstí sedělo tentýž večer několik veselých hostů při plných džbáncích. Světlo dvou kahanců, zavěšených na skobách ve klenutí, osvětlovalo prabídně očazenou, podlouhlou jizbu; ale hosté do džbánek viděli a chmelovina jim chutnala. Hraběcí pivovar hleděl někdejší pověst Slanského piva všemožně udržeti.

Městský dráb Plicka utřel si rukávem ošumělé uniformy ústa, postavil džbán pádně na stůl, podíval se vážně po společnících, jakoby s ním stálo celé město a celé Smečenské panství, oddechl si, zakýval hlavou a řekl: „Tak je to, braši; mám to z úst samého rychtáře. Mistopol dá si ode dneška pozor, aby se nehoupal co nevidět na „stínadlech“ sám. A to proto: Pamatujete se, jak našli před několika lety na šibenici oběšence? — Říkali, že to byl císařský úředník. Exulanti ho dostali do rukou a Mistopol mu zadrhl oprátku krk. Ovšem že za dobrý peníz!“ Dráb Plicka nezměnil ani na okamžik vážný výraz ve svém obličejí.

„Lež je to — v hrdlo lež! Mistopol je boháč, tolarý jsou mu jako nám halíře!“ ozval se provazník Setelák.

Dráb Plicka si poznovu přihnul a opět si utřel ústa rukávem. „Jsme tu sami známí. Mohu vám to tedy pověděti. Mají Mistopola v podezření, že je pokrytec, že je podtají husita,“ vyprávěl městský dráb.

„A rychtář má na něj zvláště svrchu. Jářku, braši, Helena by byla pro jeho Křištofa dobrý lov. — Rychtářův dům je na zboření, střecha polo bez šindele a ve vnitru všecko jen tak — tak.“

„Nevěřte, Setelák lže!“ ujímal se dráb svého pána. „Měli byste přijít k rychtáři a uviděli byste. Zrcadlo má až z Vlach a obrazy...“

„Po někdejším děkanovi, Plicko!“ prohodil uštěpačně Setelák. „A zrcadla víte odkud? — Po měšťanu Blejsovi!“

„Zdědil je!“ opíral se Plicka.

„Jako já co zdědím, bláhovče!“ smál se Setelák pořád uštěpačněji; pozdvihl plecháč a jedním rázem byla v něm chmelovina.

Setelák měl na Pražském předměstí dům. V městech se totiž říká každé chatrči dům, ale v té nejrozházenější vsi nemusili by se zaň stydět. Střecha pouhé latě, mezi latěmi polorozpadlý komín, okna zalepená papírem a dvěře „na provázek“. Setelák byl Slanský měšťan, trochu rýpal, ale jinak pradobrácký chlap. Někdy z jeho rýpání ovšem povstala rvačka; tomu však provazník Setelák chtěl a po rvačce mu bývalo vždycky nejvolněji.

Dnes se Setelák nějak ani nechtěl utišit, smál se srdečněji a srdečněji, tak jako vždycky před bitkou.

„Jáрку, braši, ať žije kat Mistopol!“ zahřímal Setelák a udeřil pádnou pěstí na stůl. „Šenkýři! — Nedbalče! A nějak napěň! Když se pije na zdraví, musí býti pěna na čtvrt lokte!“

Dráb Plicka ztichl a díval se významně po ostatních, náhle vstal a zmizel ze šenkovny.

„Jáрку, braši, my bývali královští měšťané, my mívali svá práva, my si mohli navařit piva co jsme chtěli, a našemu pivu dávali všude chválu a čest. Já měl dům jako zámek, dnes mám bídnou chaloupku a všichni jsme v tom hůř než sedláci!“

Setelák při těchto slovech stál, v levici držel plecháč a pravici měl sevřenu v pěst. Tváře mu zčervenaly a

oči jeho svítily o něco prudčeji než kahánce. Soukenník Procházka a rezník Fiala mu přikyvovali a nevšimli si ani, že na prahu stojí drábové s provazy a že jdou pro Seteláka.

„Půjdeš s námi, Seteláku!“ ozval se Plickův hlas.

„Až po půlnoci, vy syslové!“ zasmál se upřímně Setelák.

Tímže však mžikem vrhlo se naň několik chlapův; ale ani se ho nedotkli. Tři leželi jedním rázem na zemi se zakrvácenými tvářemi.

„Mne, Slanského měšťana, mne — Seteláka, kterýž měl na Pražském předměstí dům jako zámek, mne zatýkat! — Pojdte a zkuste to!“

Potom převrhl stůl a zatočil odraženou nohou židlice, že drábům přešla okamžitě chuť zkusiti, jak je pádna roztočená ruka Setelákova.

Fiala s Procházkou také se stavěli hrozivě proti „právu“.

„Však za to zítra odpovíte! — A ty, šenkýři, s nimi!“

„Odpovíme; ale dnes nás necháte!“

Dráb Plicka vrtěl hlavou, jak to už za té poddanosti došlo daleko. „Tak nebývalo za královských rychtářův, a ještě ledacos nebývalo,“ pomyslí si Plicka, ale mlčel, protože byl věrný služebník. Ale že si to se Setelákem pokazil, přece ho jen poněkud mrzelo. Setelák platíval za městské dráby mnohý řád, zvláště když prodal „amerikánské“ holuby, jednoho po tvrdém tolaru.

„A to že je městská stráž? Jsou to myši — křečkové! — A já měl v ruce přec jen dřevo, oni halapartny. Scházelo, aby proti mně byli namířili, jednoho za druhým bych byl poškrtil. Hej, šenkýři! — Nalejve! Tak lehce jsem ještě nikdy nevyhrál. Zapijeme to!“

Ale šenkýř se k tomu nějak neměl.

„Bojíš se? — Bojíš-li se, půjdu do sklepa sám, natočím si sám, ale pak zaplatím sobě.“

Šenkýř stál ještě jaksi nerozhodně; zdálo se, že má cosi na jazyku. Na mysli tanul mu zítřek před magistrátem a možné odejmutí práva šenkovního. A jeho hospoda na zdejším předměstí byla jediná, co se zase zdvihla po Banérovi.

Výdělek za to stál; „formani“ zůstávali u „bílého lva“ nejraději. Ale chvalné pověsti osamotnělá hospoda nepožívala. Bylo tu lecky vídati podezřelé tváře, hrávali tu v kostky, a mezi lidem proskakovaly řeči, že prý už „u bílého lva“ leckdo prohrál život. A aby byl šenkýř jist, uměl si naklonit i městské mušketýry. Proto mu bylo také velmi nemilé, že přijde s magistrátem do sporu pro — Seteláka, kterýž sice dal vydělati, ale ošiditi se nedal.

„Měšťanu někdejšího královského města nechťtí za peníze nalítí! — Jářku, ty ,modrý Janku‘!“

Hospodskému „u bílého lva“ přezdívali „modrý Janek“, protože nosil kytli z modrého plátna jako Němci.

Šenkýř vzal plecháč a odešel beze slova do sklepa.

„A tohle vám ten křeček nepověděl, co povím vám já. Rychtářův Kryštof chce Helenu, rychtář však Helenu ne, ale katovy peníze. Mistopol nedá ani synovi dceru, ani tatíčkovi peníze, a tak se nesejdou. Proto ho špehují, vymýšlejí na něho, sočí, a vrchnost věří. A ten sysel myslil, že nám poví něco nového. U mne už to starý ,rousňák‘ vrká na střeše celý rok.“

Setelák — vdovec a bezdětek — liboval si také v holubářství. Byl „opatrovníkem“ holubů v celém zdejším kraji. —

V Lounské bráně přecházel vrátný nepokojně. Chvillemi zadíval se k „bílému lvu“. Světlo se tam dosud kmitalo, ač už dávno odtroubil desátou.

„Čertovská peleš! Nejlépe ji rozbořit!“ zahučel.

Před šenkovnou zapráskaly náhle biče, zařehotali koně a rozlehlo se hromovité zaklení po německu. Byli to vozkové z Chomútova. Dnes se zajisté někde opozdili, a šenkýř je nešel přivítat, poprvé, co tudy jezdili, a do karet se s nimi také nepustil. Po tolarech mu sice svítily lišácké oči lakotně, protože Němci hrávali vysoko; ale dnes se nehnul.

Setelák zůstal už v hospodě z večerních hostů sám, ale jen tělem. Duše jeho byla na radnici před magistrátem a jazyk se namáhal k nadávkám. Ale okamžitě sklesla vždy zase hlava jeho na stůl bez vlády.

Druhý den ráno odvádělo Seteláka na radnici šest mušketýrů polo rozespalého a polo opilého. Dráb Plicka rozhlížel se ulicí, jakoby bylo město spaseno, že vedou Seteláka.

Šenkýři od „bílého lva“ opravdu zapověděli „šenk“, protože přechovává buřiče, že jde o něm všude nekalá pověst, a vypověděli ho z města. Mnoho mu však tím neuškodili. Za krátký čas měl zase hospodu, ve Slaném ovšem ne, ale „dolejší“ pod Týnicí, a to v nájmu od samé vrchnosti. „Modrý Janek“ slíbil největší plat, páni potřebovali peněz, a nový šenkýř jich měl nastrádaných dost a dost a nařízených ještě více.

IV.

d několika dnů nebylo Mistopola v katovně ani viděti. Kam odejel, nevěděl nikdo. Na úřadě oznámil, že si jede pro dědictví do Drážďan po nebožtíku strýci.

Rychtář se přívětivě usmál, přál mu šťastnou cestu, ještě šťastnější návrat a chtěl mu i podati ruku, kdežto Mistopol tuto zdvořilost, u radních pánův až příliš neobyčejnou, přehlédł.

Rychtář mohl příčině katova odjezdu úplně věřiti. Když ve Slaném reformovali, odstěhoval se také bohatý měšťan Bláha, a ten, jak se říkalo, byl Mistopolův strýc po matce. Během času mu děti v cizině pomřely. Bláha zašel také z nenadáni, a k dědictví prý se nepřihlásil, leč jediný Slanský kat.

Mistopol před lety bludařství na radnici u přítomnosti pana Pavla Michny a pana Mikuláše Hazmburského odprisáhl a byl dobrým katolíkem, ač od posledního vpádu Švédů vyskytovaly se o jeho pravověrnosti tu a tam řeči podezřelé.

Když se konal průvod za odvrácení hladu a vojny do Družce, kat Mistopol se dostavil první do chrámu sv. Gotharda.

V katovně hospodařil zatím starý čeledín Barnabáš. Jemu také svěřil mistr svou dceru v ochranu, a věru, Barnabáš po celý čas Helenku ani s očí nespustil. Sřežil ji ostrážitěji, než skalní duchové v bájích střežívali zakleté dívky. Pozoroval každý Helenčin krok, a zašustlo-li se jen co kde, rozhlížel se opatrně po dvoře, hotov jsa vetřelce okamžitě svým „uměním“ proměnit v kamenný sloup.

Helence Mistopolově nevyrovnala se ani jediná měštka. Leckterýs měšténín podíval se časem ku katovně; ale když mu přišla na mysl pochmurná, zádušná tvář mistra popravce, zachvěl se, rychle odvrátil zrak, jakoby chtěl cosi se sebe setrástí, protože o katu Mistopolovi se povídalo, že je se zlými duchy ve spolku.

A to si také lidé vyprávěli, že vnady Helenčiny nejsou od přírody, že Mistopol má divotvorné šťávy a těmi že se jeho dcera myje každý den před slunce východem a večer, než první hvězda se objeví. A někde přidali, že prý by těch šťáv neprodal za nevím co, že prý si sama hraběnka poslala do katovny, a Mistopol prý vzkázal, za celé Smečno že nedá ani jediné kapinky.

A opravdu: líce Helenčiny zdálo se, že jsou potaženy průsvitnou, bělounkou rouškou, a pod tou rouškou jako by kvetly nejluznější stolisté růže. A rtíky Helenčiny? Až budou v hájích jahody, jděte se časně z rána na ně podívat, a to přede dnem sv. Jana Křtitele.

V Podlesí si na ně holky do dneška chodívají než slunce vyjde, natírají si jimi rty a potom se umývají v potoce. Však vědí proč.

Rtíky dcery katovy byly však vábivější, než v lese nejplnější jahody. A oči její? — Však jsem již řekl, že byly hluboké, starý kat že se do nich vždycky zadíval, jakoby na dně jejich viděl nový svět, v tom světě jiný neznámý lid, na nějž nebylo třeba jeho meče, ani na stí nadlech šibenice.

Už minul dnes čtvrtý den, kdy kat odejel a dosud se nevracel.

Helenka seděla v jizbě u krbu; kdykoliv zaskřípaly dvěře či okenice, do nichž zaléhal vítr, pozdvihla hlavu, naslouchala a podívala se na Barnabáše a s Barnabáše na veliké dřevěné hodiny u dveří.

„Už sotva přijde, vid' že, Barnabáši?“

Starý čeledín, zdálo se, že dřímá; ale přimhouřené oko jeho vidělo bystřeji a nakloněná hlava poslouchala tím ostražitěji.

„Ty dřímáš, a mně tu tak smutno, Barnabáši!“

„V katovně vždycky smutno, Helenko!“ prohodil lhostejně čeledín. Hlava klesla mu opět na prsa a zraky se opět přimhouřily.

Hlenka zahleděla se na starý obraz na stěně, z něhož vyhlížel mladý muž v panském šatě, se španělským vousem, vlasy ostříhanými skorem do hola a běloučkým ohrdlím.

Obraz byl asi starý, leskle šedalo se již rezné plátno a na mnohých místech splývala barva ve tmavou hmotu. Obličej však byl dosud neporušený. Snědá, poněkud zamračená tvář činila muže o několik let starším, než byl opravdu; ale byla i s tím pochmurným nádechem vábivá, a kdo ví, zdali by nebyla ztratila dojemného výrazu při oku rozjasnělém a s úsměvem kolem rtů.

Hlenka se již mnohdy tázala otce, kdo že na tom obraze mezi oběma okny.

„Nevím, dítě,“ odvětil někdy rychle otec.

„A jak se dostal takový pán, tatíčku, k nám?“

„Sám Pánbůh ví, kde jsem k němu přišel.“

A jindy zase řekl: „Koupil jsem jej od měšťana jednoho za několik grošů, ještě před Švédý.“

Hlenka však se dovítíla, že tatíček asi dobře toho pána na obraze zná; ale že nechce pověděti. A kdyby se byla podívala do zrcadla a ze zrcadla na ten obraz, byla by řekla, že je tomu muži až příliš podobna, jediné že jí se tvář nemračila, že nebyla sluncem opálena, ale tak jemňounká, jakoby byl o ni vítr ještě ani nezavadil. Na neštěstí však neměli v katovně žádného zrcadla, a když

se chtěla Helenka viděti, dívala se do čisté, tiché vody ve studánce.

Plaménky na krbu rozhořivaly se prudčeji a prudčeji, a pokaždé zašlehly do té snědé, zamračené tváře na obraze, na chvilinku ji osvětlily, a Helence se zdálo, že ty tmavé oči ožívují, že se upírají přímo do jejích zrakův, ústa že se pootevírají, jakoby chtěly vyzraditi nějaké tajemství...

„Ty nevíš, Barnabáši, kdo že na tomhle obraze?“ zeptala se náhle věrného sluhy Helenka.

„Nějaký český pán, dceruško!“

„A kde se vzal až v katovně obraz českého pána? Ty toho, Barnabáši, tolik víš, tolik pamatuješ, a tohle že bys nevěděl?“

Starý čeledín zdvihl tentokráte hlavu rychleji; měl již cosi na jazyku, ale vzpamatoval se v čas. „To věru, dceruško, nevím.“

„A přece jsi viděl Bavorsy, za nimi Sasíky, v kostele dolejším pamatuješ husitského děkana, a to že bys nevěděl?“

Helenka uměla mluvit tak svůdně a tak chytrácky.

Barnabáš nemohl vzpomínkám zašlých dnů odolati; usmál se a pokyvoval hlavou už důvěrněji. „Tys tu ještě tehdyž nebyla; Pcherský farář byl utrakvista, Kvílický pod-obojí — chci říci, žeš nebyla ještě na světě. V Lidicích ubili sedláka se selkou pro jediný tolar, lidé, kde mohli, prchali do lesů, v lesích ohryzovali se stromů „kůru“ a přece umírali hladu.“

„A kdy že mi, Barnabáši, umřela matička?“

Barnabáš se zarazil a poohlédl se. Venku zaskřípaly dveře jaksi nápadně. Starý čeledín vstal a šel se podívat na dvůr; ale vrátil se za několik okamžikův upokojen.

„Kdy že ti matička umřela? Věřu, už to ani z paměti nevím. Mistr má však někde všecko zapsané. Bylo to asi v ten čas, kdy se z Čech stěhovali Sasíci. Helenko, už

táhne k jedenácté; bude čas k odpočinku. Až dohoří, nepřikládej!"

Na krbu vypryskl poslední paprsek. Barnabáš odřikával si již ve vedlejší komoře polohlasitě večerní modlitbu.

Helenka však neměla na spánek ani pomyšlení.

Chvilí seděla potmě; potom vstala, pokročila ku stěně, jež přiléhala ke komůrce Barnabášově, a naslouchala. Zdálo se jí, že slyší chrapot. Rozsvítila tichounce kahanec, přesvědčila se, zdali jsou dvěře dobře zavřeny, a nalezši na polici klíč, otevřela starou dubovou skříň. Skrz naskrz ji prohledala, nejednou, ale dojista již desetkrát, pokaždé však marně.

Náhle utkvělo oko její na spodní desce ve skříni, zaskřílo se, a Helenka sehnula se prudčeji, než kdyby byla poklad hledala, a uviděla neklamně znamení — modrý plamének. V několika okamžicích deska povolila a objevil se otvor, přeplněný rozličnými listinami, ponejvíce pergamenovými.

Se zimničným téměř chvatem probírala se v nich; ale jednu za druhou opět ukládala. Byly to namnoze zápiscky popravní a rodinné paměti předků Mistopolových. Helenka je tu a tam prohlédla a zase dala se do přebírání zažloutlých archů, na nichž místy vybledly písmeny k nepřečtení.

Nejniže vespod ležela listina, zavnutá černou hedbávnou stužkou. Byl to také pergamen. Ale na této listině spočinuly zraky její se zvláštním, nevypravitelným pohledem. Oči její jen hltaly písmeny a pergamen se jí v rukou chvěl. Dvakráte přečetla již podivné, tušené řádky a zase znovu začínala.

pátek večer, před nedělí smrtelnou, toho roku po vpádu Sasíků do Čech, a když vyšel nový přiostržený mandát z císařské kanceláře ve Vídni, aby všichni, kdož zůstávají tvrdošíjně při tom ošklivém kacířství, vystěhovali se pod ztrátou hrdla z českého království, přišel do Slanské katovny zletilý muž s děťátkem v náručí a prosil o nocleh. Chudás sotva již vlekl za sebou nohy a div neklesl umdlením. Bídu a nemoc měl v obličejí vepsány až příliš zřejmými literami. Šat byl asi někdy skvostný, aksamitový, tu a tam zbyly ještě na něm kusy zlatého lemu; ale na loktech byl rozedrán a na prsou barva téměř k nepoznání.

„Z daleka, brachu?“ zeptal se Mistopol.

„Až od Berounky. Jdeme celý den a ještě jsme neměli sousta v ústech.“

„A kam?“

„Kam jich přede mnou odešlo už tisíce.“

A děťátko — dívka — zaplakalo.

„Matka nám umřela na cestě. Dnes ráno jsme ji pochovali.“

Holčička vyhlédla zpod vlněného šatu a rozhlédla se po jizbě; po líčkách skanuly jí slzy a zuby zimou drkotaly jako už ze zvyku.

„Měli jsme při Berounce v lesích hezký dvůr, při dvoře vesničku, a já již myslil, že zůstaneme v pokoji. Ale přišli k nám od Breunerova regimentu a s nimi sám zlý duch. V několika dnech přijel královský komisař z Berouna s listem, kterýž ze mne činil psance a žebráka. A když jsem se se dvorem po rodičích nechtěl rozloučiti, přišli

žoldáci a vyházeli nás do psoty jako němou tvář. Žena to chudinka zaplatila životem. Nešťastná, dobrá žena ná! — Jsem příbuzný s Kladenskými, a když jsem dnes zaklepal na bránu jejich zámku a když jsem pověděl, kdo jsem, co mne potkalo a kam jdu, neznali mne, ani drobtů mi nepodali, a císařští důstojníci tam měli před sebou plné mísy a plné poháry. Já nechtěl pro sebe ničeho, pro tohle nevinné dítě jsem je prosil.“

Obstárlý muž na okamžik utichl, sevřel rty a oči jeho zableskly se zásvitem šílenosti.

Žena Mistopolova dívala se na holčičku se slzami.

„A mohls zůstatí ve dvoře?“ zeptal se Mistopol.

„Mohl jsem; ale chtěli za to mou víru. Ty jsi katolík; ale špatným bys byl katolíkem, kdybys se víry své zřekl za hrnce masa egyptského.“

Kat Mistopol svěsil hlavu, čeledín Barnabáš vstal a vyšel ven; zdálo se mu prý, že opět někdo klepá na vrata.

„A já volil, co volili přede mnou tisícové a tisícové.“

„A přece o panu Adamu Eusebiovi na Kladně se vypravuje, že je vtělená dobrota, že je učiněná láska, že v almužně nezná mezí, že si poklady pozemskými, jak onehdy o něm řekl na Smečně páter Menino, získá poklady nebeské,“ podotkl kat Mistopol.

„Potom jsem šel do Slaného, v celém městě jsem prosil o přístřeší, a nedopřáli mi ho, protože se báli, aby se o nich neřeklo, jakoby byli přechovávači. Žena mi umřela, dítě by bylo zmrzlo, a já více nemohu... Bože spravedlivý!“ zaúpěl český rytíř Ctibor Žďárský na cestě z vlasti své pod pohostinským krovem Slanského kata Mistopola.

A když ráno v katovně vstávali, posvětil Mistopol noclehníku do tváře; byla jaksi podivně stažena, pod

bělavým obočím oko obrácené v sloup, a dítě drželo v dřímotách oběma ručkama okolo krku otce — nebožtíka. —

A tuto událost věrně vypsanou pérem kata Mistopola na tvrdém pergaménu, čtla už Helenka as po páté.

O něco níže byly připsány následující řádky:

„Třetí den po té, to jest třetí den po neděli smrtelné, narodilo se ženě mé dítě mrtvé, kteréžto jsem zakopal pod okap, a Helenku, dcerušku po nešťastném panu Ctiborovi, přijali jsme za vlastní.“ A co dodatek stálo ještě na samém okraji, ale už zažloutlým inkoustem: „Po panu Ctiborovi zbyl mimo dítě ještě obraz; bezpochyby že jest to on sám za mladých let, kterýžto obraz pověsil jsem v průčelí mezi oběma okny pod kříž.“

Helenka pergamén zase pečlivě svinula, stáhla černou hedbávnou stužkou a vložila do skříně s ostatními zápisky. —

Již prodíraly se šterbinami silné dubové okenice pa-prsky sluneční, a Helenka seděla ještě tak ustrojena. Nebyla po celou noc ani oka zavřela.

Barnabáš si ráno dobře všiml začervenálých zraků dívčinych a vybledlých lící, a zavrtěl hlavou. A když si usedla k oknu a zadívala se do šedivých oblak, jakoby v ní ani duše nebylo, a potom opět k obrazu, zase tak zavrtěl ostražitý čeledín hlavou a zahučel cosi.

„Tobě dnes, Helenko, nesvědčí! Měla jsi ošklivé sny, viď že, holečku?“ Starý Barnabáš se ku konejšivé řeči musil přetvařovati. „Co by ti řekl tatíček, až by se vrátil a uviděl, že postonáváš po ošklivých snech.“

„Tatíček?“ opětovala Helenka obrátivši se a pohleděla ostře jasně modrýma očima starému čeledínu v obličej. „Máš pravdu, měla jsem nedobré sny, Barnabáši. Poslouchej! Zdálo se mi, že se přes katovnu ženou černé mraky v těch mracích že se blýská a že vidím v těch oblacích

tvář mého otce. Náhle zasvítilo se mi nad hlavou, zaráchotila rána, k nohám klesl mi tatíček mrtvý, a já tu zůstala samotna v cizím kraji a mezi cizími lidmi.“

„Divný sen, věru divný. Aby se otci něco po cestě nepříhodilo. Dnes už musí přijít.“

„Půjdeme naproti. Doprovodíš mne, Barnabáši.“

„V noci jsi, Helenko, dlouho svítila,“ pravil rychle čeledín a přimhouřil oči.

„Četla jsem tamhle v kronice, jak vypálili za husitských dob zdejší město, jak upálili před kostelem sv. Gottharda husitské kněze. — Četla jsem, dokud neshořela louč do posledního kousku.“

„Bude však, Helenko, lépe, zůstaneme-li doma. Začíná pršet, a potom — víš, že rychtářův Kryštof stopuje každé tvé hnutí.“

Helenka neodpověděla. Opět usedla si k oknu na lavici a zas se tak zadívala do šerých oblaků, že Barnabáš již zakýval hlavou po třetí a začal pochybovati v mysli své, zdali to byly opravdu jen nedobré sny, jež ležely Helence v hlavě už od rána.

VI.

a rychtě královského někdy města Slaného zasedali radní páni v plném počtu, rychtář po pravici komisaře jeho excellenci pana hraběte.

Před nimi stál muž, dle oděvu nadobro rozedřeného, někdy císařský rejthar. Po boku visel mu na řemeni nastaveném provázkem jezdecký kord. I boty měl

potulný voják ještě rejtharské. Opíral se nedbale o dubovou židli a chvilkami rovnal si na bradě pocuchaný španělský vous. Na zarudlé tváři nenalezli byste snad jediného místečka, kde by šavle nebyla zanechala brázdy. Hlavu měl ostříhanou do hola a kolem hrdla jakýs zažloutlý cár.

„Tedy že bys mohl, Jošku, na své výpovědi přísahati?“ tázal se ho vážným, přísným hlasem rychtář města Slaného a změřil jej pohledem od hlavy až k patě.

„Umřít, nejen přísahat, pane rychtáři!“

„Slyšeli jste, pánové?“

Pan hraběcí komisař pozdvihl také hlavu. „Pravils, že zdejší kat Mistopol je srozuměn s exulanty?“

„Ano, pane komisaři.“

„Pravils, že slouží dvěma pánům?“

„Třem, pane komisaři. Městur Slanému, potom jeho hraběcí milosti, ale nejvíce a nejvěrněji exulantům.“

„Nařkls ho, že se propůjčil k oběšení pana Jiřího Haranta, císařského plukovníka a bratra generála Viléma Křištofa?“

„Byl jsem, pane komisaři, exekuci přítomen.“

„Sloužilš ve švédském vojstě?“

„Pane komisaři, kdo dal větší žold, tomu jsem věnoval své rámě a svou hlavu. Dnes jsem opět císařský.“

Pan komisař vstal a pokynul městskému písaři. Tento přinesl dvě svíčky, rozžehl je, uprostřed postavil ukřižovaného, a voják z třicetileté vojny přísahal.

Konšel Brodský se při té přísaze usmíval, pan rychtář hryzl se do rtů, péro městského písaře skřípalo, a pan komisař sledoval pozorně každé slovo, jež zvučným a pevným hlasem pronášel člověk, kterýž s toutéž lhostejností dovolával se na doklad výpovědi své Boha, jako když tasil kord na svého protivníka v kostkách, kterýž se nechtěl dát obelstít o naloupené peníze.

A když odpřisáhl, opřel se opět o lenoch židlice a počítal v duchu, jakou dostane mzdu a na kolik veselých dnů mu jidášské peníze vystačí.

Písař Bartošek tu byl za mžik s váčkem grošíkův. Vysázal jeden za druhým na postranní stolek a pokynul Joškovi.

Vojín se ušklíbl a bez okolků shrábl peníze. Ani nepoděkoval, ani se pánům neuklonil. Očekával dle všeho za službu svou větší odměnu. Vzdálil se s flumeným zaklením.

„Pánové, vychováváme si a hýčkáme na vlastních prsou hada!“ pravil konšel Brodský, sotva že se dvěře zavřely za udavačem. „I příčina odchodu jeho do Drážďan je vyhaná. Slyšeli jste, že se Švéda opět žene k našim hranicím? Sasíkům ještě nezašla chuť na naše království, exulanti fedrují kurfiřta, kde mohou a jak mohou. A jedním z nejnebezpečnějších zvědů jest kat Mistopol. Vyslal jsem za ním člověka na své útraty, a ten přinesl o služebníku jeho hraběcí milosti prapodivné zprávy. Kaplíř ho doprovázel až na naše pomezí, a na hranicích tiskli si ruce „na shledanou“.“

Pan komisař přesedlal při těchto slovech nepokojně na židlici, potažené medvědinou.

„Já mu nevěřil ani tenkrát, když odpřisáhl na radnici před panem Michnou bludařství a když přijímal v kostele, jazykem rouhavým poprvé pod jednou,“ pokračoval konšel. „Pověsil si na tvář škrabošku a tou škraboškou klamal do dneška celé město, slavný magistrát a milostivou vrchnost zároveň. Nechci mu přitěžovat; ale pamatujete se, že Švédové vrazili vždycky do těch domů, kde byli nejhorlivější přívrženci rodu Smečenského? — Já musil vydat lupičům poslední peníz, těžce a za dlouhá léta nastřádaný.“

Konšel Brodský mluvil, jako když syčí ze zákrytu had; žlutá jeho tvář žloutla při této řeči ještě nápadněji, a kolem svadlých rtů přeletěl chvilkami jizlivý úsměv, také jako když se vráží někomu do srdce ocel, a také s úsměvem.

Konšelé dívali se při této obžalobě jeden na druhého, a ještě více věřili přísaze vojínově, řeči Brodského víry úplně nepřikládali. Ale mlčeli, protože se báli.

Brodský vážil u jeho excellenci více než celý magistrát dohromady, a s komisařem byl jedna ruka. Po městě se proslýchalo, že konšel Brodský chce při děkanském kostele založiti bohatou fundací. Mohl také; byl bezdětek a jmění měl veliké. Přišel k němu za dřívějších zmatků, skupoval od vystěhovalců domy za „capart“, a ještě se povídalo, že v jednom z koupených domů našel obrovský poklad.

Pocty a poklon konšel Brodský dbal nesmírně. A chodil také jako pravý patricius. Kabátec nosil vždycky jen z aksamitu, a to z nejdražšího aksamitu černé barvy se stříbrným střepením, kalhoty taktéž aksamitové a přesky na střevicích tolikéž stříbrné. Plášť míval krátký po španělsku, z těžkého, křížového hedbáví.

Jediný z celého města, kdo se na Brodského díval skorem vždy s uštěpačným výrazem ve tváři, byl kat Místopol, a to panu konšelovi pokazilo mnohou noc a ztrpčilo mnohou chvíli.

VII.

ouže hodinou, kdy ještě dlel magistrát pohromadě v pilných poradách, jak naložiti s Mistopolem, seděl tento ve své jizbě nad pergamenem a psal.

Když otevřel v dubové skříní tajný úkryt, zdálo se mu, jako by se zde byla hrabala v papírech cizí ruka; ale každinká listina byla pečlivě složena na druhé, že by jí sám nebyl lépe uložil. Zavolal Barnabáše, mluvil s ním cos potichu a poněkud se upokojil. —

Dopisoval už poslední řádky: „27. dne martii léta Páně 1648 zemřel Blejsa, někdy měšťan Slanský, ve stáří let šestašedesáti. Dejž mu Pánbůh lehké odpočinutí! — O jmění svém nařídil, jak následuje: Na podporu a výživu chudých exulantů dvě stě kop míšenských, kteréž ihned jsou rozdány. Item: sto kop míšenských na podporu těch, kteří, ač se pokatoličili, v srdci zůstávají napořád věrni slavné někdy víře otců, kteréhožto nařízení pro kraj Rakovnický vykonavatelem a peněz doručitelem jmenován jsem já Daniel Mistopol. — Amen.“

Mistr odložil péro a svinal pergamen; sotva že zapadl ve skříní zámek, ozvaly se před katovnou kroky. Už se setmívalo. Helenka veběhla uděšena do jizby a za ní v patách Barnabáš.

„Městští drábové — tatíčku!“ vyhrkla dívka ze sebe sotva dechu popadajíc. Poslední slovo jí uvázlo v hrdle.

„Pust je sem, Barnabáši!“

„Jdou s konšely, mistře“

„Aťsi třeba i s rychtářem! — A Třasa uvaž dříve na řetěz.“

V několika okamžicích byli drábové v jizbě a s nimi konšel Brodský a ještě jeden z radních pánův. Ale než překročili práh, poznamenali se všichni křížem.

„Jsi nařčen, mistře, z těžkých provinění. Řeči o skrytých skutecích tvých donesly se až k panu hraběti, a já jen na rozkaz jeho přicházím, abych učinil, co velí úřad a postavení mé,“ promluvil pan Brodský.

„A úřad a postavení velí tobě?“

„Tebe zatknouti!“

Mistr Mistopol nezměnil ve své tváři ani jediného rysu. „Čiň svou povinnost!“ prohodil skoro lhostejně. „Ty, Barnabáši, opatři zatím mé hospodářství a bdi nad dítětem. A Helenko — modli se za nepřátele otce svého!“ Potom políbil vzlykající dívku na čelo a podal ruce městským pochopům.

Drábové přistoupili nesměle, a když mu dávali železa, pořád se báli, že ta železa spadnou, že se Mistopol stane neviditelným a že jim uškodí.

Helenka usedla si na lavici a z plna srdce svého plakala — pro otce? — Chudák otec ležel na hřbitově, dcera o hrobu jeho ani nevěděla. Nejspíše že i jeho rov Švédové rozházeli. Celý hřbitov kolem kostela obrátili v poušť. Staré pomníky spěráželi a z kamenných kalichů napájeli koně. — Pro toho největšího dobrodince řinuly se jí proudy horkých slzí po lících, kteréhož jí odvedli dnes — na smrt.

„Utíš se, Helenko, upokoj se! Nenaleznou na něm ani jediné skvrny. Zítra jej zase pustí, uvidíš, že pustí!“ těšil dívku Barnabáš, ale ani sám těm slovům svým nevěřil. Konšela Brodského znal příliš dobře a osudného okamžiku dnešního čekal již dříve, protože úřady platíva za vhodnou lež dvojů sobně. V nepokojných časech býv

mnoho podlých a nepoctivých lidí, a těch, kteří čekají na lež a lži užívají pro sebe, ještě více.

„Víš, co ti řekl otec, Helenko? Modli se raději za jeho nepřátele!“ hovořil dále dušeným hlasem Barnabáš. „Aby na ně Hospodin poslal síru, ohnivý déšť, aby zničil rozumy jejich a spletl jim jazyky! Za to se modli, Helenko!“ —

V katovně modlila se dívka se starým čeledínem za nepřátele Mistopolovy, a ve městské šatlavě zarachotily klíče: do vnitra vstoupil muž zahalen v plášť skoro až po paty, jaký nosívali členové cechův o pohřbech.

V šatlavě kmitalo se u stropu slabounké světélko. Pozdní navštěvovatel shodil plášť a pozdravil nad obyčej přívětivě.

Mistopol uslyšev známý hlas, zachvěl se, ale ani slova neodpověděl.

„Přicházím, mistře, jako dobrý přítel. Jářku, mistře Mistopole,“ zahovořil přichozí hlasitěji, „z čeho jsi nařknut, dokážou ti všechno, a rozsudku se můžeš domyslit. Poslechněš-li mne, bude naše město zbaveno divadla, jak řekl onedlouhý pan hrabě, že kata vpletou na kolo a z kola pověsí na šibenici. Jářku, mistře Mistopole! Ještě tuto noc ti zaopatřím povoz, i dceři tvé, i starému čeledínu. Zítra snad už bude pozdě. — Máš veliké jmění, vím to, ví to celé město i celý kraj. Za dvě stě kop můžeš býti zítra na saských hranicích.“

Kat Mistopol pozdvihl hlavu, upřel ostře zraky své na hosta a usmál se pohrdavě. „Pamatuj se! — jsi Slanský rychtář!“

„Přicházím jako přítel!“

„Co prodáváš žid přicházíš ke mně, ale ne jako přítel!“

Rychtář zahryzl se do rtu. „Život či dvě stě kop! Máš na vůli; rozhodni se, mistře!“

„Ani za jediný halír nevykoupím od tebe svého života!“

„Tedy chceš na kolo?“

„Odejdi!“ zahučel nevrle kat Mistopol.

Rychtář zbledl, zčervenál, v okamžiku zase sezelenal a odešel.

„Bídáci!“ zaslechl ještě za sebou.

VIII.

řas zaštěkal v katovně už několikráte. Zdálo se, že někdo pod okny tlumeně hovoří. V tom zaklepal kdosi ztichounka na okenici.

„Kdo to?“ ozval se Barnabáš a sáhl do výklenku po bambítce.

Náhle okenice zapraskala. Zaduněla rána, okamžitě následovala druhá, okenice povolila a dva muži vši silou vedrali se otvorem do jizby.

Barnabáš stiskl, ale chybil. Vetřelci shasili světlo a vrhli se v tu stranu, kam ukryla se zděšená Helenka.

Ale tímže okamžikem rozevřel starý čeledín do jizby dvěře, a do vnitra vrazil Třas napadeným ku pomoci. Jizbou rozlehl se úpěnlivý výkřik a zároveň vzteklý záštěk rozzuřeného zvířete.

Barnabáš rozkřesal rychle světlo.

Helenka ležela v rohu světnice napolo ve mdlobách. Asi dva kroky od ní svíjel se na zemi jakýsi výrostek a na prsou jeho obrovský pes s očima divoce se koulicíma.

„Zpátky, Třase! Neslyšíš?“

Ale Třas neměl mnoho chuti vzdáti se své oběti; přece však se zdvihl s ocasem svšeným a hlavou sklopenou, ale s hledy dosud neodvratně upřenými na mladíka.

Výrostek si z hluboka oddechl. „Pro všechny svaté!“ zaúpěl sténavým hlasem.

Barnabáš napálil louč, zarazil ji do štěrbině v krbu a sehnul se, aby ohledal rány svévolníkovy.

„Tos ty, Křištofe! — Nu, alespoň si budeš pamatovati, že návštěva v katovně je po čertech drahá,“ usmál se Barnabáš.

Rány nebezpečny nebyly; ale obličej měl syn páně rychtářův zohyzděný a zkrvácený k nepoznání.

„A druhý pták uletěl! — Do rána budeš u nás hostem!“ zval záletníka Barnabáš.

„Pálí to jako oheň! — Vodul!“

„Do rána, brachu, vydržíš. Mysli si, žes v pekle, že tam hoříš, ďáblové že přikládají o překot a že máš při tom žízeň. A za takových myšlének usneš nejsnadněji.“

„Ďáble! — Jsem rychtářův!“

„Tím hůře, mladý pane. Šels na oheň a spálils se. Trp tedy!“ —

„Barnabáši, což nevidíš? — Podívej se, vezou nás do lesův a kolem vozů hemží se drábové. A já jim pořád mluvím, že nejsem jeho dítě, že jsem sirotek!“ zabědovala jako ve snách Helenka.

Čeledín bleskem přiskočil k dívce. „Jsi doma, dceruško, jsem u tebe já, Barnabáš, neboj se! Třas sedí na prahu u dveří a nevpustí sem nikoho.“

Louč na krbu zaražená ve štěrbině zasvítla Helence do obličejce.

Dívka otevřevši oči, upřela je nejprve na čeledína a s něho na Křištofa, ale okamžitě je opět sklopila, a zbled-

lýma lícema přeletěl jí červánek studu, protože měla na nadrech šat roztržený ve tři kusy.

„Vodu — shorím!“ zasténal znovu Krištof a zamáchnul vzduchem pravicí.

„Podej mu, Barnabáši!“

„Měl bych, dceruško, hřích, a ten hřích by mi Pánbůh nemohl ani odpustiti, jak je všemohoucí.“

„Byl to, Barnabáši, strašný obraz, co jsem viděla; a nesnila jsem.“

„Byla jsi, Helenko, ve mdlobách. — Pojď, ulehni v mé komoře, já zůstanu na stráži.“

Helenka vstala; ale nohy se pod ní nějak chvěly a hlava jí šla kolem, jako když se dívá nezvyklé oko se závrtné výše v bezednou propast.

A když seděla ve tmavé komůrce, opět přivalily se ke hlavě její příšerné obrazy. Zdálo se jí, že z té černé noci vyzírá k ní milá tvář, jejíž výraz měla ve mladém srdci svém zarytý jako v deskách mramorových, ta svěží, mladistvá tvář že se na ni usmívá, tmavé oko že s ní ani nespouští a rty že tichounce šepotají: „Helenko má!“ Náhle však že přihnal se mrak, že pohltil milostný zjev, z černa mračna že vyhlédl šklebivý rozedraný obličej syna rychtářova, za obličejem že vynořila se z oblaku ruka, ta ruka že zamávla hroživě proti ní...

„Žes mne tu jen mohl nechati, tatíčku, v tom širém, cizím světě! Či přijdu brzy za tebou?“ zaúpěla Helenka polohlasitě.

„Přiďeš, dítě!“ zašumělo jí cos kolem mladé, hezké hlavy, jež klonila se níž a níže ke dmoucím se prsoum, jak se klonívá kalíšek luzné květiny, když se schyluje k večeru a začíná vanouti chladnější vítr. —

Druhého dne ráno vyjžděli z katovny s károu, na níž vozívali na „stinadla“ ty, kteří byli před exekucí ze-

mřeli, nebo smrt si udělali. V káře byl zapražžen vychrtlý kůň, jež nechtěl na trhu od Mistopola nikdo ani zadarmo. Na káře ležel ještě ve tvrdém spánku mladý muž s čelem a obličejem napolo obvázaným.

Ulicemi města jeli zvolna. Lidé se zastavovali, vybíhali z domů a smáli se. Někteří nemohli Mistopolovi přijít ani na jméno, celé to hnízdo lotrovské proklínali a katovskou „princeznu“ nejvíce.

Kára s jedním koněm zastavila se před magistrátem. Čeledín Barnabáš šel oznámit na rychtu, že přivezl panu otci nezvedeného syna nazpět. —

Ale ještě tentýž večer roznesla se městem zpráva, že odvezli do šatlavy Barnabáše i „princeznu“, protože onen prý se zabýval čarodějstvím a Helena že lákala do katovny bohaté hochy. Včera prý tak přiloudila syna rychtárova Krištofa a pak jej dali ještě potřhat psům.

„A potom neměl mít takového bohatství!“ pravila konšelová Brodská své přítelkyni Vackové, kteráž si schválně sem byla zašla, aby se něčeho dopídila.

„Tak — tak, milá paní! Na magistrátě mají dnes plné ruce práce. Sezení trvá od samého poledne. Mezi Smečnem a Slaným mohou se koně potřhati, a odpoledne jel zvláštní úředník hraběcí do Prahy k místodržícímu. Mistopol je ve spolku se Švédy, s exulanty a kdo ví s kým ještě. Práví se také, že mu rychtář nadřžoval.“

Paní Brodská na chvílku přestala a pokyvovala po svém způsobu hlavou, jako by chtěla říci: „Bože, děkuji ti, že nejsem jako...“

„A té frejřice měli by na čelo vypálit znamení hanby a vyšlehat ji až na hranice. Beztoho je to plémě hadí. Poctivé dcery městské tím trpí a synkům se darmo pekelnými kouzly pletou hlavy. Viděla jsem ji kdys, ale jen

tak s polovice. Už v jejím oku je celá Sodoma. A když se vyfintí, nedivím se, že má kolem sebe tolik záletníků. Dcera Bálova, tatík ancikrist a čeledín ďáblův!"

Paní Brodská si oddechla a podala paní Váckové stříbrný pohár, napěněný medovinou.

Konšel přišel ze „sezení“ už samý večer. Mrzutě shodil se sebe španělský plášť a ještě mrzutěji vrhl sebou do lenošky.

„K čemu tolik průtahův?“ hněval se pan Brodský. „Ani toho komisaře nepochopuji. Tu do Prahy, tu na Smečno, a naposled snad ho ještě pustí!“ ušklíbl se a přešel si kostnatou rukou sporý, přihnědlý knír.

„Potom by mohli udělat Mistopola i Slanským rychtářem a jeho ‚princeznu‘ vystaviti na vzor všem poctivým pannám!“

Konšel své ženě přisvědčil, paní Vacková okusila medoviny, a domácí paní opět se tak utvářila, jako by chtěla říci: „Bože, děkuji ti, že nejsem jako jiní...“

IX.

výšin, jimiž vine se říšská silnice od Bíliny k Lounům, jela volným krokem dosti silná tlupa jezdcův. Teprve se rozednívalo. Vrcholky hor v pravo vystupovaly každým okamžikem určitěji a určitěji, a šedivou barvou oblak prorážel na východě tu a tam pruh červánek.

Z jedců nemluvil nikdo ani slova. Mnohý měl už hlavu sešedivělou a mnohá ta postava na koni byla nachýlena. Hleděli s koní do kraje s obličejem zarmouceným a leckterému zarosil se zrak.

Byl to pustý kraj, kudy jeli; na dobrou měli kolem silnice nebylo ani živé duše. Na místě úhledných, útulných výsek černaly se očazené rumy, na místě rozzelenalých sadův ohořelé kmeny, a na místě bujného osení úhory, jichž se pluh nedotkl kdo ví už kolik let.

Nad smutným krajem vyletěl někde skiivánek, ale okamžitě utichl ve svých pěvánkách a v hrdélku mu zpěv zmíral, protože hluboko pod ním rozkládal se kraj nešťastný.

Před nějakými dvaceti lety říkalo se ještě kraji tomu učiněný ráj. Od moře k moři nebylo země jako tato, a od moře k moři lidu lepšího než ten, jenž tu zemi obýval. Ale lid vyhnali; kteří tu z toho lidu zbyli, utýrali je, usuzovali, a z ráje učinili peklo...

V čele rejtharů klusal na hnědouši stařec v kroji švédského plukovníka, a jemu po boku na bělouši mladý důstojník. Na hořením retu vyrazil mu teprve as nedávno první vous. Oko mladíkovo všímalo si však málo vypálených dědin, zdoutnalých kmenův a kraje spustlého. Přisnědlá jeho tvář prozrazovala jakousi nedočkavost, sokolí zrak upíral se do dálky, jako by jej cos neodolatelnou silou vábilo za výšiny Perucké.

Jezdci podobali se vlaštovicím, kteréž, přilétnuvše z krajin zámořských, naleznou hnízda svá dílem rozbouřána, dílem v rukou vetřelcův.

„Takto vypadá svatá země!“ zahovořil jezdec s hlavou popelavou a v ošumělé kazajce. „Kdo se tam chce podívat, může si cestu uspořít. Ať přijde jen do Čech, projde je kříž na kříž, a uvidí dost. Co tu v těch našich Čechách Kalvárií a co tu krve mučnické!“ Starý bitec utich a do oka vplížila se mu slza.

A druhům jeho opravdu připadala rodná země dnes jako cizí země, jako daleká Palestýna, kde krok za krokem

vidíš rumy, krok za krokem stopy lupičské a nad sebou nebe jako ohromnou olověnou bář.

„Jedeme příliš zvolna, pane plukovníku,“ ozval se mladý důstojník po boku velitele.

Plukovník se trpce pousmál. „Až příliš zvolna, hochu! Ale buď rád; podívej se aspoň na ten domov svůj a vštěp do své paměti obrazy, jež vidíš před sebou, hluboko, protože už sotva kdy otčinu uvidíš. Zůstaneš jí potom tím věrnější, třebaš v cizině. — Vřak vím, co tě pohání. Chlapče, pomysli si, domova nemáš, dněš jsi tu a zítra kdes!“

„Vřdyť přece nebudeme rok od roku na koních a rok od roku v táborech. V cizině vyhledám si útulek, a kdybych neměl nikoho — nikoho, strýče můj? — Vy odcházíte jeden za druhým. My mladí tu zůstaneme; odcizíme se jeden druhému.“

Starý plukovník neodpovídal; uznával pravdu slov mladistvého důstojníka?

„Čech exulant ani jeden ještě nenašel štěstí v cizině, a ty bys je chtěl hledat?“

„Naleznu je, strýče — ještě dnes naleznu štěstí své!“

„Poslechni, chlapče, co ti nyní řeknu. Jeden z Losů už si vezl nevěstu; říkal nám, že v očích své nevěsty vidí svou otčinu a rodný dvůr, a když mu za hodinu shodila Valdšteínova soldateska nevěstu jeho se svatebního vozu na českém pomezí zhanobenou — mrtvou, uviděl ve zračních jejích svůj hrob. Tys o tom ještě, Otíku, neslyšel. A víš, kde našel ten svůj hrob? Na hromadě mrtvol císařských u Breitenfeldu. Takové je to štěstí exulantův. Neboň se po něm a nešklame tě; dosáhneš-li ho však, zmizí ti pod rukama. — Já již se toulám, hochu, světem pětadvacet let, a nenapadlo mi ani jednou hledat štěstí.“ Starý plukovník pobodl hnědouše, by ostřeji zaklusal.

Mladému důstojníku zachmuřil se náhle jasný kruh jeho myšlének, a čím dále jeli s výšín k Oharce, tím temnější a lemnější předtuchy plížily se mu do mladé duše a tím černější mraky usazovaly se na snědé jeho tváři. —

Jezdci lito byli sami Čechové. Před málo lety tvořili ještě celý „regiment“. Jejich pluk byl ve švédském vojště pluk zasvěcenců Moraně. Kde které bojiště v zemích stížených dlouholetou válkou od roku 1630, každé svlažila česká krev. Byli to veteráni vojny třicetileté. Leckterý z nich tasil poprvé meč proti tureckým hordám v družině českého pána za „země dědičné“, a leckterému vyoralá turecká damascenka ve tváři první brázdou.

Šedivý plukovník jejich jmenoval se Pavel Kaplír z Sulevic, mladý důstojník Otík Doupovec, a hned za nimi jeli Ladislav Čestinkostelecký se synem Jiříkem. —

Silnice zatáčela se do Poohří dosti táhlým svahem.

Před očima jezdcův objevily se na pravém břehu Oharky Louny. Začernalé střechy, chrámová břidlice, vysoká černá věž, polosbořené kostely na východě a k západu, začmoudlé hradby s kulatými baštami zpoila beze střech — mimoděk musily učiniti na diváka dojem města umrlčího.

Tehdáž byla celá česká země podobna ohromnému hřbitovu, lidé v té zemi kostrám, kteréž podle bájí mají život neodolatelný a občas vycházejí z hrobů podívat se, zda-li žije už na povrchu zemském nové pokolení, a zda-li je lepší než to zpráchnivělé.

Rejthaři jeli opět bez hovoru. Zraky jejich upíraly se ku městu.

Na přední baště zahučela náhle hlásnice, brány sotva otevřené zapadaly opět na zámky; ve branách rachotily těžké řetězy a na náměstí zavířil prudce huben. Měšťané vyhlédali poděšení a polo ustrojeni s oken; ale na náměstí

stál toliko starý Maksant a vši silou bil do bubnu, jež tu před rokem zapomněli císařští.

Ve chvíle objevilo se na valech několik mužů se starými mušketami, a městem rozletělo se okamžitě, že táhnou Švédové.

Tato zvěst působila děsněji, než kdyby sto blesků bylo si zaměřilo do šindelových Lounských střech a všechny je rozžehlo. Muži s mušketami zmizeli s náspův a zůstal tam jedině kmet ve dlouhém černém, ale již velmi obnošeném šatě.

Starý Maksant bil do bubnu, div že se kůže nerozpraskala, na čele mu již vyvstával pot, a když uviděl, že měšťané se vracejí prudkým kvapem domů, odešel do průjezdu v radnici, buben pověsil v „drábovně“ na kolík a mrštil okem po soudruzích, pohřížených ve tvrdý spánek.

„Švédové!“ zahučel jim do uší, co měl hrdla, a Lounský Maksant to uměl. Když byl „jarmark“, celý jarmark přehřmotil svým bubnem a svým mušketýrským hlasem.

„Ničeho nemáme a ničeho nám nevezmou!“ lhostejně prohodil Čepelák probudiv se.

„Vy že jste mušketýři královského města Loun?“ zasípěl Maksant a urovnával si u pasu rezavou šavli. „Švéda před branou, vy ospalci!“

„Vpustíme ho.“

„Uděláme také nejlíp.“

Třetí mušketýr zívá a Maksant sepal ruce nad zaječím srdcem služebníků královského města. —

„Zavřeli před námi bránu. Vyhнем se městu a zabojíme v levo!“ zavelel pan Kaplíř.

„Otevřete!“ vzkřikl z plných plic na náspech kmet ve dlouhém ošumělém šatě.

Ale ve bráně stál starý Maksant hrozivě s rezavou šavlí po boku a s halapartnou v pravici. Na náměstí však nebylo živé duše.

„Přicházejí do vlastního a svoji jich nepřijímají,“ zabědoval vysoký kmet na valech, pozdvihl hlavu k oblakům a sepal vyschlé ruce. Byl to Lounský měšťan Trochopaeus, bakalář vysokého učení, někdy na škole Lounské preceptor a dnes člověk, žijící od almužny.

„Však povíme ti, ty starý rýpale, jen co odejdou!“ zasyčel dole ve bráně Maksant.

Trochopaeus se díval na jezdce, již přejížděli napolo vyschlou Oharkou, s očima plnými slz. Den ode dne čekal, až přijdou exulanti, že zase budou v Čechách pány, on že bude zase na Lounských školách preceptorem, že opět bude vykládati mládeži Virgilia a učiti mladíky sapfickým veršům Horáce. A exulanti jedou okolo už po kolikáté, a dnes v Lounech před nimi zavřeli brány.

Slunce již zářilo v plném ranním zlatě; ale teprve nyní objevila se spousta země v děsné nahotě. Jezdci jeli už dnes skorem pět hodin, a čím přijížděli do země hlouběji, tím pustějším a bezlidnějším byl kraj. Starým vojínům bylo tak jako bývá synovi, když se vrací z daleké ciziny a vidí s návrší rodnou chatu, a neví, zdali pod těmi doškami ještě starý, dobrý otec a milá matička. —

X.

e Slaném na Velvarské bráně rozhoupal se zvoneček. Tklivý, skoro plačtivý jeho zvuk rozlehl se celým městem úpěnlivě, a skoro celé město rozproudilo se také Lounskou třídou v podivném šumění.

Drábové a mušketýři ze Smečna táhli toužce ulicí ve dvou řadách a krokem volným, jako když vyjdou o Boží tělo, na ramenou s halapartnami a ve slavnostním oděvu.

Uprostřed kráčeli dva muži s řetězy na rukou a na nohou, a před nimi mladinká dívka, majíc ruce provazem na zad svázané.

Podle obou mužů šel kněz kapucín, odřikávaje „miserere“; za nimi hned jiný muž ve tmavém španělském plášti, za tím povozy s radními pány a potom dav lidu. — Ty lide ubohý, lide nešťastný! — Podívejte se jen těm divákům do tváří, nouzi uvidíte jim vrytou v každý rys, a přece kdyby byl Smečenský pan hrabě dal vystrojit na náměstí hostinu a dal jim na vůli zasednouti za plné stoly či jíti s průvodem, málokterý by byl opustil divadlo, jakéž uchystal na dnešek slavný magistrát někdy královského města Slaného na „stínadlech“. — Krev viděl tehdáž český lid už třicet let, krvavé záplavy na nebi vídal skoro každou noc, ale kata a čeledína katova na kole a dceru katovu na pranýři s vypálenou šibenicí na každé lopatce tak brzy neuvidí! A proto jediné dítě nezůstalo dnes pod krovem.

Mistopol šel s hlavou vztýčenou, s obličejem pevně upřeným v před, a sám Pánbůh ví, zdali slyšel jediné slovo mnicha, modlícího se žalmy kajících. Barnabáš leckdy mrštil hněvivým zrakem po klášterníku; ale kráčel také nejevě ani nejmenší známky skličivosti.

Toliko Helenka nebyla si skoro ani podobna. Růže na líčkách jí vybledly a oči tmavě modré, zdálo se že dohasínají. Šumot davů hučel jí do uší, jako když se na širém moři uprostřed nebetyčných vln rozkotá člun a nešťastník vidí před sebou hloubku bezměrnou, a zavírá oči, aby neviděl, až se přivalí obrovská vlna a pohrbí jej...

Na „stínadlech“ utvořili drábové kolem odsouzenců kruh, povozy s radními pány zůstaly na silnici; konšelové povstali, pod šibenicí rozevřel městský písař listinu, odkašlal si a četl.

Chcete slyšeti, co četl? — Mistopol sevřel rty ještě křečovitěji a chtěl cosi promluvit; ale nemohl.

Barnabáš sraštil čelo, že se dráb Plicka zachvěl před těmi hledy odsouzencovými, a sklopil obličej k zemi, aby se mu katovský čeledín po druhé nepodíval do očí, protože zraky jeho měly v sobě zrovna ďábelskou pichlavost.

Pisář četl: „Helena, dcera Daniele Mistopola, do dneška kata v městě Slaném...“

„Lžeš! Helena není dcera Mistopolova!“ přerušil písaře náhle kat odsouzenec. „Helena je dcera pana Ctihora Žďárského!“

Mladinká dívka upřela k Mistopolovi bledou tvář s výrazem tak prosebným. „Jsi otec můj — můj živitel — ty tatíčku můj!“ zavolala, co jí síla stačila. „Nemluv k nim; Helenka tvá ví všechno — všechno, tatíčku!“

„Dále, rychle, pane písaři!“ poroučel konšel Brodský.

„— byvši obžalována a usvědčena z frejřství, budiž odvedena na popraviště, pod šibenici po pás svlečena a vymrskána pochopy katovými. Nad lopatkami budiž jí na každé straně vypálena šibenice, a potom ať ji vedou na dvě míle od města a návrat buď jí zakázán pod ztrátou hrdla.“

„Švédové!“ zavolal kdosi v zástupech, a tímž okamžikem dal se všecken lid o překot na útěk.

Povozy radních pánů div že se neskácely do příkopů, jak šlehali kočové do koní.

Mušketyři závodili s lidem v útěku, a v pěti minutách zůstali pod šibenici toliko Mistopol, Helena a Barnabáš.

Od „lipek“ ujíždělo tryskem silné oddělení jezdců ke Slanému, a mezi všemi nejprvnější stanul před šibenici mladý důstojník na upěněném bělouši. Byl to Otík Doupovec. Před Týnicí oddělil se od ostatních asi s dvaceti rejthary, aby propátral okolí, a přišel v čas.

„Bože všemohoucí! Bože spravedlivý!“ zvolal prudce Mistopol a zapomněl v tom okamžiku, že má na ruku a nohou řetězy! „To on, Helenko, on — ty dobré dítě! — Slyšíš, Helenko?“

„Ty v řetězích, Helenko? A ruce ti svázali!“ žasl mladý muž. Jediným rázem rozťal důstojník provazy na ruku divčiny. „I sluha váš? — Sám archanděl Michael inne sem vedl.“

„V půl hodině by již bylo bývalo po všem!“ odušil Mistopol.

„Já předvídal neštěstí už ode včera, a proto vytrhli jsme hned po půlnoci. Však vám pouta rozemknou, sám rychtář musí, při sám Bůh, že rozvážou!“ V této chvíli už jsou bezpochyby v Praze Švédové, a co nevidět přitáhne do Slaného od Prahy část švédské jízdy,“ pravil důstojník.

A ve čtvrt hodině tiskl si také starý Kaplíř ruku s Mistopolem, kterýž několika slovy nastínil mu události minulých dnův.

„Nuže, hochu, nalezls nevěstu pod šibenicí. Vysvobodils ji — měj si tedy to dítě z rodu Žďárských, Otíku. Otec i matka obou požehnají vám s výsosti,“ zahovořil tlumeným hlasem starý plukovník.

Na prsou Doupovce, zdálo se, že bledost s tváří Helenčiných mizí, že se mění opět v růže a tmavě modré oči že zase nabývají někdejší hloubky a lesku hvězdného.

„Vy, pánové, buďte svědky dnešního zasnoubení!“ Za těchto slov obrátil se pan Kaplíř k Čestinkosteleckému a synu jeho Jiříkovi. „A vy, starí braši, nešetřte prachu v tomto okamžiku!“

A než domluvil plukovník, ke dvěma stům hlavní objevilo se nad hlavami jezdců a dvě stě ran z dobrých kovaných bambitek ohlašovalo uděšeným měšťanům Slanským, že domnělá dcera kata Mistopola zasnubuje se pod

šibenici na „stínadlech“ s Otíkem, synem po panu Bedřichu Doupovci, někdy sezením na Žerotině a na Vraném.

Než uplynula hodina, stálo dvě stě jezdců ve službách její milosti švédské královny Kristiny na Slanském náměstí.

A rychtář sám sňal bez pobídky řetězy s rukou a nohou Mistopolovi i čeledínu jeho.

Mladý důstojník, pan Otík Doupovec, doprovodil osvobozence s četou jezdců do katovny. Helenku posadil si před sebe na bělouše.

O nějakou chvíli později prosili páni radní s hlavami svěšenými urozeného pána Pavla Kaplíře o „šanování“, a se vším poddávali se k službám milým pánům krajanům, vracejícím se opět do vlasti, a dej Pán Bůh, aby prý na dobro.

Konšel Brodský jen s těží držel se na nohou, protože na šibenici na „stínadlech“ byl dnes ráno pověšen provaz na hrdlo Mistopolovo a Barnabášovo, a kdo ví, na čí hrdlo přichystal jej zatím Rakovnický kat. —

„Nevinu Mistopolovu, dcery jeho i čeledína Barnabáše po všem kraji rozhlásíte; list, na němž napsán ortel, roztrháte, pečeť rozlomíte, a trest nejmírnější, jež ukládám vám, bude: odprošení před hromadou celé obce!“

Plukovník Kaplíř ještě mluvil, když se v radní síni rozevěly dvěře a do jizby vstoupil voják uprášený se zapečetěným listem.

Kaplíř rozlomil pečeť, již přiložil sám Königsmark, a usmál se spokojeně.

„Malá Strana a Hradčany jsou obsazeny ode dneška vojskem její královské milosti Kristiny, a já jmenován prozatím hejtmanem kraje Rakovnického.“

Po této zvěsti se pan plukovník radním pánům zlehka uklonil.

Konšel Brodský neopovážil se ani oddechnouti. Na mysli zatanuly mu zlé dni dřívějších let, a s touto vzpomínkou přecházel ho už zrak i sluch.

Na náměstí zaduněly podkovy a jezdecké trubky pronikavě zahlaholily. Přijala škadrona švédských dragonův.

„Hraběcí úředník?“ otázal se pan Kaplíř; ale musil se tázati po druhé, protože pan Helfinger neslyšel.

„Tito vás, pane, doprovodí na Smečno,“ řekl pan plukovník a ukázal levicí na jezdce na náměstí.

„Generál Königsmark ukládá zdejšímu městu kontribuci tisíc míšenských kop a pro mé rejthary dodáte vše potřebné!“ hovořil dále pan plukovník, a oko jeho utkvělo mimoděk na konšelu Brodském; „a to první za dvě hodiny.“

„Pane plukovníku —“ ozýval se rychtář nesměle.

„Za dvě hodiny, pánové, rozumíte mi? — Bez průtahu!“ A za těchto slov opustil pan Kaplíř radní síň.

Za chvíli klusala škadrona švédských dragonů s hraběcím komisařem Helfingrem na Smečno.

XI.

ragoni švédští poplenivše Martinické statky, odjeli opět ku Praze.

Rejthari Kaplířovi rozložili se ve Slaném. S měšťany spřátelili se za nedlouho.

Už dávno si tak neodpočinuli, jako za ty tři měsíce, co pobýli ve městě. Začali skoro zapomínati, že jsou bez domova a že jsou cizinci ve vlastní zemi.

Dva tu pochovali — věrné, dobré druhy ze zlých dob; a leckterý z těch bělohlavců přál si také uložit kosti do české černé země. —

Byl smutný, mlhovitý den dušičkový.

V katovně Šlanské seděl Mistopol s rukama sepjatýma. — Magistrát opravdu rozhlásil na veřejném trhu po dvakráte nevinu všech tří odsouzenců; před veřejnou hromadou odprosili radní páni Mistopola i pannu Helenu, dceru po panu Ctiborovi Žďárském.

Helena však už od té chvíle, co ji uvrhli do temnice, chřadla.

Kat Mistopol měl slavný Mathiolův herbář a s herbářem staré zápisky po otci; v těch zápiscích bylo o nejmožnějších nemocech a na ty nemoci o nejvydatnějších prostředcích; Mistopol se v tom znal mistrně, ale Helence pomoci nemohl.

Růže na lících rozkvetly jí jen tehdáž pod šibenicí v objetí ženichově, a zraky zasvítily se jí jako hvězdy, když chmurnými mraky problesknou, také jen tenkrát, ale od těch dob už nikdy.

Kat Mistopol modlil se u lůžka vychovanky své ze žaltáře: „Když jsem soužen býval, volal jsem k Hospodinu, a vyslyšel mne...“

Helenska dřímala poloustrojena. Barnabáš seděl za stolem mlčky s tváří obrácenou k oknu.

Náhle se otevřely dvěře, do jizby vrazil prudce mladý muž, a první pohled jeho byl na lůžko a druhý na Mistopola.

Kat zavrtěl hlavou a potom ještě níže naklonil zraky do žaltáře.

„Je po nadějích!“ pravil tiše přichozí pan Otík Doupovec.

Kat Mistopol upřel na něho zraky.

„Dnes v noci vytáhnou Švédové z Prahy. Uzavřeli s císařem mír.“

„Půjdeme s vámi!“ odvětil pokojně kat Mistopol.

„A Helenka?“ zašeptal mladý muž.

„Půjde také, pane“

„Ale má cesta bude, Otíku, delší — delší, miláčku můj!“ ozvala se tak jako by ze sná nemocná:

„Uchystáme vůz a připravíme se,“ přerušil kat Misto-pol ticho, vyšel na zápraží, a ze starých očí vyhrkl mu proud slz.

Švédové, čili čeští rejthaři pana Kaplíře ze Sulevic, chystali se kvapem k odjezdu. Ze Slanských nikdo nevěděl kam; — o tom, že by Švédové opustili Prahu, neměli ani tušení.

Jezdci seřadili se na náměstí a zaměřili k Lounské bráně.

Konšel Brodský si teprve nyní po třech měsících oddechl; bylť celé tři měsíce a ještě několik dní tajil v prsou dech.

Nahoře na „stínadlech“ přidružil se k jezdcům vůz. Vedle vozu poklusávali na koních tři muži.

„Sedmého bude tomu, tuším, šest let,“ prohodil plukovník Kaplíř, posečkav na Mistopola, kterýž jel podle vozu zadumán. „Jedeme tudy snad ve svém životě naposled. Co jsme tu vykonali soud nad zrádcem a přeběhlikem, neudal se podobný případ mezi exulanty a bohdá že neudá.“

Mistopol přisvědčil hlavou.

Na mysl mu vstoupila živě ona děsná, listopadová noc, kdy z rozkazu pana Pavla Kaplíře pověsil na šibenici na „stínadlech“ císařského plukovníka, synovce téhož, za to, že v nejtěžší chvíli a v nejrozhodnějším okamžiku opustil strýcův pluk a přešel ke Gallasovi.

Pan Otík poklusáváje taktéž po straně povozu, za každým pátým krokem nahnul se do vnitra.

„Kde jsme už?“ optal se z vnitra tichounce mdlý l

„Ještě pořád na cestě z Čech, Helenko!“

„Z Čech? — A mně se pořád zdá, jako bychom zajižděli do země hlouběji a hlouběji, až někam k Berounce, kde býval dvůr Žďárských zemanův...“

„Právě minuli jsme Týnici, miláčku!“

„Už vím, Otíku. Vyprovází nás tolik světél, samé pochodně; — dobře vidím, ani jsem si toho nevšimla.“

Mistopol přikryl nemocnou houněmi těsněji.

Starý Kaplíř opět ocitl se u vozu.

„Vydrží tak den. Tato cesta jí dodá. A my nikde nemůžeme zůstatí a nikdo nám neotevře, aby alespoň mohla umřítí pod krovem.“

Starý plukovník pohodil hlavou a pravil: „Vždyť jsme exulanti.“

A Otíkovi tímtéž okamžikem hrobovým zvukem zašuměla kolem hlavy slova, jež řekl mu Kaplíř před třemi měsíci za jitra červencového na Lounských výšinách: „Nehledej štěstí a nesklame tě; dosáhneš-li ho však, zmizí ti pod rukama.“

Tehdáž slovům těm nevěřil, a dnes cítil už hořkou, nesnesitelnou pravdu jejich měrou nejplnější.

* *
* *

Opět opouštěla poslední tlupa bohatýrského pluku Kaplířova rodnou zemi, ale dnes už na vždy.

Už jí ti staří rváči neuvidí nikdy.

Bůh ví, ve kterém kraji německém jeden za druhým ulehal k věčnému odpočinku. —

Ze Slaného přibyl do řady jejich — Setelák. Už po celý měsíc nosil uniformu švédskou a po boku rejtharský kord.

Ani jediná hvězda nezasvítíla na cestu z vlasti vyhancům,

Z těžkých, tmavých mlh sršelo. Jezdci jeli mlčky bez jediného slova.

Bývá tak vždycky, když odchází člověk z toho milého domova, v němž pobyl krátce návštěvou, a zvláště tehdy, když do hlavy derou se slova: „Uvidím-li vás ještě kdy, vy drahé kraje, vy pamětníci lepších dnů svých i mých?“

Ondřej Saramita.

(Psáno: 1884.)

I.

du ke králi! Slyšíš-li? — S před důležitým poselstvím!“

Vysoký kmet v černém oděvu aksamítovém opakoval před portálem, jenž vedl do chodeb ke královským komnatám na Hradčanech, tato slova již asi po třetí. Přízvuk, jakýmž je pronášel, prozrazoval, že jest sice české řeči mocen, ale že mateřským jazykem již velmi dávno nehovořil, anebo že jest jiného národa. Ke starci tulila se štíhlá dívčí postava s hustým, neprůhledným závojem přes obličej, zahalena od hlavy do paty také šerým, polotmavým šatem řasnatým.

Žbrojnoš, jenž tu stál na stráži, napřáhl místo odpovědi proti hrudi starcově dlouhé kopí.

„Rozumíš-li přece?... Smluvil jsem se posud všude s každým... A na Hradčanech — na hradě královském, že by čeleď česky neuměla?... Jdu ke králi... Přicházím z daleka — velmi z daleka...“

Však vojín mířil pořád jen dlouhým kopím na kmetovu hruď.

A zdálo se, že by se nerozpakoval ani na chvilenu, aby je v prsa starcova ponořil, kdyby se tento odvážil přebročití práh. Snědá jeho tvář, silně zarostlá rezavými vousy, zatahla se posměšným výrazem. Oduřelé rty se mu na okamžik otevřely a prošlo jimi několik zvuků, podob-

ných skřeku krahujčímu, když se tenhle dravec pták ocitne v širém poli nad plachou, uděšenou křepelíčkou... Nebylo rozuměti ani jedinému jeho slovu... Dle všeho byl zbrojnoš Němčík — z těch, jimž ani krajan nerozumí, natož cizinec, jehož znalost německé řeči obmezena na několik nejnnutnějších vět...

„Dostanu-li se přece nahoru?... Jářku: jsem-liž v Praze a dlím-li v sídle českých králů krve Přemyslovy?“

„Arciž, žes v Praze a v sídle českých králů z krve Přemyslovy!“ odvětil cizinci pán, kterýž právě z chodby vycházel a jemuž voják s rezavou bradou vzdával čest, ale také s přepodivným přízvukem a ještě přepodivnější výslovností.

„Chci, pane, ke králi Otakarovi...“

„Ke králi Otakarovi?“

„Tak jest... S před důležitým poselstvím...“

„Král Otakar leží ubit ve Vídni... v klášteře minoritském...“

„Ubit... král Otakar... zlatý král, železný král že ubit... Nemožno, pane! — Vždyť k němu přicházím... až sem... do Prahy — z tak daleka!“

„Musíš se vrátiti s nepořízenou...“

„Tedy aspoň k jeho synu... k jeho choti...“

„Ani k těm nemůžeš!“

„Ani k těm?“

„Dlí odtud hezkých několik mil ve hradě na vysoké, strmé skále...“

„A kdo tedy zde — na Hradčanech?“

„Jeho Milost biskup Eberhard!“

„A čím tu on?“

„Správcem českého království...“

„Správcem tohoto království že biskup... Eberhard...?“

„Jako bys zrovna s nebe spadl, že nevíš, co se přihodilo... A odkud ty?“

„Až z Vlach...“

„Ne-li od papeže?... Snad mu rozhřešení neseš?... Pak bys pozdě, příliš pozdě přicházel!“

Pán, jenž se dal se starým mužem do hovoru, se nyní uštěpačně pousmál.

„Nerouhej se... Jsi dle všeho z těch, kterým slunce svítí do očí a oni přece nevidí...“

Ztepilá dívčí postava přitulila se ke starci, jak mohla nejtěsněji, jako by se o něho bála, protože v chodbě zazvonily o ostruhý meče, a k pánu, jenž s kmetem hovořil, přidružilo se několik rytířů, jejichž obličej se zastíraly nejpodzřelejšími výrazy a jejichž bodavé oči všechny se upíraly na mladistvou průvodkyni kmetovu...

Starý muž dívčině asi porozuměl, prudce sebou trhl, obrátil se a zaměřil zpět ku západní bráně hradní...

Rytíři se na chvilku odmlčeli, ale jen pro několik okamžiků. Potom se rozlehl náhradím rozpustilý chechtot, a div že se hroty mečův o dlažbu neurážely, jak lomozně pánům u boků řinčely.

„Upláchnouti jim nedáme... Vlaská tvář v těchhle krajích vznešená pochoutka! — Slyšíš ty starý!... Stůj!“

Poslední slova zaletěla k uším kmetovým již po německu.

Kmet stanul opravdu a levou ruku ovinul kolem pasu dívčina.

Pronásledovatelé se také asi na tři kroky před ním zarazili.

„Čeho ode mne žádáte?“

Starcova postava, zdálo se, že každým tímto slovem vzrůstala, že rytíři-cizinci vůči ní trpaslíkům se podobali.

Nikdo se také ani slova neodvážil promluvit. Tmavé oko kmetovo jako by se všem najednou až do ledví nejpronikavějším pohledem dívalo. Němčící jako by ku kamenné dlažbě přimrazení byli.

„Rcetež: čeho ode mne žádáte?“

Starý muž zahovořil hlasem hřímavým, plným mladistvého ještě ohně, a žlutá jeho tvář přecházela v barvu vápencovitou. Vyschlá pravice kmetova pozdvížena proti nim jako by ke hrozbě, jejíž vyplnění bude okamžitě sledovati.

„Jako ryby ve vodě jste oněměli, sotva že jsem se na vás podíval. Nechtějte, abych vás musil zakleti... Jste bez toho této země pijavice! Vidím vám loupeživost na obličejích jako hyenám, zřím v srdcích vašich tygří zvířecnost a ve hlavách vašich o cti ani stopy... Nechtějte, abyste na těchto místech zkameněli a stáli tu věčně věků pro výstrahu... Ještě jednou dím: jako ryby ve vodě již nyní jste oněměli, a kdyby se vám zachtělo ruku po mně vztáhnouti, stali by se z vás sloupové kameni.... jako tamhle ten, o nějž se opírá klenutí...“

Kmet se dal se svou průvodkyní opět potom ke bráně...

Za chvilku ocitli se již za hradbami... Ale šli volným krokem, ani na nich známky po nějakém strachu a znepokojení... Kmet kráčel s hlavou vztýčenou, jako by byl nevím jak s posláním svým pořídil!... Rytíři na zámeckém nádvoří dosud beze slova, zraky jejich ještě upřeny do země, jako by příšerný stařec do té chvíle dlel proti nim s pravicí pozdvíženou a na svadlých rtech s děsnými slovy klatby, po níž přicházívá zkamenění opravdu, sotva že ji jazyk dopověděl... A když se poněkud vzpamatovali, sáhli, jako by si řekli, všichni po mečích, aby se vrhli na smělce...

Však stařec s dívčinou oetli se již té chvíle na levém břehu Vltavském, hezky daleko od mostu proti Většímu městu Pražskému.

Němčíci se pustili do hrozného proklínání a tloukli nahou ocelí do dlažby jako zběsilci... Běda dědince a dvorci, jež dneškem navštíví! Běda životům lidským, jež dneškem oči jejich pod doškovými střechami postihnou! — Ve vřkolu Pražském na tři hodiny cesty bylo jen málo, velmi málo vesniček, kam by si za posledních časů Braniborci nebyli zajeli na kratochvíli... Když nad kalenci vystupovaly červenavé sloupy dýmu, když na zápražích ženy s dívkami dostenávaly posledním chropotem, když mužům opodál oči se obracely v sloup a bělavé stěny barvila čerstvá krev nemluvnátek, když ve stájích hučel brav, ržáli koně a po návsích vyli psi, když se ohlušujícím lomozem rozklinkaly zvony na kostelních věžích, když šedavé oblaky příšerného dýmu z vesnice jedné splývaly ve tmavé chmury s kouřem, jenž se valil od vesničky druhé — bývalo téměř rytířům nejveseleji...

Těžko, přetěžko pověděti, jaká hrozná novina spočívala ve slovech, jež pověděl Braniborec z družiny biskupa Eberharda, toho času v českém království pána všemohoucího, starému muži, přicházejícímu na královský hrad s důležitým poselstvím: „Král Otakar leží ubit — ve Vídni — v minoritském klášteře...“

Když zavře oči dobrý otec, kolem jehož lůžka hlouček sirotečků, jeden menší druhého, a poručník, jehož svědomí podobno sítku, začne spravovati dědictví, pro děti opuštěnce rána největší, a když ubodali na cizí půdě krále, jemuž jedni zlatý a druzí železný říkali — přišel do jeho dědictví poručník s černějším svědomím než nejděsnější půlnoc prosincová. A netrpěla rodina pouze jedna, ale sta a statisíce věrných, osiřelých hlav, sta a statisíce uhnětených duší...

Za malou půlhodinku vyrazil Bruskou branou z královského hradu četný zástup jezdců za nejběsilejšího povykování...

Chraň Bože kousek země, kde se zastaví a ke kterému dvorci zemanskému supí zraky jejich nejdříve zaletí!

Byli to titíž, jimž se zachtělo hebkých líc ztepilé Vlašky po boku kmetově a jimž zbyly pouze laskominy. Za to jim budou musít zmařenou radost nahraditi české tváře!... Jezdci pobodli koně k nejprudšímu trysku. Úvazem jich nebylo ani viděti. Jen šedý oblak letěl krajem jako smršť, jíž lidé říkají svatba čertova... Tentokráte budou musít od Prahy trochu dál... Už projeli Úněticemi, Tuchoměřicemi, a všude statky prázdný, bez živé duše... Obyvatelé od kolika týdnův ukryti ve skalách Podmoránských a ve slujích Povltavských, o nichž Brani-
borčci dosud nevěděli.

II.

e Svatoanežském klášteře na Františku rozhlaholil se největší zvon, jako by se mu každým úhodem kovové srdce chtělo utrhnouti. A trvalo to vždy chvíli, než se ozval nový zvuk — táhlejší, smutnější, mnohem temnější, nežli když k poplachu zvonivají. Kde toho hlaholu zaslechli, všude jim z rukou všechno padalo a kolik očí se tou chvílí zarosilo slzami, jež houstly v těžkou neprůhlednou mlhu! — Kdyby snad Vltavou zlaté ryby byly plovaly, bystrému zraku převozníka Lososa byly by tenkrát ušly nadobro... A mohlo jimi býti plno celé řečiště!... Hlava převozníková nakloněna k zemi, vyschlé ruce sepjaty a svadlé jeho rty se odměřeně pohybují. Neprochází však jimi ani jediného

slova, zrovna jako by ten zvon, jenž dozněl před chvilenkou, o řeč ho byl připravil... Z pobřežních chat na druhé straně všecko přede dveřmi, také tam nikdo ani nešpetá, zamklá i nemluvnata u prsů mateřských, a spínají ručky po starých i nedorůstátku, jimž se jedva jazýčky ke srozumitelným slovům otevíraly...

„Rád bych, starý brachu, na druhý břeh!“

Převozník Losos jako by však neslyšel.

„Zaplatím ti dobře! — Pospěš si! — Prosím tě! — Ve klášteře před chvilenkou seznámili, rád bych mluvil s abatyší...“

Osmdesátiletý převozník sebou nyní přece zaškubl. Slovo „abatýše“ přivedlo jej k sobě rázem.

Převozník Losos utkvěl na kmetu v černém, těsně přiléhajícím oděvu, jak dovedl nejpronikavěji; ale neodpovídal. Nějak dobře neviděl. Musil si teprve zrak levicí vytříbiti, a ještě mu poskakovaly před očima mlhovitě kroužky nejdovádějším rojem.

„Kam že chceš?“

„Do kláštera k abatýši Anežce...“

„Přicházíš pozdě! — Nebudeš tam nic platen!“

Převozník Losos zahovořil tato slova hlasem hrobovým. Opět se mu rty tak těsně sevřely a několikráte sebou křečovitě zaškubly.

„Na Hradčany přišel jsem pozdě, nebyl jsem tam nic platen. A sem že bych také pozdě měl přijít?... Toť zrovna by mi zlý duch sám v cestě stál!... Jen si pospěš, prosím tě!... Neotálej!“

„Právě jí dozvonili hodinku!“

Převozník Losos pořád stál jako muž zkamenělec, leda že tak rty otvírá a chvilkami zahovoří. A ještě se k tomu nechce míti, aby vzal do ruky veslo a ode starého trámce loďku odepjal.

„Přece, človče, se vzpamatuj... chci na druhý břeh... A rychle!... Abatyši musím viděti, třeba mrtvou... slyšíš-li — třeba mrtvou... Než ji obleknou, než ji spustí do hrobky...“

„Tak brzy to nebude... Do kláštera se pohrne celá Praha, všichni budou ji chtít viděti, všichni se přijdou s ní rozloučit... A až se roznese po Čechách novina, že umřela, budou se sbíhati se všech stran, aby ji aspoň ještě jednou uviděli... zvláště v těchto hrozných časech... Proč jsi nám jen odešla, ty naše těšitelko ze živoucích jediná! — Proč jsi nás jen opustila, když osiřelost děsnou cítí i tahle hlava má... tahle stará, osmdesátiletá hlava!...“

Převozník Losos se nyní chytil za hlavu oběma rukama a potom jimi zalomil, až mu v nich staré kosti zapraskaly.

„Což teprve ty děti, ty maličké, jež nosí matky ještě na loktech!... Jsme sirotci, ty muži cizí... sirotci všichni do jednoho... staří, šediví sirotci... A na lebku osmdesátiletou siroba ranou nejtěžší... Což jsi toho nikdy nepocítil?“

Převozník Losos položil obě své ruce na ramě muže v černém, atlasovém šatě a zadíval se mu zase tak, jak mohl nejostřeji v sesivělou, žlutavou tvář. Potom se náhle odtrhl, ustoupil o dva kroky zpět, levici položil si nad oči a zavolal z hlubin duše: „Vítám tě — vítám po tolika letech opět do české země... Vítám tě — vítám nejupřímněji! — Tahle tvá dcera, není-liž pravda?... Vítám vás oba ještě jednou, jak umím nejsrdečněji!“

„Ty mne znáš?...“

„Pamatuji si tě do dneška... A už tomu tolik — tolik let... Tys vlaský měšténín... Tys onen mladý muž, jenž byl nejvěrnějším druhem kněžny Blaženy, někde šťastné i nešťastné dcery Otakarovy... Tys Ondřej... Sa — ra — mi — ta... Hleď, i tvé jméno mi v paměti“

utkvělo... A co ona?... Co ta šlechtná dcera královská?... Ty o ní víš!... Ty mi o ní musíš povědět!... Ó kolikrát jsem ji na téhle lodici vlnami Vltavskými vozíval!... Živa-li?”

„Živa...”

„Blažena živa do dneška?”

„Neumře nikdy... Duše její s námi i zde... duše její naplněna radostí, že na ni v Čechách dosud nezapomněli...”

„Ó pane... v Čechách vděčný, upřímný lid... V Čechách tak brzo nezapomínáme těch, kteří byli drazí a milí srdci našemu... V Čechách jména dobrodinců na věky v pozeňnané památce... Ty přicházíš sestře povědět o sestře... Pak máme arcif na pospěch... Dokud ještě aspoň teplé její rty, dokud jí ruce nevystydlý...”

Převozník Losos odepjal loďku jediným ruky trhnutím a za okamžik brázdilo již veslo jeho vodu Vltavinu ke protějšímu břehu.

Muži ve tmavém, těsně k tělu přiléhajícím šatě zdálo se, že také oči nějak nezvykle vlhnou, že jimi pobleskuje podivný zásvit, jímž celý obličej nabývá jiného, měkčího, tak opravdu vřelého výrazu... Ztepilá postava divčí zase tak k němu přichýlena... Vlach cosi potichu hovoří mateřštinou, děvůšce na rtících otázka za otázkou, cizinec odpovídá ke každé, ale jen dvěma, třemi slovy... Nezbývá mu k delší řeči ani času...

Převozník již u břehu...

„Já tě tam, pane, dovedu... Musí tě k ní pustiti bez odkladu...”

„Budú ti mnohým vděkem zavázán...”

„Žádným, zhola žádným, pane... Jen když mohu v čem posloužití nejvěrnějšímu druhu dcery někdy Otakarovy... Já ji také, pane, ctil až na výsoř... až ke hvězdám... Tudyhle tam budeme nejdříve...”

Za chvílenku stanul před fortanou... Bylo tu všude lidu, hlava na hlavě...

Mohli se davem protlačit jen stěží. Bez převozníka Lososa by se to bylo Vlachovi a jeho průvodkyni sotva podařilo... Klášterská fortana ještě zavřena... Mezi zástupy hrobové ticho... Jen tu a tam kdosi zašeptne a šepem mu tázaný odpoví... Z klášterních chodeb slyšeti úchvatné žalmy umrlčí... Hlaholy jejich vrývají se Pražanům až do ledví, že se jim zatajuje dech...

Převozník Losos zatřhl zvoncem, div že se neprekotil...

V otvoru klášterské fortany objevila se bledá tvář sestry klíčnice...

„Pro tuto chvíli není dovolen přístup nikomu...“

„Musíš, ctihodná panno, otevřít...“

Otvor ve fortně zatím již zase uzavřen...

Sestra klíčnice převozníkových slov už nezaslechla.

Losos se však nedal jen tak odbyti...

Zvonec před fortanou zaklínal ještě pronikavěji...

Sestra klíčnice opět u otvoru.

„Jen chvíli strpení... Pro okamžik nemožno otevřít...“

Zrak fortnýřčin setkal se s očima kmeta cizince...

„Za chvílenku bude přístup volný každému... Jenom několik okamžiků strpení...“

„Je tu posel od kněžny Blaženy...“

„Od sestry Felicie... Vileminy...“ dopověděl Vlach.

„Jen jsi si měl o hodinu přispíšiti... Přišel jsi, pane, pozdě...“

„Otevři přec, panno ctná!... Prosím tě...“

Ztepilá dívka po boku Vlachově také sepjala bělounké ruce jako by ke prosbě.

Klášterní fortana otevřena potom v minutě...

Převozník Losos zůstal na prahu...

Do vnitra vešel pouze cizinec s mladistvou dívkou...

Sestra klíčnice je dovedla do kapitulní síně, kde uprostřed nesčíslných voskovic v jednoduché dřevěné rakvi odpočívala ve tmavohnědém habitě první abatyše sester svaté Kláry v Praze, ve sněhobílých rukou majíc zlatý křížek velice umělecké práce se vzácnými relikviemi... Utkvělo-li oko na bělounkém jejím obličejí ostřeji, nemohla se hlava ubrániti myšlenky, že tahle sestra pouze spí, že duše její obestřena dřmotami, vyluzujícími na rtech úsměv nejblaživějšího poklidu...

Jeptišky, dlící kolem nebožky v podlouhlém kruhu, právě dozpěvovaly nejdojemnějším souladem: *Sub venite sancti Dei, occurrite angeli Domini suscipientes animam eius...*

Vlaský měšténím poklekl bezděky na mramorovou dlažbu, rty jeho opětovaly šeptem žalozpěvy slovo za slovem, a průvodkyně sdružila stříbrozvuký hlas svůj s písni jeptišek, jako když se ku štěhotání slavičímu připojí hláhol pěvce opeřence z říše pohádkové...

A když dozněly poslední zvuky nejtiššími akkordy, vstal, pokročil v před, pannám se uklonil, k rakvi abatyšíně přistoupil, že kroku jeho nebylo ani slyšeti, sáhl pod černý kabátec, vyňal žlutavý papír, složený ve čtverec, s jasně zelenou pečeti, nebožce vtiskl na obě ruce políbení a list jí položil na prsa... Na psaní byl již z daleka čitelný nápis: „Ctihodné abatyši Anežce, sestře mé zvláště milé a drahé v kláštře sv. Františka ve Větším městě Pražském, žijící se svými pannami podle řehole sv. Kláry!“ — Na druhém listě, jež měl Vlach pod kabátcem uschovaný, zněl titul takto: „Jásnému králi Českému a Moravskému markraběti od sestry Vilémíny, někdy Blaženy Přemyslovný!“ Tohoto psaní se však tentokráte cizinec nedotekl.

„Mé posláni do vašeho kláštera, ctihodné panny, tímto vyplněno... Ve psaní, jež jsem položil na hrud bohumilé abatyše, však noviny předůležité... Když se dny sestry Vilémíny chýlily ke sklonku, prohlédaly zraky její časy budoucími, jako my touto dnešní chvílí... Já byl svědkem všeho jejího proroctví... Týkalo se i této země, v níž stála někdy dcery Otakarovy kolébka!“

Vlach, Milanský měšténín Ondřej Saramita, hovořil hlasem přitlumeným...

Jeptišky kolem ani nedýchaly... Voskovice na vysokých, cínových svícnech jako by každým okamžikem chtěly shasnouti... A zdálo se, že se zraky nebožčiny poněkud otevřely a rtoma jako by se byl prodral lehynký vzdech...

„Duch sestry Vilémíny prolétal celými stoletími... Na pergaměnu tomto zaznamenány osudy vaší otčiny vlastní rukou její...“

„Abatyše nebožkou... kdo z nás smí otevřít tento list, jehož obsah tak vzácné ceny?“ ozvala se z panen nejstarší rozhlížejíc se po svých družkách okem rozpačitým.

„Sestra Milada... Ať jej rozevře okamžitě!“

Zdálo se, jako by ten rozkaz byl vyšel přese rty nebožčiny... Nikdo mezi všemi přítomnými nehnul ani jazykem. Ústa vlaského posla sevřena nejtěsněji.... Z panen se ještě žádná neosměluje po psaní, jež se žloutne abatyši Anežce na prsou, ruky vztáhnouti.

„Sestra Milada...“

V kapitulní síni ani dechu neslyšeti, veškeré zraky upřeny k rakvi, v níž nebožka se rtoma, zdá se, že polootevřenýma.

Konečně se odvažuje z panen jedna, přistupuje k rakvi, chvějíc se na celém těle posvátnou hrůzou, sklání hlavu k rukám abatyšiným, líbá je a potom běře psaní do rukou, pečeť rozlamuje a začíná čísti... Voskovice pořád jako by každým okamžikem chtěly shasnouti...

V kapitulní síni neslyšeti ničeho, mimo hlas sestry Milady, čtoucí věštbu Vilémininu.

„Štěstí se zlatýma křídlyma nebude míti ve vlasti mé nikdy dlouhého stání... A kdo první po něm vztáhne ruku, aby je vypudil?... Domorodec... A kdo vždycky na své krajany dravce si pozve?... Domorodec... A přijdou časy, kde bude po Čechách studnic, jejichž voda se zaleskne nad křišťál, po nichž nebude nikdo žízni, jako po oné, kterou sliboval Kristus, Syn Boží, u studnice Jakobovy ženě Samaritance, jejíž hříchy všechny byly mu povědomy... A bude země česká druhou zemí zaslíbenou, v níž rozmnoží Hospodin potomstvo jako písek v moři a hvězdy na nebi... A tou vodou křišťálovou budou hojeny rány, jichž nedovede zaceliti žádný lékař, rány, jichž lidské oko nevidí, ale jimiž duše ke smrti trpívá... I přihnou se ode čtyř úhlů světa závistníci, jichž počet bude nesčíslný, aby studnice vody křišťálové zasypali, zaházeli, pobořili, aby po nich nezbylo památky, a vytryskne-li znova kde na těch místech voda, aby byla zkažena... A najdou se v Čechách lidé, kteří cizince závistníky od jedné z těch studnic ke druhé povedou, každíčkou jim ukáží a sami budou rumařské jejich práce pomocníci... Tak zkazí se v kolébce mé i všecken vzduch, že věrná prsa česká nebudou jím moci ani vydechnouti, že se zalknou pod vlastním krovem... A zasypavačům studnic vody křišťálové budou opět ode všech čtyř úhlů světa tleskati a zazpívají, až poslední poboří, nejhluchnější 'Te Deum laudamus!'..."

Panny Klarisky poslouchají tuto věštbu s rukama se-pjatýma a očima upřenýma na nebožku abatyši, ani ne-dýchajíce...

Sestra Milada klade si žlutavý pergamen až ku samým očím, jako by se chtěla přesvědčiti, zdali v těch řádkách opravdu obsah, jež byla právě dočetla...

V kapitulní síni ještě hrobovější ticho...

Sám Vlach cizinec jako by se pod tíhou tohoto proctví chvěl neobyčejným rozčilením, ač je byl z úst větš-
kyně slyšel na své uši sám...

„Čti dál — dál — sestro Milado... Do posledního slova!“

Opět se zdálo, jako by toto vyzvání bylo vyšlo z ne-
božčiných úst...

Tentokráte se však jeptiška nemohla nějak ku čtení
připraviti, jako by se jí byl zakalil zrak a na perga-
mému řádka se řádkou splývaly v šedivou, nečitelnou
hmotu...

„Poslechněš-li?... Čti dál... dál...“

Jeptiškám vyvstávaly na čele veliké krůpěje potu
studeného, a všechny tiskly v bílých rukou mosazné křížky
pevněji...

„A běda, kdo se odváží, aby rumy odhrabal, kroužení
znova vyzdvihl a opatřil okovy řetězy... Jednoho po
druhém povedou na popraviště, jeden po druhém bude pro
to cediti svou krev... Co vidím dál?... Bože sprave-
dlivý, kam to zírám můj zrak?... Zřím celé procesí lidu
všech stavů, všeho věku, obého pohlaví, jak táhnou ku
hranicím, jak na pomezí poklekají, jak ruce k modlitbám
spínají, jak smutné žalozpěvy pějí, jak se potom k zemi
shýbají, jak ji líbají, jak si bere každý trochu prsti na
památku, aby mu ji uložili pod hlavu, kde bude jednou
odpočívati... A z těch tisícův a tisíců nevrací se ani
jediný, ani vnukové vnuků jejich...“

„Dosti, sestro Milado — dosti těch hrůz...“

Panně Klarisce div že psaní tímhle přerušeni-
m z rukou nevypadlo; potom se již neodvážila do něho ani
pohlédnouti, ale pečlivě list složivši položila jej zase na
abatyšinu hruď...

„A kdo otevře druhý list, jenž psán českému králi
a jehož doručitelem jsem také já?“

Ondřej Saramita se rozhledl kolem po jeptiškách zrakem tázavým. V popředí dlela mladinká děvůška, majíc závojem obličej zastřený a štkajíc potichu. Byla to dcerka ubitého krále, jíž se zalíbilo u milé tety v klášteře. Ale neprohlásila se.

„Mezi vámi, panny ctihodné, ratolesti z rodů v této zemi nej přednějších... ke komu se mám obrátiti? — Poradte mi, snažně prosím vás, abych poselství své mohl vyplniti zevrubně... Neměl bych nikde stání a nikde pokoje... Za radu vám bude vděčna i sama věštkyně, jejíž slovo před trůnem Beránka přemocno...“

„Jdi do kraje, nad nímž vlaje vzduchem fialová orlice ve zlatém poli!“ promluvila z panen nejmladší, ta se závojem přes obličej spuštěným. „V těch stranách Žirotínové českého lidu baštou nejsilnější. Nebožtík král na ně vždy spoléhal jako na skály. A nezmýlil se. Kéž by se byl v nikom nikdy nezmýlil! Jim směle můžeš podati list svědčící českému králi. Cestu ti každé dítě ukáže! Od nich se také dovíš nejspíše, kterak list nejsnáze doručiti mladému králi... Fialová orlice ve zlatém poli mladému lvu bílému družkou nejvěrnější!“

Mladinká panna ani nyní neprohlásila Vlachovi svého rodu, ani závoje s obličejem neodhalila... Sestry svěřily za jejich slov vybledlé obličejem níže ke hrudím.

„Pokoj s vámi, panny ctihodné! — Hospodín vás potěší a opatruje!“

Milanský měšťák se jeptiškám uklonil, nebožce abatyši ruce opět poceloval a potom se vzdálil z kapitulní síně... Mladistvé jeho průvodkyni se odtud nějak ani nechťelo. Zamilovala si tenhle klášterský útulek tak rázem.

Panny Klarisky posláni Vileminino uloží s abatýši do hrobu... Bylo by lépe bývalo, kdyby ho snad ani nebyly otevřely. Je v něm sneseno tolik bídy, tolik soužení, jež na zemi českou přijíti má, že již nyní věrné duši ze všeho

toho ke mrákotám smrtelným. Ať na prsou abatyšiných zpráchniví!...

Panny Klarisky začaly pak hodinky za mrtvé...

Temné žalozpěvy rozléhaly se až do ulic od kláštera nejvzdálenějších...

Sestra fortnýřka již opět bránu zavírá.

Zástupy lidu se však odtud nehýbají... Blíží se již bez toho chvíle, kdy vycházívала abatyše provázena pannami, aby podělila pokrmem každého, kdo čekal u fortny klášterní... Od několika dnů vykonávala tuhle službu sestra Milada. Kdo asi dnes objeví se ve dveřích?.. Těmhle lidem, jichž se tu nakupilo k nespočtení, vyzíral nedostatek z obličejů každíčkým rysem. Oči jejich hluboce zapadlé, barva tváří tu a tam již prozelenávající, ruce kost a kůže, i vlasy jako by jim hrozným časem popelovatěly, ubožáci podobají se ponejvíce stínům, jež mohou zmizeti okamžikem... Za dnů morových se nejednou stávalo, že se nešťastník doplížil až ke schodům, vedoucím ku dveřím klášterským, klesl na stupeň vysílen k soudruhu, jehož čelo se již také dotýkalo studeného kamene, a když se fortna otevřela a na prahu se objevila abatyše Anežka, nesouc v každé ruce chléb medem potřený, provázena sestrami, v jejichž levicích nádobky se sílicím vínem, a shýbala se ku zbědovancům, byly již skráně jejich jako led a oči měli obrácené v sloup...

Převozník Losos s Vlachem a mladistvou jeho průvodkyní již zase na levém břehu Vltavině. A všem třem se zdá, jako by slyšeli určitěji zalétati za sebou pohřební žalmy panen Klarisek, mezi nimiž nejjasněji hlaholil verš: „Quia respexit humilitatem ancillae suae; ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes...”

„A kam nyní, pane? — Odpusť smělosti mé!... Jsi v Čechách neznámý, snad bych ti v ledačems mohl posloužiti...”

Vlach byl pro okamžik na rozpacích... Na královském hradě ho odbyli, a kdyby jen byli mohli, ještě jinak by ho byli i s mladistvou dívkou pohanili, a tenhle starý muž by s ním byl srdce ve dvě rozdělil — jen proto, že znal kněžku Blaženu a že jí byl až do smrti druhem nejvěrnějším...

„Potřebuješ, brachu, odpočinku! — Má cesta ještě daleká! — Tvé nohy již mnoho nesnesou!“

„Tolik, jako tvé, pane, doufám, že přece ještě! — Nechci se ti vtírat, jen služeb svých ze srdce nabízím...“

„Chceš-li tedy?“

Potom se stiskli dvě staré, osmdesátileté pravice, jak mohly nejvřeleji...

„Kde vlaje nade krajem fialová orlice ve zlatém poli? — Toť Žirotín... Tamější kraj velmi dobře znám... Tam tě přivítají nejsrdčněji... Krescencie Žirotínovna v Týneckém klášteře živa do dneška...“

„Krescencie?“

„Přítelkyně kněžky Blaženy z mladých, dětských let!“

„Ó kéž bychom tam již stanuli!... Nebudu se moci dočkat!“

„Z kraje onoho slyšeti ledaco... Tak dobrý den cesty!... Budeme musít oklikami... Nerad bych, velmi nerad, aby nás lupičské oko postřehlo...“

Převozník Losos utkvěl očima na ztepilé postavě dívčiny po boku Vlachově...

„Je div, že jste se dostali bez úrazu až do Prahy — veliký div!... Cesty nebezpečny právě za bílého dne... Ještě nejlépe za noci!... Musíme býti ostražiti jako ostříži!... Od Prahy ke Slanému braniborské zběře zvláště za těchto dnů nejvíce... Každou chvilku slyšeti, kde zapálili jaký dvůr či dědku... O Slanské hradby pokusili se již několikráte... Na kostel snažili se hoditi červeného kohouta již po druhé!“

„Hospodin, Bůh Abrahamův, Isákův, Jakubův i Josefův, — ten, který ostříhal Daniela v jámě lvové, který byl ochráncem nevinny Zuzaniny, jenž bděl rukou mocnou nade mládenci v peci ohnivé, jenž nedal zahynouti Eliášovi, když všecko všudy hynulo... ten který mne vedl nebetyčnými horami, na nichž věčný led a sněh, jenž držel nad námi stráž, když hlavy naše byly pohrouženy v dřimoty — neopustí nás ani nyní, když jsme u cíle pouti své... Měls je viděti na Hradčanech, kterak ztrnuli, sotva že jsem se na ně podíval, a což kdybych byl promluvil! A neměl jsem nic než tyto holé ruce, a oni byli v brnění, helmicích a plátech železných!“

Oko Saramitovo lesklo se za těch slov nevypověditelným svitem, a sivožlutá tvář, zdálo se, že mění se v nejživější nach...

Převozník Losos musil bezděky před tímhle jeho zrakem starou hlavu svěsiti, nemoha odolati bleskům, jež zrovna ze spoda šedivého řasoví sršely.

„Jak myslíš, pane! — Ale abys nemusil litovati, žes mne neuposlechl!“

„Do rukou jim arcíť nepůjdeme... Ale strach budiž ode mne daleko!“

„Můžeme se tedy vydati na cestu okamžitě!“

„Tím lépe...“

„Není-li jen tato panna unavena!“

„Buď o ni bez starosti... Kdo dovede vykonati pouť až z Chiaravallského údolí, o několik hodin cesty mu nebude!“

Mladistvá dívka zahovořila cosi po vlasku...

„Hleď!... Kraj světa by prý ještě šla, jen aby mohla shlédnouti vlast sестry Vilémíny, o níž jí toho tolik — tolik v rajském údolí onom napovídala!... Půjdeme! — Ve jménu Páně!“

III.

ečerem začal popadávati sníh a rozbouřil se nějak i vítr. Sešeřilo se také nad obyčej brzy. Za nedlouho bělala se již pole obvyklým zimním pokrovem, jen že posud lehounkým a trochu také zředeným. Pouze na vyvýšeninách prohnědala či pročernávala prst... Oblaky co chvíli šedivější a šedivější, a vítr fičící s nich ostřejší a ostřejší. Někdy se na okamžik roztáhly a od Unhoště zasvítíl na říšskou silnici měsíc, ale nějak mdle, jako by světlo jeho větry kalily aneb i chtěly shasnouti.

Po silnici ani živé duše, o povozu také nikde ani pohádky.

Ve vesnicích, jež se černaly brzy po té a brzy po oné straně prastaré cesty říšské, ticho jako po půlnoci, nikde ani světélka, ani psího zástěku neslyšeti, jen ten vítr skučivější a skučivější... Kostelíky, jejichž zašedivělá běl ostře se odrážela od černých, dřevěných zvoníc ve hřitovních rozích, jako by zvaly pozdního chodce ve své stíny, kde prý nejbezpečnější klid, jehož nedovedou vyrušiti ani Braniborci...

Měsíc vystupoval výš a výše, až stál nade starými topoli, jež již tenkrát vroubily silnici od Prahy ke Slanému až daleko za Kněževs; šedavé oblaky srazily se až po samý obzor, lemující jej kolem dokola nejprůšernějšími skupeninami... Jen ten vítr od středohorských vrchů jehel bodavější...

A v celé téhle krajině dlely snad pod širým nebem pouze tři osoby, jež se sice držely směru, jímž se vinula, silnice, ale neustále se kmitaly polními stezkami... Chvillemi se zastavily, dívčí postava po boku vysokého muže přivínula si šaty kolem těla těsněji, vyměněno několik slov, a už zase honily se stíny pozdních chodců zbělenými poli...

Tu a tam začervenala se na vršku či při rozcestích Boží muka, někde také jen jednoduchý, dřevěný kříž... Oba muži obnažili hlavy a pokřižovali se; ale zdálo se, že pokaždé urychlují krok... Skřipání zvětřalého, staletého kříže jako by jim připomínalo děsnou událost, jež tu zarůstá travou zapomenutí... Někde ten kříž i z brusu nový. Bílé dřevo větrem a deštěm dosud nesešedivělé. A trámece stály tak tiše, ať se o ně opíral severák sebe prudčeji.

„Prosím tě... co tu tolik křížů?... Každou chvilkou spočine oko na nějakém...“

Převozník Losos si zhluboka oddechl.

„Milý pane... Česká země ráj, ale ne ten ztracený... A do ráje se ďáblům od pradávna zachytívá... A běda, když se do něho dostanou... Potom se z ráje stává kraj, v němž vladařem běs — ten nejhorší běs... A kde vidíš kříž, pane můj, všude skoro pod ním zasypán černou hlinou běsovský čin... Změní se v zloduchy lidé dříve nejhodnější...“

Tři postavy, kmitající se polní cestou, ocitly se zase před takovým z brusu novým křížem.

Převozník Losos se krajem rozhlédl a pohodil hlavou.

„Je to tady!... Ani bys, pane, neuvěřil, že to možno... Bratr tu prodal vlastní sestru... Bylo to za onoho hrozného hladu, když lidé žebráčkovi poskytli noclehu, o sousto ubožáka oloupili a potom připravili ještě o život, když se zapomněla matka i proti své krvi... Hu!“

Z brusu nový kříž, vztýčený na pahorečku nad mezi pojednou zastenal...

Učiněna v něm bezpochyby první trhlina.

„Jakémusi žoldákovi za několik soust chleba... Sestra prosila pro všecko na zemi i na nebi, ale bratr jedl a usmíval se... Hltal, div že se neudávil... A žoldák cizinec připravoval sestru o čest...“

Dívka po boku vysokého kmeta ve tmavém, těsně přiléhajícím oděvu, přitulila se k němu blíže... Těhle převozníkově řeči rozuměla; pouze že se sama po česku nedovedla ještě dobře projážditi... Tu a tam některou větu; největší obtíže jí působovala výslovnost. Sestra Viléma jí sice byla horlivou učitelkou, ale když začínala Majfreda nejlépe chápati — na ústa dcery Otakarovy vtiskla pečeť Morana.

„A když se žoldák cizinec chtěl vyšvihnouti na koně, noha jeho nedobře zapadla do třemene, kůň se vzepjal a násilníka se sebe svrhl, že z něho rázem duše vyletěla... Týmž okamžikem klesl však také k zemi bratr proradce, jemuž poslední sousto zůstalo v hrdle vězeti... Zadávil se... A oba odpočívají pod tímhle křížem...“

Příční trámec znova tak pronikavě zastenal...

Tři postavy se zase již poli jen kmitaly...

„Dosti... dosti! — Nechci slyšeti více!“

„Skoro každý z těch křížů má takovouhle historii... Nejednen ještě děsnější...“

„Jak této zemi posloužím, budu-li moci poslání své vyplniti zevrubně... Dovědí-li se Čechové, jak zlé dny, jež jich čekají, předejít, není ani možno, aby kdy takovéto příhody mohly se opakovati...“

„Pozor, pane!... Musíme se uhnouti!“

Převozník Losos pojednou Vlachem zaškul.

Silnicí začernalo se několik jezdcův...

Jeli nejprudším tryskem...

Z brusu nový kříž stenal, jako by se pod čerstvou prstí oba lotři probouzeli a se namáhali prodrati se ven...

Silnice se naproti zdvihala poněkud do vršku.

Jezdci koním trochu uvolnili...

Byli samý žert a samý smích. Mluvili cizím jazykem. Převozník Losos nerozuměl ani slova, Ondřej Saramita jen některému výrazu.

Byli to Braniborci, titěž, již se odpolednem pustili na lup do půlnočních končin za Prahu. Dle všeho se jim dnešní vyjízdka zdařila... Zdálo se, pokud bylo možno oku rozeznati, že před každým v sedle kořist živoucí... Také proletělo nočním krajem vždy po několika okamžicích zaúpění jako by z více lidských hrdel najednou... Mohl to arcit také býti jen vítr; za noci se nezřídka nejen oko, ale i sluch klamává.

Z brusu nový kříž skřípal, jako by všechny líbečky v něm povolovaly.

Převozník Losos s Vlachem a mladistvou dívkou stáli asi deset kroků od kříže nepohnutě...

Nebylo by přece dobře upoutati pozornost lupičův. Braniborci jeli nyní krokem...

Úpění z lidských hrdel bylo zřejmější a určitější.

Koně začali z nenadání frkati, brzy vzpřímili hlavy do výšky a brzy je zase mezi přední nohy všeli...

Jezdci ztichli pěnamí...

Blížila se beztoho půlnoční hodina...

A lupič od nepaměti vždycky nejpověřlivější.

Vítr zaléhal do kříže prudčeji a prudčeji...

Braniborci se bezděky zahleděli v tu stranu a div že otěží z rukou nepustili...

„Vidíš je?... Tamhle!... Je to Guntram a bratr se sestrou!... Jen se dobře podívej!“

Braniborčík mohl sotva domluvit, jak se mu hlas chvěl.

„Stalo se to před rokem... Mohli by nám zastoupiti cestu... Už se hýbají a zrovna proti nám!“

Jezdcům vyvstaly na čele i tvářích hrachové krůpěje horkého potu.

„A kývá se i ten kříž!“

Braniborci se na okamžik zastavili.

„Hospodine, Bože věčný, Bože Abrahamův, Isákův, Jakubův i Josefův, stůj při nás, nevydávej služebníka svého v ruce bezbožných...“

Ondřej Saramita rozepjal obě ruce vzhůru k nebesům...

„Slyšíš? — Proklíná nás...“

Silnicí přeletělo několik ptáků dravců, kteří stopu Braniborčků poznali i za černé noci, protože jim pokaždé zbylo po nich něco na zub.

„Mohla by nás zakleti do těchhle krahujců! — Brr!...“

Jezdci potom bodli oře do slabin a za chvilku zmizeli za nedalekou strání. Neodvážili se dále ani silnicí...

„Pomoc!... Pomozte... Jste-li duchové dobří...“
Musíte být dobří, protože se vás zlosynové lekají...

„Někdo volá!... Poslouchej, strýčku!“ zašeptala dívka po boku Saramitově.

Vlach s převozníkem zbystrili sluch i zrak...

„Nedejte nám zahynouti!... Pro Boha našeho i vašeho!“

• Větry zanesly k uším jejich každé toto slovo co nej-srozumitelněji.

„Budou to nešťastníci, jež lupiči za noci přepadli, z lože vyrvali a vleklí do Prahy na Hradčany pro kratochvil... Budou svázáni na nohou i rukou...“

Převozník Losos uhl. Na silnici svfjely se čtyři mladé ženštiny, jimž se silné provazy zaryly na nohou i rukou až do kostí, pokoušejíce se pouta rozdrtití, ale marně...

Za čtvrt hodinky byly uvolněny...

„Můžete s námi... Jdeme ke Slanému... Jste-li s té strany...“

„Já z Buštěhradu!“

„My ze Stelčovsi...“

„A já ze Želenic!“

Ženštiny se trásly po celém těle. Byly také jen zpola oblečeny. Braniborci napadli vesničky jako vlci. Jen že tentokráte nepálili... Běda však, kdo se jim postavil k odporu... Všech těchhle žen mužové leželi pod rodným krovem již studení... Teprve za chvíli vyhrkla jedna za druhou v usedavý pláč, jak se prý se svými choti shledají, zdali živi a zdali nemluviňátka dosud v kolébce... Aspoň v nich naleznou potěšení. A až jim dorostou, dají je králi, jehož tihle cizáci také o všechno připravili a jenž se musí vrátiti, aby mu pomohli za všechno se mstiti do posledních výdechů...

Byl to prapodivný zástup, jenž se nyní kmital pořád tak stezkami postranními a neustále se přidržuje směru říšské silnice. Ženy prostovlasy, bosy, s tvářemi jako oheň a očima plnými slz a ve hlavách s myšlenkami, z nichž každá těžší než skalnatý balvan, který se tu a tam černal ve zbělené stráni jako bludivec.

„Ach, pane drahý, my žili jako v nebi...“

„Jako v ráji...“

„Svatě, pane...“

„Tak spokojeně...“

A ženy daly se opět do nářku, jenž letěl s kvílením severáku nejkratší cestou ku Praze...

„Neřekl jsem ti, že česká země byla do nedávna rájem, ale ne tím ztraceným?... Slyšíš to po druhé!“

Ondřej Saramita jen hlavou přikývl. Bylo mu těchhle matek tak z duše líto...

I mladistvá dívka po boku jeho je těšila, jak uměla nejlahodněji... A ženy jako by slovům jejím rozuměly. Tak jim bylo miloučkou řečí mladé cizinky u srdcí volněji a ve hlavách jasněji. Vlasové hlasy zněly jí na rtech nejkoněšivější hudbou.

„Aby vám Pán Bůh dobrotivý ráčil odplatiti, co nám prokázal!“

„Aby zvláště tobě, panno milá, Matička Boží vším nejlepším požehnala!“

„Abys byla v životě šťastna, jak si toho sama přeješ z nejvroucnější duše!“

Ženy osvobozenkyně děkovaly svým zachráněncům, jak mohly nejvybranějšími slovy.

Nejdále šla s nimi ta, jež pocházela ze Želenic...

Cesta jim ubíhala nad pomyšlení. Necítili ani nejmenší únavy. Dívka po boku Šaramitově kmitala se ptáčetem, jež se v těchto krajích sice zpozdlilo, ale drsnému povětrí navyklo úplně...

„Přece tedy ty kříže k něčemu dobré... Já vím, že když jej zasazovali do země, nepomyslili si, jak může prospěti nešťastným...“

„Pro svědomí zlé zvláště! — A v Čechách bude podle proroctví sestry Vilémíny lidí svědomí zlého do nejposlednějších dnův...“

„Podle proroctví sestry Vilémíny, pravíš?“

„Všecko uslyšíš... Jen až budeme v závětrí...“

Severák byl co chvíli neodbytnější a dotěravější... Mladá Vlaška si již po několikráte stahovala šat níže přes obličej... Chodci pak umkli... Vítr si zaměřil zrovna do jejich tváří.

Před Želenicemi rozloučila se s nimi poslední žena...

Tři postavy daly se nyní více v levo — ke Slanému.

Z odlehlejších vesniček ozývalo se již kuropění.

IV.

esy Žirotínské skrývaly dosud plno utečencův. Dědinky až po Týnici ponejvíce prázdný, opuštěny. Ukrytci se z dosavadních útulků pod rodné krovky ani nechtěli. A blížil se čas setby... Co platno však, kdyby zlatá zrnka rozsévati, když je koňské kopyto hluboko do země zašlape a zkypřelou půdu těžkou podkovou ve skálu promění!

Utečenci ve zdejších lesích živili se již i korou se stromův.

Matným svitem, vyrážejícím ze zapadlých očí jejich, až mráz člověkem projížděl.

A zdálo se, že krokem jejich slyšeti i chřestot kostí, jež držela pohromadě namnoze jen vyschlá kůže...

Pan Habart ze Žirotína od kolika týdnů přemýšlel dnem i nocí, kterak by je přiměl k návratu do vesnic, aby se zase chopili pluhu a pole zdělávali. A žádný vhodný nápad mu nechtěl do hlavy.

Ukrytci měli tvrdé, příliš tvrdé lebky. Že prý tu raději zahynou, než aby pro cizince půdu připravovali. A je-li Bůh na nebi spravedliv, že jim pomůže — musí pomoci. Jako by prý jim pod lebkami hrozná bludy vznikaly a upevňovaly se bídou a soužením.

Pan Habart poručil mezi ně rozdati poslední zásoby ze svých obilnic.

Ale což to bylo na takové množství!...

Braniborčáci měli už býti ze země dávno pryč a přece jich ještě všude jako v létě much...

V samé Týnici, před časem vyvolávali, že všichni Němci musí býti do tří dnů české země prosti, sice že bude s nimi jako s lupiči naloženo... Ale zdaž opustí sršeň rád ovoce, jež dopola vyzobal?

Co bylo po Čechách pánů, kteří druhdy na nebožtíka krále zehrali a již by ho svou vlastní krví, kdyby jen viděli jak, k životu vzkřísili? Co bylo po Čechách pánů, kteří reptali na železnou jeho ruku a již by nyní touž ruku železnou líbali polibky nejvřelejšími?... Běda, přeběda, že lidská vůle příliš malomocna, aby mohla mrtvým život vráteti!

„Jakýs cizinec — s neznámou ženštinou — a Čechem průvodčím!“

„Odkud přichází?“

„Chce, pane, jen s tebou mluvit!“

„Dověď ho okamžitě... Jsem vždy ochoten!“

Pan Habart ze Žirotína přehlížel právě, co bylo kde ještě ve sklepích, obilnicích a zásobárnách, rozvrhuje všecko na nejnepatrnější dílečky. A čelo se mu za téhle práce chmuřilo temněji a temněji. Mladý muž, jenž dlel opodál opřen o lenoch starodávné židlice, sledoval na tváři páně Habartově každíčké pohnutí. Obličej jeho také zastřen nedobrozněstným mrakem.

Když se ozvaly na chodbě kroky, chtěl se z komnaty vzdáliti.

„Můžeš prodletí!... Cizinec! — Kdy už nebyl na Žirotině cizinec! — Co by mohl ode mne chtít!“

Poslední věty pronesl pan Habart více pro sebe.

Mladý muž se vzpřímil a utkvěl očima ve dveřích, jež se touže chvílí rozevřely...

„Pokoj a požehnání rodu tvému od věkův až na věky!“

Vysoký kmet ve tmavém, těsně k tělu přiléhajícím šatě, zahovořil poněkud chraptivým hlasem...

Průvodkyně jeho se zlehka, ale velmi dvorně uklonila...

V komnatě si závoj s obličeje odhrnula...

Mladý muž, dlící od pana Habarta opodál, se ne-
zvykle zarděl.

„I tobě přeji všeho dobrého... Jaký účel cesty tvé na můj hrad?“

„Jsem Vlach, Milanský měšťténin....“

„A tak zběhlý v řeči naší?“

„Mladá léta jsem prožil v této zemi...“

„Tato — dcera mého bratra — Mayfreda. Chtěla shlédnouti českou vlast...“

„A mne že znáš?“

„Jsem k tobě poslán z kláštera svatě Anežky na Větším městě Pražském!“

„Od abatyše snad?“

„Abatyše touže dobou již v lepším světě...“

„Abatyše Anežka že umřela... Že jí není více mezi živými!... O pak se jí roztrhlo šlechetné, věrné srdce!... Pak se jí zakrvácelo to vřelé, vroucí nitro! — Anežka Přemyslovna nebožkou!... Jako by rod Přemyslovců měl opravdu zajíti do nejposlednější haluze!... Těžké rány, přetěžké posílá Bůh na tuto zemi a na věrný její lid!... Přetěžké, pane měšťtane!... Zdaž jim odolá, zdaž je pro příští čas bude moci unést!“

„Na Týnici nevědí, otče, ničeho...“ promluvil mladý muž.

„I tam namířeny kroky mé... Zatím může, pane, láska tvá sestrám novinu smutnou sdělit!“

„Můj syn... Plichta...“

„Tušil jsem, pane... Jako by ti z oka vypadl!“

Mladému muži se z komnaty nějak nechtělo... A přece ho hnalo cosi ven do lesů, kde do nedávna byla mezi ukrytci děvůška, již se všecka ta bída vyhýbala, jejíž lice rozkvétaly i za třeskutého mrazu stolistkami, když se nejluzněji rozvíjejí...

Tmavé zraky mladé Vlašky již po druhé setkaly se s jeho pohledem.

A pokaždé se mu zdálo, jako by větřík, jenž zabloudil i v toto zátiší a zlehka zaklepal na tabulkovité, nevysoké okno s těžkými, dubovými rámcí, přinášel — výčitku.

„V klášteře svatoanežském slyšel jsem hlas: ‚Jdi do kraje, nad nímž vlaje vzduchem fialová orlice ve zlatém poli! V těch stranách Žirotínové baštou českého lidu nejpevnější...“

Pan Habart naklonil hlavu poněkud níže ku podlaze.

„A já šel bez odkladu, i doufám pevně, že nikoliv nadarmo...“

Mladý muž opodál jako by byl ku dřevěné podlaze přimrazen...

Vlach se svou neterí seděli již naproti panu Habartovi...

„Jmenuji se Ondřej Saramita... Dceři nebožtíka krále Přemysla Prvního jsem těmito prsty v Chiaravallském klášteře oči zatlačil...“

„Blaženě?“

„Sestře Vilémině, pane!“

V obličejích synově a otcově pojevílo se překvapení, jež nelze vypovědět...

Po chvilku zavládlo také komnatou hrobové ticho.

„Nesu od ní list českému králi... Vím, že do rukou jeho psaní nebudu moci odevzdati... Za to jej skládám v ruce tvé...“

„V ruce mé?... Jak to?... Snad spíše králevici?... Arcif... arcif... toho bys sotva nalezl...“

Ondřej Saramita podával panu Habartovi list s pečeti tentokráte červenou.

„Jest neporušený!... Choval jsem jej na holé hrudi!“

„Mohu tedy čísti?“

„Jen rozevři...“

Pan Habart přiložil pergamen ke rtům a políbil jej, líbávají drahocenný relikvíář. Potom jej přitiskl i ke

rtům synovým... Ale když pečeť odtrhoval, trásly se mu ruce a s očí slza za slzou na žlutavý papír kanula...

„Čti, pane, hlasitě...“

„Milost Boží sestoupíž na skráně tvé a spočiň na nich pro všechen věk!... Sestra Viléma, dcera někdy krále Přemysla i Adléty Mišenské, sestra slavné královny dánské Dagmary vzkazuje svému pokrevenci pozdravení a přeje s hůry všeho požehnání... Abys byl vladařem, jehož památka by vděčně byla vzpomínána v zemi české do věků nejpozdnějších, aby všichni, kteří nastoupí dědictví oráče Stadického, a budou vládnouti údělem kněžyně Libuše, zapsati si mohli jména svá do srdcí lidu písmenem zlatým; těchto věcí buďtež pamětlivi ve všech řečech i skutcích svých... Nevolejte do svého království cizincův! Jsoutě cizinci v každé zemi podobni housenkám na stromech. A v ničem se neliší od-zkřehlého hada, jež člověk útrpný schoval na svá řadra. Vždycky se dotazujte rady zkušených krajanův a podle ní zařídíte vládu svou! Mateřskou řeč českou milujte nade všecko a nedávejte nikdy přednosti jazyku cizímu, aby nepřišla v povrhel. Úřadů zemských nesvěřujte leč domorodcům. Se sousedy přátelských styků se varujte a spolků s nimi neuzavírejtež žádných. Buďtež nakloněni všem, kteří kdy budou pod žezlem vaším, se stejnou láskou a pečlivostí. Lidu obecného buďte vždy záštitou a k pánům s rukou železnou vždy zlatou pohotově mějte. Ke svému trůnu nezavírejtež nikdy prahu před nikým. Oporu své vlády vždy ve všech stavech hleďte a neopomíjejte nikoho. Před cizinskou radou zavřete oči i uši a střežte se, aby nenalezla do vašich srdcí průchodu. Blaho rodné země hleďte utvrditi mírem a k železu sáhejte jen za nezbytné nutnosti. Naproti svaté římskoněmecké říši buďte na stráži dnem a nocí, a nedejte se ukolébati svůdnými sliby ani na okamžik. Přišla by vám z ní pohroma největší a nešťastí, jehož dosah nyní pro vás ani pochopitelným není....

A k tomu, abyste dle těchto slov sestry Vilémíny, ze služebnic Boha Trojjediného nejmenší a nejnehodnější, mohli zaříditi vládu svou, dejž vám požehnání sám Všemohoucí Bůh Otec se Synem svým jednorozeným i Duchem svatým, jenž milosti veškeré jest rozdavatelem nejštědřejším — amen!"

Pan Habart dočetl a upřel oči na Vlacha vděkuplným pohledem.

„Kéž by těchto zlatých naučení ostříhal aspoň Ota-
karův syn! — Pak by se v Čechách mnohé změnilo a ny-
nější rány přehluboké zacelily by se za kratičko!"

„Budeš-li mu je moci jednou doručiti!"

„Rád bych již nyní... Dojmy z dětských let nej-
trvanlivější!"

Pan Habart zavadil zrakem mimoděk o synovu tvář.

„Čiň po svém nejlepšímu zdání!"

„Zatím je jako oko ve hlavě budu chovati, jako
klenot nejvzácnější..."

„Rád bych ještě k pannám Klariskám..."

„Sdělím jim smutnou novinu za tebe... Jsi unaven...
Budeš potřebovati odpočinku... Dovolíš-li... Ostatně jsi
mne prve vyzval sám... Byl jsem však příliš zvědavcem...
Ty odpustíš..."

„Do kláštera musím přece..."

„Až zítra — pozejtří... po druhé... Však nás tak
brzy neopustíš!"

Pan Habart pojal Saramitu za ruku.

„Má sestra — abatyše Krescencie — bude arcíř ne-
dočkava... Uvedu tě však k ní sám! — Tobě se, panno,
u nás také zalíbí... Jenom až jaro přikluše s celým rojem
pěvců do našich lesův... Půvaby českých krajů jiné,
zcela jiné než ve vaší vlasti..."

Vlaška uklonila se panu Habartovi s milostným úsmě-
vem...

Panu Plichtovi pročervenalo i bílé, jako by ze mramoru tesané čelo...

Ale nesměl — nemohl se již déle zdržeti... Již na prahu zaslechl ještě s Vlachových rtů: „Nebudeme-li obtížnými, nějaký čas pohostinství, kteréhož nám láska tvá nabízí, milerádi užijeme... Je mi opravdu česká země jako by druhou vlastí a český lid jako by národem bratrským!“

Pan Plichta si na chodbě zhluboka oddechl. A nyní byl tomu tak z celého srdce povděčen, že se ocitl na čerstvém vzduchu.

V.

a nedlouho rozhlaholily se Týnecké zvony nejtruchlejší hranou...

Lidé ve městečku vybíhali na silnici, přemnozí zaběhli až ke klášteru, a na rtech jim lpěly nejmožnější domysly, kdo že se s tímto světem rozloučil... Dověděli se však pravdu brzičko, a všude obnažovali hlavy a spínali ruce k modlitbám za jednu z posledních Přemysloven... z těch nejlepších, nejšlechternějších... A zdálo se, že se ke hlaholu klášterských zvonů přidružily i všechny vůkolní lesy temným, tajemným hukotem...

„Na Týnici všemi zvony, vyzvánějí!“

K těmhle slovům přistárlého muže pozdvihlo se několik hlav, napjalo se několikero uší a několikery zraky se zahleděly v tu stranu, kde na výšině do široka daleka dívá se panenský klášter Týnských Klarisek...

Tihle lidé dleli v úzlabině odevšad vysokými, staletými kmeny zarostlé, jejíhož konce odtud nemožno dohlédnouti. Bližší drva, jež se klonila k údolině, byla očazena dýmem, tu i tam opálena, bez kůry a s haluzemi osekanými. Roklinou

jevilo se asi deset chýší, na rychlo z pokácených klád zrobených, a místo došků zakrytých chvojí a mechovinou ..

Byli to uprchlíci...

Ukrývali se tu již bezmála dvě léta...

Jen někdy opouštěli tenhle svůj útulek a pustili se ke svým vesničkám, zdali dosud stojí a jak pod rodnou střechou...

„K poplachu to býti nemůže... K čemu tedy?“

Mužové podívali se jeden na druhého, jako by si chtěli na vzájem vyčísti myšlenky, a potom zase upřeli zraky v tu stranu, kde klášter panen Klarisek a odkud se tou chvílí vracel páně Habartův syn s očima upřenýma do hřívý koníkovy, jako by v ní jednotlivé žíně počítal... A vraník chvílemi zaržal, jako by někomu pozdravení od pána svého chtěl vyřiditi... Mladému jezdcí ulehly pojednou nedávné časy na hrud' hrobovým kamenem, a zdálo se, že věrně, dobré zvíře tušilo, na koho vzpomíná jeho pán... Tmavýma očima sličné Vlašky zadívaly se mu do duše jiné oči, tak jasně modré, jako nejkrásnější kvítky pomněnkové, vedle černých havraních vlasů cizinčiných zavlály vzduchem jiné světlejší, hebounké jako len, jen že poněkud mdlejšího svitu, a ovroubily tak milou, hezounkou tvář...

Vraník kráčel krok za krokem, chvilkami hlavou potřásaje, jako by chtěl jezdce z těchhle myšlenek vyrušiti... Nikdy prý mladé duši nesevďčívají a s kvetoucích tváří spadáva jimi lísteček za lístečkem... Panu Plichtovi nezatanul tenhle obraz před očima již kolik týdnů tak živě, tak určitě jako dnes. Jako by se ona děvůška zrovna nad ním vznášela, slétala k němu níž a níže, aby cítil i její dech, aby si tak viděli očima do očí a tváří v tvář.

Panu Plichtovi tkvěla na mysli jeho první láska. A příčinou toho byla Vlaška, jež v otcovském hradě zůstane pohostinu... Takového rozrušení ve svém nitru již dlouho nepocítil... Přišlo mu pojednou do hlavy, že se prohřešuje

na památce Květuščině, že by se neměl do Žirotína vrátiti, pokud starý muž s neteří se tam pozdrží...

„Květuško milá!... Květuško drahá!... Zdali jsi dosud na živě!... Zdali na mne dosud vzpomínáš!“

A vraník zase tak zaržal, že se to rozlehlo kolikerou ozvěnou...

Mladý jezdec si ani nevšiml, že již hrad minuli, že se ocitli na cestě do lesů, kam si druhdy vraník nejraději zajížděl, protože ho vždycky pohladily bělounké ručky, promluvily na něho růžové rtíky a požertovaly si s ním... Paměť dobrého, věrného koně přecasto lepší nežli člověčí..

„Květušku voláš? — Povím ti o ní! Ovšem že zadarmo nikoliv!“

Jezdec pojednou sebou trhl a vraník také poskočil...

V cestě zakmitlo se jakési chlapisko v barvách Třebízkého Johanity.

„Nějakým grošem pro nevěstu skrbliti nebudeš? He!“

Chlapisko se dalo do nejjízlivějšího smíchu.

Pan Plichta sáhl již k boku po meči, aby posměvážka trochu ocelí pohladil.

„Nech jen — nech, milý panici!... Nevíš, že jsem od hlavy do paty namazan hadím sádlem, uzmutým o filipojakubské noci?... Nevíš, panici?“

Chlapisko se neustále tak drze chechtalo, vyhlédajíc až po pás z blizounkého houští.

„Za dobrý groš... Zadarmo ne! — Za peníze každému posloužím... He — he!“

Pan Plichta bodl vraníka do slabin a rozejel se po vysměvážku jak mohl nejprudčeji.

Ale chlapisko zmizelo krahulíkem a za několik okamžiků stanol mu opět v cestě...

„Říkali, že skočila do ohně.... He... he!.. To — to, milý pane! Víím o ní předobře... Za dobrý peníz jsem ochoten...“

Podivný člověk, jehož stáří přetěžko podle tváře určití, poskakoval nyní před jezdce pozpátku...

„U pana Hrabíše na Třebízi už nesloužím... Mohu pověděti všecko — všecinko... Však si mne rád zavoláš... Budeš mne vyhledávat ještě sám... Uvidíš... Až se ti jen hodně po ní zasteskne..."

„Stojíš, padouchu!"

„Oho, pane... Trochu zdvořileji! — Sice budu mlčet jako skála..."

„Ničemný chlape... stůj!"

„Pro dnešek bych se potázel se špatnou... Až po druhé, můj milý pane!"

Pan Plichta se opět rozejel za uštěpáčkem, ale lesní cesta se pojednou úžila, chlapisko zabočilo do rokle, odkudž bylo slyšeti mužské hlasy, a potom již nebylo po něm ani vidu.

Pan Plichta seskočil s vraníka, přehodil mu otěže přes hlavu a ovinul je kolem silné haluze starého, s jedné strany zpola uschlého smrku, a dal se také do úžlabiny, v níž měli někteří z ukrytců svůj útulek. Ještě jim lpěla na rtech otázka, komu že na Týnici klášterské zvony hrana vyzváněly.

„Potěš vás Bůh.. Nikoho jste tudy neviděli utíkat?"

„I toho katího kluka z Týnice... Potuluje se tudy od kolika dnů, jako by tu opět po čemsi slídl, jako tehdá, když přepadli naše soudruhy..."

„Potřebujeme útěchy, ale věru že již také pomoci, drahý pane..."

„Nemůže to již takhle dlouho trvat..."

„Smíme-li se tě, pane, ptáti, komu panny daly hrana zvoniti?"

„Pražské abatyši... Anežce..."

Ukrytci se nyní odmlčeli a svěřili hlavy k vlhnuocí, svadlým, prohnědlým lupením poházené půdě...

„Pak už nebude vysvobození.... Už nebude, pane náš... Už tu tak zůstaneme, milí sousedé, a složíme zde kosti své... Když všichni odcházejí z královské krve, když nás všichni opouštějí, co nám zbývá ubohým, než abychom uštvané hlavy uložili do siré země i my!“

Starý sedlák sevřel ruce v pěsti, až mu v nich kosti zachřestily.

„Uvidíte, že se tohoto soužení co nejdříve již zbavíte... Jen vytrvalost!“

„Ach, Bože!... Když té již nemáme? — Kdo by ji pak mohl mít!“

„Otec pro vás všecko učiní...“

„Aby mu byl na věky Bůh odměnitelem... Kdyby nebylo vaší orlice, už nebylo by také nás!“

S protějšky strany ozval se zase posměšný chechtot, jež zdálo se, že tentokráte i okolní kmeny opětuji...

„Pomůžte vám jen ta zubatá... nikdo jiný... už přichází... he — slyšíte, jak jí chřestí hlava v ramenou?“

Posměváček ulamoval větev za větví a házel je dolů do rokle, pořád ze sebe vyráží je jizlivější a jizlivější smích...

„Však nám, běsovská kůže tentokráte neujdeš... Hej, braši!“

Uprchlíci pustili se za chlapiskem, jak jim nohy mohly stačiti. Byli arci umdleni, sesláblí; ale napjali všech sil... A lov se jim podařil opravdu. Za nedlouho rozlehly se lesem pronikavé výkřiky, a než pan Plichta dorazil na místo, odkud vycházely, platili již sedláci chlapisku hoto-vými... Spoléhal příliš na hbitost svých hadích údů, noha mu však nešťastnou náhodou sklouzla, a posměváček ocitl se v dosti hlubokém výmolu, odkudž mu však utečenci pomohli brzičko...

„Prašivče...“

„Zmije ošemetná...“

„Jidášská duše...“

„Proradný chlape...“

A za každým tímhle příjmením na tělo jeho padná rána dopadla... Brránil se sice zuby nehty, na rtech mu vyvstávali bělavé pěny jako pominutci, ale nic platno. Sedláci byli tentokráte nemilosrdní...

„Povím všecko... všecinko...“

Chlapisko začlo nyní prositi... I hlas jeho změněný... Zněl tak úpěnlivě...

„Pro Boží smilování... Vždyť mne ubijete!“

„Jen trochu pošimráme... Jen tak trochu narovnáme... Byls příliš zkrivený... Mohl by z tebe hrbek býti... Co by ti potom tatík řekl! Stydět by se musil za tebe!“

„Prosím vás... nezatajím ničeho...“

„Pohovte mu tedy zatím... Bude-li však lháti, dáte mu dvojnásob!“

Pan Plichta se za poběhlíka přimlouval...

„Ach, pane drahý!... Pán Bůh ti zaplať vším nejlepším...“

Sedláci na okamžik ustali...

„Když se tu potulovala ona braniborská rota s rytířem Berutem, padlo oko páně Hrabíšovo na Dvořákovu Květušku... Ó já vím všecko... předobře, pane... A když se dědinník ze Třebíze vystěhoval do zdejších lesů, nemohl Johanita ani zdržimnouti... Nejdříve poslal mne, abych vyzvěděl, kde jsou ukryti... Mému oku neušlo jakživo ani hnízdo, byť bylo sebe ukrytější, natož dřevěné boudy utečencův... Potom poslal za nimi pan Hrabíse svou čeleď, já je vedl... Slíbil mi královský plat... Já bych býval jen s panským spokojen; ale on řekl: královský... My přepadli chaty z nenadání, zapálili je sedlákům nad hlavami, Květuška chtěla skočiti do ohně, ale místo plamenů sevřely ji mé ruce... Potom jsme roztrousili, že to učinili Braniboři

s Berutem a tahle řeč nalezla víry... Ale již druhý den pan Hrabíše Květušku Braniborcům daroval... Viděl jsem ji na své oči... na tyhle daremné oči své... aby je krkavci vyklubali... kterak ji vlekli do zakrytého vozu a kterak s ní potom ujížděli... Tenkrátě mi jí bylo líto... tuze líto... věř, pane... jako vlastní sestry... ještě více...

Chlapisko se dalo nyní do pláče, do nejusedavějšího nářku...

Samotným sedlákům se ho nějak zželelo...

„Odměním tě za to... Buď ubezpečen... Zatím ho odvedete na Žirotín...“

„Chceš-li mne, pane, trestati, raději mne pověs hned... třeba na tenhle dub, o jehož kořeny jsem klopýtl a tak se dostal do tvých rukou... Jen mne nedej týrati dlouho... Jsem zlosyn... vím to... ale jiní jsou ještě větší, a mají erby a na těch erbech červené či bílé kříže...“

Sedláci svázali poběhlíkovi ruce v zad, vzali ho do svého středu a vedli ho na Žirotín...

Pan Plichta se vyšvihl na vraníka beze slova a jel krok za krokem za nimi, hlavu maje zase tak svěšenu k lesknatě hřívě ořově.

Podivná náhoda!... Co se napátral po hezounké Květušce, co se jí nahladal, všude se dal ptáti i vyzvídal sám a nemohl se dověděti ničeho, ani nejmenší poněkud spolehlivé zprávičky... Nejčastěji tvrdili, že s otcem i matkou v chatě, sroubené z několika klád, uhořela... Až dnes, kdy zavítala na Žirotín ta Vlaška!... Tak zrovna, jako by to výstrahou bylo, aby se měl na pozoru... Pan Plichta zašklubl občas otěžemi, že koník hlavou pohodil, jako by se chtěl ohlédnouti, jak jeho pánovi... Květuška tedy v daleké zemi braniborské.. snad také na některém hradě českém ukryta... Snad ji týrají... Snad ji sužují, jak mohou nejďábelštěji.. Jezdec zabodl opět mimoděk ostruhy dobrému koníku do slabin, že se vzepjal a stanul pro oka-

mžik pouze na zadních nohou... Jak mohl jen tak býti lhostejným... Jako by nebyl nikdy znal té milé, tak vroucí tváře, jako by nebyl nikdy viděl těch modrých, pomněnkových očí, jako by nebyl nikdy hladil těch hebounkých vláskův a jako by se nebyl nikdy svými rty dotekl jemných líček jejích... Měl už dříve všecko nasaditi, všeho se odvážit, všeho podniknouti... Nyní již tak zcela pozdě... Ale učiní přece něco... možno, že kroky jeho nebudou nadarmo...

Pan Plichta pobodl znova vraníka, ale nyní jen jako by ho byl zašimral, sedláky se spoutancem přeletěl sokolem, koník cválal nejrychlejším tryskem, jezdci svítily zraky nezvyklým leskem, a obličej, před nedávnem bledý, jako by naň byla dýchala sama Morana, rděl se mu nejtemnější červení...

VI.

Qkny Týneckého kláštera rozevírala se vyhlídka v nejpůvabnější zákoutí onoho ráje, o němž pověděl převozník Losos, že se do něho, poněvadž nebyl tím ztraceným, od jakživa ďáblům zachtívalo a jehož nejrozkošnějším vroubením byly modravé vrchy středohorské, z nichž skoro na každém hrad podoben orlímu hnízdu, střežící průsmyky vedoucí z ciziny ve zdejší kraje... Však přešel, že za oněch dnů strážcové těch hradů v cizí půdě dotlívali a že za jejich hradbami ukrývaly se pouze vdovy se sirotečky... Jinak by sotva byla kopyta cizáckých koní českou půdu dupala a sotva by se byly stopy po běsovských poručících tak hluboko do téhle země zaryly...

Milánskému měšťenínu se pohledem na Vrbenskou rovinu, za níž vystupoval Radobyl, podoben báječnému

draku, hlídajícímu práh do zakletého zámku — až oči zkalily... Italská země na povrchu zemském z nejluznějších, ale tenhle český kraj z nejútlunějších, protože se v něm život rodinný rozvíjí v nejrozkošnější květ, jehož název: *zlatá domácnost*.

Abatyše Krescencie, sestra páně Habartova, nerušila užaslého kmeta. Z pozdálí ani nebylo znáti, že by tu byla řádila ruka lupičská. Musil by chodec pod přístřeší, až do samých vesniček, do opuštěných světnic, do vybitých stájí, do pustých dvorů, kde nikde ani vidu o sivých holoubcích, o starostlivých kvočnách, o štěbetavých kuřátkách, o šplouchajících se husách a bručivých kačerech...

„Věčně mladá, věčně lepá jest tato země... Nestárne v ní ničeho... Nevráskovatí ničeho...

„Jen my... jen my, pane...“

„Takový již osud náš... Stárne všude lidstvo všecko kvapem... Ale přijde čas, uvidíš... arcif my již budeme v černé zemi tlíti... kdy omládne i stařík, jehož let ke stu, kdy růžovým květem zardí se tvář starušky, jejíhož věku let, že sama se nepamatuje... I my zmládneme... I já... i ty... A sestra Vilémína zaskvěje se na děhroby zapadlými v rouše bílém jako sníh a s tváří lesknoucí se svitem slunce májového... Teprve potom bude mítí lidstvo svůj den... Teprve potom bude slaviti ten pravý svátek svůj!“

Pergaménová tvář vlaského měšténína zardívala se za těchto slov zápalém všestekým... I zrak jeho nabýval podivnějšího a podivnějšího lesku a rty se mu ještě neustále pohybovaly, jako by toho měl tolik — tolik na jazyku a na srdci ještě více.

Pan Habart, jenž dlel v komnatě abatyšíně, mimoděk ku výpovědi Saramitové přisvědčoval...

„A víš-li, kdy to bude — kdy, abatyše ctná, i ty, dobrý, šlechetný pane? — Víte-liž?... Až nebude mezi

lidmi sváru, zlosti, záští, pomsty... až všude všecho pronikne láska... ta nejčistší... ta, kterou křižovali na Kalvarii... kterou křižují do dneška... kterou přibíjejí na kříž tupými — rozumíte-liž — nenadarmo pravím: tupými hřebíky, kteří jí mají plná ústa, kteří jí mají v každém slově... ale jen v srdcích ne... jen ve skutecích ne... kteří umějí o ní z knih mluvití nejnadšenější řečí, kteří ji lidem vnucují... Slyšíte-liž?... Kdo jakživ slyšel: vnucovati lidem lásku... která přichází přece vždycky sama vanutím větru, ozve se před nitrem nejlahodivějším hlasem a člověka šťastného blahem nevýslovným naplňuje... Teprve potom bude mítí člověčenstvo svůj den... svůj nejslavnější den... Posloucháte mne dobře a pochopujete mne?... Nemluvím sám ze sebe, z hlavy mé nic nevychází, ale jazykem mým hovoří k vám ta, která byla tak blízka krvi vaší... Jazykem mým promlouvá k vám sestra Viléma, jejímž apoštolem nejnehodnějším jsem já...“

Onďej Saramita svěsil nyní hlavu, ruce položil křížem přes prsa a uklonil se přede křížem, jenž byl zavěšen v průčelí nevelké komnaty.

„A všetec této lásky.... této nejčistší, této nejobsáhlejší, této nejvznešenější...“

Onďej Saramita ukázal vyschlou pravici ke kříži...

„Vyjde z rodné vaší země... Připraviti půdu přišel jsem mu já... já... Bohužel, že nezorána, nezkyprěna, že ve skálu udupána, v čedič utvrdlá... Jak těžko, přetěžko jen jednu — jedinou brázdou v ní vyoratí... A ještě tížeji semeno dobré v ornici žírnou zaseti... Abych sednul k líše, nehnul se od rána do večera, od soumraku do svítání a hlídal — hlídal!... Člověk zlý bude obcházetí krokem zlodějským, aby semeno dobré vyplel a naseel koukole, abý potom místo lásky vzešel svár... pekelský svár... Opětuji poznovu: z hlavy mé nic nevychází, na

jazyk klade mi slova všechna duch, jenž byl, jest a bude, jenž se vtělil v dceru jednoho z vašich králů, jenž ji posvětil a k dílu velikému povolal... Vy mi nevěříte... Ani ty, ctná abatyše, jež jsi ji přece dobře znala, jež jsi ji tak ráda mívala, jež jsi ji milovala více než sebe, jež ji také opovrhla radostí života a oděla-se rouchem, pod kterým vítězství palmovým věncem skráně korunuje... Když se objevila v Milaně, neznal ji nikdo, zhola nikdo... Bledé tváře ženské s bělavým závojem si žádný ani nevšiml... Ale přišel čas a kořilo se jí město, v němž byl někdy Ambrož arcibiskupem, v němž Augustin se začal probouzeti... Pravím-li: kořilo se jí město, právě mluvím... Já z počátku se divil sám; ale potom jsem uvěřil, a od té chvíle víra má pevnější než Petrova, když pravil: „Pane, odstup ode mne, neboť jsem člověk hříšný,“ stálejší než Tomášova, když padl na kolena a vyznal: „Pán můj a Bůh můj!“... Po stopě sestry Vilémíny rostly všude nejvýznačnější květy, jež se vykládají vděčností... Ó bych mohl pověděti, kolik jazyků ji blahoslavilo již na zemi, kolik srdcí oddechlo si slovem jejím, jako by skály s nich spadávaly, kolik očí se vyjasnilo, kolik tváří osušilo, že nezbyla po slze ani památka... A když oděla, aby připravila místa nám, odkud se jednou zase vrátí, a když tělo její ze svatopetrského kostela Milanského přenášeno do Chiaravalle, kde v klášteře život zařízený podle regule otce Bernarda, zjevil se nad rakví její baldachin, jako by utkán z nejdražšího nachu, posetý hvězdami, v nichž jako by leskly se démanty, měsícem i sluncem, všechno ze zlata, do něhož se ani nelze svitem oslňujícím podívat... Klášter Chiaravallský od toho dne navštěvovanějším než prahy apoštolské... Klášter Chiaravallský jevištěm divů, jež nejsou se světa tohoto... Klášter Chiaravallský stal se i útlkem mé vlastní rodičky za živa a pohřebištěm po smrti. Dej jen Bože, abych ve stěnách jeho mohl složit

kosti i já... až úkol svůj dokonám, až své povolání vyplním..."

Ondřej Saramita již chvílku domluvil, a v komnatě dosud ticho...

Abatyše Krescencie hluboce zamyšlena, a pan Habart tkví očima pln úžasu na vlaském měštěninu, jemuž se slova řinula z úst tak okouzlujícím zvukem, že jim musil chtěj nechťej dáti za víru... Za těžkých časů slova naděje a povzbuzení vždycky nejúčinnivější, a člověk nemívá obyčej obsah jejich zkoumati až do ledví. Jen když si po nich hruď oddechne lehčeji. A v Čechách byly časy, jimž se od prvního kroku předků našich do této země nevyrovná do osmdesátých let století třináctého žádné protivnosti. Přesť sice Kosmas ve své historii o zjevech, po nichž věrné srdce české do dneška se zachvívá lítostí opravdovou a zároveň hněvem vzplává, ale braniborské poručníctví první hroznou metlou egyptskou...

Ale zdálo se, jako by poselstvím sestry Vilémyny strašlivé navštívení rázem měnilo se v utěšenější čas...

Onehdejší výpad braniborský z královského hradu na Hradčanech do Pražského vúkolí byl posledním... Němčící se začali z Čech ztráceti, až se vytratili úplně. A běda, kde by se byl některý zapomněl!

Ondřej Saramita již v klášterním kostele, v němž všecko zakryto bělí sněhovou a voskovic, že jich sebe bystřejšímu počtáři nelze spočítati. Panny Klarisky odbývají za abatyši Anežku smuteční bohoslužbu...

Krescencie nad velikým žaltářem nakloněna tak hluboce, že se lícemi až pergamenu dotýká...

Pod lebkou jí pořád zní věštecká slova onoho vlaského měštěnina a již po druhé se jí zakmitla, jako když mrakem zašlehne blesk, ve hlavě myšlénka, zdali by jí dostačily ještě síly, aby zaměřila kroky svými do Chiaravalle a nade hrobem někdejší přemilé družky své zakončila i sama po-

zemskou pouť... Šlo by to však příliš ztěžka. Jest již podobna stebélku, jímž nejnepatrnější větřík zaklátí podle libosti... A když se rozhlaholilo klášterními kobkami poslední: Requiem aeternam... vzpomínala abatyše Krescencie opět na družku mladistvých let, jako by tušila, že jí bude tohoto „requiem“ v cizí zemi za krátko již tolik — tolik potřebl...

Ondřej Saramita se vracel z Týnice s panem Habartem teprve k večeru...

Byl již teplý, jarní den... Od červencového podvečera nelišil se ničím, leč že dosud lučiny podřimovaly a zeleň jejich ještě tak jako by se bála zaskvíti se aksamitem.

Oba šli volným krokem... Žirotínské lesy pročervenalávaly lehounkým růžovým závojem...

Vlaský měšténin se pojednou zastavil...

„Podívej se, pane!... Těchhle dvou hvězd jsem v celém svém životě nikdy neviděl!“

„U nás svítivají každým večerem... někdy mdle, jindy jasněji... Dnes však jejich třpyt opravdu jako by v nich stříbro se zlatem se čistilo...“

Ondřej Saramita se ani nehýbal. Zraky jeho se ku dvěma hvězdám dívají upřeněji a upřeněji.

„Jsou v nich dvě duše... čistější nad křišťál... dvě sestry... jedna Viléminina a druhá Anežčina — našly se po smrti... sdružily se a střeží českou zemi...“

Ondřej Saramita se nemohl těm dvěma hvězdám ani dosti vynadiviti. Zdálo se, jako by od nich nechtěl ani oči odvrátiti...

Když došli k Žirotínu, čekal tu na pana Habarta posel ze samé Prahy...

Byl to Braniborčík. Ale měl uši nějak schlípeny, a jak byl pokorný... Nebýti bleskonohého ryzce, nebyl by dojel ani na Makotřasy... Rozběhlo se za ním několik sedláků

s vidlemi a cepy... Ještě před některým časem nebyli by s ním vydrželi, co by si byl všecko naporoučel...

Pan Ota Braniborský zval zvláštním poslem české pány, aby se dostavili ke sněmu, na němž by se konečně ujednalo, kterak by se vláda v Čechách měla ustáliti a za jakou náhradu by byl ochoten mladistvého králevice vydati zpět osiřelé zemi, aby v ní mohl zaujati panování...

„Tak hluboko jsme svrženi... tak hluboko do propasti závrtné... A my se již dívali ke slunci. My byli u něho tak blizounko... Jindy by se byli Čechové zdvihli co jeden muž; byli by sebrali pole jako mrak, byli by vytáhli za hranice a došli si pro mladého krále sami... Mohli bychom sice ještě... Síla stará v našich pažích dosavade... Ale je nás méně... mnohem méně... Kolik jich jen na Moravském poli leží!“

Pan Habart sepjál ruce a hlavou několikráte pohodil.

Onďrej Saramita zahleděl se mlčky do země.

Kdo ví, zdali by mladého krále nevyhledal sám!... Je ve světě zkušený, z lidských vlastností není mu neznáma ani jediná... Kdo ví!

Vlaskému měšténínu zasvitlo tmavé oko třpytem hvězdý blýskavky...

„Jak do braniborské země daleko?“

Onďrej Saramita utkvěl na panu Habartovi nejpronikavějším zrakem.

„Což o dálku!... Ale o bezpečí...“

„O to bych se postaral, otče můj, já... Tvůj Plichta již dosti stár, aby rodná země mohla od něho také nějaké oběti požadovati...“

Mladý Žirotínovec vmísil se v hovor otcův s Vlachem nepozorovaně.

„O nějaký den nebude zle... Do Branibor bude beztoho vypraveno poselství... Dříve vyčkáme moudré rady Valdeka, Peruckého, z Ředhoště a nejbližších sousedův...“

„Šel bych jen za svým zájmem... Snad smím tuto cestu svou nazvatí též zájmem osobním!“

Ondřej Saramita se tak lehce úmyslu, jenž mu vznikl pod lebkou, nespouštíval.

„A já bych k tomuto zájmu tvému... smím-li též mluvití s tebou... přidružil i česká slávu naší orlice...“

Pan Plichta mluvil tak prosebným hlasem...

Starému Habartovi se synova řeč skorem již zalíbila... Touhle jízdou by se arcí sláva fialové orlice ve zlatém poli zaskvěla nejtřpytivěji, a mladý kralevic by aspoň věděl, kolik srdcí mu v osiřelém dědictví bije vstříc, aspoň by se utvrdil v naději, byt se mu vedlo sebe hůře, že otcův trůn nemůže již na dlouho prázden zůstatí... A dobře se mu nevede zajisté... Poručník svěřenci i sousto vyčítává a se sirotčích očí na tvrdý, okoralý chléb nejednou dopadáva slza za slzou...

Rodová česká a s tou ctí sdružené dobré jméno otčiny byly zvláště za tehdejších dob pohnutkou nejbohatýrštějších skutkův.

VII.

iž se Majfredě Saramitově v Čechách z míry zalíbilo a ze všech krajů, kteréž byla dosud se strýcem proputovala, Žirotínské závětrí nejlépe, snad také pro toho mladého juna, jenž byl tak nadějnou haluzí na kmeni pánů Janoviců s fialovou orlicí... Ale střežila se až úzkostlivě, aby jí z dívčí duše ani písmenky nevyčetlo pronikavé oko strýcovo, protože by tu chvíli musila opustití Žirotín a nevrátili by se už nikdy, nikdy...

Vesna přilétala západním větrem ke zdejšímu lesům blíž a blíže; už bylo viděti, kterak se usmívá, kterak družky její rozestírají svatební závoj, aby jej v nejpříhodnějším okamžiku spustily na zemi, aby jím zahalily i nejpustší, nejzastrčenější kout, kterak ruce jejich v báječných sadech kvěť za květem trhají a vánkem jej rozhazují na lučiny, až čarovnou pestrotou oči přecházejí, kterak kolem královny jara celá hejna pěvců opeřenců v hrdélkách s nejrozkosnějšími popěvky, kterak jedni druhých hledí předstihnouti, až vítězí nade všemi štěhot slavičí...

Jaro v českém kraji od pradávna kouzlem působívá...

Jasnívají prý se jím tváře, nad nimiž probleskují oči svitem posledních červánkův, a stahují se ke blahému úsměvu i rty, jichž podezřelá modř bezděky útrpnost vynucuje...

A zase ožila pole i vesničky olidněny...

Za pluhem si vesele oráč pohvizduje, bičíkem popráskává, a koníci řehotají nejspokojeněji... A viděti zky-přenou půdou postavy sice zmořené, ale v obličejích s výrazem nezlomné důvěry v lepší čas, kterak do bílých plachet od pravého ramene k levému boku zavěšených co chvíli sahají a plnými hrstmi jako do tempa rozhazují od líchy k líše dobré, mnohoslibné semínko...

Jen schází ještě mladý král...

Braniborci ho nechtějí a nechtějí pustiti. Žádají na českých pánech nesmírné sumy peněz... A kde jen stříbra či zlata vzíti?... Za málo let bude zase arcíř všeho hojnost; ale nyní... Uprchlíci v Žirotínských lesích vraceli se nejposlednější... Měli nejtvrďší a nejnedověrnější hlavy...

Kralevic Václav byl do nedávna v Žitavě; ale panu poručníku se zdálo, že jest příliš blízko českému pomezí... Musil dál, hezky dál ku severu...

Všecko vyjednávání bylo bez výsledku...

Pan Ota jen krčil ramenoma a ze svých sum nechtěl sleviti haléře...

Mezi českými pány vyskytl se již návrh, aby mu některé hrady do jisté lhůty místo výkupného zastavili...

Taková byla láska a přichylnost ke krvi Přemyslově... Co mohl zlepšiti chabý, nedospělý pacholík na trůně otcovském?... Ani hlavou, ani rukou!... A prahlo po jeho příchodu přece všecko jako jelen žíznivý po vodách...

Chýlily se ku konci dny dubnové.

Ondřej Saramita na Žirotně od některého času jako na trní...

Pan Habart ho sice zdržuje, jak může nejvýmluvnějšími slovy; ale všecko marno.

„Půjdu... Naléztí ho musím... V oblacích byti nemůže... V útrobách zemských také ne... Tušení neklamně mi našeptává, že ho uvidím, že ho potěším... A kdybych nic jiného nedokázal, bude mi již toto odměnou nejlepší... K čemu čekati... S lidmi, jako jest pan poručník — přetěžké smlouvání... Jednej o koupi nějaké s lakomcem a příznivého výsledku se nedojednáš... Půjdu, pane Habarte, a cestou zpáteční se u tebe zastavím... List sestry Vilémíny s sebou vezmu!“

„A ty dovolíš, otče, půjdu-li s hostem naším...“

Ondřej Saramita se podíval na pana Plichtu nedůvěřivě a potom jen tak letmo zavadil zrakem o zardělou tvář Majfredinu...

Čelo vlaského měštěnána se zachmuřilo a již již se otevřely jeho rty, aby pronesly ostré slovo nějaké....

Majfreda sklopila bílé čelo, do něhož se jí drala červeň valem, sevřela rty až křečovitě a zachvěla se po celém těle...

„Přešel jsem sám hory, doly a vrchy, jejichž temena se dotýkala až třetího nebe, propasti, jejichž dno bylo nedozírné, a potřeboval jsem průvodčího jen z Prahy na

tento hrad... Přijmiž, pane, můj dík, a starost o mne ponech Bohu, bez jehož vůle jediný vlas nemůže sejít se staré hlavy mé!“

Ondřej Saramita mluvil hlasem nejstudenějšího větru bodavějším, a vydal se na cestu ještě téhož dne...

Po boku jeho opět ona dívčina a asi krok před ním převozník Losos.

Chůze Majfredina však kolísava, nepevna, tak ráda by se děvushka ohlédla, tak ráda by spočinula ještě jednou okem na tomto hradě, který jí pojednou — rázem připadal jako domov nejvlastnější, ale bojí se... nesmí...

Ondřej Saramita krácel bez jediného slova s pochmurným oblakem na čele.

Sám se již dvakrát ohlédl a pokaždé potom urychlil krok... Když se po třetí obrátil k Žirotnímu, nebylo již šedavých jeho bašt a mohutných hradeb i valů ani viděti... Jen věže Týneckého kláštera, zdálo se, jako by kývaly za odcházejícími k poslednímu: „S Pánembohem“.

Stáli zase u starého kříže, jen že tentokrát kameného, jakýmž v Čechách už z Boleslavových let Boží muka říkají...

Ondřej Saramita své neteři pokynul, aby posečkala...

Od klášterských věží Týneckých zaléhaly až sem zvony nejsvátečnejším souladem.

Obličej starého Milanského měšťánina zachmuřen ještě temněji.

Majfreda chvěje se před jeho zrakem jako by vanul od Středohoří vítr prosincový.

I převozníku nějak nevolno...

Ondřej Saramita hovoří po vlasku...

Hlas jeho zní dutě, jako by ze zapadlého hrobu prorážel...

„Odpovídej, Majfredo... Střez se, abys něčeho zatajila, abys snad vzala útočiště ke lži...“

Ondřej Saramita i nějak těžce oddychoval.

„V duši tvé náklonnost ku synu pána, u něhož jsme byli hostmi...“

Majfredina hlava klesla až k nadřům, jež se jí zdvihala vlnami, když do vodní hladiny vítr nejprudčeji zafíčí...

„Odpověz, Majfredo... Chraň tě Bůh, abys mne chtěla obelhati...“

„Ano, strýčku...“

Vlaška jen zašeptala.

„Vymýtiš ji... utlumíš ji... umrtvíš ji?“

Majfreda neodpovídala.

Ondřej Saramita pokročil až těsně k ní.

Prevozník Losos obrátil obličej stranou... Ale umínil si pevně, kdyby chtěl mladé dívce tento stařík ublížiti, že jí nedá, že skočí mezi něho a ji, děj se potom co děj...

„Ty nesmíš muže poznati — poprvé ti to povídám zřejmě... dříve jsem se jen neurčitě o tom zmiňoval, ač jsi mi mohla rozuměti... musíš zůstat čistou, jako někdy bývaly Vestálky, ty bílé panny starořímské, jež věčný oheň střežily... Ty budeš také střežilkou... a víš-li čím?... Teprve až se vrátíme do vlasti, usedneš na kamennou desku, pod níž tělo sestry Vilémíny... Majfredo, utlumíš ji... umrtvíš ji... Odpověz!... K rozmýšlení nemáš času ani okamžik... Žádám od tebe poslušnost... bezvýminečnou... Slyšelas?“

„Utlumím...“

Mladistvá dívka pojednou zavrávala...

Ondřej Saramita ji zachytil ještě v čas...

Prevozník Losos již také přiskočil.

„Chvilenu si odpočineme... Bude dobře okamžitě!“

Ondřej Saramita ohmatal neteri tepnu, položil ji ruku na čelo, pozoroval ji několik minut a potom si jak mohl nejvolněji oddechl...

„Byl svrchovaný čas, abychom se již vypravili na cestu... V lesích zdejších příliš těžký, až omamující vzduch... Člověk to teprve cítívá, když ho ovane jiný vítr...“

Ondřej Saramita mluvil již zase po česku.

Převozník Losos neodpovídal...

Vlaský měšténín potřel děvuščiny spánky nějakou tekutinou, potom jí přiložil lahvičku ke rtům, a Majfreda rázem procitla... Zdálo se jí, jako by byla hluboce usnula... Jen oči měla trochu zakalené a nohy se jí dosud třásly jako zimnicí...

Za chilenu však cítila se dosti silnou, aby mohla se strýcem dál...

Ondřej Saramita byl všecek změněn, samá řeč, vtělená vlídnost a učiněná láska...!

Nepostačil neteři pamětihodnosti zdejšího kraje ani vykládati...

Až se převozník Losos hovornosti jeho podivil a nad hodnověrností jeho výkladů hlavou povážlivě pohyboval...

Týmž dnem, kdy tito hosté opustili Žirotín, odejel i pan Plichta, zanechav otcí svému vzkaz, že syn bude pamětliv cti a dobrého jména Janovicův a aby byl o něho beze starosti... Odejel sám a sám...

„Kam... kam... mladý pane?“

Jezdec bezděky na okamžik se zastavil...

V cestě zakmítl se několik kroků před ním opět onen poběhlík, jež sedláci přivedli před nějakým týdnem na Žirotín spoutaného...

„Chtěl-li bys... půjdu s tebou... upřímně, pane... Budu ti věren jako pes... pane.“

Kluk se vrhl do cesty v prach, ponořil hlavu do písku, potom se vymrštil úhořem do výšky a jediným skokem ocítl se koni pod plecemi...

„Byl jsem zlý... tuze zlý... ale mohu býti také hodný — tuze hodný... jen mne, pane, neodpuzuj...“

„Jak jsi se dostal z komory, do níž tě zavřeli?“

„Můj drahý pane... Taktol!“

Kluk učinil opět skok do výšky, že se panu Plichtovi až v očích zablesklo...

„Kde by mne chtěli, pane, zavřítí, musili by mne také zabítí... Jinak mne neudrží... Smím, pane?“

Pan Plichta pobodl oře a několika skoky zmizel klukovi s očí...

Kluk se zadíval za ním se zvlhlým zrakem.

Kdo by ho byl viděl nyní, byl by uzřel v prozeleňném obličejí jeho výraz, jakého v něm již dlouho lidské oko nevidělo... A člověk, jehož srdce není zatvrzelé, nebyl by ho mohl — nemohl odsouditi...

„A já přece půjdu za tebou... Budu ti věrným jako pes... Za to, žeš mne nedal tlouci, ač bych toho byl zasloužil... vrchovatě zasloužil...“

Pan Plichta ze Žirotína byl již druhého dne za Lito-měřicemi, když se za ním ozval koňský dusot a zachřestila ocel a ostruhy...

„Hleď, pane, už jsem tu!... Chtěj nebo nechťěj... od sebe mne nedostaneš... Budu se tě držeti jako klišť...“

„Kdes vzal toho koně... a kde meč?“

„Pode starou hruší proti Hořešovicům postřehlo včera mé oko Braniborčika... Krkavec mu oči vyklubával a druhý se zaryl spáry zrovna do jeho srdce... Nedaleko na louce pobíhal kůň... Já se nerozmýšlel ani chvilenu... Pane, uvidíš, že ti budu dobrý... Pomohu ti hledat Květušku... I mně se po ní stýská, ač nejsem hoden ani jejího pohledu... Neodháněj mne, pane... Nejsem tak zlý... nejsem, pane... zlým mne jen lidé udělali a lidé

mne zase mohou hodným udělali... A tamhle také známí... tvoji známí..."

Klukův zrak byl opravdu ostříží...

Na svahu táhlého vrchu kmitaly se tři postavy, jež pan Plichta již před chvílí pozoroval, ale nemohl poznati. Byl to Ondřej Saramita s Majfredou a převozníkem...

Žirotínovec již potom kluka, jenž se mu za čeledína vnutil, neodháněl, ale také se s ním do řeči nepouštěl...

Oba jezdci uvolnili hezky krok a drželi se směru, jímž se bral ku pomezí posel sestry Vilémíny se svou neteří a průvodcím...

VIII.

áz český táhne se ještě Míšeňskem a Lužicemi; ale čím dále přichází poutník k půlnoci, půvab kraje mizí, ztrácí se, až spočine konečně oko na jednotvárných, ponejvíce písčitých, jenom zlehka se vlnících rovinách braniborských. Svěží, šťavnaté zelení zde pramalounko, a pojeví-li se přece kde, zbarvena skorem do hněda a od prošedivělých plání takměř nerozeznatelná. I stromy tu jako zakrslíci, místo korun jenom tak řídké uzlovité větve s ještě řidčími haluzkami; ani ptáku, jenž letí od mořských břehův a rád by si aspoň na chvilku odpočinul, se do nich nechťívá a raději usedne na vysokou mez, odkud může nejpohodlněji přehlédnouti celý kraj, zdali nikde nebezpečí nečíhá... Štěpy a hrůše při vesničkách pravou vzácností, a jestliže je někde hospodář pěstuje, podobají se spíše „planičkám“... Jen ty hrdé hrady na stráních, jež se dívají k dědinkám, jako by s nejmilosrdnější tváří zvěstují chodci, že tu vládnou ruce železné... Než je vystavěli, co potu, co slz na každém

kmeni, jenž byl přivezen či přivlečen na opevnění!... Po vesnicích ještě všude zřejmé stopy slovanského živlu; poutník by myslel, že zde jiné řeči ani slyšeti nemůže, leč po slovansku; i ty rtíky se tak ušpulují, i ta ústa se tak usmívají... A už cizí hlahol se jimi dere, tak nerosozumitelný, že chodec ani vlastním uším nechce věřit... Musí začít po slovansku sám a teprve potom mu starou domorodou řečí odpoví... A ještě se kolem úzkostlivě ohlíží, zda-li jich nikdo neslyšel, ke tvrdému hradu na stráni s onou nemilosrdnou tváří nejdříve... A všude tu již kříže jeden na druhém, už druhé století... Tihle lidé se k těm křížům modlí cizí řečí, ohýbají před nimi kolena a obnažují hlavy jen tak ze zvyku, a když jsou ve svých domovech, kde jich sládkové oko nemůže postřici, začínají modlitby jiné a to materštinou. Za každým pátým slovem lze slyšeti: „bozi věkožizní, spásy naše mocné...“ A biskupové na těch hradech si přece pochvalují, že nemůže býti zvedenějšího lidu věřícího nad tyto... Bůh suď, proč právě z těchhle rovinatých písčín do české země přišlo tolik... tolik zla a neštěstí...

Rytíř Habgier, jenž se díval v tu stranu, kde se za jasných dnů jako v mlhách modrávají české hory, byl by tohle království nejraději zalil deštěm ohnivým... A potom se vždycky vedlo mladistvému vězni, jenž v jeho hradě obýval komůrku, odkud nebylo viděti ani do nebe, mnohem hůře... Rytíř Habgier na něho i drzou rukou nejednou sáhl...

„Když jinak už nemůžeme, aspoň takhle vás budeme týrati!“

Mladistvý vězeň, jenž sedával od rána do večera na kamenné lavičce za stolem dřevěným, chřadl vůčihledě. A kdykoliv zaslechl prudké kroky, jež se blížily tmavou chodbou k zastrčené komůrce, vždycky se zatřásl, jako by na něho nejstudenější ruce sáhaly. Vzepřel se proti svému

vězniteli jenom jednou... hned ten den, když ho sem v zakrytém voze přivezli...

„Já Otakarův syn...“

Rytíř Habgier jako by neslyšel.

„Já příští český král!“

Rytíř vyhrkl nyní v pustý smích...

„Prozatím svěřenec milostivého našeho vojvody!“

„Nežádej si mne!... Za mnou všechno české panstvo!“

Rytíř se smál ještě jizlivěji.

„Kterak ti také pomáhá...“

„Ale pomůže... Potom se těš!“

„Těším se již nyní... k čemu až potom... chla-pečku milý!“

„Tak že se odvažuješ se mnou mluvit?“

„Vždyť jsi žebráček... učiněný žebráček...“

Rytíř se nyní podíval na mladistvého vězně předlouhým pohledem.

Vypadal tenhle Otakarův syn opravdu jako žebráček. Tváře měl bledoučké, skorem až zsinalé, dobrácké oči zakalené a na mladém čele jeho jevila se již podezřelá vráska. A což ten šat! Pod kabátkem, jehož barvu by sebe ostřejší oko nedovedlo rozeznati, na loktech již hezky proklobaným, vyhlédala košilka až běda, a ze škorní mu lezly prsty u nohou jeden za druhým...

„Jen se na sebe podívej!... Pěkný český král... Jsi horší nežli žebráček!“

Rytíř, jemuž byl Václav svěřen nyní v ochranu, byl z nejhorších, koho kdy země braniborská nosila.

Mladistvý králevic se od opovázlivce odvrátil, usedl za kamenný stůl, přižloutlé čelo si zapřel o svadlé ruce a drzce si dále nevšímal...

Rytíř Habgier div že si zubů nevylomil, jak jimi prudce zaskřípal.

Kdyby byl mohl jednati, jak sám by byl chtěl, dojistá by Čechové syna Otakarova nikdy více nebyli uviděli a bohatýrský Přemyslovův rod by byl již nyní vymizel z řady živoucích...

Kravec Václav byl na zdejší hradě živ pouze o vodě a chlebě...

Ale z hlídačů jeho nikdo ani nejmenšího stesku neslyšel...

Syn tak slavného krále nesměl svým sužovatelům poskytovat zábavy slzami na bledých tvářích...

A když zase jednou seděl za stolem a pod mladé skráně draly se mu vážnější a vážnější myšlenky, na tahle léta zcela nezvyklé, otevřely se pojednou dveře, tentokrát však zlehounka, ještě tišeji se zavřely a v komůrce stanula z míry spanilá dívčí postava... Podobala se tak úplně andělu, jenž slétává s výšin záhvězdých, aby ubědované líce slovem nebeským rozjasnil a utiskovaným zjevil lepší, blaženější čas...

Luzná postava dívčí jako by opravdu byla těla étherického...

Modravé zraky její tkvěly na kravci, jako by sobě nedůvěřovaly...

„Jsi ty skutečně zlatého krále našeho syn?“

Tato otázka rtíky sličného zjevu jen zazvonila.

„Jsem... Kdo tě ke mně posílá?“

Kravec se nyní za kamenným stolem vzpřímil.

„Jsem dcera z českého lidu... Jdu ti, pane náš, vyříditi pozdravení od tisícův a tisícův... Nemohou se tě již dočkat!“

„Jak jsi se ke mně mohla dostat?“

„Odvlekli mne z rodného kraje zrovna jako tebe.“

Na zdejší hrad jsem se dostala náhodou!“

„Zůstaneš zde?“

„Jak ráda bych!... Všeho se odvážím, abych ti byla na blízku...“

„Není zde živé duše, jež by ke mně upřímně promluvila... Tvá slova ode dvou let zase nejprvnější, jež slyším z krajanských úst! — Co v Čechách nového?“

„Samé noviny zlé... jedny druhých horší... Ani, pane, nechtěj věděti...“

„Uvidím tě častěji?“

„Jak Pánbůh dá!...“

„Tvé jméno, milá panno?“

„Květuška...“

„Odkud, smím-li věděti?“

„Ze Slanské župy...“

„Tam nejmocnějšími Žirotníkové...“

Děvuška jenom hlavou přikyvla.

„Již musím zpět... pane... Jen když jsem tě viděla... Zatím buď s tebou a střežiž tě anděl tvůj!“

A měla Květuška čas, že odkvapila...

Žalářník se tu za ní ocitl v minutě...

„Někdo zde byl... Neslyšíš?“

Kravec seděl již zase tak za stolem, ničeho si nevšímaje.

Žalářník prohledával každou nejnepatrnější skulinku v sáhotlusté zdi a přizrzlou hlavou pořád kroutil nedůvěřivěji a nedůvěřivěji...

Květuška dlela již v komnatě, jež byla položena ve zcela opačné straně hradové...

Očekával ji zde mladý muž s rozpálenýma lícema a očima planoucíma nejprudší vášní.

Na dubovém stolu leskl se z brusu nový klíč, jímž si Květuška otevřela vězení Václavovo...

„I v tom jsem ti byl po vůli... Mohlo mne to hlavu státi... A ty ještě mé lásce nevěříš?“

Mladý muž hovořil nejroztouženějším hlasem.

S*

„Nevěřím... dosud nevěřím...“

Květuška mluvila jak uměla nejrozhodněji.

„A kdy uvěříš — kdy, ty čarodějko, jež jsi popletla i rozum můj? — Kdy?“

Mladý muž se chtěl k dívce přiblížiti.

„Jak se mne dotkneš, tahle ocel se ocitne rázem v srdci mém!“

„Čeho ode mne jen žádáš tedy?... Vyřkni přání své...“

„Teprve musím mysliti... Dnešek byl pouhou zkouškou!“

„A neobstál jsem v ní?“

„Bál jsi se přilíši o hlavu... Chceš mne mítí opravdu?“

„Můžeš se ještě ptáti...“

Mladý muž nemohl děvuščina jména nijakž a nijakž vysloviti.

„Žádej ode mne, nač si jen pomyslíš! — Když jsem dal šetoviti tenhle klíč, bylo tolik, jako bych si byl vlastní rukou pletl na krk oprátku! — Otec můj by potom i syna, kterého má radši než nevím co, dovedl zapřít...“

„Chceš-li mne mítí, musí ti býti život tolik, jako prach, po němž šlape noha tvá...“

„Již nyní jest mi... Bez tebe není pro mne života...“

„Musím se nejdříve přesvědčiti... nejednou ještě!“

„Aspoň dovol, abych se mohl svými ústy těchhle tvých rukou dotknouti!“

„Nemožno... Dříve musíš podati jiných důkazů lásky své, nežli jest padělaný klíč...“

Květuška se dala nyní do smíchu...

Mladému muži se až hlava těmhle zvuky, deroucími se z labutího hrdélka jejího, zatočila...

Ale musil i dnes odejít s nepořízenou...

A rytíř Habgier nemohl teprve syna svého Lebrechta pochopiti... Co se vrátil z těch Čech, není k sobě ani podoben... A toho všeho příčinou hladká tvář, která starého jaktěživa na lep nechýtila... Proto také svému Lebrechtovi nerozuměl... Tahle dívka prý pochází z bohatého rodu, otec její z nejpřednějších bohatýrů, mohli by za ni dostati velké výkupné, ale Lebrecht uměl starého tatíka uprositi, že si dal konečně říci a ponechal ji ve hradě... Johanita Hrabíše seděním na Třebízi dovedl s Braniborčikem výborně jednati... Lebrecht by mu byl za tuhle kořist vymohl na panu poručníkovi nevím jakých privilegií, natož zastavení několika dvorů ve Slanské župě se třemi mlýny na Kalvoském potoce... Jen aby prý Květuščina původu neprozrazoval... Řekl mu, že v ní krev rodu, jenž patří v Čechách k nejmocnějším; vzali prý si před nedávnem do erbu pětistou růži... Někteří z nich mají červenou, jiní zlatou a ještě jiní černou... Je s ní v příbuzenství sám pan Záviše z Falkenšteina... Johanita Hrabíše byl prohnanější otce lži od počátku, jenž dovedl oblouditi hned Adama s Evou.

Květušce začaly však pojednou na sličných tvářích stolísky vadnouti...

Tak se jí znenadáně vplížil do mladé duše stesk po rodném kraji...

Přemáhala se sice, jak mohla nejvíce, ale modré oči její byly kalnější a kalnější den ode dne...

Ve hlavě se jí křížovaly nejrůznější záměry, kterak královici vysvoboditi, ale hra, již prováděla s Braniborčikem, protivila se jí z duše... Lebrecht byl také co chvíli dotěravější a dotěravější... Kdo ví, zdali se mu bude moci ubrániti... A strhají zelený vínek s hlavy její v cizí zemi, rozházejí lístky z něho do cizího vzduchu a drzá noha je zašlape, že se nikdy více... nikdy více nevzpamatují... Králevici nepomůže a rodnému kraji také

ne... A co řekne on, doví-li se kdy, kde jí panenství uvadlo a kde její hrob?... Touhle myšlénkou se Květušce pokaždé blednoucím obličejem vyronily dva proudy slz jako hedbávné tkaničky, na nichž navlečeno perel nejvzácnějších...

„Pusť mne do rodné země...“

„Jak tě jen může cos podobného napadnouti...“

„Ani nevíš, že mne zde ubíjíš...“

„Že tě ubíjím?... Já, který bych tě nosil na rukou, jen kdybys k tomu svolila, který by ti všechno snesl, nač bys si jen poimyslila, který by si lehl jako pes k nohám tvým a nehnul by se, byť bys ho i odkopávala...“

„Pak tu ani měsíce nedožiju!“

„Ani jako nebožku bych tě nevydal nikomu... Víš, co bych učinil?... Rakev křišťálovou dal bych shotoviti. Poručil bych ji vyložiti zlatohlavem, tebe by musili do ní uložití a umístiti na mramorový podstavec, jako světici ve chrámech vystavují, abych tě viděl... každodenně... Ty nesmíš... umřítí... postavím se před tebe v plné zbroji s mečem taseným... otec můj poručí všechny dvěře i vrata uzamknouti, čeleď z celého hradu musí býti na stráži... A uvidím... rád uvidím, jestli se sem odváží smřít!“

Mladý muž chtěl skorem průsvitnou ruku Květuščinu stisknouti svou pravicí, ale děvůška se odtrhla, jako by před ní had byl zasyčel...

„Třeba si mne nenávid... Přece tak učiním... Třeba mne proklínej... Tím hrůzoučejší bude láska má...“

Květuška se od syna zdejšího rytíře rychle odvrátila... Až na dně duše jí pátil ten vášnivý pohled jeho, jímž sálal oheň nejsžíravější... A ulehčilo se jí teprve, když byla zase samotna...

a těch časů potulovalo se od kraje ke kraji lidí „divotvůrců“, kam se jen oko podívalo. A vyznali se ve všem; nejlépe arcit v umění lékařském, jehož křehkému člověku přecasto potřebí.

I hojili neduhy pouhým prý slovem, tajemnými posunky a zázračnou vodou. Při nejtěžších případech položili obě ruce na ubožákavy skráně, obličej upřeli neodvratně ke stropu, ani obrvím nepohnuli, kolem rtů se jim ani jediný sval nezaškubl, a vydrželi tak hezkou chvilku, čím déle, tím lépe, čím nehnutěji, tím skvělejší vždy výsledek... A měli masti, jichž natřením mizela nemoc, jako by ji vítr s nešťastníka sfoukl. Až prý z marokánské země, až od hory Nebo či z magnetového vrchu. Nezkusence uměli oblouditi cizími slovy, že se jim zapsal i duší svou... Uměli řecky, latinsky, každý neduh měl zvláštní svůj výraz, čím těžší, tím zamotanější jméno... Lidu z toho ze všeho šla hlava až kolem. A potom neměli mítí divotvůrcové víry! Už pro tu spoustu cizích, tak divně znějících slov! Někdy proplekli svůj výklad i výroky z písma svatého, nejčastěji ze zákona nového...

Na zdejším hradě stavělo se jich za posledních dnů několik...

Lebrecht je povolal ke Květušce...

Divotvůrci kroutili hlavami, propověděli tu a tam i šprýmovné slovo, pohvizdovali si, vyložili své léky, probírali se v nich a potom chtěli položití Květušce náplast na srdce. Ze srdce prý od jakživa všechny neduhy mají svůj původ... Ale dívku přemluvití nedovedli, byť cizí svou řeč provázeli nejsrozumitelnějšími posunky...

„Tedy dovol, panno spanilá, alespoň na hlavu a na bílé čelo.“

A lékař kouzelník upravoval hedvábný šáteček, aby jej kolem skrání Květušce ovinul...

„Všecko přejde... Bude-li na hlavě obvazeček, jako by byl na srdéčku. Hlavička se srdcem v nejužším spojení...”

Divotvůrce se po tomto výkladu německém pustil do latiny i řečtiny...

Květuška však odmítla i nyní jeho pomoci...

„Nechce a nechce... Nebude, milý pane, pomoci.”

Lebrechtovo čelo se zachmuřilo, očima se mu zakmitl hněvný blesk a ruce jeho sevřely se v pěsti.

„Jakýs to umělec!... Kdybys k čemu byl, uzdravil bys ji proti její vůli...”

Lebrecht zahřímal na divotvůrce po německu.

„Jsme lidé... jen lidé... milý pane...”

„A ničemní, podvodní... Táhneš-li?”

A divotvůrce opravdu neuměl pověděti, kterak se ocitl venku za příkopy... Jen v údech cítil hrozné lámání, jako by měl ruce i nohy přetlučeny... Bude aspoň čarovnou moc svých mastí na sobě samém zkoušeti...

„Opět jeden?”

Lebrecht se potupně usmál.

„Tak zcela rozdílný od těch, kteří se tu nedávno vystřídali... Mluví málo... Nevtrá se... Už kmet nejméně sedmdesátiletý... Po boku jeho ženština od hlavy do paty zahalená tmavým rouchem... Je s nimi i průvodčí... Řekl bych, že pochází z rodu panského...”

„Bude mi vítán...”

Lebrecht začal býti opravdu nedočkav...

Šel přichozímu vstříc.

Sotva že ho však uviděl, poněkud se zarazil... Tak se mu zdálo, jako by se již s tímto starcem kdesi setkal. Ale nemohl se pro první okamžik vzpamatovati. I průvodkyni jeho jako by byl již někde spatřil, a to před

nedávnm... Pan Lebrecht si měl jen vzpomenouti na starce, jenž asi přede dvěma či třemi měsíci ptal se na Hradčanech v Praze po králi Otakarovi, a byl by se rázem dovtípl, kde tyto cizince uzřel poprvé...

„Na zdejším hradě prý těžce nemocný...“

„Má nevěsta...“

„Slyšel jsem tak cestou... Přicházím, zdali se mé umění na ní osvědčí...“

„Podaří-li se ti, abys jí zdraví navrátil, tolik zlata ti dám, kolik se vejde do téhle přilbice...“

„Nedbám peněz... Zlata nepotřebuji...“

„Můžeš si tedy určití odměnu, jaké se ti zachce...“

„Nežádám odměny...“

„Budu ti vděčným neskonale...“

„Vděčným? — Hm — vděčným... Každý bloud, jenž na lidskou vděčnost staví plány své... A ještě větší bloud, kdo by co činil pro... vděčnost!“

Kmet se dal skorem do smíchu...

„Nuže... kde nemocná? — Sluha zatím posečká... Tato panna však se mnou půjde!“

Příchozí rozkazoval, jako by ve hradě byl pánem či jako by se tu zdržoval od jakživa. O umění svém nezmínil se slovem. Nepodobal se těm druhým opravdu ani za vlas. A pan Lebrecht se ho neosmělil ani tázati... Jen tolik poznal, že není krajanem a že by mohl býti zdaleka...

Květuška seděla v ozdobné pohovce s hlavou k levé straně nakloněnou.

Příchozích si jedva povšimla...

„Aby tvé kroky byly požehnány!...“

Pan Lebrecht tato slova jen zašeptal...

Květuška se zlehounka usmála. Nerozuměla sice, co byl pověděl, ale tušila smysl dobře...

„Musím býti samotén...“

Cizinec mluvil hlasem z míry lhostejným...

Lebrecht jako by však neslyšel. Postavil se také za lenošku...

„Chci býti samotén...“

„Bylo by mi nemilo...“

„Pak odejdu...“

A přichozí chystal se k odchodu opravdu.

Květuška jenom tak letmo zavadila o zastřený obličej průvodkyně starcovy... A zdálo se, jako by mimoděk byla také pokynula, by prodlel a neodcházel.

„Je-liž to podmínkou?...“

„První ... Nezbytnou...“

Kmet mluvil ještě lhostejnějším hlasem.

Pan Lebrecht se nyní vzdálil bez odkladu...

Stařec upřel po svém zvyku ostré zraky na Květušku, jak dovedl nejpronikavěji...

„Tys Češka...“

Kmet zahovořil pojednou zvukem přitlumeným a přistoupil k děvůšce blíže.

Květuška pozdvihla nyní hlavu a poprvé se podívala starci upřeně v obličej.

„Tobě mohu věřiti...“

„A kdo jsi ty?“

Květuška opět tak letmo zavadila zrakem o zastřené tváře starcovy průvodkyně.

„Českého lidu upřímný přítel a rodu Přemyslova nejoddanější sluha... Tuto má nef...“

„A kterak sem přicházíš?... Kde se tu béřete?“

„Hledáme mladého krále...“

Za těchto slov kmet se naklonil až těsně ke tvářím Květuščiným.

„Ty o něm víš... Ty o něm musíš věděti...“

„Vím... Patřila jsem mu v tvář!“

„A kde jest?... Probůh, panno...“

„Zde... v tomto hradě!“

„Pak nás prst Boží vedl...“

„Odkud?... Já ti již tolik pověděla...“

„Z Čech, panno...“

„Ze kterého kraje?“

„Ze Žirotína...“

Květuška stajila pro okamžik pode hrudí dech a bledé, skorem průsvitné líce zarděly se jí temnější červení, než bývá záře, když slunce za suchých dnův a za větrného počasí zapadá.

Kmet cizinec si toho povšiml rázem a starou blavou také rázem proletěla myšlenka, proč asi tento nach na tvářích děvuščiných a odkud pojednou v očích ten jasný svit...

„Ze Žirotína... kde vládne v poli zlatém fialová orlice...“

„Živi a zdraví?“

„Živi a zdraví... Než — tys nemocna... Původ tvé nemoci bych uhodl... Nepomůže zde žádný lék, leda český vzduch, leda vůně, jež proráží ze tmavých lesin... Až se vrátíš do rodné země, rázem ozdravíš...“

„Už nikdy... pane... nikdy...“

Dívka po boku kmetově usedla si na židlici těsně ku Květušce, odhalila si obličej, zadívala se jí v modré oči, pohladila hebounké, jako z nejjemnějšího lnu utkané vlásky, a zašeptala po česku: „Vrátíš... vrátíš... a šťastna... budeš...“

„Kdybych mohla býti...“

Květuška spočinula sličné Vlašce mimoděk v náručí.

Kmet se nad ní sehnul ještě níže, a potom již bylo slyšeti jen šepot a ještě tlumený...

Květušce se kolem rtů kmital tak milounký úsměv a podivná rosa se jí s modrých očí tak nějak rázem ztrácela, jako když za červencového jitra slunce zasvitne nejlíbeznějšími paprsky a požaté obilíčko na polích schne okamžikem.

I obličejem starcovým rozestřel se výraz plné spokojenosti...

Pan Lebrecht se již výsledku návštěvy lékařovy ani dočkat nemohl.

Ale musil mít chtěj nechtěj strpení.

A když se objevil kmet na chodbě, nemohl ani slov nalézt, jimiž by se ho otázal, jak a co. Tolik se mu jich namanulo na jazyk.

Však stařec ho předešel sám...

„Bude opět dobře... Buď spokojen...“

„A kdy... kdy?“

„Za nedlouho. Ale já zde musím prodletí...“

„Ani bych tě, pane, nepustil... Uvidíš, jak se ti odměním... Podivíš se!“

„Vykážeš-li mi ve hradě komnatu, hleď, abych nebyl vyrušován... Léky, jež nutno připravovati den co den, vyžadují největší obezřetosti... Zdraví tvé nevěsty jen na tom záleží... A pro čeleď zdejší vydej přísné rozkazy, ať mne v umění mém neruší... Musím nejednu chvíli v noci prodletí pod širým nebem... Musím pozorovati nejbedlivěji, kdy která hvězda vzchází a kdy s přípravou léků začítí a kdy na vlas přestati...“

„O vše se postarám... Ani pohledem ti tu nesmí nikdo překážeti!“

„Uvidíme... Dobře jsi řekl, ani pohledem... Já tvou výpověď jen doplním: ani myšlénkou!“

Pan Lebrecht vykázal lékaři své nevěsty klenutou jizbici v nejdlejší části hradové...

Od těchto dveří bylo do komůrky, kde věznili mladého královce, jen několik krokův...

Onďrej Saramita si v komnatě usedl proti neteři, zahleděl se jí v obličej a pravil vlaštinou: „Střež se, Majfredó!... Přisahu svou ani myšlénkou nesmíš porušiti, sice se mi zhatí všecko... Jsme u cíle tak blizoučko!“

Mladá Vlaška sevřela nachové rtíky jak mohla nejtěsněji, aby jimi neproklouzl ani nejmenší výdech. A také neodpověděla, jen tmavovlasou hlavu k řádrům naklonila...

„Proto se mnou jdeš... proto jsem tě vzal na tak dalekou pouť... abych věděl, co vydržíš... ne tělem... ne silou údů svých... ale duší, srdcem... Rozumíš, Majfreda? Duší, srdcem... Toto první zkouškou... Blaze tobě, projdeš-li bez úrazu. Stoupenkyně Viléminina musí umět zhrdati světeň... musí mítí neustále na paměti, že za každou... i nejčarovnější růží... trní bodavé!“

Majfreda seděla proti svému strýci jako nejmistrnější socha z bezeskrvného mramoru kararského. Pouze oči svědčily o dívce živoucí.

X.

ravím ti poznovu, že se mi to nelíbí!“

„Činíš si marné starosti, otče... věř!“

„Kdybych neměl svěřené ono nedochůdce, ani bych se ti nezmínil!... Na bedrách mých spočívá odpovědnost, již si ani představití nedovedeš... A já tomu plesnivci nevěřím...“

„Je to člověk příliš učený, aby se zabýval nějakými zrádnými záměry...“

„Byl bych nejraději, aby se ocitl kolik mil od našeho hradu!“

„Potom ona zemře... musí umřítí...“

„Mohli jsme vzítí výkupné...“

„Otče můj!... I syna by si chtěl se zbavití?“

„Říkám-liž co?“

„Tou chvílí, když by oči zavřela, i mně by si je musil zatlačití!... Markrabě chystá pro tvůj erb ozdobu, již se

v Branibořích žádný jiný znak nevyrovná... Komu by si potom odkázal ten svůj erb?... Pomysli, otče můj!... Bílého lva, spoutaného řetězy, jemuž jestřáb vyklubává oči... Takového erbu není po celém světě v celém rytířstvu křesťanském... A zanikl by již sebou... Jen tobě by jej vyryli na kámen hrobový..."

Rytíř Habgier se zadíval oknem do písčitého, zlehka se vlnícího kraje. Lebrecht má pravdu... Čeho všude se jen odvažuje, aby mohl k erbu svému přidružití novou okrasu!... Markrabě mu slíbil opravdu bílého lva, spoutaného řetězy a na ohřívělé jeho hlavě s jestřábem, kterak mu vyklubává oči!

„Řas mi sem byl dlužen... řas nejhorší tu žabici!“ starý rytíř zahučel do vousův a prudkým krokem, že ostruhy cvrnkaly, jako by o kamennou dlažbu narážely, odkvapil ze světnice.

Zabočil přímo v komůrku, kde mladý králevic den ode dne bledší, zapadlejší a k sobě nepodobnější.

Chodbou se potkal se Saramitou.

Vlach upřel na něho oči, jako když v rodném jeho kraji zrovna nad srdcem ostří dýky se zableskne...

Zdalo se, že stařec právě s té strany přichází....

Rytíř také se zastavil...

Avšak Vlach si ho ani nevšiml, jen zraky své upřel na něho ještě bodavěji.

„Jsem zdejší pán..."

Saramita usmál se uštěpačně.

„Slyšíš-li?"

„Nemám s tebou co dělati..."

„Ale jsi živ pod mým krovem... od mého stolu..."

„Jsem hostem tvého syna..."

„Otče můj... otče můj... prosím tě... pro všechno... odpusť, pane... otec můj někdy za sebe nemůže... ne-

myslivá, jak byl promluvil... Nech ho, otče, na pokoji... pro všechno tě zaklínám..."

Mladý muž vzal rytíře za ruku a vši silou táhl ho ku předu.

Ondřej Saramita tkvěl na otcí a synu nejposměšnějším pohledem.

Však oba neměli ani času, aby si byli všimli tohoto výrazu ve Vlachově obličeji...

Lebrecht se snažil jak jen nejvíce mohl, aby otec se nepouštěl do dalšího hovoru s podivínským učencem...

A podařilo se mu to mimo očekávání...

Z nádvoří dorazil až do zdejšího zákoutí ohlušující chechtot...

Přijel do hradu na vychrtlém koni šasek jakýsi...

Tvářemi jeho každým okamžikem se střídaly nejrůznější výrazy, jimiž pokaždé vyhrkala hradní četa v nejhrmotnější smích.

Šasek na vychrtlém koníku mluvil nejpodivnější řečí...

Tu a tam prohodil arcif také několik slov po německu; ale pravého smyslu nemohli se dopídit...

Až teprve když zadívali se mu v obličej oba pánové, mluvil trochu zřetelněji...

„Zdá se mi, že za službu žádá..."

„Tak... tak... za službu..."

„Co bychom si s tebou počali?"

„Co... co?... Toto, pane!"

Šasek stáhl kolem úst svaly v tak nevidaný útvar, že ani starý nemohl se udržeti hlasitého smíchu...

„He!... He!... A veselosti také třeba... Zármutku dost a dost... A kde já, tam smích i v noci... i v noci... neřku-li od rána do večera..."

Šasek již seskočil s koně, přehodil mu otěže přes hlavu a začal prováděti krkolomné kousky náhradím...

Chechtotem zdejší čeledi chvěl se všechen vzduch...

I Květuška přistoupila k oknu a zadívala se dolů do dvora...

Ale sotva že její tvář se objevila, šašek vzkřikl, jako když někdo nejpronikavěji zahvizdne, několika skoky ocitl se pod oknem, ústy jeho prodral se znova tak nezvyklý skřek, a hradní čeledi až v očích se zajiskřilo, jak sebou ten šaškář mrskal vysoko...

Zdálo se, že také se shora ozval se výkřik, ale plný úzkostlivosti, jaký se prodere hrdélkem holuběnky, když krahulík nad ní v širém poli zakrouží...

Nikdo si toho nepovšiml; ani pan Lebrecht ne...

Šašek potom se vrhl starému rytíři k nohám, sepal ruce a upřel na něho hnědé oči tak prosebným pohledem, že Habgier si dal říci a prohodil: „Uvidíme...“

Zdejšího rytíře napadla šťastná myšlenka, že by tímto šaškem panu markraběti mohl učiniti velmi vítaný dar... Ovšem by ho dříve musil jak náleží ošatiti. V takových cárech by ho ke dvoru poslati nemohl...

A vzhledl uzounkým okénkem do nádvoří i Ondřej Saramita... Nového čeledína poznal rázem... Viděl ho sice jen jedenkrát, tehdy, když sedláci utečenci přiváděli ho na Žirotin; ale obličej zaryl se mu do paměti jako do mramoru. Šibeničná tvář utkví v mysli na dlouhá léta... A výraz, jenž tenkrát prozelenávajícím obličejem tulákovým se rozestíral, upomínal tak živě na čekan a odsouzení, na jehož hrdlo si již mistr popravčí oko připravuje...

Saramitovo čelo pro okamžik se svraštělo, ale jen tak, jako by mu hlavou chmurná myšlenka zafičením větru byla proletěla... Ale touže chvílí kmital se mu již kolem rtův úsměv spokojenosti...

A když pan Lebrecht přišel se poptat po Květuščině zdraví, prohodil Vlach jen tak jako by mimochodem: „Bude

tu veselo... Neškodí, věru neškodí... Lépe než hlavu neustále k zemi věšeti a unyle vzdychati.... Jará mysl mnohdy účinnější na lidské neduhy než nejdůkladnější lék..."

„Nerozumím ti; pane, opravdu nerozumím..."

„Šašek jakýs tu hostem... Oknem jsem ho viděl..."

„Ach... byl bych skutečně nepochopil tvých slov... Těžko, věř, pane, vesel býti, když člověk do smíchu musí se nutiti..."

„I nevěsta ti dobrým vtipem i soleným žertem osvěží..."

„Pochybuj, pane... Nepomůže-li tvůj lék?"

„Všech okolností, i nejnepatrnějších musíme užiti... Myslím, že proti tomu nebudeš, dovedu-li ho k ní..."

Pan Lebrecht pohodil hlavou...

Čeho všeho by nedovolil, aby Květuška byla zdráva, aby na lících rozvilo se jí květů jako na lučinách za červnových dnův!

Z náhradí co chvíli zalétal do komnaty lomoznější a lomoznější smích...

Nový čeledín ani nepotřeboval otevřítí úst, jak se pitvorně utvářiti dovedl, a zdejší chasa až ochraptěla, i chechtotem za boky se popadala. A což když promluvil a slovo nějaké prohodil! Zdejší chase až oči červenaly, jak smíchem se rozslzely... Takového chlapiska bylo věru potřebí, aby vzduch na zdejším hradě zase poněkud se osvěžil. Už to skorem jako v klášteře vypadalo.

Po nějaké chvíli vešel do dvora i Saramita...

Je to on; nemýlil se... Jen jak nepozorovaně přiblížit se k němu?

Povedlo se mu to okamžitě, a to stříbrným penízkem, jenž byl šaškovi hodil jakožto odměnu za šprýmovné jeho kousky...

Šašek jako by byl uhodl myšlénky Saramitovy...

Přiložil se k němu a cosi zašeptal...

Touže chvíli vyhrkla již zase chasa v nejhluchější smích, protože šašek slavného lékaře prudkým rozběhem přeskotil a ocitl se bez úrazu až na zápraží...

XI.

n mi příliš... příliš ublížil..." Květuška hovořila tak z míry úzkostlivým hlasem.

Ondřej Saramita se odmlčel a zahleděl do země.

„Bojím se ho... lekla jsem se ho, jakmile jsem jeho tvář na nádvoří spatřila... Je všeho schopen... mohl by všechno prozraditi... A pak by bylo nejen po mém, ale i po tvém životě, i po mladých dnech tvé neteře, k níž tak přátelsky přilnula duše má, jako bychom se znaly od malička... jako bychom spolu byly rostly pod jednou střechou..."

Ondřej Saramita dosud tak zamlklý.

Mohla by míti tahle děvůška ovšem pravdu, lotrovství dosud mu vyzírá každým rysem ze tváře, ale zde ho čekati nemohli. Nikdy ho ani neviděli... Oko Saramitovo nedá se tak snadno oklamati... Chvillemi probleskuje zrakem šaškovým přece jen cosi, jež mimoděk prozrazuje lepší stránku jeho povahy...

„Mohl by nám prokázati nejvýtečnějších služeb... Ani jich není možno oceniti..."

„Ale také všechno na zmar přivesti..."

„Budu prozatím opatrný... A Ondřej Saramita a býti pozoren... Bylo by zle, velmi zle, milá panno, z mne dovedl přelstiti kluk... mne... Milanského měštění

jenž dovede v lidských duších lépe čísti než jiní ve knihách, byť byla písmena jako hory... Nedávej ostatně nejmenší známky, jako bys ho kdy byla viděla.... Ani tě nepozná...!"

„Myslíš-li tedy, pane?... Všecko dávám na rozum tvůj!"

„Ještě nikdy mne ve psi nepřivedl!"

Šašek stanul potom před Květuškou za chvilenuku. Ten tam však byl jeho šprým, a zdálo se, že neumí ani promluvit. Trásl se také po celém těle, zcela tak jako rozpuštělec, když přijde na oči karateli...

„Což jsi oněměl?"

Saramita se dotkl blázna zlehka pravicí...

„Kvě... tu... ško..."

Šašek tyto slabiky ze sebe sotva vykotal...

„Odpusť mi... pro Boha živého tě prosím... odpusť mi... můžeš-li... chceš-li..."

Nový čeledín na zdejšíh hradě sepal ruce jako by k modlitbě a mluvil tak úpěnlivým hlasem...

Ondřej Saramita ho ani nepoznával...

„Jsem jiný... už ne ten ničemný... ten bídácký... smiluj se nade... mnou... Já ti tak ublížil... tvé matičce... tvému tatíčkovi... tvým rostencům... neodháněj mne..."

Šašek klečel již na obou kolenou.

„Víš-li, od koho přicházím?... Ani se nenaděješ... Kvě... tu... ško!"

A blázen se dotkl roucha dívčina i přitiskl je na své rty...

„Hleď, k čemu mi mé bláznovství... Jinak bych se sem nebyl dostal!"

Ondřej Saramita s chlapiska ani oka nespouštěl...

„Pan Plichta z Žirotína nedaleko... nesu ti od něho pozdravení... Jel jsem s ním za tebou... Stopu po stopě

jsme tě hledali... Až nám řekli dobří lidé, že Češka nějaká na zdejšíh hradě... — že prý... budete... co... nevidět... svatbu... slaviti..."

„Že tu... on... na blízku... pravíš?“

„Tak něco přes hodinu... v selském statku... Čeká na mé poselství... Květuško... Odpusť mi... Neodpustíš-li, půjdu a vydám se jim zde, aby mne na kolo vplekli... Řeknu, že jsem tě chtěl připravit o život... proto že jsem se vplížil do zdejšího hradu..."

Zapadlé zraky klukovy se zaleskly tím starým sžíravým ohněm...

Ondřej Saramita mimoděk k němu přikročil, sevřel levicí jeho rameno a zdálo se, že se mu v pravici příšerná ocel zablýskala.

„Neubližuj mu... křivdila jsem mu... Vstaň, Čečku... Odpouštím ti všechno..."

„Ty mi, Květuško, odpouštíš?... Ty že mi odpouštíš opravdu?“

Čeledín pana Plichty z Žirotína objal nohy děvuščiny jako by se jí byl kolem nich obtočil had, ale ten neškodný, a neustával tisknouti ke rtům roucho její, jak jen mohl nejvroucněji...

„Nechci jiného nic... nic na světě... jen když mi odpouštíš... Věř mi nebo nevěř... od chvíle té, co jsem váš útulek prozradil, neměl jsem nikde ani okamžik pokoje... Proto jsem se hleděl přiblížiti k panu Plichtovi, ať se mnou, jak chtítí bude, naloží... A on... on... mne před ubitím zachránil... Za to mu budu věrným... věrnějším než pes, jehož věrnost přece největší... Ještě dnes k němu dorazím... Co mu od tebe přinesu?... Nebude se moci dočkat... Pověz, Květuško, pověz..."

„Že mne hlava pobolívá..."

„A že jsi věrna... věrna neskonale..."

„Věrna... neskonale..."

„Ještě této chvíle... hned... hned, Květuško...“

„A vrátíš se?“

„Letem orlím pojedu... Jak bych se nevrátil...“

„Ale dej pozor, ať se neprozradíš...“

„Neboj se, Květuško... A tobě také, ty muži nedůvěřivý, děkuji... I tobě bych se rád odvděčil...“

„Však ti skuzbu vykážu... Buď beze starosti... Svému pánu vyříd, že jsem zde já... nedávný host na Žirotině.... Pro tuto chvíli, aby zůstal ještě v úkrytu... bohda, že již jenom na kratičko!“

„A nyní bych rád k němu... ke kralevici... Již včera jsem obcházel v chodbě, v níž i komnata má... Ale pro starého, jehož baziliščí oči všude jsou, jsem nemohl...“

V komnatě byli již jen Ondřej Saramita s Květuškou..

Na nádvoří řehotal koník, na něhož se šašek vyhoupl, čapkou v povětrí zatočil, „na shledanou!“ zavolal a ptáčím letem zmizel za branou...

V komnatě otevřely se pojednou dvěře a pan Lebrecht vstoupil do vnitra...

Saramitova tvář se nejškareději zakabonila. Zraky Vlachovy vzplanuly hněvem...

„Jaký jsi mi, pane, učinil slib?“

Vlaský měšténín zahovořil nejostřejším hlasem.

„Bez vytáček... Odpověz krátce...“

S obličejem Saramitova, zdálo se, že čiší vítr ledový.

„Že ti dám tolik zlata, kolik se ho vejde do mé přilbice...“

Ondřej Saramita se posměšně ušklíbl.

„Máš příliš krátkou paměť... Jiný slib, zcela jiný...“

„Abys nebyl nikým vyrušován!“

„Tak!... A nejsem-liž vyrušován... Jednou tvůj, po druhé ty sám... Nebudu zde takto nic platen... míš?... Zřejměji ani mluvit nemohu... Každý můj

krok je tu stopován... každický, jako bych špehýř byl... Jsem z tak poctivého rodu, jako v této vaší zemi nejpřednější..."

· Ondřej Saramita mluvil zvolna, na každé slovo klada zvláštní důraz.

A zdálo se jako by se chystal k odchodu.

„Ty zde zůstaneš... musíš zůstat..."

„Takto nemohu... Jsou ještě jinde, kteří potřebují mé pomoci..."

„A když se ti zaručím čestným slovem, že podmínka, kterou jsi učinil, bude zachována nejpřísněji?"

„Pak arcif zůstanu, ale nikoli k vůli tobě, nýbrž k vůli této panně..."

Pan Lebrecht se potom vzdálil okamžitě..

Ondřej Saramita se nachýlil ke Květušce a zašeptal: „Doufám, že tváře tvé co nevidět ovane vzduch rodné země a pak bude opravdu dobře... Zatím buď pokojna..."

Vlaský měšténin zaměřil z Květuščiny komnaty přímo ke komůrce, v níž věznili mladistvého Václava...

Kralevic scházel den ode dne. Pomoc musí přijít rychle, bez dalších průtahů... Sice uloží ve svatovítském chrámě do hrobové kobky Otakarova syna jakožto Přemyslovce posledního...

Ondřej Saramita se příštího českého krále až zhrozil..

Byl opravdu na shasnutí... Hlas jeho zněl dutě, chvílemi přecházel v sípání, oko beze svitu, obličej prožloutlý, ruce, že by jimi mohl prohlédati, krok nejistý, kolísavý, hlava nakloněna ke hrudi, rty bezbarvé... Příští český král podobal se celým zevnějškem zjevu stínovému, jehož život na chvilku jen vypočítán...

„Kdo jsi?"

„Nejoddanější sluha, jasný pane..."

„Odkud přicházíš?"

„Od sestry Vilémíny?"

„Neměl jsem žádné sestry toho jména...“

Kravec hovořil nejlhostejnějším hlasem...

„Je to vlastní dcera tvého praděda...“

„Mého praděda?“

Kravec si položil pravici na čelo a vzpomínal.

„Otakara Přemysla? ... Neměl žádné dcery Vilémíny...“

„Právě její jméno bylo Blažena...“

„Blažena? ... Nevím... věru nevím... Nepamatuji se...“

Kravec měl pořád tak ruku položenu na čele...

„Ty že nevíš? ... Ty že se nepamatuješ? ... Svrchovaný Bože! ... Svoji svých nepoznávají! ... Pak arci není divu, že jim zle... Pane, ty že neslyšel o sestře Vilémíně, kterou ctěl a ctí do dneška celý Milán, k jejímuž hrobu putují tisícové a tisícové a teprve budou putovati?“

„Neslyšel... Kde bych mohl o ní slyšeti?“

„Tvůj jasný otec... Tvá světlá máti...“

„Ani slovem se nikdy nezmínili...“

„A ona na vaši krev pamatovala, i když umírala... Ona se za vás modlila, když už měla duši na jazyku...“

Ondřej Saramita stál před kravcem všecek zdrcen...

Převozník, chudý člověk, na jehož rukou mozoly, si dcery Přemyslovy vzpomínal nejživěji do dneška, a mladý kravec, její krev? Ani nezná jména jejího...

Ondřej Saramita sáhl potom v záhnadří, až na holé tělo a vyňal pergamenový závitek, tentýž, jež chtěl dát uschovati panu Habartovi...

„Přináším ti, pane, od ní poslední pozdravení a tyto řádky...“

Ondřej Saramita pohnutím ani nemohl dopovědět...

Kdyby mu bylo přišlo do hlavy, že proroctví sestry Vilémíny doručí příštím králi českému na dalekém, cizím hradě v komůrce, v níž dusno, vlhko, nezdavěji nežli

ve kterémkoli přibytku, pod jehož krovem zbídněná chudina...

Králevic rozevřel list, přistoupil k uzounkému okénku, pergamen se mu v ruce třásl, tak se zdálo, jako by ho ani nemohl slabostí udržeti, oko jeho matnějši a matnějši, rty se jen stěží otevírají... Dle všeho obsah tohoto listu královce mnoho nezajímal. Když dočetl poslední řádku, podal pergamen Vlachovi zpět...

„Ty mi list, pane, vraťš?... Vždyť patří tobě... tobě... nikomu jinému...“

„Mohli by jej u mne naléztí... Dověděli by se z něho, jak mají v Čechách vládnouti, jak si mají lásku lidu získati... Jen si vezmi pergamen zpět a raději jej spal, aby se nedostal do rukou cizákům... Mých dnů nebude již beztoho na dlouho...“

Hlas královce Václava slábl, až již v šepot přecházel...

Ondřej Saramita také nemohl nějak promluvit... snad tím vlhkým dusnem, jímž vzduch v této komůrce byl všecek prosáknut.

„Vždyť budeš v Čechách vládnouti ty... ty, pane... nikdo jiný... jen ty... Přicházím, abych tvému věznění konec učinil... Snad nepotrvá již ani tři, ani dva dny... Jen jak bude nejvhodnější příležitost...“

„A proč ti na mně tolik záleží?... Jsem na shášení... Trýzeň má bude již ukončena brzičko... Nechtěj ji prodlužovati...“

Králevic pořád hovořil tak dutým hlasem, přímo hrobovým.

„Nerač se vzdávati naděje... Pro ten český lid, který se tě nemůže dočkati, skládá v tebe veškeru svou naději, prosím tě...“

„A nechávají mne přece v rukou tyranských... Už slyším po druhé, kterak se mne dočkati nemohou... Po-

prvé od hezounké děvušky, jež prý na zdejším hradě — zdali dosud zde?... Vícekrát jsem ji neviděl...”

„Dosud zde, pane... Uzříš ji co nejdříve...”

„Jako anděl byla...”

„Také jí zde nesvědčí...”

„Totéž mi vypravuješ ty... Což není v celém království českém páží dosti, jež by se zdvihly, shlukly a vyrvaly mne uchvatitelům?... Slyšíš ty, cizinče?... Musíš české zemi krále vyprostiti ze zajetí až ... ty?”

Václav se za těchto slov poněkud rozehrál... S očí jeho matný svit také rázem vymizel... Králevic pojal starce za ruku... Ale pravice jeho byla jako led, jako by v ní krůpěje nebylo.

„Pane drahý... ani zdání nemáš, co ubozí musili za ten čas zakoušeti. Byli šleháni všemi metlami, jež jen možny jsou... Nemohli namnoze uhájiti ani vlastních krbův... A potom se ke všemu přidružily ještě mor a hlad... Ve tvé vlasti zuřily do nedávna tři hrozná, příšerná hosté... Hlad, mor a vojna... Běda, kam tihle zajdou ruku v ruce... Z nejbohatší země za kratičko hroboviště pusté učiní... Neměj toho za zlé lidu českému... Nemohli ubrániti ani svých životů... Nepřátel stálo proti nim jako mračno kobylek...”

Králévic pořád ještě držel vlaského měštěnána za ruku.

„A co tedy chceš učiniti ty?”

Václav přistoupil k Saramitovi jak mohl nejtěsněji...

„Vysvoboditi tě...”

„A jak?”

„Svým důvtipem... Na blízku i mladý Žirotínovec!”

„Není-liž Plichta snad?”

„Ten, pane...”

„A jak se sem odvážil?”

„Za dívkou, již zde také vězní násilně! — Rač, pane, býti každou chvíli připraven...“

„A nezdaří-li se vám pokus váš?“

Kravec nějak nedůvěřoval...

„Pak by se již proti nám musilo spiknouti všecko, i peklo i nebe...“ zahučel drsně Saramita... „A přece k patronům vaší rodné země přibyla zase jedna šlechtná duše... Bůh nemůže jejich proseb odmítnouti... Tam jim poví, jak v Čechách zle, že pomoci třeba nejrychleji... Všecku bídu na vlastní oči viděla...“

„Nerozumím ti... Promluv určitěji...“

„Abatyše Anežka...“

„Té že již není na živu?“

„Asi před půl letem zavřela oči, druhým dnem, když jsem zavítal do Prahy...“

Kravec Václav sepal nyní průhledné ruce jako by také k modlitbě...

„Míval jsem ji tak rád... tak nevýslovně rád... věř, více než vlastní matku svou... Ta arcíř mezi ochránci české země... Může nám pomoci... svou prosbou...“

„Aby pomohla, drahý pane... Jen — pro všecko tě prosím — nevzdávej se naděje... Beznadějí by mladým dnům tvým kopalo nejistější hrob... Pomni bohatýrských předků svých, jasného otce... Tato vzpomínka tě musí posilnit... Vždyť v tobě čistá krev jednoho z nejslavnějších rodů panovnických na celém světě... Ty musíš... musíš zasednouti na prestol otců svých... Na hlavě tvé se zastkví koruna Svatováclavská svitem, jehož září budou oslněny i země, nad nimiž slunce vychází... Jen zmužilost... Ta všecko překoná... ta zvítězí i nade smrtí, kdyby snad se čela tvého již dechem dotýkala... Jsi z krve českých králův...“

Když se vrátil Saramita do své jizbice, stála Majfreda u okna a vyhlédala do šíra kraje...

Před očima kmitala se jí neodbytněji a neodbytněji tvář panice z Žirotínského hradu... Ať činila co činila, myšlenky na něho se zbaviti nemohla a nemohla..."

Strýc však také rázem uhl, co jí hněte mladou duši...

Obličej jeho se zase tak zachmuřil...

„Na něco tě musím připravit... K čemu bych toho před tebou chtěl tajiti... Přijde chvíle, kdy musíme býti všichni jedna mysl, jedna duše... Nedaleko zdejšího hradu pan Plička z Žirotína.... Pamatuji své přísahy... Ty musíš zůstat čistá, jako bývaly někdy Vestálky, ty bílé panny starořímské, jež věčný oheň střežily... Ty usedneš jednou na kamennou desku, pod níž tělo sestry Vilémíny, a budeš střežiti pokoj její!“

Majfreďa se touto strýcovou řečí chvěla listem osykovým...

Neodvážila se mu ani do tváři podívat...

„Zde vezmi tyto suché kvítky, rozetři je v nějaký prášek, a dlouhá chvíle ti vodou uběhne!“

Ondřej Saramita sešel nyní dolů k převozníkovi Lososovi a dlouho, dlouho s ním tlumeným šeptem rozmlouval...

Převozníkův obličej zářil nevýslovnou radostí.

Kdy se v těchhle jeho tvářích neprojevil již takový výraz jako dnes!... Sám, věru sám by se nebyl mohl upamatovati.

XII.

an Ota Braniborský protahoval své poručnictví, jak jen mohl nejdéle. Aby králevice Čechům vydal, ani slyšeti nechtěl. Bůh sám ví, jaké záměry rodily se tenkrát v jeho hlavě, a co s Otakarovým dědictvím zamýšlel... České království již stálo konečně za nějaký ten zločin, po němž by si mohl s Pilátem nejneviněji umýti rukou svých. Drahokamy v Otakarově koruně, pro niž mimo skráně Václavovy nebylo na ten čas hlavy, svítily příliš oslňujícím leskem, že dovedly zastíniti všecko, a titul „český král“ byl by přehlulil i nejneodbytnější svědomí.

Strážce mladistvého králevice každou chvíli musil k panu markraběti. A pan Ota se nemohl a nemohl dočkat noviny, jež by mu byla nejmilejší, byť pro okamžik i slzu snad uronil a mladinký život, předčasně zlomený, soustrastným slovem politoval...

Rytíř Habgier však uměl v duši svého pána čísti zřetelně.

Dnes si zvláště obě dobré duše rozuměly...

„Klādu mu tak měsíc — šest neděl nejdéle... Páni z Čech si budou musit s výkupným přispěšit!“

„Nešťastný hoch... Bude mu skorem lépe, vezme-li si ho k sobě Bůh!... Snad by si toho konečně i sama jeho matka přála!“

„Podivno, opravdu podivno, pane můj, jako by ani nevěděla, že pod tvým dozorem...“

„Jen mu posledních chvil neztrpěj...“

„Na rukou bych ho nosil... Pomyšlení bych mu činil!“

„Nerad bych, aby mi jednou vyčítali, že jsem si svého svěřence nehleděl, že jsem ho snad i utýral...“

„Ať se někdo opovází!“

„Lidští jazykové jsou zlí, a pomluva se rychleji větru rozletí!“ –

„Máš jen starost s tím poručnictvím...“

„A vzdáti se čestného úřadu nechci... Kdo ví, kdo by potom dostal mladého královice pod svou pravomocí!“

„Však věděl císař, kdo bude nejlepším opatrovatelem Václavovým... Nemohl vhodnějšího nikde jinde vybrati!“

„Pravím ti ještě jednou: Buď mu otcem... poslední chvíle v životě mu oslaď, jak jen budeš moci nejlépe... Máš také syna...“

„A miluji ho příliš... nade všecko, pane můj... Raději nevím co bych ztratil, než kdybych měl přijíti o něho.“

„Pozoruj, že máš šlechetné srdce... Říkávám, že ve škořápce drsné jádro zlaté vězívá...“

Strážitel mladého královice se hluboce panu markraběti uklonil. Měl ještě cosi na jazyku; ale zdálo se, jako by se ostýchal...

„Odměním se ti za služby tvé, že v Branibořích rod tvůj bude z nejpřednějších... V poli červeném lva bílého jsem ti již přislíbil... Rytíři Habgierové budou na sněmích zasedati hned po rodu mém...“

„A jestli, pane, Bůh královice k sobě povolá a ty opustíš prestol markraběcí, abys jej vyměnil s trůnem královským?“

Věznitel českého královice utkvěl na panu Otě zpytavým pohledem...

„Ani jsem, věř, na takové konce nemyslel...“

„Ale nutno o nich přemýšleti!“

„Opravdu myslíš dále nežli já...“

„Ráčíš býti, pane, také spřízněn s krví Přemyslovou... Mužského dědice by nebylo žádného. Čechy by ti po všem právu patřily...“

„Češi mne nenávidějí...“

Rytíř Habgier se utvářil, jak mohl nejpohrdlivěji.

„Ukážeš jim, pane, jednou, dvakrát přívětivou tvář, a půjdou pro tebe do ohně... Není národa, který by tak rychle zapomínal učiněných příkoří... Není národa, který by tak brzy odpouštěl a tak neustále měl ruku hotovu ke stisknutí... na smíření...“

„Všecko ještě v živé paměti... Poslední Braniborci odtáhli teprve před nedávnem...“

„Vše nejjednodušší... Pánům slíbíš největší volnost, mezi lid rozhodíš několik hrstí stříbrňákův... Musíš jich mítí připravených pokaždé, ať vyjedeš do kteréhokoliv města, nejméně několik kop... A získáš si všecko rázem... Někteří nespokojenci arci zbudou... Ale ti se neodvážívají na denní světlo...“

Pan markrabě nyní neodpovídal....

Tento člověk mu mluvil z duše, zrovna jako by byl uhodl i nejtajnější jeho myšlenky...

Musí se mítí před ním na pozoru...

Zlosyn se od jakživa zlosyna bojí nejvíce, a zloděj zloděje-li okrádá, vždy krádež nejprohnanější.

Pan Ota o tvář rytířovu jen tak letmo okem zavadil.

Ale zděsil se rysů v ní. Tak se zdálo, že tenhle muž sám zloduch vtělený...

Rytíř Habgier se zlehounka usmíval.

Zdálo se, že i nyní uhodl myšlenky pana markraběte.

„Byl jsem příliš upřímný, mluvil jsem bez obalu, rač odpustiti smělosti mé... Služebník věrný neuvykl slova svá zakrývatí pláštěm licoměrnictví... Doufám, že mi přímou mou promineš...“

„Nemám, čeho bych promíjel...“

Hlas pana markraběte přece však jen jinak zněl, skorem po pansku.

„Čas kvapí, pane můj, na můj hrad ještě hezký kus cesty... Rád bych domů dorazil do soumraku... Kdy smím opět přijeti?“

„V týdnu nejdéle. Zatím buď mé přízně nejbezpečněji ujištěn... Služeb, jichž prokazuješ mladému králevici, budu pamětliv vždycky a odměním se ti za ně královsky...“

„Již předem nejhlubší díky mé!“

Rytíř Habgier ocitl se již za čtvrt hodiny za sídlem markraběcím...

„On se mne bojí!... slyšíš, ty koni můj?... A je horší mne tisíckráté... Jsem-li já ďáblu zapsán, on samému luciperu... Pane markrabě... Dnešek je pro tebe nešťastným dnem... Není-liž králevic v rukou mých?... Nemohu-li ho ještě této noci propustiti na svobodu?... Čeští páni by mi již za to nějakého zbožíčka na statcích korunních poskytli... A ty bys měl po všem... po všem, pane markrabě!... Pomstil bych se ti nejlépe... On mi nevěří... On se mne bojí... On mne podezřívá...“

Rytíř pobídl koníka k nejprudšímu trysku.

Krkavec, jenž letěl stejným směrem, nemohl mu ani postačiti.

Na pana markraběte přicházely tou dobou nejpopojnější dřímoty... Svatováclavská koruna kmitala se mu před zavírajícím se zrakoma jeho ve všech rozích neprostorné, klenuté komnaty... Páni přistupují k němu opravdu jeden za druhým, berou z ruky jeho korouhve, přikazují se mu věrností a poslušenstvím, ústa jeho překypují zlatými sliby, na rtech jeho nejpřívětivější řeč, a páni by mu i nohy líbali... Lidem rozhazuje stříbrňáky plnými hrstmi, ať se ukáže, kde ukáže, a všechno mu volá vstříc, až se vzduch zachvívá: „Vivat... vivat... vivat...“ Věru, že není národa, jenž by tak rychle zapomínal učiněných příkoří, jenž by tak ze srdce nejzarputilejšímu nepříteli odpouštěl... Křesťanská láska zapustila dle toho do české půdy své

kořeny na dobrou mšili hluboko... Jen jediný zjev mu kazil tyto rozkošné sny... Občas se nad korunou královskou vynořil obličej, jako by to byla hlava králevicova střežitele, měnící se každou chvilkou v jiný výraz, ale vždy odpornější a odpornější...

„Tebe se musím zbaviti... Překážel bys mi... Všecko bys mi mohl pokaziti... Měl jsem ho za drzost jeho potrestati hned... On se opováží říci mi do očí, co si myslím nejskrytěji.... Takový sluha nejnebezpečnější...“

A rytíři Habgierovi nechtěla také z hlavy myšlénka, což aby vzkázal českým pánům, zač je ochoten králevice potají do Čech vypraviti... Markrabě by měl věčně věkův i po laskominách na dědictví Otakarovo. Dnešní nedůvěra se mu po čertech může vyplatiti...

Nade hlavou rytířovou zakrákorál krkavec, poletující neustále týmž směrem, jak uměl nejpříšerněji.

XIII.

a hradě, v němž vězněn český kralevic, co chvflí tišeji a tišeji.

Zdejší čeledi klesají těžké hlavy až na dřevěné stoly, na nichž hliněné nádoby zpola nedopity, tu a tam převržené, a medovina dosud skapává ve velikých krūpějích na zvlhlou již podlahu. Polootevřenými rty proráží zbrojnošům nejodpornější chrapot, tu pískavý, jako když železná pěst hrdlo sevírá, tu zase jako by vůz s vrchu sjížděl, maje kola nejpevněji přitažena, někdy také prodere se jimi půl slova, ale jazyk příliš těžkým poustem sepnat nemůže dál, jen ruka se pohne líným posunkem.

Pan Lebrecht byl dnes ke hradní čeledi z míry štědrý a samou láskou se až rozplýval.

A zdálo se, jako by i Květuška chtěla býti povolnější... Směl se dotknouti jejích rukou, neodtahovala se a vyšla i po jeho boku do nádvoří.

Rozveselil se i ten Vlach, a Majfreda musila chtít nechť zapěti píseň z rodné domoviny... Ondřej Saramita jí nedal a nedal pokoje... Byl by se zle pohněval, kdyby ho nebyla poslechla.

A Květušce kmital se poprvé opět kolem rtů, jež jí zase pročervenávaly tak milounkým růžovým, okouzlující smích, skorem až laškovný...

Pan Lebrecht po jejím boku cítil, jak se mu každým okamžikem rozpruzuje krev bouřněji a bouřněji. Nejraději by ji byl přivinul ke hrudi, tváře na tváře, rty na rty... Jen stěžl se přemohl...

Ondřej Saramita byl všecek jako by vyměněn, tak přátelský, tak důvěrně přítulný...

Ani Majfreda strýce dnes pochopiti nemohla, ačkoli všecko věděla...

Nepamatovala se, kdy by ho takto byla spatřila... Býval vždycky vážný, slova jako by počítal, úsměv na jeho tvářích vzácným zjevem, a smích, hluchý, veselý smích?... Majfreda věru neviděla: ode smrti sestry Vilémíny zvlášť...

Na nádvoří ani šašek nescházel...

Čeleď pila o překot... Kdy už se takto neměla!... Pouze v Čechách byly pro ni podobné časy; před tím nikdy...

A potom jako by si obě byly řekly. Květuška s Majfredou se zdvihly a zbrojnošům samy nalávaly...

Suché lístečky, jež ondyno Majfreda rozetřela v jeminký prášek, účinkovaly v medovině, až se tomu sám Ondřej Saramita podivil...

Na hradě již všude ticho...

Čeledi táhnou spíkými hlavami pohádky o rajském životě...

Na obloze již hvězda za hvězdou proskakuje.

Ale třpytu jejich ne na dlouho... Od půlnoci se zdvihá vítr a šedavé mraky je zahalují neprůhledným závojem.

Ondřej Saramita již v komůrce králevicově...

„Rač se mnou, pane!... Všecko přichystáno.“

Vlaský měštnín přece ještě z opatrnosti hlasu přitlumil.

„Než vyjde slunce po druhé, staneš již ve svém království... Rychle, pane!“

Ondřej Saramita přehazuje králevici přes ramena plášť a běře ho za ruku...

Převozník Losos na chodbě s mečem taseným, přichystaným ke tnutí, jež by lehounce člověka rozdělilo od ramen do nohou...

Květuška již také pod širým nebem...

Už rozeznává i jezdce, jenž s třemi koni přede branou...

Srdéčko jí tlučte nevyhovitelnou touhou...

Ve hradě příšernější a příšernější ticho.

Již otevřena i branka ve hradbách...

Ještě uplynulo několik okamžiků — a králevic Václav na svobodě...

Týmž okamžikem také Květuška spočívá v náručí Plichtově; nemohou se ani jeden druhému vymknouti...

„Tak tě přece nalézám... Květuško má... věčně... věčně má!...“

Ztichlým krokem slyšeti za tímto tlumeným hlasem páně Plichtovým divný sten, jenž mívá svých kořenů v duši lidské nehlouběji a jenž se dere rty, když se ty kořeny trhají násilně...

Potom se ozývá drsný hlas Ondřeje Saramity, drsnější než nejfičivější vítr severák, ale po vlasku.

Je-li ti milá spása duše tvé, střež se, Majfredo...“

Ale nic platno; zase slyšeti ten divný sten ...

„Věčně má... i kdybych se měl zřící všeho.“

„I vaší orlice?“

„I naší orlice!...“

„O Dio mio ... Dio mio ...“

A zase nyní ten drsný hlas, ale chvějící se rozčilením ...

„Až v domově... až v bezpečí... Na sliby věrnosti času dost... Rychle ku předu...“

Ondřej Saramita hovoří nyní po česku ...

Touž chvílí vzplanulo přímo před prchajícími několik pochodní a již se jim leskla jako blesky přímo před očima ocel braniborská ...

Na útěk nebylo možno pomysleti ...

Přijížděl ke hradu sám Ota markrabě ...

Ze svého sídla dal se nejkratší cestou ... Rytíře Habgiera předejel o dobrou hodinu, ne-li o více..

Pan Plichta již také tasí meč ...

Saramita sahá ku boku též ...

Převozník Losos již do Braniborců bije jako kladivem.

Žirotinovcův čeledín na dvou zkusil ostří oceli své ...

Ale bylo jich mnoho a prchajících málo... příliš málo ...

Pan Plichta se brání lvem ...

Je však již obklíčen se všech stran ...

Jednou rukou tiskne ke hrudi Květušku a druhou doráží na útočníky, jak může nejprudčeji ...

„Ne ji... ne ji... ani jeho... Ať jsou šťastni...“

Mne... mne... sem... přímo do srdce ...“

Majfreda se vrhá před koně Plichtova, jako by chtěla všecky hroty braniborských mečů zachytiti do svých rukou a ponořiti je do srdce ...

Ondřej Saramita se za Majfredou ocitl jediným skokem ...

Králevic Václav již zase v rukou Braniborčkův ...

Třeskotem oceli slyšeti onen drsný hlas a opět po vlašku.

Pan Plichta již krvácí z několika ran...

Pochodně planou jasnější a jasnější září....

Na rtech Ondřeje Saramity hrozná bílá pěna:

„Ty se zachraň... Ty... Co po mém životě... Tvého však bude ještě jinde... potřebí...“

Květuška za těchto slov klesá s koně...

Už také raněna...

Několik paží se sápe po Majfredě...

Květuška napíná všechny síly, aby cizince pomohla...

Pan Plichta se ještě bije jarým turem...

„Ty... se... zachraň... prchni... utec..., i ty, starý muži...“

Květuška zakrývá Vlašku svým vlastním tělem.

Žiroťinovecův meč rudne září pochodňovou nad hlavou obou dívek k jejich ochraně...

Pan Plichta klečí již na jedné noze a meč jeho v levici...

Pravice mu visí svislá ku zemi...

Dva rytíři se pokoušejí, aby Vlašku jeden či druhý dostali na koně do sedel...

Květuška ji však posud ještě zakrývá tělem svým.

Náhle rozléhá se bitevním rykem zaúpění, jímž se ořové zarážejí a bezděky věsí hlavy ku zemi...

Květušce vyřinul se zrovna nad srdcem proud čisté, červené krve...

„Nezapomeň na mne... nezapomeň... Tak na krátko jsme se shledali... Pozdravuj ode mne rodnou vlast... zemi drahou...“

Pan Plichta již také povalen k zemi, a tato slova z Květuščiných rtů prorážejí k uším jeho jen jako by v dřímotách...

Bitevní ryk rázem utichne...

I sám markrabě, jenž se díval na potyčku z blízounka, přijíždí až ke Květušce...

Bílá pěna dosud na Vlachových rtech...

Majfreda s čelem svým na Květuščině hrudi, z níž vytřyskují pořád hojnější a hojnější proudy krve...

Převozník Losos opodál bezruký...

KráleVIC Václav se třese po boku pana markraběte vadnoucím lupením.

„A ty se neboj... nelekej se... Králem českým budeš... Na trůn otce svého usedneš... A kdyby tě v této zemi chtěli řetězy až k samým oblakům připoutati... Ty neumřeš... jen já ... já... v cizí zemi...“

„Se mnou, Květuško... se mnou... Já tě měl také rád... snad ze všech nejraději... Byla to láska k tobě... hrozná... divoká... jež mne vedla ke skutkům pekelným... Uloží nás přece podle sebe... třeba v cizí zemi...“

Plichtův čeledín se také na okamžik ze smrtelných mrákot probudil.

„Jen buď k lidu... k lidu... až budeš kralovati...“

Těmito výjevy nějak pohnut i markrabě...

„Divní lidé... jak všichni k sobě lnou... Ale jen když dlí na cizí půdě!... Divní lidé...“

Pan Ota se mimoděk podíval na královici...

„Znal-lis je?“

Václav ukázal pravicí na pana Plichtu.

„Neznal, strýče... leč tohoto!“

„Věru, divní lidé... Lásky jejich a přichylnosti ku tvému rodu ani nepochopuji...“

Markrabě si ku této větě ještě jinou domyslil: „Takové přichylnosti bych si mezi nimi marně hleděl vyzískat...“

„Máš pravdu... divní lidé!... Jak nezměrná láska jejich, tak bezmezno i záští... pamatuj si to... A proto

královce pust do jeho dědictví... sice budeš nešťasten... hrozně nešťasten...“

Bílá pěna na rtech Saramitových se touto řečí Květuščinou rázem rozplynula; také se okamžitě vzpamatoval... Sehnul se střelou a proud krve dlaní se snažil dívce zarazit... Majfreda mu však již pomáhala hrstí bujné trávy...

„Nech toho... nech... Duše má již na odchodu ke stanům věčným... Jen tobě, ty dívko milá, něco ještě říci chci... ještě něco... vidím ji... tak určitě... tak jasně... sestru... Viléminu...“

„Ty že ji vidíš?... Ty?... Ó šťastný, blažený živote!“

„Slétá níž a níže...“

Zraky Saramitovy upřeny ke zčernalé obloze...

„Abys prý vytrval... Budeš pro ni trpěti... i ty, děvuško milá... Již jdu... jdu...“

Kolem dosud hrobové ticho...

Braniborčící ani nedýchají...

Markrabě hluboce zamyšlen...

Potom zaměřují všichni zase ke hradu...

Uprchlíků si nikdo ani nevšímá... Některým se sice zachtělo dívky, jež neustále klečela nad umírající družkou s rukama křečovitě sepjatýma, ale s panem markrabětem nebyly dnes žerty...

Trvalo hezkou chvíli, než se čeleď ve hradě probudila...

Jen hřímavé rozkazy páně Otovy rozléhaly se hradovými prostory děsnou ozvěnou...

Bude dle všeho držeti přísný soud...

Vlnitými rovinami braniborskými vane ostřejší a ostřejší vítr...

Několik postav se neustále černá nedaleko hradu; ani se nehýbají... Jako by všem byla duše z těla odletěla...

„Kde jsem?... Kde?... Bože můj...“

Tento vzdech, vydravší se z řader Plichtových, první přerušil ticho, jež tu zavládlo.

Saramitovi zakmitla se pod lebkou strašlivá myšlénka; ale utlumil ji rázem... Ten mladý hoch staví se mu neustále do cesty. Dnešního nezdaru příčinou jen on; třeba mimo svou vůli... Upoutal k sobě Majfredu, a ta přece k jiným cílům povolána, než ku lásce, jež mladé duše zavádí... Kdyby mu neodpověděl, kdyby se zdvihl a odešel, musil by do rána zahynouti...

„Květuško má... Ty starý muži z vlaské země...“

„Tu jsem, panici...“

„Tedy přece ne opuštěn? ... A kde ona?“

„V lepším kraji, ve šťastnějším světě... Nevolej jí zpět... Přej duši její poklidu...“

„Tak hroznou žízeň mám... shořím, ty muži... pomoz mi...“

„Pomohu...“

Opodál dohořívalo několik oharků z pochodní. Saramita je shrnul na jednu hromadu. Nejbližší okolí ozařovaly s dostatek...

Majfreda ještě tak s rukama křečovitě sepjatýma nad Květuškou.

Jen letmo zavadila očima o zbledlý Plichtův obličej.

Převozník Losos asi tři kroky dále... Levou ruku nad loktem si jak mohl ovázal odtržkem kožené kazajky... Oči jeho zavřeny, hlava pokleslá ke hrudi a bedra se opírají o nevysokou mez.

Ondřej Saramita zatím prohlíží znaleckým okem rány páně Plichtovy. Nejedna povážlivá, a uplyne hezkých několik neděl, než se zacelí a než se bude moci panic vyšvihnouti do sedla...

Šaškovitý čeledín podle svého pána již sestýdlý...

„Zde, pane, zůstatí nemůžeš... Bude ti nezbytně třeba poklidu... úplného poklidu...“

Ondřej Saramita již tenkrát považoval pokoj za nejnужnější podmínku, aby zraněnc se zotavil.

„Jen kde?“

Vlaský měšťanin vstal a rozhlížel se okolím...

Oharky z pochodní znenáhla dohořivaly.

„Věděl bych... Jak se tam jen dostati... Poskytli mi tam po tři dny i s koněm útulku... V nedaleké vesnici... Jsou to dobří lidé... pokrevenci... mluví jako by naši řečí, ale jen když jich nikdo neslyší...“

Vlach se několik okamžiků rozmyšlel a potom poručil cosi Majfredě mateřštinou.

Majfreda se zdvihla a odkvapila letem...

U zraněnce zůstal Saramita samotný...

Také se mu zdálo, že se vozovou cestou kmitl ke hradu jezdec. Do vnitra ho vpustili rázem...

Nádvořím zase ticho jako z večera, jako by se nic nebylo přihodilo...

A ještě než se rozednilo, zavržaly těžké vozy a zaržálo několik kraviček... Na hradbách také pojednou živěji. Zdálo se, že cosi do země zatloukají; ale jediného slova nebylo slyšet. Jen dunění kladiv se rozléhalo kolem hradu na dobrou hodinu.

Zatím přijeli z nedaleké vsi sedláci pro zraněnce se dvěma vozy, z nichž na jeden naložili Plichtova čeledína s Květuškou...

„Ne... ne... sem... ke mně... pro mne umřeli... k vůli mně dali životy... sem...“

Ale Saramita nedovolil... Žirotnovec potřeboval nezbytně odpočinku.

Pan Plichta potom umkl. Přišly na něho ve slámě a houních hluboké, těžké dřímoty; ale zaplatily se zlatem...

Tři Braniborčáci zůstali na zkrvavělé půdě do rána...

Když se rozednívalo, poskytoval vězeňský hrad českého královce příšerné divadlo...

Na hradbách trčelo plno neobyčejných sloupů, na každém se houpal popravenec, a nade všemi nejvýše mohlo i méně bystré oko rozeznati rytíře v plné zbroji i s přílbicí, i s mečem u boku — pana Habgiera...

Braniborský markrabě vykonal nad spitci i jejich pánem děsný soud bez dlouhých oklik...

Když dosavadní strážce českého králevice se vrátil do hradu, vrhla se na něho markraběcí čeleď, že nemohl ani meče tasiti, aby se aspoň na chvilinku ubránil, a nepomohly mu ani prosby, ni proklínání...

Takovéhle konce panská přízeň brala od pradávna, jsouc vždycky podobna soše hliněné, jež se valí na toho, kdo o ni stál, nejdříve, a jež rozdrtí hlavu tomu, kdo za ni dal i svou češť, i dobré jméno...

Na živu byl jen pan Lebrecht ponechán...

Sedláci pobídlí kravičky, neodvážili se zpět ke hradbám ani podívat, samému Saramitovi bylo nějak úzko kolem srdce, a Majfreda si zahalila šatem i obličej, aby nespátřila hrozného divadla po druhé...

Pan Ota tu sám... Jel večerem naší vesničkou..."

Sedláci pobízeli kravičky, aby si pospíšily, jak jen mohly nejrychleji...

Králevic Václav podepisoval tou chvílí rukou se třesoucí listinu, kterou svému milému panu poručníku, markraběti Otě v Branibořích, postupoval nejpříležitější a nejkrásnější hrady, které byly Ronov u Žitavy, města Žitava, Bezděz, Šarfenštejn, Žandov, Děčín, Ústí nad Labem a Most, v libovolné užívání, dokud by čeští páni kromě patnácti tisíc hřiven již odvedených ještě jiných dvacet tisíc za jeho vyproštění z poručnictví strýčkova nezapravili... Panu markraběti to zatím postačí. Dotyčnými hrady má v ruce ne jeden, ale sedm dobrých klíčů ku české koruně. Více jich beztoho nebývalo...

XIV.

etošními žněmi vracely se do české země zlaté éasy...

Takového Božího požehnání, jakýmž se žloutla pole, kam se jen oko podívalo, nebylo pamětníků. Zdálo se, jako by půda sama ze sebe tolik bohatství byla vydala úplně bez přičinění lidského. Až se z toho všeho lidem oči slzami zalévaly... Už byli zase všichni pod rodnými střechami, už si zase každý ten svůj útulek jako klíčku čisťounce upravil, a podobalo se, že se co nevidět nad českými kraji rozestře nebe spokojeného a šťastného života...

I ta zima letos jako by se byla utopila v severních mořích. Už tu listopad, a nikde o ní ani pohádky. A tu a tam se hospodáři zaříkali i spasením duší svých, že o sv. Martině slyšeli skřivánky a že v zákroví ledakde ještě milouneké hnízdečko s vlaštovičkou...

A lupení se stromův ani nechtělo. O všech svatých bylo ještě jako brčál zelené...

Za tehdejších časů byla česká země ještě v jaře života. Proto se také po pohromách brzičko vzpomatovala a byla potom vždycky svěžejší a kypřejší...

Lidu scházel ke všemu tomuhle štěstí už jen král...

A do dneška se ho nemohli a nemohli doprositi...

Pan Otík byl horší nejtvrdšího mamonáře...

Za kteréhosi z listopadových dnův odbýval se ve Slaném, nedávno nově hrazeném, hlučný trh... Byl přeložen, poněvadž padl právě na pátek. A tenkrát zachovávan tuhý půst. Hospodská živnost by byla brzy postním dnem z míry skrácena... Lidu se sem sešlo ze široka daleka. Zemané i sedláci přijeli buď koňmo či na vozích... Na některém

řebříňáku hlava vedle hlavy... Po tolika svízelných budou zase jednou tak ode dna duše veseli...

Náměstím krám na krámě, že nebylo skorem ani pokročiti možno... Co tu měli zboží jen Pražští kupci! Za některý krám bylo by prý možno kolik zemanských statků koupiti... Nejvíce lidu kupilo se kolem podlouhlého stolu, za nímž dlel prodávač se smědou, až zahrnědlou tvář, s černými vlasy jako uhel, s očima potměšile mžouravýma, s nosem hezky zahnutým a na jazky s přepodivnou výslovností. Kolem hlavy měl obtočený pestrobarevný šátek a až na paty splýval mu žlutý jakýs šat, podobný řasnaté říze...

Tento kupec prodával rozličné šperky: náramky, spony, prsteny, řetězy, jehlice, obručí, náušnice, všecko ze zlata a stříbra ryzího...

Sípavý jeho hlas bylo slyšeti z jednoho konce náměstí až na druhý: přehlušil všecky ostatní... Kupec byl prý až odněkud ze Španěl...

Pojednou zástupy začaly se hýbati jako vlny, když do nich zadují víchry, a černými mraky, dotýkajícími se takměř rozbouřených vod, svítí blesk za bleskem...

Prodávač z Hišpanie lomil rukama nad hlavou, vyl po způsobu vlčím a žlutý kaftan na sobě roztrhával, protože stůl povážlivě popraskával a skvosty jeden po druhém se na zemi kutálely...

Však lid si ho již ani nevšímal, leč si z něho ztropili smích...

Pozornosť zástupů přivábil jiný muž, také cizinec, v černém aksamítovém kabátci, s pláštěm oběma ramenoma přehozeným, s hlavou bílou jako nejčistší sníh a s obličejem, zdálo se, že pergamenovým... Po boku tohoto muže mladistvá dívčí postava s tvářemi jako tesanými z bezeskvorného mramoru kararského, po ruměnci na nich ani vidu, i rtíky její jako by tou čarovnou bělí podbíhaly,

tmavé oči její plny okouzlujícího svitu, ale upřeny vzhůru k bledě modré obloze, a bílé, skorem průsvitné ruce přeložené přes prsa křížem... Ondřej Saramita s Majfredou...

Vlaský měšťténin ku davům hovořil. Všecko rázem umlká a se všech stran slyšeti: „Ticho — mlčte — pst...“ Někdy i klnutí prorazí, když rozjeté jazyky se nemohou okamžitě zastaviti.

„Já ho viděl... na tyto své oči... Já ho slyšel... na tyto své uši... Milý, drahý lidé český! Tvůj král Otakarův syn, až hrůze zbědovaný... Vy otcové nejchudší aspoň oděvu a pokrmu svým dětem opatříte!... Vy matky nejnemajetnější aspoň svým miláčkům vlasky na hlavinkách rozčesáte,, aspoň jim líčka umyjete... Vy rodiče čeští! Když nemůžete svým maličkým nic jiného učiniti, aspoň je pohladíte, aspoň je políbíte, aspoň je na starostlivá srdce přivinete, aspoň je slůvkem potěšíte... A toho všeho není popřáno vašemu příštímu králi... Toho všeho postrádá potomek z rodu, jenž vaši zemi dal Václava, Boleslavy, Břetislavy, Spytihněvy, Vladislavy, Soběslavy, Vratislavy, jenž vaši zemi dal Ludmilu, Dubravku, Mladu, Anežku, Viléminu... Vy, matičky české, když na vašich maličkých oděv schází, vy jim jej vlastní rukou vyčistíte, upravíte... A na vašem králi oděv schází dnem... Absyťte tu košilku jeho viděli! Usedavě byste zaplakaly! Abyste jeho hlas slyšely! Rukama byste nad ním zalomily!... Já vám ho chtěl přivést... Už byl v mých rukou... Ale zlý duch, toho království nepřítel zapřísáhlý od počátku až na věky, vyrval ho z moci mé a dal ho zpět jeho trýznitelům... A pan poručník chce za něho zas a zase peníze... Čeští páni prý byli nedávno v Praze na sněmu, ale rozešli se a chtějí se smlouvat... Ve jménu toho sirotečka, ve jménu toho syna Otakarova prosbu vroucí mám... k vám... ke všem... chudým

i bohatým... Meči si svého krále vydobyti nedovedete... Co by tu zase teklo drahé, nenahraditelné krve české!... Ještě jí do dneška vlhne nešťastné pole moravské... Ve jménu královice Václava prosím vás, dejte každý, co můžete, haléř poskytnouti může i nejchudší... Jdu od města k městu a sbírám výkupné pro českého krále... sbírám výplatné pro potomka sestry Vilémíny, jejíž sluhou nejoddanějším jsem byl já, Ondřej Saramita, Milánský měšťténín..."

Mezi lidmi hrobové ticho. Nikdo ani nedýchá. Jen v očích se jim lesknou bohaté slzy a řinou se na tváře...

Majfreda pořád tak s očima upřenýma k bledě modré obloze a rukama křížem přeloženýma přes prsa...

Ondřej Saramita spočívá na zástupech nejpronikavějším pohledem...

„Zde má ofěra pro našeho krále..."

Zemanka nějaká zlatý řetěz sejmula s hrdla svého a dala jej Sarámitovi...

„A zde haléř můj..."

Chudičká žena natahovala ruku s několika penízky stříbrných, za něž chtěla na trhu dětem koupiti na košilky...

Majfreda jako by náhle oživila...

Dary i dárečky sama bere od lidu...

Ondřej Saramita neustále spočívá nejpronikavějším pohledem na zástupech, ale musí se nějak přemáhati, i rty svírá prudčeji a pevněji... Takové obětovnosti nenadál se od lidu českého... Mnohý překrásný rys v povaze jeho měl již příležitost poznati, ale této vlastnosti posud nikoli...

A hrnou se k němu všichni jeden přes druhého...

„Svou kravičku dám..."

„Svou plosičku... Pán Bůh mi jiné nadělí!"

„Vezmi si naši ryzku... Dobrý, pětiletý kůň!"

„Přiď k nám, obilí ti dám, pšenička jako zlato...
ječmínek jako perly... hrášek s čočkou jako mouku...
Uvidíš!“

Ondřej Saramita jen hlavou přikyvuje...

Zraky Majfrediny co chvíli se lesknou divněji a divněji...

Vlaský měšténin koná v české zemi své poslání, že by je ani sestra Viléma nedovedla sama lépe plnit.

A derou se k němu i děti nedorostlé a po penízku Saramitovi dávají...

„Od tatíčka k svátku...“

„Od matičky na marcipán...“

„Od strýčka, když u nás byl na posvícení...“

„Od kmotříčka za políbení ruky...“

A přicházeli i Pražští kupci a přispívali darem svým...

Toho muže Vlacha již ve mnohých městech viděli a všude ho lidé zasypávali ofěrami pro králevice, jako by slova jeho byla proutkem kouzelným, otevírajícím si rázem všechna srdce lidská...

Jen ten prodavač z Hišpanie s nosem hezky zahnutým, ve žlutém usmoleném kaftaně a kolem hlavy s obtočeným šátkem, nedal ničeho... Neustále bylo slyšetí nářek jeho, protože šperky se pod těžkými kroky sedláků na nešťálské střepiny rozdrobovaly...

A když Ondřej Saramita dnešní výtěžek počítal, čelo se mu vyjasnilo a oddechl si z hluboka... Kromě zlata a stříbra přesahovala ofěra na Slanském výročním trhu listopadovém počet osmi set dobrých poctivých hřiven...

Ze Slaného pustil se k Mělníku...

České stříbro hnulo panem Otíkem konečně přece... Ale takového případu, aby lid svého krále si vykoupil, nebylo, není a nebude... Obětovnost v Čechách vždycky divy činívala... Zdaž mladistvý králevic si vzpomněl, když se za rozkošného dne májového vracel ku Praze,

když ho davové nesčíslní vítali, když i starci jako děti radostí nelíčenou poskakovali, když kněžstvo pělo: „Advenisti desiderabilis“ a zástupové rozhlaholili se písni starodávnou: „Žižň a mír v našich zemiích... krleš... krleš... krleš...“, když řádové řeholní, kanovníci svatovítští i s biskupem ho pozdravovali nejvřejeji, když patřil, kterak se rozplesala blahým jásotem všecka česká země... zdaž si vzpomněl vlaského měštěnína, jenž mu vyprávěl ve vězení na cizí půdě o sestře Vilémině a pro svobodu jeho všeho se odvážil?

Pan Plichta ze Žirotína, ozdravělý již úplně, celou cestou ode hranic až ke Praze pátral po Saramitovi a jeho neteři, je prý dosud v Čechách, brzy se tadý a brzy zase jinde pojeví, ale neuzřel ho nikde... Převozník Losos podle mladého Žirotínovce o jedné ruce o hůl se opírá a také jest zrakem svým všude, ale marně... Saramita jako by se byl ukryl a díky královských nečekal a nehledal...

Pan Plichta byl mu také díky mnohými zavázán. Už pro to zdraví, jež mu v selském statečku na braniborské půdě loňskými rokem navrátil.

Blížilval se vždy po několika týdnech za šera do zapadlé dědinky a rány jeho znova obvazoval. Žirotínovec si tentokráte poležel hezky dlouho. Na blízkém hradě o něm asi věděli; ale nevšimali si toho. A když jelo k Otíkovi předposlední české poselství, Ondřej Saramita přivedl jeho **krajany** do selského statečku... Ten den také pan Plichta poprvé vyšel na čerstvý vzduch... Převozník Losos, jehož ruka i přes taková léta ku podivu brzy se zhojila, byl mu tělem i duší na cizí půdě oddán a nachýlen...

Brzičko po příjezdu mladého krále převor otců domíníků od sv. Klimenta zašel si k biskupovi Tobiáši s novinou, že v některých krajích počínají rozmáhati se nekalživé bludy, že prý mezi lidem nesmyslné řeči o nějaké

sestře Vilémině, jako by měla v předposlední den obecného soudu vstoupiti na nebesa a shromáždití kolem sebe všechny věrné své; rozšiřovatelem těch bludů že jakýsi Vlach, Ondřej Saramita, se svou společnicí, již prohlašuje jakožto nástupkyni sestry Viléminy, někdy prý dcery krále Přemysla z prvního manželství s Adlétou Mišenskou... Bude třeba učiniti takovým rejdům konec hned z počátku a utlumiti, dokud v popelu jen jiskřičky... Mysli lidu utopením posledních let předrážděny a přístupny všemu. Slova vlaského ztřeštěnce nalézají prý bohužel víc a více ohlasu i víry...

Biskup Tomáš byl však z míry rozvážliv, aby náboženskými sváry chtěl rušiti pokoj, jež české zemi věštila i nebeská znamení... A potom by byli vlaského měštěnána s mladistvou průvodkyní marně stíhali... Již za týden, kdy Otakarův syn vjížděl Strahovskou branou do Prahy, ocítl se již za pomezím svatováclavského dědictví... Úkol jeho šťastně dokonán... I list sestry Viléminy, v němž věštba, platící všem, kdo kdy na trůn královský dosednou, zase v rukou mladistvého panovníka. Přemyslovec mu porozumí nejlépe... Ondřej Saramita překročoval hranice české země na rtech s úsměvem, a zraky jeho se neustále upíraly ke straně polední, aby co nejdříve spočinuly na horách, s nichž do nebe takřka již jen skok...

Majfreda však opouštěla tuto zemi s těžkým dechem, s hlavou k bujné, svěží travici svěšenou, se rty křečovitě sevřenými a lícemi, jako bývá květ sněženky či alpské protěže... Ale duše její byla čistá jako křišťál, utlumila poslední jiskru vzpomínky na panice ze hradu, v němž jim na čas poskytli útulku a jemuž v daleké cizí zemi, na nehostinné půdě braniborské pomáhala do hrobu ukládati — nevěstu Květušku... Podobala se tak zcela těm pannám starořímským, jež svatý oheň nocí dnem střežily a v Římě se těšily úctě a vážnosti nezměrné... Bude tedy také

moci střežiti hrob sestry Vilémíny a nebude jí služebnici nehodnou...

Odtud také ten spokojený úsměv na Saramitových rtech.

Strýcův zrak postřehl předobře onu poslední jiskru, když v Majfredině duši s posledním růžovým květem na lících se ztrácela, a bylo mu, jako když se srdce jeho balvan spadává...

I krok jeho rychlejší a rychlejší, nic jinak než jako by mládence dvacetiletého...

XV.

králem Václavem II. vrátil se do Čech pokoj lidem dobré vůle. Všecka země se zotavila z těžkých ran, jež braniborské poručnictví s hladem a morem jí zasadily, že opět rozkvétala nejpůvabnějším rájem. A bývalo odjakživa: vede-li se komu dobře, zlých dnů zapomíná nejrychleji... Ve svatováclavském dědictví nemohlo také jinak býti. A zvláště panstvo nevědělo dobrým časem, jakou kratochvílí nejrozmarněji by se pobavilo. I začali si zase pohrávati s loutkou, jež prvním pohledem podobala se nejnevinnější hračce, jedovaté žihadlo ukrývala nejpečlivěji a sykot hadí, jenž jí přirozeným, zaměňovala nejlahodivějšími zvuky... A měli tu hříčku skorem na všech hradech a razila si již cestu i do zemanských dvorcův... do těchto nejnedobytnějších bašt staroslovanského rázu české domoviny... Prorocství try Vilémíny šlo sice mezi lidem s jazyka na jazyk, mezi panstvem bylo je slyšeti jen zřídka, a rada dcery karovy se na Hradčanech při královském dvoře zataala silnějšími a silnějšími vrstvami pavučin... Jak po-

věděno: byly dobré časy; a nepomýšleno, že zase mohou přijít zlé, a že se již ukazují nad obzorem slavného království příšerné obláčky, jež bývají nejnebezpečnější, a že všechen dobrý čas za kratičko zase Němčik, a to od polední strany, hluboko mečem do černé prsti zahrabe...

Jen panic, v jehož praporci zdaleka se tměla fialová orlice, neměl nikde stání a nikde poklidu. Na braniborské půdě Květuščin hrob již zarostl a slehl se, že by ho oko sotva mohlo nalézt; ale v duši páně Plichtově den ode dne vzpomínka živější, k níž družila se pokaždé bílá tvář Majíředina neodlučitelně...

Žirotínovec podnikal cesty do cizích zemí a všude rodu svému dobýval cti a jménu českému slávy... Kdekoli na sedáních se objevila přede šraňky fialová orlice ve zlatém poli, všude ji musili poctiti cenou vítězovou... A znali ji v zemi francouzské, kdež proletěla nejpřednějšími městy a měřila svou sílu se lvy, zubry, ptáky báječnými, až i se třemi liliiemi, které přece byly nedotknutelný a musily se kloniti před šelestem jejích perutí.

I odvážila se až přes Alpy do krajův italských...

Ale sotva že uviděla první z čarovných měst vláských v pozeňnané Lombardii, zarazila se, zachvěla se a poprvé byl v cizí zemi let její chabý, nejistý...

Ovanul ji přímo před Milánem čpavý dým, div že se jím nezakla...

Pan Plichta ze Žirotína si položil železnou rukavici, na niž si tak navykl, že jí někdy ani na noc nesvlékl, před oči, aby mu do nich tak nesvítilo slunce a aby viděl bystřeji, nahnul se poněkud vpřed, a potom se obrátiv ke všem čeledínům, z nichž jeden byl jednoruký a více než stoletý, ale dosud plný života a jarosti skorem jinožské, pravil hlasem nějak se třesoucím: „Zřím-li dobře, Losose?... Podívej se ty!... Předevčírem jsi postřehl orla, když my o něm ani zdání neměli..."

Starý, jednoruký zbrojnoš také se zahleděl ku předu, kde se vlnil nepřehledný zástup lidí a kde úprostřed trčely k rozkošnému lazuru dva dřevěné sloupy, k nimž přivázán vysoký muž se ženštinou... Jakýsi člověk oděný v červené roucho byl právě něco dočetl a ze spoda obou sloupů valily se šedavé kotouče dusivého dýmu, jako by dříví, jež podpálili, bylo ještě syrové...

„Pro Bůh!... Toť on!... Toť Saramita!... A vedle Majfreda!...“

Jezdci stanuli potom mezi zástupy několika skoky... Vlachové se rozbíhali uděšeni na vše strany.

Praporec s fíjalovou orlicí se dmul prudčeji a prudčeji...

Od severu začal váti vítr...

Kotouče dusivého dýmu zahalily pro okamžik celé jeviště...

Jen dva hlasy, mužský a dívčí, prorážely nevypověditelným souladem vzhůru k obloze, jež pojednou se zkálila jako křišťálové vody, když si do nich vymele koryto přítok z kalužin...

„Ondřeji Saramito... Majfreda!“

Pan Plichta bodl vraníka do slabin vší silou.

Před dvěma sloupy ocitl se rázem...

„Ondřeji Saramito... Majfreda!“

Pan Plichta zavolal s Lososem, jak mohl nejpronekavěji...

Kotouče dýmu houstly každým okamžikem...

„Volá mne někdo?“

„Já... já... Plichta ze Žirotína...“

„Již na tuto zemi nepatříme...“

Jezdci sekali do provazů, jimiž těla odsouzenců ke sloupům přitažena tak pevně, že se jim až do krve zarývaly, ale práce se jim nedařila...

„Majfreda...“

„Voláš mne, sestro Vilémino? Již jdu...“

„Jsem tu já... Chci vás osvoboditi...“

Plichta se vrhá až ku samým sloupům, jež zahaleny zase tak neproniknutelným dýmem.

„Ondřeji Saramito... z Čech...“

„Buď zdrav, šťasten... šťasten... já nebyla.“

„Miserere mei Deus...“

„Miserere mei...“

Kolem pana Plichty již plno městské čeledi.

Dýmové sloupy vstupují k nebi zvolna... A přece táhnou od půlnoci větry...

„Co učinili tyto?“

Pan Plichta hovoří po francouzsku...

„Kacíři... bludaři... Nebude jim milostiv ani Bůh!“

Fijalová orlice ve zlatém poli také již doutnala...

Pan Plichta jí neodtrhl, ale ještě dále posouvl... Dotkla se perutěmi Majfrediných tváří... Žel, že jich nemohla zastíniti a dobře, že šedavý kouř kolem sloupů tak zhoustl.

Pan Plichta byl aspoň ušetřen hrozného podívání...

Milánská čeleď se chtěla na Čechy vrhnouti.

Ale s nedobrou se Vlaši potázali. Rázem bylo několik rukou a dvě hlavy ode trupův odseknuty a pan Plichta se svými zbrojnoši již z dostřelu šípek jejich...

Šedavý dým jako by ani nechtěl nad popravištěm se rozplynouti. Každou chvilku byl tmavější a tmavější...

Čeští jezdci jedva dýchali, ani promluvit nemohli...

Nad Majfredou dodoutnávala i běločervená žerď z fijalové orlice...

Pan Plichta se každým okamžikem ohlížel zpět...

Však zastaví se zde ještě... Na všecko se vyptají a doma do slova vypovědí...

A než se nadáli, ocitli se v čarovném údolí, kde sytou zelení proběhávaly stěny klášterské...

„Chiaravalle...“ odpovídaly děti, pasoucí na úbočích kozičky, jež z posunků těchto cizinců porozuměly, po čem se asi táží.

„Chiaravalle?“

Pan Plichta si položil železnou rukavici na čelo...

Mělt hledí u helmice vyzdvíženo.

„Chiaravalle?... Poslední odpočinek sestry Viléminy...“

Jezdci pobodli potom koně a zaměřili ke kapliče, kolem níž se rozkládal luzný sádeček.

Jezdci seskočili s koní a blížili se ke kapliče s hlavami odkrytými...

Kolem kapličky kupil se zástup venkovanů... Všichni měli také obnažené hlavy, klečeli na obou kolenou, ruce měli sepjaty a na rtech jejich nejvroucnější modlitba...

Cizinci přistoupili až ku samému lidu...

Vlaši na modlitbách ustali a měřili domnělé rušitele své pobožnosti potměšilými zraky, a nejeden zajel si rukou pod tmavomodrou kazajku, zdali za opaskem dýka na pravém místě...

Podě klenutím kapličky prázdná prostora, vyzděnému hrobu podobná, a na protější stěně, kde by tak mohla býti hlava nebožtíkova, jenž tu kdysi podřimoval ku soudnému dni anebo teprve snad bude podřimovati, nějaký nápis z mramorové tabulky násilně vyhlazen a poněkud výše umístěn jiný...

Mezi zástupem byl všechen věk, od staříka, jenž již sotva mohl se udržeti na nohou, až do nemluvnátka, jež tulilo se k mateřskému srdci...

„Nebojte se... jsme dobří lidé...“

Převozník Losos promluvil po česku a svou výpověď hleděl učiniti srozumitelnou významným pohybem pravice ku srdci...

„Češi?“

Starý Vlach pojednou se vzpřímil...

Veškeré zraky upřely se nyní na přichozí...

„Češi... dobří, poctiví..." odpověděl pan Plichta.

Stoletý Losos nechtěl ani svým uším věriti. Kde by jim tak daleko mohli také rozuměti?

„Krajané sestry Vilémíny..."

Vlach zahovořil nyní ke svým rodákům...

„Buďte nám vítáni..."

Starý Vlach podával Čechům pravici jednomu po druhém...

„Kde sestry Vilémíny hrob?"

„Tuto..."

„A kde její tělo?"

„Až běda zneuctěno!... Pane Bože, netrestej nás pro cizí hřích!"

Poslední větu pronesl Lombardan mateřštinou.

„Ti, kteří dnes upálili Saramitu s Majfredou, vykopali kosti naší největší dobroditelky, klášter obklopili tisícem oděncův a drahé kosti její na prach spálili... Pane Bože, netrestej našich vnuků pro cizí hřích!"

Starý Vlach nyní zase poklekl a začal opět předříkávati modlitbu, aby soudce věčný vinné s nevinnými nestíhal trestem svým.... Čechové také již klečeli na kolenou a odříkávali hlasitě slovo za slovem za prostým lidem vlaským, jenž tak přilnul k jejich krajanec a takovou úctu jí prokazoval, i když ostatky její zneuctěny a památka její prokletou prohlášena...

V sadě kvetly právě bílé, stolisté růže...

Všechn vzduch omamující vůni z hustých keřů až přesylen...

Když Vlaši se domodlili, předříkávač cosi zašeptal, a sličná děvůška, jako by Majfredě z oka vypadla, vstala, kmitla se kolem Čechů dosud klečících na obou kolenou, zaměřila do sádečku, natrhala nejkrásnějších růží, vždy tři

a tři travou zavázala a potom podala každému z cizinců po kytici...

„Tři a tři... Památka na sestru Viléminu a Saramitu s Majfredou propověděl Vlach...

A Češi bělouňké stolítky políbili jako drahocennou relikvii...

Až zalévaly se jim oči slzami, že ani nemohli promluvit, ani za dárek poděkovati...

„A kde, starý brachu, jsi se naučil řeči naší?“

Stoletý Losos první přerušil ticho.

„Od koho jiného než od ní!... Kdybych vám mohl povědět, jakou radost mívala, když jsme se naučili několik prvním slovům a když jsme jí potom rozuměli, jako by k nám rodným jazykem hovořila!... A potom at mi řeknou, že neměla Ducha Svatého... Však nás brzy i odtud budou rozhánět... Ti lidé zlí s láskou na jazyku a v duších s jedem pekelného záští!“

Češi se zdrželi ve blizoučké vlaské dědině ještě i druhý den... Vesničané jim ukázali každou stezku, kudy sestra Vilémina někdy chodila, každý vršíček, kde si usedla a dobrému lidu vštěpovala zásady nejčistší lid-skosti, každý keř, k němuž se nahnula, aby se nadýchala vůně roztomilých kvítek, a nemohli se s nimi ani rozloučiti.

I panu Plichtovi se nitro nějak svíralo, když tohle údolíčko opouštěli...

Tak mu přišlo pojednou do hlavy, zde že by našel snad nejvhodnějšího útulku...

Poutalo ho ke zdejšímu kraji tolik vzpomínek a připadalo mu, jako by zde byla Květuška duši jeho nejbliže, jako by ji nad těmhle keři bílých růží viděl nejživěji... Ale život jeho přece jen ještě rodné zemi může prospěti, byť třeba stesku z hlavy jeho se nechťelo a duše těžce zkušená nenalezala nikde poklidu...

Dále do Italie Češi již se nepustili...

Teprve v domově dověděli se o kacířství Saramitově i Majfredině. Dominikánský převor od sv. Klimenta po každé se dosvědčoval, jak nebezpečný a z míry škodný byl onen Vlach se svou společnicí a že přece konečně ho zastihl trest spravedlivý. Jen když měli od něho aspoň v Čechách pokoje! Ale nákazu zde zanechal přece. I v pozdějších letech proskakovaly noviny o jakýchsi bludařích pikhartech či bekyních, kterak se ukrývají v lesích kolem Loun i Žatce a kterak mívají pekelné schůzky pod pláštěm černé noci. Někteří i chyceni, přivlečeni do Prahy a utraceni, ale znenáhla všechno utichlo...

A když po časech mnohých našli pana Plichtu ze Žirotína, tenkrát již letitého, na bojišti Mühldorfském posetého ranami nesčetnými a bez duše, jenž chrabrostí svou zachránil čest zbraní českých a Ludvíku Bavorskému krví svou zachoval korunu císařskou, a když ho na vůz nakládali, aby ho dovezli do kláštera panen Klarisek v Týnici Žirotínské, vypadla ze spoda fíjalového chocholu na přilbici, protkaného zlatými nitkami, kytice z bílých růží, ale již dávno, dávno uvadlých, památka ode hrobu sestry Vilémíny — a zavlhla krví jeho, jako by byla se rozvila znova nejčerstvějším květem.

Bílé panny.

(Psáno: 1883.)

hoť švédského generála Banéra se ku konci roku 1639 v Litoměřicích nesmírně nudila. A bylo jí už mrzutým i žvatlání vlastního synáčka, o němž si zdejší měšťané podtají vypravovali nejpříšernější řeči, že prý má na čele nějaké hrozné znamení, jež mění se každíčkou chvílí a nejčastěji do červeno-modré hvězdy, a hlas jeho jako by také ani lidským nebyl. A takovéhle pověsti se velmi rychle ujímají. Ode pradávných časů nikdo tolik zlého po Čechách nenatopil jako tenhle generál. Proto prý ho také milý Pánbůh potrestal dítětem na věčné časy znamenáným. A dobrodružní lidé se alespoň takovouto řečí těšili, když ničím jiným nemohli.

Synáček Banérův byl však zdrav jako rybka a pořád chtěl mít nové a nové hračky. Kordíku, štandarty, vozíků, děl ze dřeva jen tak zhruba urobených nabažil se již naprosto, a bylo ho slyšeti celým domem.

Litoměřičtí měšťané vždy urychlili krok, kdykoliv zaslechli vřeskot z domu, v němž byla ubytována rodina švédského generalissima. Ostatně se za posledních dnů ulicemi jedva ukázali. Vyšli přese prahy, jen když za nejn nutnější záležitostí musili. Ve městě byla švédská posádka ležením od samého léta a život v Litoměřicích se podobal živobytí vězenskému.

A ke všemu přicházely do Litoměřic o úspěchu švédských zbraní v Čechách velmi podezřelé zprávy, jež na-

plňovaly paní generálku povážlivými starostmi o chotě, kterého zdraví také nebylo nijakž skálopevně. Švédské praporce nemohly se ten rok vykázati ani jediným stkvělejším vítězstvím v dědičných zemích habsburských. Od Prahy samé musily odtáhnouti s nepořízenou.

A potom ty dlouhé, nepřekatelné zimní večery, kdy měla paní generálka prudké větry severní od nedalekých vrchů z první ruky! Laskavý čtenář již asi uvěří, že se choť švédského generalissima v Litoměřicích ten čas nemírně nudila. — — —

„V Doksanech není! — Musí býti zde! — Uchýlilo prý se jich sem ke třinácti!“

Asi čtyřicetiletý muž svěsil po těchto slovech hlavu a mimoděk zašeptal: „Snad odešla již na věčnost!“

„Nikoliv, pane! — Musí býti zde — v Litoměřicích. — Uvidíš, pane!“

Starší voják, asi šedesátník, na doklad svých slov těžkým jezdeckým kordem zazvonil o dlažbu pod podloubím přímo před bytem paní generálky.

„Musím rychle nahoru! — Kde tě, pane, naleznu?“

„Počkám!“

Starý rejthar zmizel prudkým krokem v domě; nesl Banérově paní od chotě několik řádek, psaných prý na sedle.

„Zdráv-li?“

„Zdráv a vzkazuje vám, ctná paní, i synáčkovi srdečné pozdravení a políbení.“

Paní generálka rychle list rozevřevši, div že se do pláče nedala. Muž nebude moci přijíti ani na vánoce. Je prý jeho hlavy všude potřeba nezbytná; jinak těší se nad očekávání a přese vši nepohodu posledních dnů dobrému zdraví. Aby prý byla veselé mysli a krátila si dlouhou chvíli, jak dovede nejpříjemněji. Litoměřice jsou do té chvíle bohaty a měštky mají prý své skvosty předobře ve

sklepích ukryty. Může se obveseliti i pannami z Doksan, jež si zdejší město obraly útočištěm.

Paní generálka vyhlédla oknem na náměstí.

Kolem táhlo asi k padesáti mušketýrům od bílé brigady a důstojník vzdával kordem česť. Paní generálce tato úcta platiti nemohla; nebylo ji ze zdola viděti. Proto se nahnula až k samému sklu, aby ukojila zvědavost, před kýmže důstojník třikrát ocelí zamávl.

„Kdo tu dole!“

„Bedřich z Doupova!“

„Ach! — Už zdrav?“

„Sotva se tak vleče!“

„Rána se přece zacelila?“

„Pánbůh sám ví, paní ctná! — Přijel včerejším večerem!“

Paní generálka se zamyslíla a potom šedivému rejtharu pokynula, že se může vzdáliti, vtisknuvši mu tvrdý dolar od cesty. Poselství od Mělníka do Litoměřic bylo z míry nebezpečno, a mohl se ho podjati jen, kdo ten kraj velmi dobře znal.

Bedřich z Doupova, jehož bratřenci patřivalo někdy Vrané, byl jedním z těch Čechů, kteří na poli slávy všude hledávali smrt a nemohli ji nalézt nikde. Naposled se ho kostnatou rukou dotkla u Prahy; ale jen dotkla.

Paní generálka ho znala už hezky dlouho a nebyla jí nepovědoma ani jeho minulost. Bedřicha Doupovce znali konečně v celém Banérově vojišti už i z téhlé příčiny. Když odcházel před lety se svými příbuznými z Čech, byl mladík v nejkrásnějších letech, a po první noci, kterou přebděl na cizí půdě, zbělely mu kaštanové vlasy nejčistším stříbrem. Mezi pannami a paními zvaly ho proto stříbrovláskem. A potom si vypravovaly, že prý jeho nevěsta v rodné zemi vstoupila do kláštera ženského, kde jeptišky nosí bílé habity.

Banérova choť se nyní svému nápadu, jenž jí přišel do hlavy, zdivila.

Doksanské panny jsou bílé jeptišky, v celých Čechách není prý takového kláštera, některé z nich bydlí také v Litoměřicích, možno, že mezi nimi i někdejší Doupovcova nevěsta, mohla by mu učiniti překvapení... A paní generálka již dlouhé chvíle neměla; i se synáčkem začala zase laškovati. A klučík také jako by byl vyměněn. Za malou chvíli pospíchal z bytu choti švédského generála posel ke klášteru dominikánskému, pod jehož střechem Doksanské panny našly útulku, aby pan převor neobtěžoval sobě té chvíle k milostivé paní se dostavití.

* *

Nad Litoměřicemi snešl se štědrý večer; ale o radosti nikde ani slechu, o popěvku níkde ani pohádky a do jablek rozkrájených s očí slza za slzou kanula. A když v očích mlhy, těžko poznati, zdali jádérko nepřepůleno a kolik že večerů štědrých dočká se ještě hadatel.

Takových svátků vánočních, jako byly ony roku 1639, už po Čechách dávno nezažily; do tří kolen a více, mnohem dále zpátky, nebylo podobných pamětníků. Když k půlnoční vyzváněli, nevěděli lidé, zdali hlaholí zvony do kostela či na poplach. Leckde červenala se tmavá obloha příšernou září krvavou.

A v životě Pána Krista utkvívaly zraky mimoděk místo na kapitole: „kterak se milý Spasitel náš narodil všecek chudičký!“ na hlavě s nadpisem: „kterak hrozně byla povražděna nevinňátka Betlémská!“ A řádky čtenářům jedna s druhou splývaly a před očima se mihaly, že musili ustati ode čtení mimoděk. I nechutnala jim ani ta houska vánočka. Letos byla chu-

dinka jako ze zadiny. Sedláci musili utíkat před nepřítelem, když měli kosy a hrabice brousiti a když nejryzejším zlatem žloutla se na polích dozrávajcí úrodučka.

A sotva že se setmělo, zarachotila fortna u dominikánského kláštera, pochodňový plápol ozářil uličku a na prahu objevily se dvě panny ve sněhobílém rouše s černými závoji, přehozenými obličejem, se ctihodným starcem taktéž v řeholním rouše sv. Norberta a zaměřily přímo k obydlí choti švédského generála.

Několik vojinů neslo kolem nich pochodně.

Dnešní vycházka byla sice proti regulím; ale panny přinesly oběť tuto nejen k vůli sobě, nýbrž i pro dobro Litoměřických měšťtěníův. Nesly paní generálce darem Ježíška, synáčkovi na krk zlatý řetěz a hedbávné punčošky.

V domě, jež Banérova paní obývala, planula bezpočetná světla. Byli přítomni veškeří důstojníci švédské posádky. Choť generálova měla na sobě drahocenný šat atlasový, na němž se lesklo perel, jako za slunečního svitu na sněhu hvězdiček.

Příchozím šla vstříc až ke schodům.

„Jen dále, ctihodné panny! — Buďte mi vítány!“

Bílé jeptišky tajily ve hrudích dech, a zraky jejich tkvěly na skvostných kobercích, jež byly na schodech rozestřeny až do průjezdu. A za několik okamžiků octly se v prostranné jizbici, planoucí mořem voskovic.

„Račiz přijati nepatrné dárky tyto na důkaz úcty a vážnosti od služebnic blahoslavené rodičky Boží a svatého Norberta!“ pravila chvějícím se hlasem převorka Marie kladouc štědrovečerní dary na stůl, na němž hořelo malinkých svíček bez počtu.

„Ctihodná panna Juliana Sekyrkovna ze Sedčic?“

Paní generálova utkvěla za téhle otázky očima na Praemonstrátce, jež mohla tak čítati nemnoho přes třicet.

Poloprůhledným závojem dovedlo bystré oko zcela dobře rozeznati sličné tahy obličejce jeptiščina.

„Tvé přání, paní milostivá?“ otázala se Norbertinka slabým, jedva slyšitelným hlasem.

„Mně i synu mému, panno drahá, štědrého večera přinášíš. Za dary tyto z duše vám všem děkuji. Buďte ubezpečeny mé přimluy u generála. Na někoho jsi však zapomněla! — Pane Bedřichu z Doupova, požádej cti-hodnou pannu o dárek nějaký sám!!“

Ze kruhu důstojníků vystoupil nyní asi čtyřicetiletý muž s vlasy stříbrobílými, ukloniv se před Praemonstrátkou hluboce.

„Zdaliž mne ještě znáš?“

Bílá panna, zdálo se, jako by touto otázkou byla zavravorala. Neodpověděla však jediným slovem.

„Ptám se tě, Vojtěško, zdali mne ještě znáš?“

„Neznám!“

Tohle slovo jako by z hrobu dutého se bylo vydraklo.

„Ty že mne neznáš?... A já na tě myslím nocí a dnem do dneška. Já tě vidím, kamkoli vkročím! Já tě hledám, kde vidím stěny klášterské. Já tě zřím, když v poli širém hlavu ukládám ke dřímotám, od nějakého času všude — všude — a ty že mne neznáš?“

„Neznám!“

„Deo gratias!“ zašeptal starý převor a ruce sepal mimoděk.

„Čas volá nás k obvyklým modlitbám! Račiž, ctná paní, odpustiti, že déle zdržeti se nemůžeme!“ pravila hlasem již pevnějším převorka uklánějíc se před chotí Banérovou na rozloučenou.

„Tak že jsi, Vojtěško, opravdu zapomněla na mne, na všechny sliby své...?“

Panny byly však již dole na schodech a starý převor za každým krokem si odříkával: „Deo gratias — summas — maximas — sempiternas!“

Vánoční svátky v Litoměřicích minuly, že se oko ani nerozjasnilo, tvář ani neusmála a hrdélko k popěvku ani nenaladilo. Uplynul i masopust, a v Litoměřicích k tanci ni noha prý se nehnula a kde se hnula, musila tak učiniti švédským žoldnérům k vůli.

Začátkem postu vrátil se do města generál Banér sám; ale čelo jeho bylo zataženo, obličej zachmuřen a s očí blesky hněvu sršely! Ani synáčka si nevšíml, když se mu věšel na ruce a ukazoval mu, co dostal darem od Ježíška. Odbyl dvěma slovy i choť, když ho vítala, jak mohla nejsrdečněji. Vojenská sláva jeho začala se mu náhle kaliti, a ta byla Banérovi přece nade všecko, i nade štěstí rodinné. Švédské praporce poprvé před císařskými orly couvaly.

A sotva že Banér s koně slezl, už se rozjížděli celým městem trubači rozhlašující rozkaz hrozný, tu chvíli aby se z města všecka živá duše odstěhovala, ještě dnes že poručí město vydrancovati a se čtyř stran zapáliti. A zdálo se, že ani trouby hlásné andělů Božích o soudě posledním nebudou hlaholiti strašněji než jezdecké trubky Banerových rejtharův.

A neminulo ani půl hodiny, když celý magistrát hlavního města Litoměřic, všecko měšťanstvo, i paní a panny, i starci a děti na dlažbě na kolenou před bytem generálovým klečeli, prosíce ho z duší nejvnitřnějších o smilování, o šetření, o zachování...

Ale Banér neslyšel. Oko jeho tkvělo na mapě zdejšího okolí, hledajíc nejvhodnější místo, kde by se mohl

nejbezpečněji opevniti. Stůj co stůj si umínil, že z českého království se nehne.

Náměstím Litoměřickým rozléhá se pláč, jakého tu nikdy nebylo ani slyšeti.

Generál však jako by v něm všechen cit byl zka-meněl.

„O švédské vytrvalosti a neústupnosti musí svědčiti dým z rumů Litoměřických až do Vídně.“

Banér zadupl po svém zvyku prudce nohou.

Náhle se rozevřely do komnaty dvěře, důstojníci, jež stáli kolem generála, se ohlédl, ten s tou stříbrobílou hlavou o poznání zčervenal, a do světnice vešla panna se závojem odhrnutým, zavěšena na rameni choti generalissimovy a se strany druhé vedouc vlastního Banérova synáčka za ručku.

Čelo generálovo zachmuřilo se až příšerně.

Důstojníci byli však sličnou tváří jeptiščinou přímo okouzleni; jen ten vůdce jejich jako mrak, s něhož číší vítr ledu studenější!

„Čeho si žádáš ode mne? — Nemám času!“

„Abyste tohoto města ráčil ušetřiti!“

Generál se ohlédl, pokynul rukou, aby se prositelkyně vzdálila, a zahleděl se poznovu do mapy, rozložené celou délkou stolu.

„Tatičku!“

„Muži můj!“

„Pane generále!“

Nyní se Banér ohlédl na důstojníka, jenž také se osmělil prositi za Litoměřické. Byl to Bedřich z Doupova.

„I ty? — Neřekl-lis, že by ti v téhle tvé rodné vlasti nikdo ani sousta chleba nepodal, nikdo ani krůpějí vody vyprahlý jazyk neovlažil? I ty?“

„I já, pane generále!“

„Pro lásku mou, kterou chovám do této chvíle k tomuto muži, kterou nedovedlo utlumiti ani toto bílé roucho, pro lásku mou, kterou jsem před sebou sama zapírala, kterou jsem i vůči jemu byla zapřela, když shledala jsem se s ním po mnoha letech poprvé, a kterou vyznávám nyní před tebou — přede všemi — odpusť jim, ušetř jich a město rač zachovati!“

Bílá panna klečela již před generálem na kolenou s rukama sepjatýma a zrakoma neodvratně upřenýma v zažloutlou jeho tvář.

„Pro tohoto pacholíčka — jediného synáčka tvého — pro štěstí manželské...“

Jeptišce na okamžik odřekl hlas služby, a tak se zdálo, že vši silou se přemahá, aby nevyhrkla v usedavý pláč. Lícemi jejími rozestřela se náhle podivná barva, jež životu nevěštívá nikdy nic dobrého.

„Neslyš jí, muži můj, pro tohoto tvého i mého synáčka — pro naše štěstí manželské — pro tu lásku její neutuchlou do dneška...“

„Odpouštím! — Vstaň, panno ctná! — Město bude ušetřeno!“

„A nyní, Vojtěško, odhoď tento šat, pojď a vybudujeme si také takové štěstí, pro něž jsi právě doprosila...“

Čtyřicetiletý muž se stříbrovlasou hlavou pokročil o dva kroky ku prositelkyni, jež do té chvíle na podlaže klečela, blížce.

„Lásku svou ti, miláčku můj, neporušenou zachovám do skonání; ale nechtěj, abych se stala křivopřísežnicí... Toho štěstí, pro něž jsem prosila za Litoměřice, bychom solva kdy v životě vespolečném poznali... Buď s Bohem po všechen život svůj, a vám pane, i paní vaší, i synáčkovi vašemu štědrý odměnitel za dnešek vším nejlepším požehnej!“

K posledním slovům stačil jeptišce sotva již dech.

Banér se odvrátil k oknu, důstojníci sklopili hlavy k zemi, Bedřichu Doupovci se zdálo, jako by hrana zvonila mu do uší, a než se nadáli, nebylo v komnatě po bílé panně ani stopy, a lid venku také pro okamžik stichl, ale jenom tak co by se vzpamatoval. A potom rozlehly se městem ohlušující výkřiky radosti, že se až okna rykem třásla. Ani si nikdo nevšiml, že Praemonstrátka se plíží ke klášteru, jako by jí za každým krokem nohy chtěly klesnouti.

Ulicemi rozjížděli se znova rejthari Banérovi, vytrubující na všechny strany, že generalissimus hrozný rozkaz, kterým by Litoměřice z počtu českých měst byly bývaly vymazány, odvolal a že měšťané mohou v domech svých zůstatí bez starosti a spokojení.

Ten den k večeru opouštěla však město jezdecká korneta v čele s panem Bedřichem z Doupova.

„Buď, pane, jen dobré mysli; nevěstou nás všech už jen sirá země a svatebním lůžkem černá prst! — Jaká pomoc, drahý pane můj!“ propověděl asi šedesátiletý jezdec jeda po straně pana rytmistra, ten muž, jenž před štědrým večerem přinesl Banérově paní od chotě psaníčko.

A zrovna tu chvíli zahlaholil z dominikánského kláštera zvoneček hodinkou ctihodné panně Julianě — někdy Vojtěšce Sekyrkovně ze Sedčic, nevěstě pana Bedřicha z Doupova na Vraném, a bílé panny začaly sborem nade shaslou sestrou: „In paradisum te deducant angeli!“

*

*

*

Letopisec Doksanského kláštera Praemonstrátek znamenal tuhle událost poněkud jinak, již také proto, že by se takovýmto způsobem klášterské paměti psáti nesměly. Ale jádrem se tyto řádky s dotčenou kronikou srovnávají.

Tohle, jak jsem to napsal já, vypravovali si o bílých pannách v Litoměřicích, dokud tam byl český živel panujícím. Ale později na to zapomněli, a dnes snad už o tom živá duše neví, jak jednou bílé panny Doksanské Litoměřicům staly se strážnými anděly. Kdyby jen nějak mohli, zajisté že by i to ryzí české jméno, jež původ města bude věstiti do soudného dne, vodou ze Sprévy překřtili již dávno; ale nejde to a nepůjde.

A že na bílé panny zapomněli? — Inu jaký div! Větry z nedalekých vrchů fičí příliš zostra, a paměť lidská bývá opět někdy z míry mělká.

Pro bílou labuť Švamborskou.

(Psáno: 1884.)

dyž byl dne 30. ledna léta Páně 1612 kněz Matěj Cyrus, senior konsistoře podobojí, ve Třeboňském farním chrámu nad rakví, zastřenou aksamítovým přikrovem se „stříbrohlavovým“ křížem, třemi erby Ursinovskými a třemi Rožmberskými zlatem a stříbrem krumplovanými, v níž odpocívalo tělo mrtvé někdy pana vladaře domu Rožmberského posledního, obrátil řeč svou k spasitelnému naučení: „V čem opatrného, pobožného a spasení žádostivého křesťana největší, nejpodstatnější moudrost a blahoslavenství záleží,“ naposledy s oželením a oplakáním té poslední růže červené štít s erbem Rožmberským na tabulce malovaným rozlomil a shodil dolů na zemi s kazatelnice. A dne 1. února mrtvé tělo pana Petra Voka dovezeno do kláštera Vyšebrodského, ve hrobce rodinné ku věčnému spánku uloženo a na kamení, jenž nade vchodem do hrobky zapadl, ukrouceny kruhy, poněvadž nikdo více neměl zde již pohřben býti.

Dědictví pětileté růže Rožmberské ujala se labuť bílá. Ale kdož se byl nadál, že tato labuť za několik málo let zazpívá pohřební žalmy nejen sobě samé, ale i veškeré české slávě, cti a dobrému jménu! Zpěv bílé labuti bylo slyšeti nejen po panstvích někdy Rožmberských, ale i od jedněch hranic dědictví svatováclavského ke druhým. A všem věrným srdcím českým se tímhle posledním zpěvem jejím oči ke mrákotám smrti zakalily, drahé hlavy české až k zemi se nachýlily, zlatá srdce předků našich hořem usedala a potom se trhala ve dví...

Labuti bílá dědiců pětিলisté růže Rožmberské! Tobě platí tyto dnešní mé řádky. Dozpívala jsi už dávno, hlasy, deroucí se z hrdla tvého, už se nikdy po těch milých Čechách našich nerozletí; ale kdykoli se zadívám oknem poněkud v pravo, kde obzor zakončen tmavým pruhem lesin, nad nimiž vyhlédají klášterní vížky a viděti mlhami mohutnou budovu Hvězdy osmihranné, často a často se mi zdá, jako bych ten tvůj zpěv slyšel do dneška... Zvláště táhnou-li od jihozápadu větry, pokaždé se odrazí o lomenou střechu nad mou světničkou nejdívnějším zakvilením... A proto si tě, labuti bílá, od nepaměti obestřená závojem nejčarovnějších bájí, vzpomínám...

I.

čelední jizbě Třeboňského zámku sedělo několik vojnů; do hovoru jim dle všeho nebylo. Jen tak někdy sáhla ruka některého po cínové konvici, v níž pivo již vyvětralo, a ještě spíše jen jako by ze zvyku. Jedva že si tak ovlažil rty... A potom zase ticho. Nikdo ani slova nepromluvil. Všem tanuly asi na mysli události posledních týdnův... Tihle vojáci byli dobří služebníci Švamberského rodu a každá věrná duše těchto pánův až ode dna se rozplakala, když došla na Švamberská panství novina netušená, že pan Petr, nejvyšší sudí zemský, v Praze raněn mrtvicí, vnesen na rychlo do jednoho domu, kdež v náručí choti své a za přítomnosti přátel za kratičko duši vypustil...

Děti nedospělé, bratr nebožtíka pána Bůh sám ví kde v cizině, zbývá jen vdova Anna Maximiliana, rozená z Oprštorfu. A kde ruka ženská vládne, od jakživa rychle s kopce všechno chodívá...

A k tomu ke všemu ještě válečné nepokoje...

Z Rožberské růže uškubávali list za listem a z bílé labuti Švamberské budou trhati péro za pérem až do prášku.

Bavor prý se již ukazuje na českorakouském pomezí. Buquoy se také opět začíná hýbatí.

Vojínové sevřeli kordy u boků, jako by je chtěli pěstmi rozdrobiti. Všecko jde tak zdlouha. Než se v Praze

k něčemu připraví a rozhodnou, trvá vždycky uherské měsíce... Mezi těmi pány generály žádného nadšení, jen samé rady a dopisování. V těchto končinách už se mohli dávno proti Bavoru opatřit. Věděli, zdejší kraje že budou napadeny nejdříve...

Co asi přinesl dnes onen posel z Prahy... Byly to bezpochyby zprávy důležité, protože se s koně jeho řinuly proudy potu a tmavá hříva pěnami všecka zbělela. Jen aby k dobru bylo to poselství!

Pojednou sebou vojáci prudce zadrželi, vzchopili se a ocitli se rázem na zámeckém nádvoří.

K uším jejich zaletěl hlas zvonu, na který obyčejně bijí k poplachu...

Za několik okamžiků byl zámecký dvůr poset oděnci i lidem městským...

Uprostřed nádvoří vlála korouhev s bílou labutí.

Ale sotva že se na chvíli rozvinula, již zase sklesla kolem žerdi jako po nejprudším lijáku.

Vojínové řadí se kolem Švamberského praporce v šiky. Mnoho jich není; někteří ještě arcíř na hradbách a ve branách. Ale na panství Třeboň, Vorlík, Ronšperk, Nové Hradý, Rožmberk, Libějovice a Zvíkov přece jen málo — proti dřívějším časům hrstka. Kam se poděly doby, kdy Rožmberkové posílali odpovědné listy i českým králům a z těchto jednomu z nejslavnějších, Jiříku Poděbradskému! Pod korouhvemi jejich lidu branného, jako by ze země byli vyrostli...

A mezi těmito ještě mnozí s hlavami sešedivělými, jimž se peciválství z duší protivilo a jimž někde na poli ustrojí poslední lůžko rukama kostnatýma sama Morana...

Přítomno i všecko úřednictvo se služebnictvem...

Zvon již před chvílkou utichl.

Pan hejtman kyne rukou a nádvořím tuchne také pojednou všecken ruch.

Dosavadní hofmistr a regent Švamberský, Jiřík Vrš ze Sadlna, začíná čísti zvučným hlasem listinu, na níž přivěsena veliká pečeť královská...

„...A proto ráčila se jeho milost královská ujati všeho zboží Švamberského k rukám vysoce urozené vdovy, panny Anny Maximiliany a sirotek Švamberských i mne Jiříka Vrš ze Sadlna v dosavadních úřadech milostivě ponechati a potvrditi...“

Pan Jiřík Vrš ze Sadlna se na několik okamžikův odmlčel.

Nádvořím dosud hluboké ticho...

„Jsou časy zlé, dny těžké, lidská věra nejednou podobna třtině větrem se klátící, paní naše vdovou, dítky po našem pánu sirotky, Švamberské zboží od kolika let vzbuzuje laskominy ledakohos, nejednou již měli na ně naléčeno, pletichy se sice ku štěstí nepodařily nikdy...“

Pan Jiřík Vrš ze Sadlna zase na chvilinku utichl.

„Ne nadarmo dal jsem rozvinouti starý praporec Švamberský a ne nadarmo zval vás všechny zvonec do zdejšího zámku... U staroslavného erbu Švamberského, u bílé labuti bezeskrvné vyzývám vás všechny, ať úředník, ať voják, ať měšťan, ať čeledín, obnoveť ještě jednou slib dědičné vrchnosti své, že jí zůstanete věrnými, byť přišly doby sebe horší, že budete k ní státi jako jeden muž, že ji budete hájiti proti komukolivěk, že tohoto slibu svého budete pamětlivi a dbalí po všechen život svůj, že, dá-li Pán Bůh, i své dítky k tomuto slibu věrnosti vždycky budete přidržovati... Chcete a budete-liž?“

Pan regent se otázel hlasem, jak jen mohl nehluchnějším.

„Chceme a budeme...“

Náhradím Třeboňského zámku to zabouřilo, že se až vlny v nedalekém Světě vzedmuly.

„Až do smrti nejdelsí...“

„Až do posledních vzdechův!“

„Slibujeme i za vnuky vnuků svých!“

Náhradím Třeboňským to hučelo prudčeji, nežli kdyby se byl rybník Svět i s Opatovským prodral hrázemi a mohutnými proudy valil se zámeckou zahradou do zámku.

„Vysoce urozená paní naše bude vám všem za to povděčnou neskonale... Ve chvílích těžkého zármutku ji osvědčení vaší věrnosti rodu jejímu potěší nejlépe...“

Pan regent Jiřík ze Sadlna se opět na okamžik zamlčel.

Bílá labuť dosud na vysoké žerdi se chvěla, jako by se chystala k letu až ke slunci.

A nyní poslyšte ještě vůli a rozkaz jeho královské milosti!“

Výraz nadšení, jakýž se za posledních okamžiků rozhostil tvářemi všech věrných Švamberských poddaných začal se jím v obličeji kvapem rozplývatí... Tak nějak pojednou všichni až příliš zvažněli, za to napjali tím pozorněji sluch. A zdálo se, že se srazili kolem pana regenta v neproniknutelný val.

Vojáci spustili muškety k nohám, a ocel se železem dlažbou zařinčely, že to vnikalo až do mozkův...

Praporec s bílou labutí rozvinul se celou šířkou.

Byla tak čísfounká, jako by před okamžikem z rybníka byla vyplula, v němž voda křišťálová. Dnes rozvinuli od osmi let tenhle praporec na Třeboni podruhé. Poprvé se na zdejším nádvoří labuť zabělala, když se Třeboňští přikazovali věrností, poslušností a poddanstvím panu Janu Jiřímu ze Švamberka, jenž potom brzy všecku vládu synu svému Petrovi přenechal. Bílá labuť byla nejmilejší práce krumpířské. Scházel jí do zobáku jen ten zpěv — ten unylý, roztoužený zpěv labutí, o němž celá řada nejpůvabnějších pohádek. Potom by se jí ti lidé teprve do kolen nejposlednějších přikazovali i se svým člověčenstvím.

„Poněvadž Třeboň bude bezpochyby císařskému vojsku v cestě a dosavadní posádka jest počtem příliš slabá,

aby se mohla proti nepříteli udržeti, ráčila jeho milost královská naříditi, aby lid vojenský na Třeboni byl sesílen... Již zítřkem přirazí do města nejvyšší Jan Lyton se stem rejtharův... Naději se do vás, měšťané Třeboňští, že proti našim spojencům staré, proslulé pohostinství své osvědčíte měrou nejplnější. Očekávám toho i od vás, páni důstojníci a mušketýři Švamberští, že budete s anglickými rejthary v nejprátelejší shodě..."

Třeboňští měšťané mlčeli, důstojníci s mušketéry také nepřisvědčovali... K uhájení tohoto starožitného města rejthari angličtí! Což není dosti českých paží, není dosti domorodcův?... Až z Anglicka!... Musili do Čech přes moře... Zvláště starším hlavám nešlo nijakž do rozumu, proč třeba k sesílení zdejší posádky rejtharův anglických... Už je beztoho kolikráte napadlo, jak že si ti páni stavové, když chtěli míti krále jiného, volili zrovna Němce Fridricha, jenž neuměl ani českého slova, jehož manželka pocházela z království, z kteréhož jim přijde zítřkem do města posila...

Třeboňským nádvořím zámeckým dosud ticho...

Královský rozkaz o anglické pomoci působil na měšťany i vojíny vodou ledovou. Nebývá nikdy dobře, když domácího krbu hájí cizinec... Nasadili by všechno, přinesli by v oběť poslední... Tato královská vůle jim nebyla opravdu po chuti...

„Slyšeli jste, Třeboňští měšťané!“

„Arciže slyšeli, pane regente!“

„A mlčíte?“

„Arciže mlčíme, pane regente!... Těžko také mluvíti..."

„A proč?“

„Inu tak, pane regente!... Zdaž kdy přišlo komu na mysl, že bílou labuť Švamberskou budou hájiti až Angličané!... Zdaž si kdo kdy pomyslí, že bílý český

lev nebude mít dosti obhájců v rodné zemi, ve vlastním království... Těžko, opravdu těžko mluvíti..."

Starý muž zahovořil tato slova hlasem, jež vnikal všem až ke dnu duší... Přikvapil na zámecké nádvoří před několika okamžiky...

Sám pan Jiřík Vrš ze Sadlna nevěděl pro první chvíli, co by měl odpověděti...

„Nepřátel se proti nám zdvihá se všech stran, spojenci jen slibují, pořádky mají na rtech zlaté hory a nepřispějí nám ani křemencem... Musíme býti povděční sebe menší pomoci, ať již přichází odkudkoli... Jen když se aspoň dostavuje..."

Pan regent se nějak za každým druhým či třetím slovem zajíkal... Rozpaky jeho vůčihledě rostly...

Veškeré zraky, jež byly dříve upřeny na pana Jiříka Vrše nebo bílou labuť Švamborskou, tkvěly nyní na neznámém kmetu... Nikdy ho zde neviděli, aspoň se na něho nepamatovali, obličej jeho vytratil se z paměti mužům i čtyřicetiletým... Vlasy bělely se mu nejčistším sněhem, bradu měl také tak bílými vousy zarostlou, ale to oko jeho!... Šlehalo dosud nejprudším žářem... Postava mohutná ještě tíží let nedotknuta, a tak se zdálo, že čas, jenž perutí svou na šedesátiletých tvářích ryje někdy již druhou i třetí vrásku, tenhle obličej přeletěl beze stopy...

Postava neznámého kmeta vzrostla již o polovici...

„Nevidím těch nepřátel... dosud jich nevidím... Kdybych se vyšplhal na nejvyšší věž Třeboňskou, ještě bych jich neuzřel... Ale bývaly časy, kdy se českými kraji rozlilo nepřátel, jako když moře vystoupí ze svých břehův a zatopí i vrchy vysoké... Bývaly časy, kdy nepřátelé soužili naši vlast neproniknutelným řetězem a stahovali se jí kolem samé hlavy — matičky Prahy... Což tu nikdo nemáte staré nějaké kroniky, abych vám to přečetl?... Či jste toho sami nikdy nečetli?... Vám se vedlo dobře,

přiliš dobře, a za časů dobrých na zlé zapomínáno od jakživa nejsnadněji... Nepřátel se do Čech narojilo jako egyptských kobylek, a kdo pak přišel ku pomoci předkům našim?... Jářku, pane regente, kdo?... Selské vozy, selské cepy, selská paže... Dnes jich užívají pro zvýšení velikolepých slavností... Dnes jich už jen k uvítání arciknížat nebo králův upotřebují... Jářku, pane regente, zbraň, kterou poráželi všechen tehdejší svět, dnes jen k počestnému a nejponiženějšímu přivítání slouží..."

Bílá hlava neznámého kmeta dosahovala již skorem pod peruti labutiny. Hlas jeho zněl nejčistším zvukem kovovým a uměl rozechvěti...

Mušketýři s podivného starce nespouštějí ani očí.

Třeboňští měšťané ani nedýchají... Trpká pravda jeho slov rozpruzuje krev, že ji cítí i ve hlavách.

„Poslouchejte... Když prý vítali Pražané krále cizozemce před Strahovskou branou, postavili tam také ke dvěma stům lidí s cepy, oštěpy a sudlicemi i hradbou vozovou, aby jeho milost viděla, jak někdy vypadali Boží bojovníci... Slyšíte-li? Takhle by však měl vstátí všechen lid, do rukou vzítí starou svou zbraň, a viděli byste, zdali by vám bylo ve Třeboni potřeba anglické pomoci... Čím více nepřátel přicházelo, tím slavněji někdejší předkové naši vítězili... A dnes už jen s cepy své krále nebo arciknížata — vítají!“

Neznámý kmet se dal do tak nezvyklého smíchu, že se jim, Třeboňským měšťanům, až krev srážela, ač byla před chvilenkou nejprudčeji rozpruzená. A kostmi jejich projíždělo odporne mrazení jehlami...

„Jiné časy — jiné zvyky..."

„Dobré bydlo — dobré bydlo, pane regente!“

Kmet pana Jiríka Vrše přerušil posměšným výkřikem.

„Kdo jsi?“

Pan regent se již na neznámého utřhl. Kmet se stával každou chvilkou smělejší a smělejší. Pan Jiřík Vrš ze Sadlna však netrpíval odporu.

„Starý, velmi starý člověk, jenž něco zkusil, za minulých let něčemu se naučil a jenž nikdy nadarmo nemluví...“

„Nebyla-li celá tato tvá řeč nadarmo?“

„Jak myslíš, pane regente!... Odpovězte mi, vy Treboňští měšťané, odpovězte mi, vy Švambersští mušketýři... Neděl-li jsem svatou pravdu?“

Měšťané jen hlavami přikyvovali a mušketýři pouze ručnicemi zařínčeli.

K takové pravdě, již pověděl neznámý velmi starý kmet, se nejraději mlčky přizvukuje.

„Budu-li vám moci v něčem posloužit, jsem vždy hotov nocí i dnem...“

Náměstím rozlehl se vřeskot jezdeckých trubek.

A za několik okamžikův objevili se v zámecké bráně první angličtí rejthari. Dorazili částečně na své stanoviště již dnes... Jak byli však vymustrováni? Jak by na svaatební veselí přijížděli...

Pan regent jim vyšel vstříc...

Bylo jich asi ke dvaceti... Plukovník Jan Lyton přibude s ostatkem k večeru...

Bílá labuť na starém praporci již ani neviditelná, jako by se styděla, že ji přijíždějí bránit až Angličané.

Pana regenta však vytrhli z nesnází, do nichž oproti neznámému kmetu zabředal hlouběji a hlouběji.

Na zámeckém nádvoří o starci již ani vidu. Vytratil se rychleji než se tu byl ukázal...

Mušketýři vzdávají Angličanům vojenskou čest...

Sklání se proti nim i Švamberský praporec; ale bílá labuť jako by byla s drahocenné látky odletěla. Ani ji neviděli.

Angličtí rejthari již z většiny při letech. Tváře jejich rozrýhované kolikerymi jizvami. Bylo by těžko povědět, kde, ve které seči každému dostalo se památky. Životy těchto rejtharů byly prodejny; zapsali se tomu, kdo dal víc... Český král podával tenkrát nejvíce... Proti všemu zvyku měli však z brusu nový šat... Vypravila prý tak své krajany sama královna Alžběta... Vysoké jezdecké boty leskly se jim zrcadly, kordy u boků se tipytily, že přecházely až do modra, a pistole, jež měli v sedlech, jako by také teprve před nedávnem byly vyšly z dílny puškařovy... Helmice na hlavách jejich se svítily až oči slzely, a což pancíře, jimiž se jim vinuly bandalíry jasně modrých barev, v nichž královna Alžběta nalézala zvláštní záliby... Říkali si také „regiment královnin“.

Treboňští měšťané si je prohlížejí již s nějak živějším úcastenstvím, zvláště toho nejmladšího, jenž sedí v sedle na bujném hnědouši „jako panna“. Ani nelze na bradě a rtech pozorovati sebe menší pýření. Bandalír jeho z těžkého, oblakového atlasu, na němž cosi zlatem vyšito. I na krunýři zlatem provedené ozdoby... Místo helmice na hlavě jeho tmavý širák se skvostným pérem pštrosím, kolem něhož ovinuta také modrá stužka hedbávná...

Mladistvý Angličan té rejtharské čety náčelníkem... Českému slovu však nerozumí. Tlumočnickem zvláštní posel ode dvora.

Mladinký důstojník nejpřívětivějšího vzezření. Podle tmavým širákem vlní se mu bohaté proudy zlatoplavých vlasův. I hlas jeho příjemnější než ostatních...

Na hnědouši pokrývka také tak jasně modré barvy v rozích se začátečnými písmeny křestního jména královna...

Pan regent potrásl mladému důstojníku pravicí a odvádí jej do zámku sám...

Ostatním jezdcům vykázaný byty po měšťanských domech...

Tou chvílí na hradbách u Svinenské brány starý muž se stříbrovlasou hlavou, zapřenou o ruce ve starodávné říze vladycké, již valně otřelé... Chvillemi se rozhlídne nesmírnými hladinami zdejších rybníkův a rty jeho slyšeti s povzdechem, deroucím se tak z nejakrytějších útrob poctivé duše: „Vy Rožmberkové... Abyste to viděli! — Vy byste splakali! — Však dobře, že spíte!... Dědičku pětileté vaší růže, Švamberskou labuť bílou, přijeli bránit — Angličané... Ty, pane Vítku, ty, pane Jindřichu, ty, pane Viléme... Jen tak tušiti mohu, co byste řekli; věděti nikoli... Však si vymyslím, jak bych čest lidu zdejšího zachoval... A vy mi za to i ve hrobech poděkujete, a až se jednou sejdem, i ruku stisknete..."

II.

Třeboně, asi tři hodiny k jihozápadu, pahrbkovitý kraj, jímž se střídají pole a porostliny s lučinami... Neviděti odtud nikam, leč ku tmícím se vrchům Krumlovským... Vedle starodávných božích muk obrovský kolikastaletý dub; ještě mohuten, větvice jeho jako brčál zeleny; ale kmen již bez „duše“ a uvnitř od pastevců všecek vypálen... Nedaleko tichounká vesnička se dvorcem, zpola tvrzí podobným... V dědince však jako by živé duše nebylo. Neslyšeti tu ani psiho záštěku.

Za to kolem prastarého dubu zástup mužův. Ke stu hlav mnoho nescházelo.

V rukou jejich stará, podivná zbraň: cepy, palcáty a sudlice. Poslednější již rezem nahlodané, ale službu dovedou učiniti přece...

Obličej mužů zachmuřeny jako obloha před bouřkou; starodávnou zbraň svírají každou chvílí křečovitěji a křečovitěji...

Seběhli se k tomu dubu, pod nímž uzel poprvé světlo světa bratr Jan Žižka z Trocnova, se všech stran, jako by si řekli...

Jižní Čechy byly již tou dobou zaplaveny bavorským a císařským vojskem...

Vesnice hořely nocí dnem, vesničané návštěvou těchto vojsk ku smrti dosténávali, nejdříve vždycky matky s dcerami a potom docházelo i na sedláky a kmety... Šťasten, kdo se mohl zachrániti se svou rodinou... Obyčejně podařilo se to vždycky jen jednomu členu, dvěma již mnohem řidčeji...

Ve zdejším kraji od pradávna proroctví: Až bude nejhůře, ať uprchne každý, kdo bude moci, pod Žižkův dub a nic zlého se mu nepříhodí.

Tito muži staré proroctví znali a — když bída dospuje vrcholu, chytají se lidé i stébla.

Byli již všichni vdovci, bezdětci... Ženy s dcerami ve vesničkách, kolik hodin od sebe vzdálených, pohřbeny pod rodnými krovy... Jen ten či onen se synem... Koho jí zasáhne, nikdo nevydechne po druhé... A sám bude všeho zlého uchráněn...

Mezi sedláky stařec se stříbrovlasou hlavou ve dlouhé, přes kolena splývající říze... Už byl mezi nimi hezkou chvíli, a tak se zdá, jako by je všecky znal.

Prvním okamžikem se ho utečenci až ulekli. Ocítl se uprostřed nich jako duch; nikdo nemohl pověděti, odkud a kde se tu vzal. Šel od jednoho ke druhému a každému stiskl pravici řka: „Potěš tě Bůh sám!“ A když je obešel, vystoupil si na kořen prastarého Žižkova dubu a začal hovořiti...

Sedlákům se touto kmetovou řečí chvílemi tajil ve prsou až dech a chvílemi zase i zuby jim zaskřípaly a cepy ryly se držadly hezky hluboko do trávníku...

„Přišli jste, muži, bratři, jako by na zavalanou... mne vedly kroky zrovna také k vám!“

„K nám?“

„Arciže k vám!“

„Vždyť jsme tě nikdy neviděli...“

„Za to já vás... Pamatujete se ještě na Rožmberky?“

Ke stu hlavám přisvědčilo mlčky; ale nepozdvihly se a netkvěly oči jejich na stříbrovlasém kmetu, proto že byly plny slz... V těch končinách vzpomínali obyvatelé starého, bohatýrského rodu dlouhá a dlouhá léta jen v očích se slzami. A i dnes se zamýšlívali, kdykoli si pětileté růže vzpomenou.

„Dobře... jste vděčný, upřímný lid... Rožmberkové již odpočívají... Světlo věčné ať jim svítí... Máte-liž však rádi bílou labuť Švamberskou?“

„Věrnost naše ku dědičce pětileté růže jako skály!“

„Výborně!... Máte zde na světě někoho, ke komu byste přilnuli se svým srdcem?“

Ke stu hlav se zase tak sklopilo ke hrudím a zdálo se, že se zelená tráva pod nohama těch utečencův o samé poledne perlí nejstříbrnější rosou...

„Rozumím vám! — Běsovští vrazi připravili vás o ženy, o dcery, o zbožíčko, jež vás živilo... Nemáte již nikoho... zcela nikoho...“

Mezi zástupem ticho, hluboké ticho...

„Chtěli byste vděčnost k Rožmberkům a věrnost k bílé labuti Švamberské nějak dát na jevo?“

Z mužů neodpovídá ani jediný; hlavy jejich dosud k zemi tak svěšeny a perly na zelené trávě každým okamžikem bohatší a bohatší.

„Járku: chtěli byste tu svou věrnost k bílé labuti Švamberské osvědčiti skutkem?“

Ve hlavách mužů jsou jen myšlenky, kterak by se mohli vrahům mstíti do posledních okamžiků svého života nejstrašlivěji... Už prve se o tom domlouvali... Nejlépe by bylo pobořiti hráze na rybnících a vytopiti je, jako systy vytápějí. Všechn zdejší kraj by byl zavodněn... učiněným jezerem... Ký div, že jim pod lebký vstupovaly takovéto myšlenky; ve hlavě, o níž se pokouší zoufalství, rodívají se nejpršíšernější nápady.

„Pomůžete hájiti bílou labuť Švamberskou na Třeboni...“

„Pomůžeme... budeme...“

Tato slova vydrala se mužům hrdloma, jako by je měli kleštěmi sevřena...

„Však jsem se toho do vás nadál!... Nepřišli jste nadarmo pod tento dub, pod nímž se narodil nejslavnější český válečník... Do dneška tu i ten vzduch jinak tváře ovívá... I krev jinak se v žilách rozproudí... Do paží se vrací mladická síla, do pěstí někdejší pádnost a do hlav všechny ty bitvy, jimiž bratr Jan nepřátele do prachu rozdupával, bouřným větrem do všech úhlů světa rozptyloval... Bude čas, abychom se dali na cestu...“

A za chvilinku bral se svaheem kolem Borovan zástup mužů, jakých tu bylo zrovna přede dvěma sty lety na tisíce vidati... Tak zdálo se, jako by z hrobu byli povstali...

„Sem... pod tenhle dub — měli byste přijíti vy Čechové, kterým neštěstí, jež se valí na rodnou zemi, k srdcím nevniká... sem — pod tento dub!... Šuměním ho by se vám musila vrátiti síla, čeští... musila... vy, čeští páni!... Ale stydíte se, stydíte... Dejte ak pozor dobrý, aby vás tento stud všechno nestál...“

Kmet se stříbrovlasou hlavou se tehdy ještě ohlédl, kde zelenala se koruna mohutného stromu, pod nímž bratr Jan Žižka z Trocnova poprvé — zaplakal...

Ke stu mužů za ním za hlubokého mlčení...

Jen tak někdy se ten či onen ohlédně, zdali neuvidí v dáli aspoň výšinu, pod níž nešťastná vesnička s dráhyými nebožtíky...

Večerem stanul zástup před Svinenskou branou Třeboňskou...

Byla zavřena jak o půlnoci...

Císařští dali prý se dnešním jitem od Hluboké k východní straně... Mohli by je v noci z nenadání napadnouti...

Na hradbách přecházely zdvojené hlídky... Muškety se jim leskly posledními paprsky zapadajícího slunce z daleka...

Bystřejší oko mohlo pozorovati strážce i na dřevěné ohradě, jež se táhla od loviště rybníka Světa na vysoké, důkladně upěchované hrázi jako palisády. Třeboň byla ještě za živobyťi posledního Rožmberka s dostatek opevněna. Před Břidlickou branou navezen vysoký násep, na němž umístěny veliké kusy, jež budou moci ubrániti město i zámek. Druhý val učiněn v oboře při stoce. V zámku samém na věži Veselské upravena pavlač pro falkonety. Za zbrojnicí ve štěpnici vyzdviženo dřevěné sroubení a kolem města zbudovány četné výstupky, z nichž by mohli útočníky hned prvním rázem nejcitlivěji přivítati...

Pojednou se strážce zastavily, a hákovnice ocitly se rázem na vidlicích.

„Jsme přátelé... Jdeme k vám ku pomoci... Otevřte bránu!“

Hlas náčelníka selského zástupu se rozlehl před hradbami kolíkerou ozvěnou.

Hlídky se však nehýbají. Hákovnice dosud tak na vidlicích. Jen se zdá, že jsou namířeny sedlákům zrovna do prsou...

„Selský zástup jakýs! — Žádají o vpuštění!“

„A proč?“

„Jdou prý nám ku pomoci...“

Pan regent, Vrš ze Sadlna, seděl s anglickým plukovníkem Janem Lytonem a mladistvým důstojníkem při hře v karty... A za této zábavy od jakživa bývá každé vyrušování nejmrzutější.

„Selský zástup — ku pomoci — nám?“

Pan regent se až rozezlič.

Anglický plukovník se dal také do smíchu.

„V čele jich onen staroch, jenž jediný se osmělil tvé milosti odporovati.“

„Ten?... Ať se jen obrátí a jdou hájit kurníkův, aby jim do nich nemohly kuny s liškami a tchoři... Rozumíš?... Ať jdou s Pánembohem!... Že za jejich ochotu děkuji!“

Za nějakou chvíli byl tu však posel zase.

„Chtějí mermomocí do města... Nevěří mi... Rač se, pane regente, přesvědčiti na vlastní oči. Bude nejlépe, když jim rozkážeš sám...“

Pan regent si zadupl nohou...

„Ani okamžik nemá člověk pokoje... Odpustiž, pane plukovníku!“

Jan Lyton uměl trochu lámatí němčinu a tak se s panem regentem dorozuměli.

„Půjdu s tebou...“

Mladý důstojník se také bezděky zdvihl...

Selský zástup dosud před Svinenskou branou, jako ji chtěl ztéci útokem.

Postava starého muže zase tak o polovici vyrostla...

„Ve jménu tvé vrchnosti — —“

„Mlčíš!... Už jsem řekl: kurníků si jděte hájit... Je prý beztoho v lesích mnoho „škodné“... Sice vám odpovědí falkonety...“

Starý muž pozdvihl potom pravici, zafal ji v pěst a zavolal proti panu regentovi: „Služebníče nešlechtný!... Však ti tvá paní se sirotky sama poděkuje... sama... Bože spravedlivý, Bože všemohoucí, Bože nejmoudřejší!... Čechové Čechy odkopávají a berou do svých služeb cizince... Vidíte, vy dobří, věrní lidé?... Jaký div, že musíte za to býti trestáni... Jen že se při tom zakrvácí srdce i nám -- i nám... Ty bílá labuti Švamberská! Máš upřímné lidi... upřímné!... Abys jim svým zobákem za tu upřímnost mozek rozklobala!... My jim nabízíme i svých životův, a oni nám chtějí odpověděti falkonety...“

Starý muž ještě ani nedopověděl, když se na hradbách zablesklo, zamodral se obláček a nade hlavami selského lidu několik koulí zasvištělo...

Kmet se však nelekl...

„Šetřte si prach... šetřte... budete ho potřebovatí proti ubíječům bílé labuti Švamberské sílu... sta cent-nýřův...“

Nade hlavami selského lidu zasvištělo poznovu asi deset koulí, tentokráte však letěly jim těsně kolem uší, že hvizdot jejich zcela určitě slyšeli...

Za malou chvíli nebylo již před Svinenskou branou živé duše...

Pana regenta na hradbách však také už neviděti...

Anglický plukovník ho naučil velezajímavé hře, od níž se nemohl ani odtrhnouti.

III.

ngliční rejthari přinášejí ze svých objížděk den ode dne povážlivější zvěsti... Také viděti od soumraku do svítání na nebi krvavou záplavu, jako by už ani nechtěla vybledati. Dobyty prý již Prachatice, posádka porubána, měšťané ztýráni až běda, dílem také posekáni a dílem připraveni o poslední peřinu, město všecko vyplněno, vzaty i Vodňany, posádce ve městě tomto povolen volný odchod, ale sotva že se octli sedláci, kteří města hájili, před branami, vrhli se na ně císařští litymi dravci a skorem do jednoho všecky pobili... Skorem současně stihla na Třeboň zvěst, že Španěl Marradas spalil i Týn nad Vltavou... O ukrutnostech, kterých se vojsko ligistické dopouštělo, vypravovány věci, po nichž se mimoděk vlasy na hlavě ježily a za nejparnějšího dne srpnového husí kůže po těle naskakovala... Běda městu, hradu, zámku či tvrzi, kterou císařští vzali útokem... A jeden z nejděsnějších obrazů, jak se tenkrát na českém jihu válčilo, poskytuje královské město Písek, jež bylo vzato úskokem a lstí a v němž mimo posádku vyvražděno mužské obyvatelstvo všecko až na 18 osob...

Asi pátý den po odbytí selského lidu ode Svinenské brány objevily se před Třeboní první nepřátelské čety... Ve městě udeřeno touže chvílí do zvonu na poplach...

Trubač s nějakým důstojníkem a několika jezdci odvážili se až ku samému příkopu... Hlahol jezdecké trubky rozletěl se celým městem.

„Ve jménu jeho císařské a královské milosti...“

Dále nebylo pro lomozný ryk, jenž povstal na hradbách, rozuměti.

Snadno se však obsahu tohoto vyzvání, aby se Třeboňští vzdali jedinému a pravému králi, domyslili. Na

hradbách přiloženo několik mušket k lícům a trubač rázem umkl, jako by mu byl došel dech. Blýskavá polnice na třech místech prostřelena.

Buquoyští rejthaři odcválali nejprudším tryskem...

Svalů nesl se za nimi daleko nejpotupnější smích...

Ale ještě než slunce zapadlo za hory, zaleskl se asi půl hodiny od města celý les arkebuzířských halaparten, až se panu regentovi pohledem na tolik nepřátel zarazil dech... Měť arcif na Třeboni anglickou obsádku kolem sta hlav, něco Mannsfeldských a vlastní čeleď. Proti takovéhle síle však neví, zdali by co pořídil... Nepřítel se roztahoval kolem města báječným hadem; posud však opatrně z dostřelu... A jako by na dobrou noc k ukolébavce zahřměly ode Světa tři výstřely zrovna do zámku...

S Veselské věže nepříteli sice odpověděli; ale kartounové koule zaletěly Bůh ví kam... Zdálo se, jako by byly do vod zapadly...

Potom na obou stranách již ticho; zdálo se, že se jen tak navzájem chtěli pozdraviti.

Anglický plukovník s mladým důstojníkem hovoří mateřštinou, tak jako by již litovali, že se zde dali zavřítí.

Každou chvilku upírají se jejich zraky na husté davy nepřátel, jichž neustále ještě přibývalo.

Na Třeboňských hradbách však také nemají ruce založené...

U jednotlivých děl již střeliva celé hromady...

Všecko pochází ještě po Rožmbercích... Pan Petr Vok se za posledních roků svého života hleděl na Třeboni nejbezpečněji opatřiti... Rozmíšky mezi Rudolfem a Matyášem nevěštily tenkrát nic dobrého, a na Hradčanech raději o zlém duchu slyšeli než o panu vladaři domu Rožmberského...

Než ještě nastalo šero, bělaly se opodál již jednotlivé stany...

Obrovský orel černý ve žlutém poli rozeznatelný zcela určitě i se hradeb...

Vedle něho jiný, menší praporec, bezpochyby že bavorský...

Před tímto stanem několik mužů v plné zbroji... Dle všeho sami generálové a plukovníci...

Zrak všech tkví na Třeboni, jejímiž věžemi rozestírá se nejčarovnější závoj letního večera... Tak se zdá, jako by báně hořely roztaveným zlatem a makovice jako by byly samými drahokamy posety...

„Slýchal jsem o tomto městě od malička. Duše má vykouzila si o něm obraz báječný... Vidím Třeboň poprvé... A neklamal jsem se... Potom arcif byli Rožmberkové prvními po králi ve zdejších zemích... Potom se arcif mohli stavěti po bok i arciknížatům a jaký div, že se srdce jejich roztoužila i po korunách královských a že když jich ruka mohla dosíci, jich odmítali...

Vojvoda Maximilian, jenž tuto chválu pětিলisté růži vzdával, se dnes ku podivu rozhovořil...

Generálové vojvodovi bezděky přisvědčovali.

Zvláště hraběti Buquoyovi se zdejší kraj z míry zalíbil.

Kyrynsnický plukovník, jenž byl zabrán v hovor se Španělem Verdugem, pro okamžik utichl a malé, pichlavé zraky jeho prohlížely si, pokud z té dálky bylo možno, Třeboň důkladněji... Byl zde za svého života všeho všudy jen asi jedenkrát... Jemné, pročervenálé a jako by zlatem lemované obláčky utvořily nade městem od věže ku věži překrásné skupeniny... Tak se zdálo, že se na městské střechy sype déšť růžový, jenž znenáhla přechází v jednu jedinou růži, jejíž pět obrovských listů zastřešlo Třeboň jako by nejspolehlivější záštitou...

Kyrynsnický plukovník opět cosi ke svému soudruhu prohodil...

Mezi generály ticho; všichni upírají oči k podivnému zjevu nad Švamberským městem...

Vojvoda Maximilian si dává pravici i před čelo, aby viděl zřetelněji.

Obličej kyrysnického plukovníka neobyčejnou září až nějak zbrunatněl. A přece snad nejevily tyto tváře, jakmile na ně zasvítilo Boží sluníčko poprvé, jiné barvy, leč tak žluté jako nejčistší včelí vosk. A v očích jeho zašlehl již po druhé plamen, jenž rozžehává zrak lakomcův, když se před ním leskne hromada zlata nebo stříbra...

Kyrysnický plukovník sevřel bezbarvé rty také těsněji.

Tak maně mu přišla do duše choutka po tomto zboží bílé labuti...

Španěl Verdugo však již myšlenku plukovníkovu projadřuje určitěji...

„Komu asi toto jablko spadne zralé do klína?... K utrnutí jest již nyní! — Komu se ho dostane, může již býti spokojen... Věru! — Každá krajina má svou perlu..."

„Však císař skrbliťi nebude.“

„Arciť že; nebude dávati ze svého..."

Kyrysnickému plukovníkovi, panu Albrechtu z Valdštejna, jenž mezi těmito generály a plukovníky byl jediný, v jehož žilách proudila česká krev — zachtělo se tuto chvíli dědictví pětileté růže Rožmberské a majetku bílé labuti až neodolatelně. Zboží jeho bylo proti kraji zdejšímu učiněný stín...

Kolik z těchto generálů, kteří dleli přede stanem, nad nímž vlál veliký černý orel císařský v poli žlutém a vedle něho menší praporec bavorský, dostalo dneškem laskominy na statky Švamberské!... A rozdávány budou, zcela jistě budou...

Hladiny vůkolních rybníků se také tak rděly, jako by jim ode dna pojednou vyrůstala báječná květina a roze-

stírala obrovské listy své ode hráze ke hrázi, aby cizinci ve vodách zlatých rybek nepostřehli a nevykradli jich...

Znenáhla se sešedilo...

Na Třeboňských hradbách ticho, jako by tam živé duše nebylo...

V císařském táboře nerozdělali dneškem ani ohňů. Byla tak krásná, miloučná letní noc... I hlídky byly nějak méně ostrážity... Nemožno se ani diviti. Každým dnem tak oblíbené pochody; jedva že si někdy položili hlavy, byt i jen na kámen, k několika okamžikovým dřimotám, už troubili a bubnovali „lermo“ na všech stranách... Uherská jízda jich znepokojovala neustále; ode dnešního jitra však po nepřátelské noze ani stopy... Aspoň si odpočinou...

Jen kyrynský plukovník nemůže usnouti...

Vyšel si přede stan a zahleděl se ku hvězdám... Svítily dnes tak jasně, jako by dole na zemi bylo všecko nejspokojenější a jako by se z toho lidského štěstí a blaha samy radovaly...

„Dobře jsi se, ty Španěle, otázel, komu že tohle jablko asi spadne zralé do klína... Vynasnažím se, seč jen budou síly mé, abych tím obšastněncem byl já... já... Přináším bez toho mezi vámi všemi oběť nejtěžší... Krajané, již jsou císaři věrni, aspoň ve vašich řadách nebojují... Za to bude Albrecht z Valdštejna také něco chtítí...“

Kyrynský plukovník se díval neustále upřeně ke hvězdám. Náhle se jedna zablýskala, že musil až oči zavřít; a když je otevřel, už byla přímo nad Třeboňským zámkem.

Pan Albrecht z Valdšteina se potom hluboce zamyslel.

Už tenkrát vznikaly ve hlavě jeho nejsmělejší záměry; už tenkrát si stavěla chorá jeho obrazotvornost křišťálové paláce do příštích dnů... Důstojník, jenž opustí s pokladnou plukovou svůj regiment, schopen všeho i proti novému pánu...

Kroky stráží není ani slyšeti; v císařském táboře posud ticho...

Ve Třeboni také jako za dob nejhlubšího pokoje...

Jen chvilkami zašplechtaly vody v blízounkých rybnících... Bezpochyby že si v nich omočil peruti dravec pták, ženoucí se po lupu. Asi dvakrát ozvalo se také cosi jako tlumené lidské hlasy... Bystřejší oko, jež by se bylo upřelo k Opatovickému rybníku či ke Světu, mohlo pozorovati, kterak se hrázemi plíží tajemné postavy, jak se někdy hladinou kmitne i lodička... Jindy zase proletěl ztichlým krajem tlumený hvízd, ale táhlý, tak jako by se sýček chtěl rozkulichati, ale nemohl... A z jakési vesničky, snad až z Mladošovic, zanáší lehounký větrík jihozápadní štěkot psí...

Mohlo tak býti asi ke druhé hodině po půlnoci, když se pojednou císařským ležením rozlehl neobyčejný lomoz... Na jednu část tábora přikvačila z nenadání voda a co chvíli jí přibývalo... Vojáci brodili se v ní již nad kotníky... A nemohli ani pochodní napáliti, aby si poněkud posvětili... Krajem panovala dosud čirá tma... Vzniklým rykem proráželo pronikavé troubení a tu a tam zarachotil i buben.

Vojvoda Maximilian se nemůže ani koně dopřít. Hrabě Buquoy ve vodě již po kolena. Španěl Verdugo všecek smáčen, jako by jel celý den nejprudším lijákem. Pan Albrecht z Valdšteina vzteky jen syčí; aby potom musil ulehnutí, než dorazí ku Praze... Bylo by po vši — tak zcela po vši odměně. A lámavé bolesti v kostech již začínají tímto vlhkem zlobiti...

Nikdo si tuto nešťastnou příhodu nedovedl ani vysvětliti...

Večerem všude ticho, nikde zcela nic nápadného... A najednou jako by ve vřolkách rybníků všechny hráze se byly protrhaly a všecka stavidla byla vytažena!...

Zmatek, jenž povstal mezi císařskými, nelze ani vypovědět.

Koně ržáli, vojáci klnuli až běda, důstojníci veleli jeden přes druhého a proti druhému, polnice vřeštily, bubny rachotily...

Na Třeboni již také všecko vzhůru.

Na hradbách se kmitají příšernou září přečetné pochodně...

Slyšeti i temné dunění zvonu, jak bije k poplachu...

Pan regent s anglickými důstojníky ve bráně Svinenské.

Mladistvý praporečník radí k výpadu...

Plukovník Lyton nechce však o tom ani slyšeti. Kdo ví, co prý to. Dlužno dočkatí dne. Za nějakou hodinu se již bude rozbřeskovati... Mohla by to také býti velmi chytře nastrojená léčka...

Spustí pouze střelbu, ale ze všech kusův...

Pan regent se přidal se svým náhledem k anglickému plukovníkovi. Výpad by mu byl příliš po chuti nebýval. Jen Švambersští mušketýři by byli viděli nejraději bránu otevřenu do kořán, aby se mohli na nepřítel vvrhnouti...

Za několik okamžiků však se již všecko třásl; i sklo s oken padalo a olověný lem kolem kulatých tabulek popraskával...

Na Třeboni spustili střelbu do nepřátel všemi děly opravdu...

Ty chvíle nedlel nikdo pod střechou...

Na náměstí stály zástupy žen a dětí s rukama sepjatýma a očima obrácenýma k obloze, na níž znenáhla již hvězda za hvězdou se ztrácela...

Dělostřelba trvala dobrou půl hodiny...

Třeboňští nešetřili prachem ani kulemi.

A když se poněkud rozednilo, nebylo daleko široko nikde po nepříteli ani vidu...

Jen Opatovický rybník splýval se světem v jedinou hladinu, a tak zvaná zlatá stoka zatopila zdejší okolí až skorem po samý Rožmberk...

Na Třeboňských hradbách však hlava vedle hlavy...

Na rtech lpí všem nejružnější domněnky, ale všechny souhlasí aspoň z jedné části, a to že toho všeho zosnovatelkou bílá paní, jež nechtěla, aby se Třeboň, nejmiřejší město její, dostala do rukou lidí, kteří by tu všechno z líce na rub obrátili a snad kámen na kameni nenechali s pokojem...

Mladý anglický důstojník bezděky opakuje po Třeboňských: „Bílá paní — bílá paní...“ Tuší v těchto slovech cosi tajemného; ale škoda, že se nemůže s nikým smluviti.. Nebyl by se také za celé království britanské nadál, že takovým způsobem budou mít císařské s krku nejsnáze...

Starý Švamberský mušketýr snaží se mu vše vyložit, jak může nejsrozumitelnějšími posunky.

„Kdybys, pane, věděl, co již bílá paní kdy učinila!... Ani bys nevěřil...“

Mladý Angličan kývá hlavou záporně a před obličejem pravicí zlehka sem tam pohazuje.

„Však se spolu dorozumíme... Uvidíš, pane... A potom se teprve budeš diviti!“

Mladistvý důstojník se prostosrdečně usmíval a starému mušketýrovi i ruku na rameno položil...

Když nebylo možno nepříteli ani s nejvyšší věže Třeboňské zahlédnouti, rozešel se lid do svých domovův upokojen, proto že se sem již sotva po druhé odváží.. A předpokládali dobře; císařští nechali potom Třeboň stranou...

Ale od tohoto dne každým večerem si o bílé paní povídali. Všecky pohádky, jež znali od malička, opakovávali a dětem říkali: „Modlete se za dobrou paní, aby ji Pánbůh

milý i na věčnosti vším nejlepším ráčil odměniti. Dokud ona bude nad námi držeti ruku svou, nikdy nebude tak zle, aby zase lépe nebylo..."

IV.

oho dne, kdy odtáhli císařští od Třeboně, sušilo si v lese za Mladošovicemi asi ke stu mužů své kazajky po stromech...

Kmet se stříbrovlasou hlavou opíral se o mohutný kmen, v obou rukou svíraje cosi podobného sochoru.

Ukrytci hovořili polohlasitě...

Neodvážili se ani oheň rozdělati, aby neprozradili svého úkrytu...

Vedle kmeta stříbrovlasce mladý hoch nakloněn nade starším mužem, jehož hlava se opírala o hromádku naneseného mechu... Tak se zdálo, že sleduje na rtech staršího muže každíčký dech... Chvilkami se sklání ještě níže a dotýká se uchem hrudi jeho, jako by naslouchal, zdali srdce neustává v tlukotu.

Obličejem jinochovým rozestřen výraz nevypověditelného zármutku...

Kmet stříbrovlasce odvracuje chvílemi tvář stranou...

Starší muž dodýchává ke srmti zvolna ale jistě... Zrovna nad srdcem vězí mu dvě mušketýrské koule...

Když se k ránu císařští kvapem od Třeboně stěhovali, kmitalo se na hrázi rybníka Světa několik postav, jako by zaměstnány nejdůležitější prací. Ještě několik okamžikův, a voda by se byla i s této strany rozlila proudem Bavorům vna do cesty... A potom by bylo těžké odtud vyvážnutí. Žové na hrázi hovořili tlumeným hlasem... Nepřátelská lka valila se kolem jako mrak; pěchoty tudy šlo nej-

více... Mužové na hrázi pracovali o překot... Již jen několik zákopův....

Náhle zadunělo několik střelných ran...

Vojáci muže na hrázi zpozorovali... Rozběhli se i za nimi... Nemohouce jich však dosáhnouti, poslali jim do zad aspoň své koule... Dvě z nich zaryly se staršímu muži pod lopatky přímo nad srdce... Soudruhové ho vzali na ramena a urychlili krok... Nahoře na výšině čekali jich ostatní... Odtud zaměřili do lesů... Byli všichni promočeni, jako by všemi zdejšími rybníky byli proplavali.

Kmet stříbrovlasec se poněkud zarazil; ale tvářemi jeho zračilo se přece jen uspokojení...

Zásluha, že Třeboň zachráněna, nepřisluší ani panu regentovi, ani anglické posádce, ani Mannsfeldským, ale jim... jim, věrným poddaným růže někdy pětileté a nyní bílé Švamberské labuti...

Když je ondyno ode hradeb odpudili, do města jich ani nepustivše, kráčeli k nedalekým porostlinám mlčky; ani slova druh s druhem nemluvili a jen podivnou zbraň pevněji v pravicích svírali...

„My Třeboně uhájiti musíme... musíme!“

Kmet stříbrovlasec se pojednou zastavil.

Mužové shlukli se kolem něho.

Nade hlavami šuměly jim koruny staletých dubů nejtemnějším hukotem...

Ze sedláků nepřisvědčuje ani jediný...

Kmet stříbrovlasec upírá zraky z jednoho na druhého jak může nejpronikavěji.

Postava jeho zase tak jako by rostla výš a výše, až mezi obrovské větve rozložené koruny.

„Bílé labuti pro pětiletou růži pomoci musíme...“

„Odbyli nás...“

„Vysmáli se nám!“

„Nestojí o nás!“

Sedláci dodali si již nyní odvahy.

Kmet stříbrvlasec tentokrát neodpovídal, ale upřel na ně zraky ještě ostřeji, že se každému zdálo, jako by prohlédal až do nejvnitřnějších útrob duše...

„K čemu se u koho doprošovat!“

„Jako bychom co z toho mohli mít!“

Sedláci začínali reptati do opravdy.

„A co chcete činiti?“

Šedivec otázal se nejpronikavějším hlasem.

„Jáčku: co chcete činiti?... Vraťte se na své statky, do svých chalup, rumy vyvezte, kosti svých drahých uložte na hřbitově, ať budou-li tam mít pokoje, na spáleništích vystavte si nová obydlí, potom si připravte řemínky, na jejichž koncích uvažte olověné kuličky a bičujte jimi jeden druhého... Proč?... Abyste si tomu navykali, až vás budou bičovati noví páni... Chcete-li, učíte tak!... Nenutím nikoho!... Však mi na někdejším panstvích Rožmberských. přece podá někdo ruky pomocné, abych mohl záměry své provést...“

Sedláci svésili hlavy ke hrudím, a nejednomu se obličejem červen studu rozlila...

„Kdyby nás byli aspoň tak neodbyli!“ namítl za nějakou chvíli Záhoř z Novohradského panství, jehož statek se podobal zemanskému dvorci, jehož život nejrozkošnější krajině v zátiší, nad níž se modrá bezeskvorné nebe a usmívá se slunce nejbláživějšími paprsky, a jemuž ze všeho toho nezbylo nic leč několik stěn, zahalených pochmurným dýmem a nejstarší syn, ač sotva dvacetiletý.

„A kdo tě odbyl?“

„Pan regent...“

„Pan regent není vrchnosť... Anna Švambergovna by nás byla neodbyla, byla by nás přivítala, byla by nám všechny brány dokořán otevřela... Táhne se vás naposled: Chcete-liž se mnou býti?“

A všichni odpověděli jako by jedním hrdlem: „Chceme!
— S kým jiným! — Vždyť nikoho nikde nemáme!“

A tito muži připravili císařskému vojsku před Třeboní tak studenou lázeň. Celou noc přede dnem, kdy nepřítel přitáhl, uchystávali porůznu všecko k záplavě... Prozkoumávali stavidla, ohledali hráze a cestu, dělící Opatovický rybník ode Světa, podkopali až skorem ku samé hladině... Angličtí rejthaři opomenuli ku svému štěstí na této straně ode dvou dnů činiti obvyklé vyjíždky, a plány sedlákům utečencům dařily se znamenitě...

Městský lid to ovšem přičítal bílé paní... Jen pan regent sepisuje relací do Prahy k její milosti vysoce urozené paní Anně Švamberkovně, klade hlavní váhu na výbornou dělostřelbu a znamenité opevnění města Třeboně. Kdo pak kdy neměl aspoň trochu ješitnosti? Pan regent Jiřík Vrš ze Sadlna byl jinak věrný služebník své vrchnosti; ale této vlastnosti měl ve své povaze přes přlíš.

Mezi ukrytci v lese ještě pořád ticho...

Pouze že se skupili kol umírajícího soudruha těsněji.

Hoch s otcovských tváří ani oka nespouští... Před okamžikem mu mechovou podušku pod hlavou urovnal, aby mohl umíratí — lehčeji...

Kmet stříbrovlasec také upírá neodvratně zraků v obličej Záhořův, na němž vyrazí již těžké krůpěje smrtelného potu...

Zraněnc pojeďnou otvírá oči, namáhá se, zdali se nebude moci vzpřímí, pohybuje i rty, jako by chtěl cosi promluvíti, ale nemůže... Jen pravici ovinuje kolem synovy šije...

„Buď o něho beze starosti... Otcem mu budu za tebe já...“

Stříbrovlasý kmet se za těchto slov nahnul až k umírajícímu...

Zraněncem porozuměl dle všeho dobře, proto že třikráte hlavou přikývl.

„Až tam přijdeš...“

Stříbrovlasý kmet ukázal levicí k večernímu nebi.

„Pozdravuj od nás Rožmberky, že na jejich pětiletku do dneška všude vzpomínají, že za ní — ještě i umírají...“

Stařec se nyní nějak zajíkl...

„A matičku se sestřičkou, tatíčku...“

Mladý hoch vtiskl s těmito slovy na otcovy stydnoucí rty nejvřelejší políbení...

Prokvetlá hlava Záhořova zase tak třikráte přikývla a potom vydechly rty dlouhým výdechem — duši, jež letěla pozdravit Rožmberky a matičku sirotkovu se sestřičkou...

Mužové kolem nebožtíka poklekli, a kmet začal modlitbu za mrtvé... Uměl ji, jako by z knihy četl, a potom spustili všichni najednou: „Z hlubokosti mé těžkosti volám k tobě, Pane můj...“ I koruny starých staletých dubů rozžuměly se k pohřebním žalům nejtklivější melodií... A kosci a drozdi odvážili se těmito mužům až nade hlavu a provázeli tlumený jejich zpěv táhlými zvuky, zrovna jako když za lesnicemi spustí klarinety, tak do pláče... A všechny tyto hlasy sdružily se v jediný hlas, po němž lidé, kamkoli jej lehounký větřík donesl, bezděky čela kříží znamenali...

Hrob vykopali brzičko...

A když vzešly na vyhaslé obloze hvězdy, zvláště jedna se zatřpytila až oslňujícím svitem... Stála zrovna nade hrobem čerstvou prstí zasypaným... Roklinou zavládlo zase již ticho; jen chvílemi prorazil těsně sevřenými rty mladého hochů úpěnlivý pláč... Byl tu na tom širém světě v nejvířivější bouři životní sám — sám... Matička se sestřičkou ubily v rodném dvorci nedaleko Nových hradův, a tatíček s prostřelenou hrudí pod zdejšími duby...

„My se z těchto krajů neheme...“

Sedláci ukrytci zdvihli hlavy a upřeli oči na kmeta stříbrovlasce, jenž přerušil mlčení temným, jako by z hrobu vycházejícím hlasem svým.

„Komu kde budeme moci pomoci, pomůžeme!“

Sedláci tkví neustále očima na kmetově postavě pod obrovským staletým dubem.

„Bílé Švamberské labuti, dědici pětিলisté růže, zůstaneme věrni do jednoho, pokud v nás duše bude... Dnešní noci jste tuto svou věrnost osvědčili skutkem, jemuž nevím kde bych hledal rovného, ponejprv... Nemáte žen, nemáte dětí, nemáte svého krovu, nemáte otců, nemáte matek... Nemáte k nikomu žádných závazků — zcela k nikomu... Jste volni, svobodnější než ti ptáci nad naší hlavou... Jestli by labuť bílá, čehož nedej Bože, měla zahynouti, my ji obklopíme, i když bude dodýchávati, my ji těly svými zakryjeme, i když bude stydnouti...“

Tato slova kmeta stříbrovlasce dopadala na hrud ostatních, jako když kovář perlíkem buší v kovadlinu...

Staroch mluvil vždy ve přestávkách... Každou druhou větu pronášel však důrazněji a důrazněji...

„My bílou labuť Švamberskou ponejprv ubránili i proti vůli jejich služebníků... my budeme k ní státi i proti vůli samého pekla... Aby se jednou nemohlo říci, že si dal český lid hlavu na špalek sám a ruce že nastavil také sám, aby mu je svázali... A když se kat rozehnal po pravčím mečem, že šíjí položil tak, aby mu byla jedním rázem profata...“

Sedlákům utečencům vstupala do hlav krev plnými proudy...

Šli by opravdu za tímto divným starcem, kam by jim koli pokynul. Vrhli by se za ním se srážných, nebetých skal a skočili by za ním do nejprudšího žáru... Když někdy ve hlavách vzniklo cos podobného odporu, jakn

se na ně tím svým okem podíval, jakmile na ně promluvil — byli jeho okamžikem — tělem, srdcem, duší...

A neznali ho...

Nikdo se neopovážil zeptati: „kdo jest a co zač?“... A leckterý měl již ústa nejdnou otevřena a na jazyku otázku: „Stařečku milý, odkud jsi?“... Ale sotva že naň kmetovy oči utkvěly jako by zpytavým pohledem, otázka s jazyka odletěla Bůh sám ví kam, a ústa se zavřela až křečovitě...

Ač ho však neznali, věřili mu z duší a otevřeli mu svá srdce dokořán.

Tak dobrý, tak křišťálových povah byl tento lid a přece musil tolik a tolik trpěti. Žil tak tichým a spokojeným životem, až mu ruce dravčí všechno zkazily... tak zcela všechno... A když se potom nalezne hlava, jež umí potěšit, když se nalezne srdce, jež alespoň upřímně myslí s ním, jaký div, že k němu přilne s celou tou duší sirou a že je hotov za jeho pokynem kraj světa jíti.

V.

Čechách dozrávaly události ku děsné žni, jejíž hrůzy tenkrát nikdo ani ještě netušil. Dva neb tři měsíce uplynuly nade šťastným, požehnaným krajem vodou a potom už přicházely jen rány egyptské, každá druhá nepoměrně horší předešlé... A šly ty rány egyptské za sebou, jako když hromem bije, že se nikdo ani vzpamatovati nemohl. — Jak veselé bývá naklepávání srpů, kos i hrabic za letních večerů červencových, jež se od vesničky ku vesničce odráží nejlahodnější ozvěnou, tak smutně zněl třesk zbraní, jež se tu srazily, tam srazily, někde i rozlomily, ale přece nemohly a nemohly

zadržeti černý mrak, jenž se valil za příšerného hukotu ku Praze blíž a blíž...

Ne první hodina s poledne osudného listopadu osmého rozhodla o příštích bédách, jež přišly na toto milé české naše království, ale devátá hodina ranní toho dne po bělohorské bitvě, kdy královna Eliška nesouc na ruce syna nejmladšího, vychází z domu staroměstského primátora, aby vstoupila do připraveného již vozu a Prahu opustila... Tou chvílí bylo všecko prohráno a všecko ztraceno, kdy i král Fridrich vysvihuje se na kůň a zabočuje po stranu povozu, aby ho provázel... Tenkrát bylo všecko zmařeno, když ku zavřené městské bráně přichází hejtman s městskou radou, aby se přesvědčili na své vlastní oči, zdali to přece pravda, že je král opouští, že je nepříteli vydává na pospas... Týmž okamžikem, kdy nejvyšší kancléř pán z Roupova Pražským měšťanům lže tváří ve tvář, že se vrátí co nevidět a že bude s nimi všecko dobré i zlé sdíleti, zlaté, stověžaté Praze dáno na srozuměnou, že je osiřelá, zrazená, že je tak zcela podobna oné starozákonní Hagar, jejíž synáček žízni na písčité poušti připravuje se k poslední hodině...

Ony řady povozů, jež se hrnuly městskými branami za králem, za královnou a za předními generály, připomínaly tak živě pohádku o čápech, kteří prý také opouštějí stará hnízda svá, když se na město blíží den navštívení...

A koruna svatováclavská, tento klenot v celém království nejdražší, jež střežil na Karlštejně květ českého rytmstva nepřetržitě od půltřetího sta let — zapomenuta naprosto, ponechána úplně vítězům i s bednami, v nichž chovány všechny výsady, jimiž od pradávna štědří panovníci českou zemi obdarovávali... Všecka privilegia zůstavena v plen nepříteli — a nikdo jich za oněch chvílí ani nepamněl. A což potom divu, že z té koruny svatováclavské

vylamován kámen za kamenem a že privilegia — vzácná, nenahraditelná — trhána a rozhazována do větrův... Až tu potom česká země zůstala jako chuděrka žebračka, nemajíc ani tolik místa, kam by uštvanou hlavu uložila k odpočinutí...

Co tenkrát vyjelo z Prahy vozů, snad se již žádný nazpět nevrátil, a jestli přece, byla to poslední jeho cesta...

Asi hodinu po odjezdu královského dvora pohybovaly se od Vyšehradské brány ku Pankráci asi tři vozy, zakryté úplně plachtami... Vozkové práskali každou chvilku do koní, aby se jen jak možno nejdříve dostali od Prahy... Měli také čas, že vyjeli... Ještě snad nebyli ani u Vyšehradské brány, když se na tak zvaném trhu dobytčím vrhli vojáci na řadu podobných vozů, v nichž se ukrývaly pod plachtami četné rodiny šlechtické odvázejíce s sebou na venkov, co mohly na rychlo nejceennějšího sebrati... Vozy okamžitě překoceny, prchající ztýráni až běda a všeho oloupení... Lupiči se potom odvažovali i do samých domů městských... Byli to ponejvíce najatci, jimž od krále Fridricha obvyklý žold po delší dobu již zadržen. Pomáhali si tedy k němu takovýmto způsobem...

Cesta byla tenkrát blativa. Na dnešek poprašťoval se celou noc sníh deštěm promíchaný.

Koně za každým pátým krokem klopýtali...

Vozkové však je neustávali pobízeti...

Za prchajícími dolétalo zvonění Pražských zvonů nejsmutnějšími hlaholy... Až si uši zakrývali, aby těch zvuků neslyšeli. — V prvním voze seděla asi čtyřicetiletá paní, majíc obličej zastřený závojem. Na klíně vinulo se k ní útlounké děvčátko... Po boku panině mladistvá dívka, taktéž se spuštěným závojem tvářemi... Naproti na sedadle jen tak ledabylo na rychlo upraveném jiná, mnohem mladší dívčinka se dvěma hošíky... Jsou sice

dosti dobře zaopatřeny, ale přece se chvějí mrazením. Hošici každým okamžikem vyhlédají ze spodu veliké, šedavé plachty a dívají se zpět ku Praze . . . Už jim zmizela s očí i svatovítská věž . . .

Ve druhém povoze několik ženských . . .

I na jejich klínech dva chlapečkové . . . Jsou však od hlavy do paty zahaleni těžkými vlněnými šátky . . . Někdy prorazí z vozu zasténání, tak jako by ze spaní . . . Paní v předním povoze se pokaždé zachvěje, jako by ji kdos ku srdci studenou rukou sahal . . .

„Nevyspali se . . . Kde pak také . . . Celičkou Boží noc nemohli ani oka zamhouřiti . . .“

Mladistvá dívka po boku panině snaží se ji ukonejšiti.

„Jen co budeme na místě . . .“

„Kdy to bude, milé dítě! . . . Na Třeboň potřebujeme dobré dva dni . . . Aby nás Pánbůh všeho zlého ráčil chrániti . . .“

Paní hovořila hlasem nějak příliš stísněným . . .

Ve třetím voze byli dva čeledínové s ručnicemi a halapartnami, neustále se ze spodu plachet na všechny strany rozhlízejíce, jako by se báli, že jich bude někdo stíhati. Ve voze ještě několik jednoduchých beden, v nichž drahocenné náčiní stolní se šatstvem . . .

Ostatně podle každého vozky dlouhá ručnice a za pasem i dobrá panditka . . .

Na setkání se s několika vojáky tuláky, jichž se tenkrát po Čechách zvláště k jihu hemžilo, jsou jakž takž připraveni . . .

Cesta však ubíhá jen zdlouha — velmi zdlouha . . .

Konci nějak nemohou . . . Na některých místech ryjou se kola skorem po nápravy do bláta . . .

Vozkové s čeledíny musejí chtět nechtět pomáhati .

I ženštiny s druhého povozu do vrchu vystupují .

Takto budou potřebovat do Třeboně celé tři dni...
 A již zítřkem je mohou bavorští jezdci dohoniti...
 Nebylo by však ani dobře, kdyby jich postřehla jízda uherská...

Vozkové sice znají cestu výborně, ale co platno, když musejí přece jen pořád silnicí. Kdyby si mohli tu a tam nadejėti polními cestami...

Již několikráte se potkali s velmi podezřelými tvářeními... Byli to polovojáci a zpola běhouni. Ale kordy u bokův a střelnou zbraň za pasy měli všichni. Na štěstí, že šli pohromadě obyčejně dva, tři jen málokdy... Ale i z těch byla hrůza... Jak se do pvozů dravčíma očima dívali! Jak si všecko prohlíželi a kolikrát se obrátili a cosi hovořili... Ale ručnice s halapartnami je přece po každé odradily...

Jeli, dokud bylo jen na krok před se viděti...

Noclehem zůstali v osamotnělé hospodě... Musili se spokojiti slamou a tvrdou zemí...

Anna Švambergovna, jež se svými dětmi a nejnutnější ženskou čeledí prchala z Prahy na Třeboň, dozajista se nikdy v životě takového noclehu nenadála... Také ani nezdřímala... Pouze děvčátka s hošíky usnula brzičko... Nejstarší dcera — mohlo jí tak býti kolem šestnácti či sedmnácti — usedla vedle matky a také neměla ani pomyslení na spánek...

Tato mladistvá Švambergovna upomínala luzným zjevem svým tak živě na bílou labuť, jež od pradávna v erbu rodu jejího, že by ji mezi tisícem oko poznalo, a hlava rázem uhodla, jaký znak se vznášel nad nebesy, pod nimiž byla někdy umístěna skvostná její kolébka...

Plavé vlasy vinuly se jí kolem sněhobílého čílka diamem, k němuž vzato zlato z říší báječných. A do rtů jich jako by byl vkouzlen všecken ten pel pětিলisté Rožmberské růže červené. A když zahovořila tklivým, tak mile

dojemným hláskem, jako když z labutí druží nejkrásnější v pohádkovém kraji podvečer zazpívá...

Matička spočívala také co chvíli na dceřině obličejí a oko její pokaždé zazářilo tím pravým štěstím mateřským... Ale také se jí vždycky do něho mlhy připlížily a s těmi mlhami ke hlavě otázka: „Co tě čeká, ty dítě mé?... Co vás, vy sirotečkové, vy nedorůstlátka?“

Matička sevřela rty potom vždy těsněji a bledými tvářemi svinul se jí pokaždé neprůhledný závoj...

Anna Švamberkovna tou chvílí, kdy dlela na útěku z Prahy do Třeboně v osamotnělé hospodě, neměla ani nejmenšího tušení, co čeká ji samotnu, co čeká nejstarší dceru její, a co uchystáno těmto sirotečkům, již tu držimali tak bezstarostně, jako by měli ustláno v měkkounkých hedbávných poduškách a jako by se nad jejich postýlkami vinuly nesčetnými záhyby drahocenné látky damaškové.

Ani nejbystřejší hlava nebyla by tehdáž tušila, jaký osud určen rodu bílé labuti...

„Vždyť řekli, že se vrátí... Mladý Thurn prý bude Starého města Pražského hájiti do poslední krůpěje krve... Několik šlechticů prý se zapřisáhlo, že předvčerejší porážku královského vojska musejí smazati...“

„Dříve, matičko — dříve měli se vzpružiti k bohatýrským činům, pokud byl čas, pokud jim svítila hvězda naděje nejskvělejším třpytem... Dřív — mnohem dříve — matičko!“

Mladistvá Švamberkovna hovořila nevýslovně smutným hlasem, z jehož každického slova vyznívalo: „nyní již vše ztraceno — vše...“

„Ani se nemohu, dítě, vpraviti v myšlenku, že by bylo po všem...“

„A ona přec uléhá na hlavu, na srdce, na duši kamenem hrobovým...“

Matka pojala potom levici dívčinu ve svou pravou ruku a sevřela ji, jak mohla nejvřeleji...

Nyní se svinul temný závoj obličejem i dceřiným.

V prostorné jizbici zavládlo ticho...

Děvušce, zdálo se, že se začínají očka klížit; ale jen se tak zdálo... Mladistvá Švamberskovna dřímala si pouze na chvilinku...

Pojednou rozletěl se světnicí úpěnlivý, tak až ode dna duše se řinoucí ston.

Mladistvá dívka vzpřímila hlavu, rozhlédla se kolem uděšeně a potom se vrhla v matčinu náruč...

„Mělas nedobrý sen... Jaký také div!“

Matka dceru políbila v růžové, ještě se chvějící rtíky.

„Zlý, matičko drahá... tak hrozně zlý...“

„Upokoj se, drahoušku! — Upokoj... Však nám Pánbůh nedá zahynouti...“

Byl to opravdu hrozně zlý sen, jímž se prodralo z dívčího hrdla tak srdcelomné záupnění... Před očima pojevil se jí náhle cizí, neznámý kraj... Kamkoli pohlédla, všude uviděla jizlivé tváře a na těch tvářích všude nejškodolibější smích... Seděli s matičkou, bratry i sestrami za vsí u cesty... byl prudký, třeskatý mráz... váli větrové šlehající do tváří bičiky... Chtěli v téhle vsi přístřeší, aspoň na okamžik, aby se jen trochu ohřáli... Lidé jim nerozuměli a jen hlavami vrtěli... A sedí za vsí u cesty celou noc... Hošík za hošíkem zavírá očka ke smrtelným dřimotám... I matička již dodýchává... A krajem letí příšerný zjev, z jehož úst jedovatým hlasem zaznívá ubohým do duší: „Jste vyhnanci...“

Matka se dcery po snu ptáti nechtěla, a dcera zase neměla tolik odvahy, aby jej rodiče vyprávěla...

Zatím se probudily i děti...

Na dvoře kohout již kokrhal...

Budou se musít vydati zase na cestu... A do Třeboně ještě tak daleko!... Co zkusí jen touto cestou... Nade krajem visely těžké, sychravé mlhy... Cesty se ještě více rozblátily... Koníci sice si odpočinuli, ale co platno, když nebyli do tahu. Do předvěčerojška je zapřahovali pouze ve skvostné povozy, zlatem a stříbrem bohatě vyzdobené, s velikými skleněnými dveřmi, uvnitř potažené červeným aksamitem, a dnes musejí konati službu, jež za takového počasí i selským koním obtížna... Skorem se ovsá se senem ani nedotkli, jak byli udřeni... Jezditi od paláce k paláci, táhnouti za sebou vozík jako pírkó trochu jinak, než potiti se před velikým vozem plachtovním...

VI.

adá mi ta mlha na prsa kamením... Člověk může jedva dýchat!"

„Přisedni blíže k ohni... Už nejsi mlád!"

„Ale chvála Bohu, ještě něco vydržím."

Kolem praskajících plamenů choulilo se v Ponědražském lese několik mužů s čepicemi stáhnutými až přes uši... Seděli na sporážených, poloshnilých kmenech borových. Stromy byly dle všeho vyvráceny větrem... Za nepokojných časů si jich nikdo ani nevšiml...

„Jako by to ani od té mlhy nebylo!... A člověku i hlava se točí, jako by se o ni pokoušela zavrať!... Nevím — nevím, braši, co bude!"

Muži se podívali jeden na druhého mlčky, a potom na kmeta stříbrovlasce. Pripadal jim dnes opravdu, jako by byl o kolik desítek sestárl... A vrásky na čele jako by mu mlhy byly učinily...

Ani oheň nechtěl se nějak rozhořeti.

Přikládali o překot, dřevo začlo doutnati... doutnalo několik okamžiků, vyvalil se z něho špinavý dým a potom vše rázem uhaslo, jako by sem byl fičivý vítr zabloudil.

„Však uslyšíte, braši — uslyšíte!“

Kmet stříbrovlasec nemohl skorem ani mluvit, jak se mu hrdlo užilo.

Sedláci dnes starce nemohli ani pochopiti...

Už jsou s ním hezkých týdnův; ale takových řečí z jeho úst dosud neslyšeli...

Hlas jeho býval čistší nejměleji připravené zvony, a ode tří dnů mu zeslábl, že musili někdy ostře napjati sluch, aby mu porozuměli...

Neradi by — věru neradi, aby se s ním musili rozloučiti. Už mu všichni jako rodnému otci přivykli... Co by si také bez něho počali!... Do svých statků již beztoho nikdy se nevrátí. Ani by tam živi býti nemohli... A takto aspoň částečně mohou svým krajanům posloužiti... Onehdy tu zajali celou řadu povozů, vezoucích z vyplněných vesnic za císařskými špíži někam pryč až za Prahu... Několikráte již nejedné vesničky uchránili přede drancováním... Za posledních dnů se tu potlouká plno uherské jízdy... Sám Bůh ví, komu patří, zdali králi nebo císaři... Jsou to učinění ďáblové... Nelze před slídivými zraky jejich zhola ničeho ukryti... Včera se s nimi utkali, ale rozehnali je po prvním útoku...

Mohlo tak být kolem poledne...

Sedláci ještě tak schouleni na vykácených drvech.

Kmet stříbrovlasec na blízounké výšině zamklý a zamyšlen...

Nade hlavou jeho zakroužilo několik havranův... Ale odletěli okamžitě...

Sedláci na drvech si pomyslili: „Chraniž Bože, aby mu nesli smrt!“...

„Neviděti nikoho?“

Přede kmenem stanul mladý hoch v lehké kazajce a ve pravici s panditkou, již byl ondyno odňal jakémus Uhříku...

„Všude ticho... A potom ty mlhy!... Zvláště k Veselí!... Není možno prohlédnouti ani na pět krokův...“

Mladík, starého Záhoře, jež pochovali přede třemi měsíci v lese za Mladošovicemi, syn, setřel si levicí s čela a tváří bohaté krůpěje potu... Byl na zvědách... Za nějakou chvíli přikvapilo jich ještě několik... Na silnici až po Veselí snad ani živé duše. Nepotkali nikde nikoho... Ale všude prý lid tak stísněn, že nelze ani uvěřiti... Sedláci sedí za stoly mlčky, hlavy mají zapřeny o ruce... Ženy na lavicích u kamen jako bez duší... I ta chasa jako by byla všechna omrzelá... Jen psi ve vsích hrozně vyjí. Však je slyšení skučení jejich až sem... Někde prý se i zvony daly samy od sebe do zvonění...

Kmet stříbrovlasec naslouchal mlčky; jen tak ob čas hlavou přikývl...

I sedlákům bylo nyní nějak úzko, zrovna jako ten večer, když přitrhli do jejich klidných dědinek Valóni... I nohy se pod nimi třásly... A nikdo nevěděl, toho že příčinou česká krev, která ve všech žilách tak zcela stejnou a jež za těchto chvílí v městech a dědinách na pět mil kolem Prahy všem srdcím věrným hrozí zakrvácením...

Celým táborem zaduněla náhle rána z ručnice...

Několik okamžiků zavládlo ticho. Sedláci se bleskem vzchopili a sáhli po svých zbraních.

Potom sledovalo několik výstřelů rychle za sebou. A bylo slyšeti úpěnlivé hlasy ženské, volající o pomoc.

Sedláci pustili se v tu stranu úprkem...

A neběželi ani deset minut, když stanuli před třemi vozy, s nichž plachty i s obruči strženy... Kolem vozů zástup jezdců... Někteří i s koní seskákali... Dva vozkové

dodýchávali ve vlastní krvi... Opodál lomilo několik ženštin rukama mlčky... Nemohly již ani mluvit... Vojáci strhovali s nich oděv... Byly tu i malé, nedorostlé děti...

„Jářku, braši... Za bílou labuť Švamborskou!...“

Sedláci vrhli se za kmetem stříbrovlascem na lupiče nejprudším nárazem...

„Neživte jich... Žádného, braši!...“

A potom bylo slyšeti již jen bušení cepů, třesk sudlic, narážejících na helmice rejtharské či tříštících v kolikero dlouhé jízdecké kordy...

Srůtka dlouho netrvala...

Jezdci, již mohli dostihnouti koní, pobodli je ostruhami zrovna k ptačímu letu... Z těch, kteří se ke koním již dostati nemohli, nevyvázl životem žádný...

Sedláci z někdejších Rožmberských panství vycvičili se v umění předků za několik těch neděl znamenitě...

Ze ženštin dosud nemohla ani jediná promluvit. Některé také studem, protože lupiči rozedrali na nich šat skorem do pola...

Kolem paní asi tak čtyřicetileté kupí se úzkostlivě čtyři hošci se dvěma děvčátky. Jedno dítko menší druhého... Jak se za matičku schovávají! Zrovna tak činívají kuřátka, když nade dvorem luňák krouží a slétá níž a níže...

Vozy převrhány, postraňky přesehány a všechny bedny již zotvírány... Ale nescházelo nic... Lupičům nezbylo již času...

Na jedné z beden rozhozena přeskvostná záslona, jaké před panskými loži někdy bývaly... Lupič si ji chystal bezpochyby za pokrývku na koně... V těžkém atlase byla mimo jiné ozdoby vykrumplována běloskvoucí labuť stříbrná... Zrak starého muže povšiml si jí okamžitě... Potom se ocitl kmet stříbrovlasec několika kvapnými kroky

zrovna před paní, k níž se pořád ještě tak nedorostlátko tulila, jako by se bála i těchto svých osvoboditelův...

„Dovolíš-li nám, ctná paní, my tě do Třeboně doprovodíme... Už ti nikdo nesmí ani vlasu na hlavě zkriviti...“ — Kmet stříbrovlasec se před Švamberkovnou uklonil, jako by se byl za mladých let pohyboval také na zámcích a hradech bohatýrův...

Ale než mu mohla paní odpověděti, přihodilo se cosi, jež upoutalo veškeré zraky, pokud jen možno mlhami viděti... Z příkopu dral se na silnici vši silou mladý hoch, nesa v obou rukou ještě mladší dívčinu... Zlaté vlasy její byly rozčuchány, tmavý oděv polorozedrán, a obličejem děvuščiným rozestírala se bledost umrlčí... Jen podle prudkých výdechů, jimiž se jí dmula prsa jako vlny na vodách, když vítr hladinu rozčeří, lze pozorovati, že v ní dosud duše se životem...

Paní znovu zalomila rukama, ale ještě nemohla promluvíti, jako by jí zrovna jazyk byl oněměl...

Mladý hoch přinášel ve své náruči její nejstarší dceru...

Nikdo toho ani nepozoroval, kterak jezdec jeden uchvátil dívčinu, vymrštil se do sedla ostřížem a potom bodl koně, že jediným skokem zmizel ve mlhách... Jen Záhořův syn si toho povšiml a nerozmýšleje se ani okamžik, pustil se sokolím letem za uchvatitelem... Dostihl ho ve Frahečelských močálech, kde se lupič i s koněm po pás zabořil, nemoha dál... Mladý Záhoř se na něho vrhl lvem... A než se připravil k obraně, už byl stržen s koně a děvůška v dobrých rukou... Za chvilku vyběhl bahnem na sucho... Dívka v jeho náruči však bez sebe... Pozbyla vědomí od té chvíle, co ji lupič posadil vedle sebe do sedla a sevřel pravici jako železem...

Kmet stříbrovlasec poklepal Záhořovu synu na rameno také jen mlčky...

Mladistvá dívka otevřela na okamžik oči... Potom si zhluboka oddechla a tak se zdálo, jako by rty její matičku byly volaly...

„Zaplať Pánbůh... je živa...“

„Jen polekána... Bude jí vše připadat jako sen!“
podoťkl kmet stříbrovlasce.

„Čím se ti odplatím, milý hochu?... Čím vám, vy dobří lidé?... Kdož pak přece jste?“

„Jsou to, ctná paní, věrní poddaní bílé labuti Švamberské...“

„Mojí poddaní?“

„Jste všichni svobodni...“

Sedlákům zakmítl se v očích záblesk až neuvěřitelné radosti... Již tenkrátě svobodička více než zlato platila...

„Ale ty dovolíš, ctná paní, abychom bílé Švamberské labuti sloužili, pokud živi budeme... Ty nám toho, ctná paní, neodepřeš... A tak se nám nejlépe odměníš, chtěla-li bys se již odměnit...“

„Což nemáte nikoho, komu byste doma řekli: „Ode dneška jsme sprostěni poddanství pro všechny příští časy!“ Dám vám vyhotoviti pergamenové listiny...“

„Nebyly by nám nic, ctná paní, platny; nemáme nikoho... já, ani tito... Jejich statečky s chalupami vypáleny, pobořeny, jejich ženy s dětmi ubity... Nemají na širém světě nikoho, leč bílou labuť Švamberskou... A té jsme všichni přísahali věrnost na věčnou až věčnost...“

„Na věčnou až věčnost...“ odpovědělo ke stu sedlákův z panství někdy Rožmberských za kmetem stříbrovlascem...

„Jak se vám, lidé dobří, za vše odměním?“

„Nežádáme nic jiného... Ráčíš-li, paní ctná, ještě dneškem do Třeboně bude čas... Než se setmí...“

Za malou čtvrt hodinku byly vozy opět v pořádku a navázány i postraňky. Bedny znovu urovnány, a paní s dětmi a ženskou čeledí zase pod plachtami... Jen oba

služebníci s vozkami zůstali na silnici uprostřed pobitých, stydnoucích lupičův...

Několik sedláků zaběhlo do nedalekého Frahelče, aby jim pomohli nebožtíky odkliditi... A opět se pohybovaly silnicí volným krokem tři povozy, ale tentokráte obklopeny dostatečnou stráží...

Kmet stříbrovlasec neptal se jinak po ničem...

Tušil všechno, i to, že paní Švambergovna z Prahy s dětmi utíká...

Na zlé noviny vždycky dost času...

„Jsi zde, matičko?“

„U tebe, miláčku...“

Paní položila na čelo dívčino pravici... Bylo rozpáleno žhavým uhlem...

„A pořád cítím ten jeho dech... Matičko drahá... Svírá mne kolem boků železem...“

„Jsi u mne, drahoušku... u matky... co nevidět budeme na Třeboni... Už se bělá Rožmberk... Už se duby na hrázích černají...“

A netrvalo již opravdu ani půl hodiny, když stanuli před Brilickou branou...

Na Třeboni všude ticho jak o půlnoci...

Nikomu se ani ve snách nezdá, že přede branou paní Švambergovna s rodinou...

Jen stráže na hradbách upírají zraky do hustých mlh, odkud slyšeti skřípot vozův a pádné kroky dosti četného zástupu lidí...

„Kdo to?“

„Otevřete... Rychle... Vaše paní...“

„Kde by se tu naše paní vzala?... Musíte dále, již pozdě... brána zatarasena před hodinou...“

„Poslechnete-liž?... A zavolejte pana regenta...“

Ale trvalo hezkou chvíli, než se objevil na hradbách pan regent a rozžatý pochodně...

Pan regent byl od Božího poledne ponořen v nové, neznámé hře... A neustále prohrával... Anglický plukovník měl již před sebou hromadu stříbrňákův... Ob čas si přisadil i mladý důstojník, jemuž zde byla nesmírně dlouhá chvíle... Když panu regentovi služebník oznamoval, že milostivá vrchnost prý přede Břilickou branou, byl by se spíše nadál zvěsti, že Třeboň zase obklíčena se všech stran Don Maradasem, jehož jízdu každou chvíli ve zdejším okolí viděti... S počátku tomu nechtěl ani věřiti. Vždyť spojena cesta z Prahy na Třeboň s mnohým nebezpečenstvím života... Ale dal si přece říci, přehodil přes ramena až na paty splývající plášť a pospíšil si ke bráně... Oba Angličané pana regenta doprovodili... Mladý důstojník se bude musit bez toho ještě podívat po hradbách, zdali vše v pořádku a hlídky na svých místech...

„Ráčíš zde býti opravdu, paní milostivá?“

Pan regent zahovořil, jak uměl nejpokorněji...

„Jsem, jen dej bez odkladu otevřítí... A posvěťte nám...“

Brána otevřena okamžikem...

Ve průjezdě rozžehnuto ke dvaceti pochodním...

Pan regent si teprve nyní všiml selského lidu kolem tří vozů s plachtami...

„Co tito zde?“

Pan regent je poznává... Jsou to tíž, jež před rokem odpudili od Svinenské brány s posměchem...

„Bez nich nebyla bych dnes již mezi živými i se svými dětmi...“

Pan regent ani svým uším nevěřil. A mimoděk hlavu k zemi věšl.

Kmet stříbřovlasec tkví na jeho obličeji nejpronikavějším pohledem...

„Nic za zlé, pane regente!... I onehdejší váš smích byl k dobrému... Vesský lid přece ještě umí více než hlídat kurníky...“

Pan regent jen zuby zaskřípal a tvářil se, jako by vřčítiky kmetovy byl přeslechl...

„A jak že jsi se ráčila, milostivá paní, vydati na cestu?“

„Co mi zbývalo jiného, pane regente?“

„Tak beze všeho průvodu...“

„V nejhorší chvíli, jaké jsem kdy v životě zažila, poskytli mi ho tito někdejší věrní moji poddaní... Ode dneška jsou svobodni...“

Pan regent nevěděl, kam má očima zaměřiti...

Potom představil své paní anglického plukovníka s mladým důstojníkem...

A zapomněl se i zeptati, kde ostatní čeleď Švamberská... Přece čítala v Praze k dobrým dvaceti hlavám...

Zatím se již celou Třeboní rozneslo, že se paní s dětmi vrací, že ji provází dav selského lidu a že by bez těch nebyla dnes mezi živými...

„Vítáme tě... vítáme... paní naše...“

Ale měšťanům Třeboňským hlas v hrdlech vázl... Přijížděla ta paní jejich jako by ani lepšího povozu neměla jako nejposlednější selka z jejich rozlehlých panství... A ty plachty protrhány, prosekány a postraňky koňské uzel na uzlu...

„Co nám z Prahy, paní milostivá, přivážíš...?“

Několik měšťanů se již nemohlo zdržeti, aby se Švamberkovny nezeptali, jak že tak to přijíždí...

„Modlete se, milí lidé, k Pánubohu všemohoucímu, aby nám všem ráčil býti milostiv...“

„Nám všem, paní naše...?“

„Celé české zemi...“

Kmet stříbrovlasec stojí podle vozu s hlavou upřenou do země... Ve tváři jeho nehýbe se ani jediný rys... Jen oči jeho vzplávají chvílemi mnohem prudším žářem, než svit pochodní, jež ozařují prostoru před Břilickou branou nejprůšernějším světlem...

Kmet stříbrovlasec slyší již jen slova: „Král prchl i s královnou... Z Prahy utíká, kdo jen může a má kam... Bitva prohrána za jedinou hodinu... ode dvanácti do jedné... První uprchlíci z Bělohorské seči byli sami generálové...“

A potom již zase vozy skřípají a dlažbou duní kroky selského lidu i měšťanův...

Takhle ještě nikdy nevjížděl do Třeboně žádný pán, a kdyby oko pátralo v sebe starších dobách, podobného vjezdu nenalezne...

Když sem před léty přijel z Krumlova pan Petr Vok, nikdo se ho také ani nenadál... Ale přece vjížděl Svinenskou branou, maje v ustaralé hlavě pevnou naději v nový, bujnější rozkvět pětিলisté růže své...

VII.

řeboňští připravují se k nejhoršímu.

Kdekoli jeví hradby nějaké sebe menší nedostatky, vše se pokud možno nejrychleji dopravuje.

Kolem zámku vykázána stanoviště selskému lidu, jenž si tato místa vyhradil odměnou za osvobození Švamberských... — Jen anglický plukovník z míry mrzut a nechce se mu ani do karet... Nestojí již ani o výhru...

Pan regent také nějak podrážděn. Zdá se, jako by regentem byl spíše onen staroch, jenž za smutného večera

listopadového přitáhl se svým zástupem do Třeboně... Ale musí se do těchto poměrů chtět nechtěj vpraviti...

I mladý důstojník jako by byl ztratil rozmarnou mysl dřívější... Pouze jeho zevnějšek prozrazoval větší ještě úpravnost než za prvějška... Světlomodrý bandalír si ne-uměl od ramene k boku nikdo tak malebně ovinouti jako on. Krunýř na hrudi leskl se nejdražším zrcadlem benátským. A jeho způsoby prozrazovaly, že prošel za mlada spíše školou dvornosti a uhlazenosti než umění... Mezi šlechtou ode dávna dvornost s uhlazeností přiváděla mnohem výše, ano nepoměrně výše než nejdůkladnější umění, jímž se vyznamenával muž, jehož otec byl pouhým poddaným...

Když ondy no pan Jan Lyton prohodil, že by bylo nejlépe pustiti se za králem či královnou, opřel se tomu mladý důstojník nejrozhodněji...

„Neseme barvy královniny... Jsme regiment její královské milosti... O své újmě nemůžeme podnikati ničeho... Aspoň já, pane plukovníku, setrvám...“

Angličané potom na Třeboni zůstali...

Mladý důstojník hlavně z té příčiny, že se mu nejstarší dcera paní Anny Švambergovny zalíbila, jak říkávají, až ke smrti... Zuzanka se však Angličanu kde jen mohla vyhýbala. Z onehdejšího leknutí probrala se brzičko. A když byla v zámku, zašla si nejraději do komnat, jimiž viděti ku Světové hrázi, a celé hodiny by tu byla prodlela, dívajíc se neodvratně na tichou hladinu nedohledného rybníka... Kolem rtů kmital se jí pokaždé nejblaživější úsměv, s nímž jen tak někdy sdružilo se několik krůpějí trpkosti...

Mladistvá Švambergovna se potom od několika dnů vždycky vzchopila, přehodila přes rameno řasnatý šat a odkvapila do zámecké zahrady, jež se za jarních a letních dnů podobala čarovnému sadu v pohádkách...

Kolem nové bašty přecházel každého dne volným krokem Blažej Záhořův... Hoch pozdvihl hlavu a uzřev dívku poprvé, zapýřil se nejtmavější červení. Ale nesklopil oči a také jich od luzného zjevu jejího neodvracel...

Trpký výraz s obličeje dívčina zmizel okamžitě...

„Nemohu na tebe zapomenouti... Jsem ti povinna vším... Stýská se mi...“

Děvuška ocitla se u Blažeje letem lašfovčím.

Tmavá červen rozlila se hochovi i do očí...

„Myslil jsem, panno, žes ani nevěděla, kdo... Nežádám díkův...“

Blažej Záhořův mluvil rozpačitě, tapal po slovech a nemohl nalézt vhodnějších... Také se několikrát zajíkl.

„Ani neznám tvého jména... ze Trebońska nejsi...“

„Z Novohradecka... Měli jsme tam stateček...“ —

„A již nemáte?“

„Vypálili nám ho...“ Hoch svěsil hlavu a odmlčel se...

„A kde tvoji rodiče?“

„Nemám jich... Matička se sestrou pod spáleništěm, a otec v lese nedaleko odtud pod stoletým dubem...“

Blažejovi se zaperlily v očích slzy...

„Nemám v širém světě nikoho...“

„Sestrou ti budu já. Chceš?“

Mladý Záhoř tkvěl pořád tak očima do země.

„Panno ctná... já jen člověk obyčejný... chud...“

Blažejův hlas se třásl, že mohl sotva tato slova dopověděti...

„Ale zlaté srdce...“

„Ty z rodu bílé labuti...“

„A ty pak z české, poctivé krve...“

Blažej se dosud neodvážil pozdvihnouti tvář a podívat se Zuzance v obličej.

„Budeme spolu dobří... přátelé...“

Mladistvá dívka vzala pravou ruku Blažejovu do své, a hochovi se zdálo, že cítí na svých tvářích její dech a že zlaté vlasy s jejích skrání splývají mu na čelo...

„Jako jsem býval se svou sestrou... s tou drahou Maříčkou...“

„Tak... tak... jako se svou sestrou... s tou drahou Maříčkou...“

Děvuška již jen šeptala, a Blažejovi šla ze vši té řeči nejstarší dcery paní Anny Švambergovny až hlava kolem..

Od té doby mluvivali spolu každodenně.

A byli si opravdu jako bratr se sestrou... Zuzanka vypravovala Blažejovi, co všechno o Praze věděla, a mladý Záhoř jí líčival jižní český kraj s veškerým tím kouzlem nejčarovnějších pohádek barvami nejživějšími... Zuzanka by ho byla vydržela poslouchati do nejpozdějších nocí, zvláště když bylo tak ticho, hladina rybníka leskla se stříbrem a oblaky, jež se oblohou kmitaly, tvořily na bílých vodách nejtajemnější kresby stínové...

Jen čelo kmeta stříbrovlasce chmuřilo se den ode dne temněji.

Ucho jeho ledacos mezi zámeckou čeledí zaslechlo a oko nejednou postřehlo, kterak služebnictvo i na něho samého dívá se úkosem.

Příčiny uhodl kmet okamžitě a rozhodl se rázem.

Musí učiniti všemu přítrž, pokud ještě čas... Vlíd-ným slovem všechno dokáže...

A dokázal...

„Rád bych s tebou, Blažeji, o čemsi promluvil... Ale nevím, zdali slovům mým dáš za pravdu...“

Mladý Záhoř, jemuž tato řeč platila, dlel právě na Světově hrázi a pozoroval hejno divokých kachen, jež byľy snesly do prohnědlého rákosí.

„Slyšíš, Blažeji?... Od nějakého času jsi se změ- jako bys ani nebyl syn starého souseda, ježž jsme nedale

odtud pod stoletým dubem pochovali... A zdá se mi, že ti tato změna nesvědčí... Poslechněš mne, hochu, poradím-li ti?"

Blažej pohledu starcova nesnesl; ale neodpovídal...

„Máš-li, hochu, ke mně důvěru?"

„Jako ke vlastnímu otci svému..."

„Bohu díky, Blažeji. Nemýlím se v tobě..."

Kmet stříbrovlasec se na chvílku odmlčel.

Blažejovy zraky tkvěly již na jeho obličejích s celou tou nelíčenou upřímností, jakáž je vrozena dětem, jejichž čela ještě svět perutěmi lži neovanul...

„Vídám tě nejednou s dcerou zdejší paní..."

Mladému Záhořovi se zase těmito slovy rozlila tmavě rudá červeň až do očí.

„Buď opatrný... Zahráváš si se žhavým železem... Věř, mně, Blažeji... Cesty rozdílly... Ty víš sám..."

„Jsme jako bratr se sestrou — s tou drahou Maříčkou..."

„Lépe pro tebe i pro ni, nebudete-li..."

Kmet stříbrovlasec položil pravici svou mladíkovi na rameno.

Blažej se zahleděl v sivé vlny, jež dráždil lehký západní větřík, aby je rozešťval a aby potom jedna druhou hltaly...

„Lépe pro tebe i pro ni, rozejdete-li se... Zdejší paní je ti povinna velikým díkem... dcera ti děkuje čestí i život svůj... Ale k vůli čemu jsi tak učinil?... K vůli čemu my všichni tak činíme?... K vůli bílé Švamberské labuti a k vůli dědičce pětিলisté růže Rožmberské... Nezaslíbili jsme se k tomu dobrovolně?... Odpověz mi, Blažeji!"

Mladý Záhoř přikývl pouze hlavou.

„Poslechněš mne, Blažeji?"

Mladý Záhoř zase neodpovídal...

Kmet stříbrovlasec ho vzal za ruku a zahleděl se mu do tváří, jak mohl nejpronikavěji.

„Poslechněš mne, Blažeji? ... Dočkáme-li toho, budeš mi jednou děkovati... Blažeji!“

„Poslechnu...“

„Tak, Blažeji... V nejbližších dnech Třeboň opustíš!“

„Já...?“

„Ty,“

„A kam půjdu?... Vždyť nemám na širém světě nikde nikoho...“

„Svěřím ti důležitý úkol... Tobě štěstí přeje... Pevně doufám, že ten úkol provedeš...“

Mladý muž si odhrnul s čela bohaté, také tak zlatem se lesknoucí kadeře...

„A bílá labuť Švamberská ti bude vděčnou věčně věkův... A bude si tě teprve potom vzpomínati panna Zuzana do nejposlednějšího výdechu... Jsi Blažeji, ochoten?“

„Jsem...“

„Tedy poslechni! — Na Bělohorské porážce nebude dosti... Na českou zemi opravdové pohromy teprve přijdou, až budou její lid pokutovati, až budou rozlehlá zboží českých pánů pro sebe zabírat, až začne stěhování... Jen aby nezačalo podle slov písma v zimě nebo v sobotu... My se však na Třeboni budeme držeti, pokud možno nejdéle. Ty půjdeš hledat dědice Švamberských statků... Ty ho nalezneš... Tobě štěstí přeje... ty ho přivedeš... Šel bych s tebou... Ale mne bude na Třeboni jako rybě vody potřeba... Vypovím ti všechno dopodrobna... Až budou chtít sahati na zboží bílé labuti, vyvstane proti nim sok, kterému nebudou moci ničeho vytýkati, na jehož povaze ani stínu nebudou moci nalézt, ani jediné skvrny... A zachranitelem bílé labuti Švamberské budeš ty — ty... syn

sedláka z panství jejího... Bílá labuť se musí v Čechách oslnujícím svitem teprve zastkvíti... Kolem bílé labutě se teprve všichni věrní tohoto království musejí shromáždití.“

Mladý Záhoř cítil, kterak kmetovi proudí krev v žilách prudčeji, a všiml si dobře, kterak se mu zardívá stará tvář nezvyklým západem a očima jeho probleskuje zásvit, jehož nikdy před tím u něho nepozoroval... Stříbrovlasec svíral také jeho ruku, jak jen mohl nejtěsněji... Tomuto podivnému starci nebylo opravdu žádného vymknutí... Dovedl si člověka tak připoutati, že dával za pravdu všem slovům jako bez rozdílu, že musil přikývnouti ke všemu... A kdyby byl žádal nevím čeho, všeho by se byl člověk podjal nebo všeho zřekl.

Kmet se několik okamžikův odmlčel, ale s Blažeje nespustil oka... A zdálo se, čím více si ho prohlíží, tím zevrubněji že vníká do hlubin vnitra jeho...

„Vezmeš-li tento úkol na sebe? — Je těžký, vím, spojený s nejedním nebezpečenstvím, vím, že se budeš musit připravit na přemnohé obtíže, také vím však, že je přemůžeš, že nad nimi zvítězíš, vím nejinak... Je to úkol čestný, čestnější nepoměrně, než kdybys hájil Třeboň kolik let... Tys svoboden, dostane se ti koně i čeledínů... Vymohu ti všechno... Půjdeš, Blažeji?“

„Půjdu!“

„Pomysli, že tak činiš i pro ni, aby byla jednou šťastna...“

„Půjdu, starče... Pro ni se pustím, kam mi jen ukážeš!“

„Však jsem předvídal, že bílá labuť Švamberská bude mítí věrné duše kolem sebe, byť i umírala... Naznačím ti všechny země a všechna města, kam ti bude zajítí... Musíš si pospíšiti... Koně nelituj... Švamberskou labuť znají široko daleko... A ty budeš mítí s sebou listy na její jméno...“

Už se sešeřilo, když kmet stříbrovlasec mladého Záhoře opustil, nechav jej na hrázi samotna...

Byl to opravdu čestný úkol, jež mu podivný stařec vykázal, nepoměrně čestnější, než kdyby hájil Třeboň kolik let... Uvidí cizí země, o nichž do nedávna slýchal jako o krajích báječných, uzří města, o nichž si ve mladé hlavě utvořil nejjantastičtější obrazy... Ale co Zuzanka, k níž přilnul jako ku nejvlastnější sestrušce, již měl zrovna tak rád jako onu drahou Maříčku? Jak se jim bude navzájem stýskati, jak jim bude teskno ve mladých duších!... Zdali se kdy shledají?... Ale vždyť půjde do cizích zemí jen pro ni, aby byla šťastna... Budou zabíratí českým pánům statky, sáhnou i na dědictví po pětileté růži Rožmberské... Až nalezne pána, jemuž nebudou moci ani skvrnu vytknouti na dobrém jméně, až jej přivede, bílá labuť bude zachráněna a s bílou labutí i... Švamberkovna Zuzanka... Blažej utlumil všechny jiné myšlenky ve vnitru svém násilím a bděl nad nimi až úzkostlivě, aby se — neprobudily a nezalomcovaly jím jako prudký víchř mladistvým kmínkem...

VIII.

Anglický důstojník k nejstarší dceři zdejší paní dotěravější a dotěravější. Nadchází jí, kde jen může, a nejmožnějším způsobem hledí upoutati její pozornost. Nejednou provedl na zámeckém nádvoří se svými rejthary nejsmělejší kousky jezdecké... Až se divákům tajil v prsou dech... A potom se pokaždé ukláněl ku balkonu nejdvořnějsími úklony.

Švamberkovna se ho však vystříhala ještě nápadněji. Musila-li kolem něho, jen se vždy zakmitla. A tak se zdálo, jako by si pozdravení jeho ani nebyla povšimla. A cho-

dila se závojem tvářemi spuštěným... A skorem pokaždé si volila ten nejméně průhledný... Mladý Agličan se mohl fintiti modou, jež panovala až v Paříži, mladistvé Švamberskovně byl z míry lhostejný...

„Takhle, pane můj, nikdy štěstí mít nebudeš!“ oslovil praporečníka asi dva dny před tím, než mladý Záhoř z Třeboně odejel, starý rejthar rodem Škot... V celé kornetě, která ve zdejší městě ležela, nebylo odpornějšího člověka nad něho. Jeho tvář jizva na jizvě a někdy se zdálo, jako by se všechny tyto rány začínaly jitřiti. Bývalo tak tehdaž, když se voják podíval do korbélíku, v němž křenového Třeboňáku nikdy neubývalo, hlouběji... Potom se mu vyhýbali i jeho soudruzi. S každým hádku vyhledával a ke druhému či třetímu slovu tasíval kord... Škot Olivier byl nejvyhlášenější rváč v celém regimentu královnině... Nemožno ani povědět, kolik lidských životů lpělo na jeho svědomí.

Pan praporečník se na starého rejthara chtěl již utrhnouti...

Ale kdo ví, zdali by nemohl jeho služeb potřebovati... Škot Olivier ku každé práci nejochotnější... Odměnu si nikdy vysoko necení... Spokojívá se s dosti nepatrnou mzdou...

„Což víš, že po štěstí toužím?“

Pan praporečník se nutil do hovoru.

Škot se stal smělejší. Dal se i do smíchu. Rozjizvená jeho tvář pojevila se teprve nyní v nejpříšernějším světle... Samému důstojníku bylo úzko z toho výrazu, jenž se obličejem rejtharovým rozestřel.

„Pane můj, abych nevěděl... já...!“

Škot si fukal kloubem u palce pravé ruky do čela, jako by se chtěl přesvědčiti, jak dosud pevně, zdali by jím mušketýrská kulka neproletěla...

„Dcera zdejší paní hezounká, k pomilování...“

Rejthar si nyní odporně zamlaskal a učinil oběma rukama velmi srozumitelný posunek.

„Je ti v cestě ten kluk... ta sedlačina!“

Praporečník bezděky sáhl po kordu u boku.

Škot pronesl slova tato nejizlivějším přízvukem...

Panu praporečníku připadalo, že tento posměch platí jemu...

„Nech, pane můj — ocel v pochvě,... nech!... Na starého Olivera by její hnutí nepostačilo... Spíše by se v kolik kusů rozlomila.“

Škotský rodák mávl pravicí, že zasvištěl až vzduch. „Což o to!... Mohl bych se postarati, aby ti v cestě nebyl... Mám tě, pane můj, rád... A tohoto lidu nenávidím. Už proto, že královny krajanky lépe nebránil... Už proto, pane můj!“

Pan praporečník se zamyslíl...

Ten Škot se mu namanul, jako v pohádce člověku nerozhodci zlý duch...

Panu praporečníku zdálo se, že z rukou jeho dosud čiší lidská, čerstvá krev...

„Zavolám si tě... Tvého nabídnutí nezapomenu...“

„Nesmíš, pane; sice bys svého štěstí nedošel!“

Škot se odplížil hadím krokem. Ani mu ostruhy u vysokých bot nezacvrnkaly. Ani kord o dlažbu nezazvonil...

Anglický důstojník se však nehýbal z místa jako by tu byl přimrazen...

Že by mu mohla býti v cestě sedlačina... kluk jakýsi?... — Nemožno; neuvěřitelně... Darmo se s tím ošklivcem zahazoval... Není ani radno, pouštět se s ním do řeči... K čemu plukovník jen tohoto člověka s sebou bral?... V praporečnickově regimentu, bude-li kdy jaký mříti, nesměl by sloužiti ani jedině hodiny...

Pan praporečník nezasedl toho dne ani ke kartám...

Plukovník musil se Třeboňským regentem hrát sám...
A hra ve dvou učiněná nuda. Mladý důstojník jim scházel každým okamžikem.

„Nějaká panna mu bude vězeti ve hlavě!... Zdejší město jimi přebohato. — Věru, jen o desítku kdybych byl mladší, po nejedné bych se také ohlédl.“

Plukovník se zlehounka pousmál a na chvilinku ve hře poustal.

Pan regent položil také karty na stranu.

„Dlouho bych, pane plukovníku, nemusil hádati...“

„Jsem věru nedočkavým...“

Pan regent se odmlčel. Tak se zdálo, jako by již litoval, že pověděl mnoho...

„Lehounce se můžeš domyslit...“

Pan regent se potutelně usmíval.

„Jak bych mohl já?... Jsem v Třeboni cizinec!“

„Ale bystré oči tvé již ledačehos postřehly...“

„Ve válce, na hradbách, v poli... ještě; ale za života, jaký nyní vedeme, těžko — přetěžko!“

„Dcera mé paní...“

Pan regent přitlumil hlas a nahnul se k plukovníkovi poněkud blíže.

Angličan zůstal při téhle novině úplně lhostejný; pouze že utkvěl na panu regentovi pronikavějším zrakem.

„Můj praporečník z čisté, hraběcí krve... Rod jeho v Anglicku vysoce vážený... Paní tvá by nijakž nechybila, kdyby svolila, aby se směl ucházeti o ruku její dcery... Hraběcí rody anglické zpříbuzněny i s krví královskou... Mohl bych ti pověděti kolik případů... Že jest v mém regimentě, že se vydal do tak daleké ciziny, jen k vůli tomu, aby poznal svět... A potom bylo čestným úřadem, provázeti královskou dceru do nové její vlasti... Několik mladých hrabat se přidružilo...“

Plukovník se pojednou odmlčel; napadlo ho, zdali by nebylo bývalo jen čestnější, ale i výhodnější, provázeti královskou dceru na její pouti z Čech...

„Však si s ním promluví... Myslí-li by tak doopravdy, neodepřeš mi, pane regente, své podpory... Mohu spoléhati?“

Pan regent Vrš ze Sadlna stiskl Angličanovu pravici mlčky.

Potom již hry nechali.

Pan plukovník vyšel si prohlédnout, zdali na hradbách vše v pořádku. Vždy se přesvědčil o všem nejraději sám... Mladého důstojníka zočil již z daleka.

Pan Vrš zaměřil do registratury. Od několika dnův urovnával všechny důležitější listiny vlastní rukou do pevných, dubových truhlic se třemi zámky na kolikero západů. Je třeba připravit se na všechno. Pergamény, na nichž bylo sepsáno pod celou řadou pečeti Švamberské dědictví, ukryty zvláště, aby ji mohli za nejhoršího případu uschovati třeba i pod oděv.

Třeboňský archiv byl již tenkrátě přebohat nejcennějšími listinami. Co tu nakupeno jen památek z bohatýrské minulosti pětistileté rúže, jež tak uzounce souvisela s osudy celého království! Do dneška se nad nimi hlava hluboce zamyslí a nejednou slza se vyroní na sklo, pod nímž rozloženy žlutavé papíry s prohnědlým písmem a celou řadou přivěšených pečeti českých pánův...

Škoda, že ruka Březanova již tehdaž byla stuhlá a krutí péro jeho si odpočívalo!

Pan praporečník přecházel hradbami s hlavou svěsenou a ruce maje přeložené křížem v zad. Chvillemi postnul a oko jeho spočinulo na šedavé hladině blízounkého rybníka, nad nímž se vznášelo hejno divokých hus za nejpronikavějšího štěbetání.

„Uvaž, pane praporečníku, trud těmto ptákům na křídla.. A odletí i s ním.. Nijakž ti nesvědčí.. A zrovna jako bychom ani krajané nebyli! — Rozumíš mi!“

Mladý důstojník se k těm slovům ohlédl a přismědlými jeho tvářemi přeletěla lehýnká červeň... Ale neodpovídal. Zdálo se, jako by mu nebylo milo, že jej plukovník vyrušil z myšlénky.

„Jako bys mi nevěřil... Jako bys něčeho přede mnou ukrýval!“

Pan plukovník hovořil po anglicku.

„Nevím, věru, čeho — nevím...“

Mladý důstojník jedva že rty otevřel, jak tichounce promluvil.

„Spíše budu já věděti... skoro, pane praporečníku!...“

Pan plukovník přistoupil těsně až ku mladému muži.

Důstojník se zapýřil; ale mohlo to také býti od červenků, jež se pojednou vodami rozlily, jako by se Svět ve krev byl proměnil... Důstojníci se pýřivali málo kdy; za třicetileté války zvláště „pýření“ ve smyslu tomto neznali. A zarudla-li jim přece tvář, bylo to z těžkého vína, z horkého dechu milostnic, z vášnivé hry o naloupenou kořisť...

„Nemám arcif práva, dívati se ti do duše nebo ptáti se po tvých záležitostech... Povinnosti své vykonáváš vzorně... Její královská milost může býti hrda na první kornetu modrého regimentu... Ale ty mi již odpustíš... Doufám, žes o mé starostlivosti přesvědčen... Jestli se někdy vrátíme do vlasti, rád bych tvé paní materi řekl: „Syn váš živ a zdrav... Nedoporučila jste ho očím ospalým!“ — Slyšíš-li, Richarde? — A kdo ví, zdali bych ti v něčem nemohl býti služebným?“

„Ty, pane plukovníku?“

Mladý praporečník utkvěl znovu tak na obličej plukovníkově, jako by ho byl dříve neposlouchal, leda poslední jeho otázku...

„Ovšem že já... Není-liž nám Švambergovna zavázána mnohými a velikými dky? — Čí zboží hájíme? — Svě-liž?“

Mladý praporek svěsil hlavu.

„Ruka dcery Švambergovny byla by pro tebe díkem nejlepším...“

„Uhodls, pane plukovníku...“

„A bude, mladý příteli!“

Praporek se zadíval plukovníkovi v obličej, jako by zase slovům jeho nerozuměl.

„Zatím hleď, abys si ji naklonil... O ostatní ponech starost mně... Divíš se mi — nepochopuješ mne!... Však se přesvědčíš, jak umím býti starosvatem! — Na slovo mé spolehej!“

Pan plukovník potom odkvapil... Už se smrákalo... Na hradbách všecko v nejvzornějším pořádku... „Sedláci“ přecházejí kolem bašt jako duchové... Ani jich neslyšeti... Muškety s halapartnami na ramenou se jim ani nehýbají, jako by jim k tělu zrovna byly přirostly... Jen některý se tak úkosem na pana plukovníka podívá, ale rty po každé sevře ještě těsněji, aby mu jimi neproklouzlo slovo neprozřetelné.

Kmet stříbrovlasec se odvrátil, jako by pana plukovníka neviděl...

Anglický důstojník uvolnil krok, zdálo se, že se chce zastaviti a na šedivce zavolati; ale okamžitě zase si k nedaleké baště pospíšil...

„Překázejí nám tu darmo... Arciže!... Zbytečně chleba jedí!“

Pan Jan Lyton měl tato slova na jazyku, když se ocitl u šedivce; ale rozmyslil si je... Švambergovna vidí v nich všecko své spasení... A nebylo by dobře zvláště nyní spory začínati.

IX.

nu noc, kdy se Blažej Záhoř rozloučil s Třeboní a šel hledat bohatýra, jemuž, až budou českým pánům zabíratí statky, ani svrnu nebudou moci vytknouti, a jenž bílou labuť Švamberskou zachrání — ozval se pod baštou, kde včera ještě byl na stráži mladistvý onen hoch, tlumený výkřik, hned za ním rozlehla se rána z muškety, na hradbách vzplanuly pochodně, na radnici a zámku udeřeno i ve zvon k poplachu, Třeboňští měšťané pak opouštěli lůžka všichni udešeni, a náměstím kmitalo se plno zbrojného lidu...

O nepříteli však nikde ani pohádky. Dole před hradbami ticho, nikde se ani živá duše nehýbe a není slyšeti dnes ani houkání sov v nedalekých lesích.

Pouze u bašty v zámecké zahradě ležel starý jakýs muž s rozbodanou hrudí, v obou rukou svíraje mušketu, z níž se ještě kouřilo...

Jinak tu nebylo také nikoho...

Starý muž byl ještě živ...

Teprve za nějakou chvílku přikvapilo ku zraněnci několik soudruhův...

Týmž okamžikem ocitla se u něho ženská postava od hlavy do paty bílým rouchem zahalená...

Mužům sestýdala v žilách krev; vzpomněli si na pověsti o bílé paní...

Ženská postava sklonila se až ku jeho hlavě... Mužové stáli dosud kolem jako by byli zdřevěněli... Pochodně, jež se jim chvěly v rukách, ozařovaly zraněnce dosti jasným světlem...

„Je to váš soudruh... Vězí v tom ruka zákeřníkova...“

Ženština nedopověděla; tak se zdálo, jako by jí byl scházel dech... Bílý šat přivinula si kolem sebe těsněji...

Zraněnec otevřel oči...

Už tu byl i lazebník...

Ženština chystala se k odchodu...

„Drahá paní bílá, neodcházej... jen slovíčko ještě... jen jediné slovíčko...“

Mužům vyvstával těmito slovy, jež se draly zraněncovými rty chropotným již hlasem, na čelích studený pot...

Štíhlá postava ženská se k nešťastníku obrátila...

„Čeho si ode mne přeješ?“

„Střehla jsi pětistou růží červenou jako zřítelnici svého oka, bdiš i nad bílou labutí Švamberskou, aby ji minulo všechno zlé... varuj paní zdejší... varuj — tobě uvěří... před... těmi... Englendry... střež ji... vystříhej... bez toho to byla ocel jejich, již cítím zrovna pod srdcem... Bůh sám ví — proč... zrovna mne...“

„Tvé přání do jediného písmene vyplním...“

„Tisícere díky... i za bílou labuť...“

Štíhlá postava ženská, zahalená od hlavy do paty sněhobílým rouchem, potom rychle odkvapila...

Z přítomných nemohl nikdo povědět, kterou se dala stranou... Ještě se všem vyrážel na čelích nezvyklou úzkostlivostí pot studen... I lazebník jako by byl pro okamžik pozbyl rozvahy... Uplynulo hezkých několik minut, než se sehnul a ránu prohlédl... Byla zlá, smrtelná... Krve ušlo již mnoho žejdlíkův... Ale naději ztráceti nikdy dobře nebývá... Zraněnec upadal ve mdloby... Lazebník povážlivě kroutil hlavou...

„Ten Englendir... ten veliký s rezavým vousem... co má na tváři tolik švů... ten... ten... Poznal bych ho jistě...“

Zraněnec mluvil z horečky...

„Toho muže musíš zachrániti... Rozumíš?“

S těmito slovy stanul před lazebníkem kmet stříbrovlasec.

„Musíš?... He! — Že musím?“

Lazebník se dal nuceného smíchu.

„Což myslíš, že našinec pekařem a člověk nebožec houskou?“

„Myslím — nemyslím... ale to ti povídám, že by tě potom ani ke psům nebrali...“

Lazebník si začal po svém způsobu pohvizdovati a nařídil, aby zraněnce odnesli do téplé jizbice...

„Ten Englendr s rezavým vousem... ten veliký... s tolikem švů na tvářích... ten...“

Starý muž vedl neustále svou...

Kmet stříbrovlasec kráčel zvolna za nosiči...

„Table rána byla, mladý brachu, mířena na tebe... Co komu do starého Kuliše!... Nestojí v cestě žádnému... zcela žádnému... leda by mohl někdy proti císařskému vojáku... Ó mám já dosud orlí zrak... Překážels tomu panákovi vyfintěnému, jenž nic jiného nemá na mysli, leč jak by se strojil, jak by si vlasy česal a jak by mu nejrychleji vyrostla mohutná brada... Pozoruji to už dávno... K čemu bych ti to však říkal!... Takhle jsi odejel spokojen, ve hlavě plno nejružovější naděje... Jen tě, chlapče, milý Pánbůh na cestě chraň...“

Kmet stříbrovlasec šel volnějším a volnějším krokem.

„Ale po čertech jsi sobě posloužilo, ty pávisko!... Švamberkovna a — cizák, jenž se sotva v české zemi pohrál! — Když jste vy, Englandři, nedovedli ubrániti ani svého krále, ani své královny, jejímiž barvami se vychloubáte, co tu u nás déle chcete?... Líbí se vám česká země... věru že líbí;... vaší královně se také líbila... Ale neuměla si jí vážit... Neohrnovali-liž rtů nade starým mravem, jenž u nás do nedávna všechno platil?... A kdybys

se vylíčil jako indický princ, marno tvé fintění... Ještě jsem tu já... já..."

Za starým mužem ozvaly se lehké kroky.

Kmet stříbrovlasce rázem umkl... Ostatně ho nemohl nikdo slyšeti... Mluvil hezky tlumeným hlasem.

„Pro Bůh, starý příteli... kde on?... Pověz mi... Ty jediný mi to můžeš povědět!“

Těsně po boku kmeta stříbrovlasce ocitla se náhle štlhlá postava ženská, od hlavy do paty zahalená ve sněhobílé roucho, plné záhybů — táž, jež asi před půl hodinou skláněla se nad zraněncem a slibovala mu, že přání jeho vyplní do posledního písmene...

I stříbrovlasce pojalo nenadálým zjevem tímto jakési úzko; ale dovedl se ovládnouti.

„Vid, že ta rána jemu platila... nikomu jinému... Jen kde on!“

Štlhlá postava ženská přitulila se ke starci ještě těsněji.

„Ty o něm víš... musíš vědět!“

„Vím, ctná panno..."

Starý muž z hluboka si oddychl. Poznal v ženské postavě této dceru zdejší paní.

„Vím, ctná panno..." přisvědčil poznovu kmet hlasem důraznějším. „Jest pro něj štěstím, že nestál dnes na stráži.“

„Nuže, pověz mi, kde dlí, a netaj toho déle přede mnou..."

„Jest ti, panno ctná, opravdu tolik záleženo na mladém synu selském?..."

„Jsem mu povinna životem..."

„Můžeš se mu odvděčiti... paní máti se mu již za skutek jeho odměnila svobodou..."

„Jsi příliš tvrd, a já vždy myslila, že duše tvá vřelá... Umíš tak klidně mluvit s tím lidem... Učinil bys pro

něj všechno... Jen ta tvá vlídnost výminkou... A přece prosím tě oč poprvé..."

„Mýlíš se, šlechtná panno... Co činím, vše pro vaši bílou labuť... vše... i pro tebe... Blažej Záhoř šťastně anglické oceli unikl a až se vrátí, snad jich už na Třeboni nebude..."

„Až se vrátí, pravíš? — Což odešel?"

„Tak jest, panno ctná!"

„A kam?"

„Toť tajemstvím..."

„I pro mne?"

„I pro tebe..."

„A kdy se vrátí?"

„Jak bude Boží vůle!"

„A nevrátí-li se?"

„Jak bude, panno ctná, Boží vůle..."

„Aspoň mi o něm povíš nějaké zprávy... Slyšíš-li?"

„Budu-li jen věděti... Je tu, ctná panno, studeno. Vane z rybníka ostrý vítr, mohla bys onemocněti... Potom by bylo zase úzko jemu..."

„Jen slovíčko ještě, starý příteli! A ničeho mi nevzkázal?"

„Abys byla zdráva a šťastna..."

„Nic více?"

„Dostí toho! — Je-li člověk zdrav a šťasten, jest i spokojen..."

„Ani se mi nezmínil..."

„Nesměl... Dal mi na to svou ruku... Aby se nám jen všechno vydařilo... Dočkal bych se toho tuze rád... Potom mi budeš blahorečiti... Potom se teprve bílá labuť stříbrem zaskvěje..."

„Tys přece jen dobrý — dobrý stařeček, nejvěrnější přítel náš!"

A kmet stříbrovlasec nevěděl, zdali mu na vráskovitě čelo zavanul pojednou nejteplejší vánek červánkový, či zdali dotkly se četných brázd hebounké dívčí rty...

Potom se již jen kmital pološerem nočním bílý, sněhový šat, a muži, již stáli na hrázi rybníka Světa, opět by za všechno na světě nebyli dovedli povědět, kterou stranou „bílá paní“ zmizela...

„A žes viděl, kterak s ním mluvila?“

„Zaklínám se ti na spasení své duše... své jediné nesmrtelné duše...“

„Kdo ví, zdali to není některý Rožmberk!... Bylo prý jich více. Ale proto že by každý chtěl mít jedno panství a Rožmberské zboží by se tak bylo darmo rozdrobilo, musili do ciziny a spokojiti se velikým podílem peněžním... Není možno, aby byl jen tak našinec... Mluvíti s „bílou paní“ by také nikdo jiný ani nedovedl...“

„Už mně to kolikráte napadlo... když jsme pochovávali starého Záhoře, po druhé... Vždyť ani jména jeho neznáme...“

„Arciť žel... Jen se podívej na obraz páně Vilémův a prvním pohledem uvidíš mezi nimi podobnost, jako by rodní bratři byli.“

A již zítřejšího dne věděli všude na Třeboni, nejen že se zjevila opět „bílá paní“, ale že s ní dlouho a důvěrně hovořil kmet stříbrovlasec.

Od té chvíle přilnuli k němu sedláci teprve s celou duší a celým srdcem. A prokazovali mu až přílišnou úctu i Třeboňští měšťané, kteří v té příčině nebývali tuze štědrými... Angličtí rejthaři ho však mohli probodati již jen očima. Však věděli proč.

X.

aní Anna Švambergovna, rozená z Opprštorku, žila na Třeboni opravdu vdovským životem. Ve městě jí nevidali jinak leč se závojem na obličej a ve tmavém šatě.

Nejraději se zabývala se svými dětmi — sirotečky. A když se tak nedorostlátka kolem ní skupila, ani jich pro slzy v očích někdy nevidala. Dětské otázky zůstávaly bez odpovědi, a matička pouze hebounké vlásky jejich a jemňoučká líčka hladívala.

Plynul týden za týdnem, a z Prahy nic nového neslyšeti...

Tak jako by na Bílé Hoře byl uhodil hrom, kterým po Čechách všecko omráčeno.

Ve Vídni tresty na staré království nějak dlouho vymýšlejí. Budou prý neslýchané...

„Anebo odpustí...“

Paní Anna Švambergovna upřela na svého regenta, jenž tato slova pronesl, zamželé oči pronikavěji. Proč by to nemohlo býti, aby odpustili! Věru, jí samotné taková myšlénka ještě nenapadla. Vdova po panu Petrovi ze Švamberka pohleděla na Jiřího Vrše ze Sadlna nesmírně vděčným výrazem v přibledlých jejích lících.

„Ať již tak nebo tak, bude dobře, když se tvá milost na všechny možné případy připraví...“

„Nerozumím ti, pane regente...“

„Směl-li bych mluviti určitěji, porozumí tvá milost okamžitě!“

„Vždyť skorem nemám na světě nikoho, kdo by mi řídil, kdo by mi v úzkostech polehčil...“

Paní vdově se hlas za těchto slov nezvykle chvěl...
ě vstala a pokročila k oknu... Nádvořím rozléhalý

se prudké hlasy, tak jako by se byla strhla mezi čeledí váda... Nebylo by po předvčerejšku nic divného... Z poranění sedláka Kuliše viněn kýs z anglických rejtharů... Paní vdova by všecko byla nejraději po dobrém srovnala... Plukovník Lyton také přislíbil, že událost onu přísně vyšetří a vinníka podle spravedlnosti potrestá... Kmet střibrovlasce se tímto vyjádřením poněkud upokojil...

„Máš zde, milostivá paní, mne, sluhu nejvyššího...“

Pan regent již toto své osvědčení opakoval po třetí, než se paní vdova od okna zase odvrátila.

„Jen mluv... mluv... pane regente!“

Švambergovna kynula Vršovi pravicí jak mohla nejprivětivěji.

„Panna Zuzana rozvíjí se ve sličnou nevěstu...“

Regent se na okamžik odmlčel...

Švambergovna se zlehounka usmála; ale i za tohoto úsměvu kmital se jí kolem rtů stín trpkého žalu...

„Nevíš-li, pane regente, že nejsličnější nevěsty bez velikého věna — popelky?“

„Jsi dosud, milostivá paní, velitelkou na Třeboni, Zvíkově, Nových Hradech, Rožmberku, Libějicích...“

„Počítej — počítej, pane regente...“

„Arciť že, tvá milosti! — Švamberská panství dosud v Čechách z největších...“

„Na jak dlouho však budou ještě bílé labuti patřiti?“

„Proto — jen proto se připraviti na časy budoucí již nyní, dokud ještě vhodná chvíle!... Panna Zuzana dospívá v překrásnou nevěstu, a věrný sluha tvé milosti by věděl pro ctnou dceru velitelky své o ženichu...“

„Neuplynul ani rok, sotva půl léta, co jsme klečeli u smrtelného lože nebožtíka chotě mého... A pan regent o vdavkách hovoří...“

Paní Švambergovna svésila hlavu k zemi a obě ruce sepjala. Neprůhledný závoj svinul se jí opět bílými tvářemi.

„Čas, tvá milosti, nečeká, zvláště čas zlý, na jehož křídlech přivázáno těžkými řetězy neštěstí... Ráčilas poroučeti: „mluv“, a pokorný sluha promluvil... Rač odpustiti prostořekosti mé...“

Pan regent se hluboce uklonil...

„O kom že bys věděl?... Svatba by ovšem musila počkat!“

„Praporečník při dragounském pluku její milosti královny Alžběty — hrabě Richard Clynton...“

Paní Švambergovna stála uprostřed nádherné komnaty dosud tak se svěsenou hlavou a rukama sepjatýma...

„V Britanii Clyntonové tolik jako v království našem Lobkovicové či někdejší Smiřičtí... Pokud jsem měl příležitost pana hraběte seznati, mohu o něm říci, že jest ryzí povahy, pravý bohatýr...“

„Jenž si z toho nečiní pražádného svědomí, najme-li zákeřníka, aby mu prokázal služeb vražích!“

Zdálo se, že se těmito slovy, jež se prodrala ústy kmeta stříbrovlasce, objevivšího se pojednou na prahu mezi dveřmi přímo proti Švambergovně, zatřásla ve světlici i okna...

Pan regent se zahryzl hněvem do rtův...

Paní tkvěla na kmetu polo přísným a zpola ulekavým pohledem.

„Ano, ten anglický hrabě, ježž pan regent ctné panně Zuzaně za ženicha starosvatil!“

Kmet stříbrovlasce opětoval svou výpověď zvýšenějším hlasem.

„Za tuto drzou podezřívku odpovíš, šedivče, předem...“ Pan regent vzteky jen zasyčel.

Švambergovna dosud ani slova nepromluvila...

„To z toho má milost tvá, že ráčilas vpustiti do ta sedláky...“

Pan regent hovořil jak mohl nejizlivěji.

Postava šedivce vzrostla takměř zvýší dveří...

„Jsou za to stokrát — tisíckrát oddanější paní své než vy všichni, kteří tyjete z tuku bílé Švamberské labuti... Rozumíš, pane regente? — Nechci se tě ani ptáti, jakou odměnu máš slíbenou za své starosvacení! — Střež se, paní, cizákův, ať jsou odkudkoli... Nevěř ani jednomu, a kdo jinak z našinců ti radí, s nimi drží za jeden provaz... věř mi... věř, paní má... Jen rač strpení míti a brzy všecko šťastně dopadne... Poslechni, paní...“

Pan regent za těchto starcových slov vystřídal již ve svém obličejí všechny barvy... Škoda, že neměl u boku obvyklého kordiska... Tu chvíli by byl opovážlivci rukojetí jeho zavřel nestoudná ústa... I bělmo v očích mu krví podbíhalo.

„Kdo však jsi ty, starý muži, jenž máš neustále na jazyku věrnost ku bílé labuti?... Jsem ti arcíř zavázána díky...“

„Žádnými, šlechetná paní... K vůli díkům bych ani prstem nehnu, ani kroku neučinil, ani slova nepromluvil.“

„Všecko tvé počínání tak tajemno...“

„Zbrklec jakýs... plesnivý potrženec!“

Pan regent zahovořil zase tak jak mohl nejpohrdlivěji.

Kmet stříbrovlasec ho však neuznal hodným ani pohledu, natož odpovědi... Pouze na paní vdovu upřel bystré oči, jako by jí chtěl říci: „Podívej se... přesvědč se... a zdali jen stín klamu nalezneš, nevěř mi...“

„Chraniž Bůh, abych ti chtěla ublížiti... Ale musíš mi prominouti, že bych věděla velmi ráda, kdo jest ten, jenž se svými soudruhy zachoval život nejen mně, ale celé rodině mé, jenž se krví naší tolik zavděčil a jenž okem svým prohlédá, kam vidí jen málo kdo...“

„Povím ti vše, paní ctná, nezmlčím ani jediného slova.... Potom mne poznáš zevrubně. Jen nyní — nyní toho ještě nechtěj ode mne.“

Pan regent se pořád hryzl do rtů, div že se mu z nich krev neprýštila... Bylo mu z míry protivno, že se paní Švambergovna pouští do tak důvěrného hovoru s tímhle plesnivcem, jenž nemůže přece nikdo jiný býti, leč sedlák nějaký aneb zemánek, kterému rozum na stará kolena přeskakuje...

„Dovolíš mi, paní ctná, dále ještě mluvit?“

Švambergovna zavadila očima o obličej páně regentův. Ale kmet nedal panu Vršovi času, aby mohl cos pověděti. Předešel ho sám...

„Pan regent může býti mých slov zcela dobře svědkem. Někdo třeba, abych se jimi tajil před kýmsi! — Smím, paní má?“

Švambergovna lehounce přikývla, a stařík neotálel.

„Nebude mezi našinci a cizáky na Třeboni od předvěřejška míru a pokoje!“

Panu regentovi zasvitly oči radostí, že se těchhle ježků snad přece již budou moci zbaviti.

„Sto anglických dragonů by také města proti nepříteli neubránílo. Bez toho by životů šetřili jak a kde by jen mohli. Myslím, že byli posláni na Třeboň, aby odtud činili jenom objíždky, pozorovali pohyby císařských a o všem zpravili v čas hlavní stan... Sto anglických rejtharů, ctná paní, na Třeboni zcela zbytečno... Všecku službu obstaráme my... Je nás dosti... Ještě bychom se o mnoho hlav rozmnožili... A kdyby přišlo nebezpečí, my budeme Třeboň brániti do posledního okamžiku, pokud jen zbraň v rukou budeme moci držeti...“

Kmet si na několik okamžikův oddechl.

Této chvíli však použil pan regent.

„Tento člověk jest zrádce... jest to Jidáš... A toho, paní má, neprohlédáš? — Až by Angličané odešli, zmocní se města, otevře brány císařským, vpustí je do vnitř a potom — běda tobě a běda nám! — Běda bílé...“

Pan regent nemohl již dopovědět: labuti, kostnatá ruka starcova mu zlolajná ústa jako by zámkem uzavřela...

„Tu máš za zrádce... Tu máš za Jidáše... tu máš za otevřené brány s císařskými... Rač smělosti mé odpustit, že trestám utrhače drzého na místě... před tebou...“

Tentokrát se stařík uklonil před Švamberskou nejvdornějším způsobem, jako by mu to bylo zvykem od jakživa.

Pan regent vzteky jen sípal, sevřel pěsti, vyzdvihl ruce vzhůru a chtěl se na kmeta vrhnouti...

„Dostí toho...“

Paní Švambersková vkročila mezi oba soupeře.

„Mělas jej, paní ctná, jen nechat... Byl bych ho těmato rukama bez jakékoli jiné zbraně rozlámal...“

Pan regent syčel hadem, jemuž noha chodcova prudkým krokem zrovna hlavu zachvátila...

Na chodbě zazvonila pojednou ocel o ostruhy či dlažbu a než se kdo mohl ohlédnouti, stál již v komnatě anglický plukovník Jan Lyton, kroutě si levicí rezavý knír, jemuž zvláštní péči ode dávna věnoval...

Panu regentovi zakmitl se kolem promodralých rtů vítězoslavný smích. Přícházeti mu v nejvhodnější čas nejspolehlivější spojenec.

„Poměry, jež příjezdem tvé milosti na Třeboni zavládly, déle trvati nemohou... Za zdejší město jsem odpověděn svému králi...“

„Mně, pane plukovníku...“

„Svému králi, milostivá paní... Ten mne sem poslal, abych Třeboň pro něj hájil jak možno nejdéle... Dekret královské jeho milosti tuto důkazem...“

Plukovník vytasil se opravdu pergamenovým listem, na němž červenala se pečeť královská...

„Ve jménu jeho královské milosti žádám, aby selská tlupa město opustila ještě dnes... Jinak bych za klid ve městě ručiti nemohl...“

„Snad také poručím trochu na Třeboni já?“

Paní Švambergovna pokročila proti anglickému plukovníku s hlavou vztýčenou a pravou rukou podepřenou v bok...

„Tobě, vzácná paní, nejhlubší má úcta, ale mémv králi poslušnost!“

„Kde tvůj král?“

„I tvůj, jasná paní...“

„Ovšem — i můj — i můj!“

Paní Švambergovna se zahleděla k zemi, a bledý obličej její se zatáhl výrazem, jež nelze vypsati. Hledalo-li by v něm oko pozorovatelovo pohrdání, bylo by je postřehlo; prokmitalo jím i beznadějí s hrdinným odříkáním se a zároveň možno v něm čísti odhodlanost, kteráž jest hotova s čelem vzpřímeným jíti vstříc dnům, ať jsou jakékoli.

„Slyšíš-li, pane plukovníku, kde tedy náš král, zdaž o něm víš?“

Paní Švambergovna hovořila pronikajícím hlasem.

„Hleď, paní má, ani o svém králi neví a potom tu chce jménem jeho poroučeti... Na Třeboni bílá labuť vládne a nikdo jiný... Na Třeboni musí býti každý bílé labuti poslušen a nikoho jiného...“

„Váš nejodpovědnější nepřítel... zrádce... Jidáš...“

„Již jsi svou mzdu dostal za tuhle hubu, nechťej si získati po druhé... Král, který své země neumí hájiti, ní jí hoden... Král, který v nejrozhodnějších chvílích

svůj lid opouští, sám se zbavuje věrnosti... Král, o kterém sami jeho stoupenci nevědí — toho jména ani nezasluhuje..."

Pan plukovník tasil kord.

„Jsi mým zajatcem..."

„Už jím měl dávno býti... Hned jak Brilickou branou vešel do Třeboně!"

„Odplatu za slova svá vezmeš ještě dnes... Jeho milost král Fridrich českým vládařem do dneška... Scházelo by, aby zpupnost taková zůstala beze trestu..."

„Mou velitelkou jediné vysoce urozená paní Anna Švamberkovna... Nedotýkej se mne... Sice ti ocel v kolik kusů přelomím..."

Postava kmeta stříbrovlasce rostla vůči hledě.

Pan plukovník se opravdu nějak zarazil...

„Pěkný to král, jenž za hodinu prohraje nejkrásnější korunu v celém světě... V historii o takovém dojista do dneška neslyšeti!"

Panu plukovníku zabělala se na rtech pěna, až mu i pečlivě zakroucený knír potřísnila, a ve pravici zablyštěla se obnažená ocel starci přímo do obličej.

„Nenamahej se, pane plukovníku..."

Kmet hbitě uhnul a než se kdo nadál, zazvonila ocel o uměle vykládanou podlahu v komnatě...

„Mohl jsem ti ji rozlomit a hoditi k nohám... Ale nevím, kde bys jiné nabral, až se budeš chtít dát naverbovat do služeb jiného pána..."

„Stráž sem... Rychle!... Stráž!"

Pan plukovník oknem do nádvoří jen řval.

„Deset mužův... Rychle!"

„Přiveď si jich třeba celé sto a uvidíš, zdali mne dostanou!"

„Aspoň zde — v této komnatě — jsem paní já..."

Chodbou řinčela však již ocel a rozléhaly se pádné kroky několika škotských dragonův...

Pan plukovník všecek vzteky sesínal...

Touže chvíli ocitla se v komnatě letem ptačím Zuzanka, a když stanuli dragoni na prahu vedoucím do jizbice, měla již své rámě ovinuto kolem beder kmetových.

V komnatě zavládlo na chvílenku mrtvé ticho.

Bylo slyšeti jen prudké oddychování páně plukovníkovo...

„Konejte, dragoni, svou povinnost... Ve jménu jeho královské milosti!“

„Jen přese mne se k němu dostanete... Jen přese mne... Jinak nikoliv!“

Mladistvá dívka sevřela starého muže ramenoma svýma silou lvice.

Rejthari byli na rozpacích.

Pan plukovník ještě tak prudce oddychoval.

„Konejte, dragoni, svou povinnost!“

„Jen přese mne... Nestydíte se, pane plukovníku?... Na slabou dívku štvát vojáky!... Nerdíte se, pane plukovníku?“

Dragoní opět váhali...

Do komnaty přikvapil i pan praporečník...

Nádvořím cos hučelo, jako by se byla Světova hráz provalila a proudy vod hrnuly se již i do chodeb...

„Sedláci, pane plukovníku... Měšťané jdou s nimi...“

Pan regent šeptal Angličanu ještě cos jiného do uší... Plukovník utkvěl při těchto tajných slovech na mladém praporečníku a hezounké Švamberskovně, ještě se tak ovíjející kolem beder starcových...

„Máš štěstí, plesnivče, že za tebe prosí anděl...“

„Neprosím... Budu ho jen bránit!“

Zraky Zuzančiny zadržely plamenem.

Pan plukovník jako by však neslyšel...

„Zpět... Ať mi nepřijde nikdo na vás se stížností... Vojáci jeho milosti královské se umí, když toho vyžaduje prospěch panovníkův, ovládati i zapřítí... Modrý regiment její královské milosti rytířský regiment! Račič vzácná paní, prominouti, že se stala výtržnost ve tvé komnatě... Svě návrhy dovolím si jindy přednésti... Dnes jsou všechny myslí rozechvělé... Potom si spíše navzájem porozumíme... Slova, jichž s obou stran užito, ať jsou zapomenuta...“

Pan plukovník potom za dvorného úklonku odkvapil.

I pan regent Vrš ze Sadlna vytratil se z komnaty.

Dragoni byli již také dole na nádvoří, jímž se měšťanův i selského lidu jen hemžilo... Rejthari by se byli dnes nejraději se sedláky servali; ale musili se spokojiti pouze s laskominami... Oliver, na němž lpělo podezření, že sedláka Kuliše těžce poranil, odveden na oko do vězení. Ale měli s ním práci. Musili mu odepjati kord násilím a téměř ho dlažbou vléci. Nic nebylo platno, když mu krajané našeptávali, že se bude ve věznici míti, jak se neměl jaktěživ...

„Bylo by nejlépe, kdybychom se ho zbavili!“

„Můžeme služeb jeho ještě potřebovati!“

„Připraví nám ještě nejednu mrzutost...“

„Vyprav ho z města po dobrém, za nějakým poselstvím!“

„Je z kornety z nejobratnějších šermířův!“

„Ale také nejprohnanější zlosyn...“

„K čemu jsi tedy s ním začínal?“

„Nabídl se sám... zapředl o tom hovor se mnou sám... Raději se zlým duchem bych se byl dal do řeči...“

„A místo tvého soka dědka jakéhos si vyhlédl...“

Pan plukovník se pousmál. Ale věru, že mu dnes úsměv nijakž neslušel.

„Ve všem má ruce ten plesnivec...“

„Hleď, že nám může ještě dobře posloužit... Dragona Olivra by jinde dukáty platili...“

A proto mu dali také do věznice rakouského vína plný korbelík a srnčího, že starý rejthar rázem zapomněl na všechny svůj hněv i chopil se vínové nádoby oběma rukama...

„Žádnému se ničím nezavazuj... Ať přijde kdokoli... Ať máš všude volné ruce... i tvé děti... Šedivému příteli bílé labuti důvěřuj... Musily by přijít těžké dny, o nichž dosud ani zdání nemáme, kdybych se měl klamati... Mne ze Třeboně živého nedostanou...“

S těmito slovy opouštěl kmet stříbrovlasec komnatu paní Švambergovny.

Mladistvá dívka posud po boku jeho opravdu jako anděl strážný.

„Jen hleď svého života...“

„Víš, že nemáme na širém světě nikde přítele věrného!“

Matka s dcerou zůstaly v komnatě samotny.

„Ba věru, že nemáme na světě nikde... nikde... věrného, oddaného přítele...“

„Jen tu starou, bílou hlavu...“

Děvuška by byla ráda pověděla paní materi, že ještě někoho, tak ráda; ale ostýchala se, nechťelo jí to nějak rty... A dnes by toho bylo až přes příliš na ustaralou hlavu její...

„Ale ta všechno vyváží...“ řekla za chvilinku Zanička.

„Abychom se neklamaly my, ani on!“

„Však to milý Pánbůh dá!“

Kmet stříbrovlasec stál již na nádvoří mezi sedláky ...
 „Mý bychom byli i pekelné mříže, kdyby tě byli chtěli
 za ně zavřítí, rozdrtili!“

Sedláci se kolem starce sestoupili v železný, nepro-
 niknutelný kruh.

„Nebylo třeba, hoši, a bohdá že nebude! — Mám
 však k vám prosbu ... Zachovávejte všichni přísnou kázeň,
 nedávejte nejmenšího podnětu ke svárům, raději ustupte ...
 Nechtějte, abych snad musil trestati ... Dosud jsme jako
 rodní bratři a bohdá že tak i zůstaneme!“

Před městem ozvalo se pojednou táhlé troubení.

Kmet stříbrovlasec si pospíšil se sedláky na hradby.

Asi na dostřel přede Svinenskou branou pojevilo se
 ke dvaceti jezdcům. Pro okamžik nemožno rozeznati, zdali
 to císařští či Bavoři aneb snad královští ...

Za chvilinku zabělal se náde hlavami jejich pra-
 porec ...

Byli to Valdšteínští kyrysníci. Přijížděli s nějakým
 důležitým poselstvím ...

Stráže na hradbách měly sice muškety položeny na
 vidlicích a pažbami k lícím; ale nestřílely.

Jezdci dojeli skorem až ku samým příkopům.

Potom vytáhl důstojník jakýsi papír, rozvinul jej a za-
 čal čísti mohutným hlasem, kterak jeho milosť Ferdinand II.,
 císař svatě římsko-německé říše, král uherský i český atd.
 ve svém císařském oděvu do rytířské světnice ve hradě Ví-
 deňském vejda, do svého trůnu se posadil a skrze jednoho
 říšského herolda svůj majestát čísti dal, jehož obsažení a
 vejtah tento jest: Nejen Fridrich falekrabě pro své veliké
 provinění, kterého se proti osobě císařské hanebně a své-
 volně dopustil, do achtu a opět do achtu a v jiné trestání
 a pokuty se dává, ano také mocí císařskou jednomu ka-
 ždému přísně a pod nemilostí se nařizuje, aby dědiční i jiní
 poddaní téhož Fridricha žádnou poslušnost a povinnost mu

nečinili a pod uvarováním do achty dání žádný jemu v ničem nápomocen nebyl... a kterak po přečtení tohoto rozsudku list ten ihned roztrhán, na zemi hozen, nohama poslapán a roztrhaný papír potom okny do zámeckého nádvoří větru dán za hračku...

Když byl důstojník se čtením u konce, hodil taktéž list proti Třeboni, a trubač opět jak mohl nejzvučněji zatroubil.

Jezdci se nyní obrátili a zmizeli letem ptačím.

Několik koulí, jež za nimi bylo vypuštěno, zarylo se pouze do zvlhlé půdy.

„Jako by ten plesnivec o všem byl věděl!... A potom že není Jidáš, zrádce!“ — Pan regent už opět vedle plukovníka... — „Zmocnit se ho musíme... Sice se nám může velmi zle odplatiti naše lehkovážnost!“

„Byl zde na hradbách... Viděl jsem ho před okamžikem!“

„Nesmíme dělat, pane plukovníku, dlouhých okolkův.“

Po kmetu střibrovlastci nebylo však na hradbách ani vidu. Jako by se byl zakryl pláštěm, pod nímž člověk neviditelným...

Té chvíle, když se po něm plukovník s panem regentem ohlíželi, stál již zase v komnatě paní Švambergovny na chvějících se rtech se slovy, jež jako by z hrobu mnoho a mnoho let trávou zarostlého vycházela...

„Na Fridricha prohlášena kletba... A nejen na něj... na všechny, kteří by mu zachovávali věrnost a poslušství... Právě ji císařský herold před Svinenskou branou dočetl. Já proti němu na Třeboni promluvil první... Ze své výpovědi neodvolám ani jediného slova... Moji nepřátelé proti mně však vystoupí... Budou mne obviňovati, že jsem za jedno s císařskými... Budou mne chtít zničit... Možná, že by se jim to podařilo... Musíme tomu, paní ctná, předejít... Tys Fridrichovi věrna... já ho

nenávidím... už proto, že nás opustil jako zbabělec... na Třeboni dosud Fridrichova posádka... nechci za zdejšími hradbami sváru... ode dneška jsem tvým vězněm... Moji soudruzi však neustopí z města, dokud jediný bude na živu."

Paní Švambergovna se ostýchala podívat se tomuto starci do tváří. Byly zataženy tak děsnými chmurami, že člověka bezděky pojal mráz.

"Prosím, abys mi vykážala věznici..."

"Nemožno... Nemůže býti vinen, kdo takto mluví..."

"I pro můj prospěch... mohu-li kdy já míti z čeho ještě prospěch — učíš tak... I mé vězenství bílé labuti na dobro... Prosím tě, paní má..." — Švambergovna pokynula mlčky starci, aby ji následoval... Za nedlouho stanuli přede dveřmi, jež vedly do komnaty, kterou někdy letopisec Václav Březan obýval...

"Zde tedy tvůj žalář! — Jsi spokojen?"

"Bůh ti zaplať, paní má!"

A než se paní vrátila, již ji očekávali pan regent s anglickým plukovníkem.

"Na jeho milost krále Fridricha vznesena kletba říšská."

"Vím všechno, pánové, i tuším, proč přicházíte.... Starý muž zajatcem mým..."

"A sedláci?"

"V Třeboni zůstanou."

"Bez něho budeme s nimi brzy hotovi!" řekl pan regent.

V pracovně někdy páně Březanově seděl starý muž s bílou hlavou o ruce zápřenou a na vráskovité tváři s těžšími a těžšími chmurami.

"Začínají ti do cesty házet kamení... Ale jsem ještě dosti silen, abych je odstranil. Jen aby potom nedopadly na vaše hlavy, vy cizáci, i ty, pane regente — ty věrný,

pocitivý pane regente!... Zatím budu bílou labuť hájiti pérem. Ano, pérem! — Snad jí lépe posloužím, než kdybych stál na hradbách... aspoň mne v této světničce nebude nikdo rušiti... Ocelí tě už, ty bílý, bezeskrvný ptáku, sotva ubráníme... Musíme začíti jinak. Důvtipem! I to ještě bohdá dovedu... Ne nadarmo jsem — zajatcem.“

Stařík se potom vzchopil, sáhl po svazečku brků, na nichž se šedaly celé vrstvy prachu, vzal do ruky perořízek, upravil si péro a ohlédl se po papíru... Byly ho tu svinuty celé kotouče... Václav Březan by byl musil býti o dvacet let déle živ, kdyby ho byl chtěl všechen popsati.

A ještě dnes začal podivný kmet psáti Apologii bílé labuti Švamberské. — I bylo znáti, že péro v ruce jeho nebývalo jen na podpisy. Řádků na zažloutlém silném papíře každým okamžikem přibývalo.

XI.

daleko za hranicemi české země — až u samého Rýnu — stanuli za pochmurného dne zimního tři jezdci.. Kraj kolem byl všechen spustošen..

Vesničky vypáleny, kostely beze věží, statky beze střech, dvory beze vrat, chaloupky bez oken a beze dveří.. Ještě se vlnitou rovinou valil čpavý, dusivý dým.. A odkudsi zaléhalo až ku břehu temné jakési dunění, zrovna jako by se blížila bouřka a z hluboka hřímalo...

Jezdci posud ještě na témže místě.

Veliký prám z protější strany přibližoval se ke břehu jak příliš zdlouhavě.

Jezdci sáhli mimoděk do sedel a ohmatali panditky, ali vše v pořádku...

Na prámu bylo mnoho osob; pokud možno podle zevnějšku souditi, také vojínové. Vál ostrý vítr a začal poletovati opět sněh. Přívozníci napínali všechny síly, aby prám v rovnováze udrželi.

Tři jezdci s koní ani neslezli.

„Měl bych sto chutí, dát se po břehu dál... Zdá se mi, že na prámu Španělé...“

„Máme ještě čas... Než přirazí ku břehu, uběhne hezká chvilka... Koníci si odpočinuli... Zmizí jim před očima...“

„Řekli by, že jsme baby... Pak bychom darmo vzbudili jejich pozornost... Třeba si nás ani nevšimnou...“

„Řekneme, že jsme císařští!“

„Řekli bychom, že jsme Češi... Rozumíš!“

A mladý muž se na vraníku vypjal a levou ruku si podepřel v bok...

„A ještě lépe, když jim řekneme, že se jich také neptáme... Těch bychom se sotva báli...“

Jezdci se potom již ani nehnuli...

Za několik minut prám ke břehu přirazil... Z prámu vystoupilo ke dvaceti mužům zahalených ve pláště od hlavy do paty...

„Odkud a kam?“

Mužové mluvili němčinou lámanou až běda a byli ve tvářích smědi, jako by od malička ani pode střechu byli nepřišli.

Jezdci ani neodpověděli, ale sáhli zase do sedel...

Bylo by přišlo opravdu ke šrůtce...

Na štěstí objevili se před nedalekou vesničkou, z níž se ještě kouřilo, Mannsfeldští rejthari...

Smědí mužové se okamžitě dali po vodě ke strmým skalám, jež se asi půl hodiny odtud na levém břehu čer-

naly... Byli to opravdu Španělé; učinili si vycházku na druhou stranu, protože na zdejší nebylo již co ukořistiti...

Mannsfeldští rejthari octli se u tří jezdců-Čechů za chvílenku.

„Co zač?“

Čechové dosud měli ruce v sedlech na pistolích...

Mannsfeldský důstojník pokynul rejtharům; aby zince obklíčili. Mohli to býti něčí poslové. A chytiti posla s důležitými listinami znamenalo tenkrát více než vyhrátí bitvu. Za těch čas jezdili kurýři ode dvora ke dvoru co chvíli. Jedni druhým svými službami se nabízeli a jedni druhé chtěli nejrůznějšími praktikami obelstíti.

„Co zač?“

Důstojník přidružil k této opětne otázce důrazné zaknutí.

„Čechové...“

Mladý muž, ostatních dvou jako by vůdce, se v sedle zase tak vypjal a upřel na důstojníka oči bez nejmenší stopy jakési bázně...

„Královští či císařští!“

„Královští...“

„Podej mi ruku...“

Mladý muž váhal...

„Jsme také královští... dobří spojenci... V Čechách jsem ztrávil dvě léta... Krásná země, ale nešťastna, nešťastna... Kdyby nebyla tak krásna, zajisté by se o ni tolik soků nápadníků netahalo... Jářku: podej mi ruku... Odkud?“

Mladý muž byl ještě v rozpacích; ruky své Mannsfeldskému důstojníku dosud nepodal.

„Štítíš se mne?... Jsem z krve poctivé... Slyšíš-li: Odkud? — Možno, že zrovna k nám... Jsme Mannsfeldští... V našich řadách mnoho českých pánův...“

„Ve vašich řadách, že mnoho českých pánův?“

„Arcif že! — Mohl bych jich celou kopu napočítati...“

„Jsem z Třeboně...“

„Aha! Snad sám Švambergovec některý?“

Důstojník se podíval po kabátci mladého jezdce nějak úkosem. Bystřejší oko by v tomto pohledu bylo pozorovalo úšklebek. Kabátec mladého jezdce byl sice slušný, skorem z brusu nový, ale na Švambergovce přece jen chudičký...

„Sluha bílé jejich labuti...“

„Sluha... sluha... nic nedělá; ale chlapík...“

Důstojník si dovilil na rámě mladého jezdce položit i svou pravici.

„Pochvilí svého pána hledáš... jářku...“

„Tak jest, pane...“

„Jest u nás... Však jsem to řekl...“

„Byl jsem v Heidelbergu... Nevěděli o něm nikde... Ani kurfiřtí úředníci...“

„Jak by mohli o něm vědět, když ode mnoha měsíců v poli stojí!“

Mladý jezdec svěsil hlavu, do níž mu nějak nechtělo, že by jeho pán, jenž byl přece tak učený, jak o něm onen stařík vyprávěl, v poli stál.

„Mám vyměřenu cestu z Heidelberka do Paříže... z Paříže do Londýna...“

„Švamberg... ovšem že — nemýlím se...“

„Pan Adam ze Švamberka...“

„Arcif že: Pan Adam ze Švamberka!... Je rytmistrem u kyrysníků... V našem táboře... Máš cestu uspořenu... Poděkuj Bohu, žeš se s námi setkal...“

Mannsfeldský důstojník si tři jezdce prohlížel s nejpatrnější zálibou. Takových chlapíků není vždycky na výběr... Korneta jeho beztoho hezky prořidlá...

Mladý muž se ještě díval k zemi s hlavou svěšenou. Cosi mu ve vnitru našeptávalo, aby nevěřil...

„Pojedeme tedy!... Do večera jsme v táboře... Pan Adam ze Švamberka se podiví, až uvidí posla z domova... Někaké dědictví bezpochyby... Ani se nenaděje!“

Mannsfeldský důstojník se dal do smíchu.

„Pan Adam ze Švamberka učený pán...“

„Myslíš, že mezi námi trubci?... Já také učený!... V Ingolštadtě jsem několik let proseděl na jedné lavici...“

Mannsfeldský důstojník se dal zase do tak hlasitého smíchu.

„Jako bys mi, mladý muži, nevěřil... Nenutím tě; chceš-li, jeď si ke všem bėsům... Hledej si svého pána třeba v Americe...“

Důstojník zavelel rejtharům po německu a Čechů si dále nevšímaje obrátil se k dědince, z níž se neustále kouřilo... Ale tentokráte jeli jen krok za krokem. Důstojník se každou chvilkou ohlédl.

Mladý jezdec Blažej Záhoř se dvěma soudruhy pustil se za chvilku za nimi...

„Přece jsi to sobě rozmyslil?... Konec světa bys byl svého pána nenašel... A takto ho uvidíš ještě dnes... Pospíšíme si!“

Tlupa jezdců se spustošeným krajem jen kmitala.

Do tábora dorazili ještě před večerem...

Blažej Záhoř již se nemohl ani dočkati, až pána svého uvidí a podá mu list ze Třeboně...

V táboře bylo ryčno, až uši i oči přecházely.

Švamberský posel viděl již cestou ledacos; ale obrazy, jež rozvinuly se před zrakoma jeho Mannsfeldským táborem, všecko zastíňovaly. Tu hráli vojáci na bubnech v kostky, tu zase lili do sebe o překot víno; jež po okolních dvorech naloupili, tu opět křepčili se ženštinami, jejichž způsoby už z daleka člověku nezvyklému na podobné vý-

jevy do tváří hnaly všecku krev, odjinud prorážely zase pronikavé výkřiky rozvaděnců, jimž už mnoho nescházelo, aby na sebe ocel tasili.

Blažeji Záhořovi sevřela se hrud jako by kleštěmi a nedobrou předtuchou vystoupil mu na čele i pot, ač fičel vítr jehel bodavější. Soudruhům jeho bylo také nevolno pomyšlením, kde že se ocitli.

„Kde můj pán?... Poselství, jež mu nesu, nutno sdělit mu okamžitě!“

„Za chvilinku, mladý hochu, strpení!... Ve hlavním staně důležitá porada. — Tvůj pán přítomen... Nemožno ho vyrušovati! — Zatím se tamto poohřej! — Mezi námi se ti stýskati nebude... Jak vidíš, panen tu, kam se jen podíváš... A nejsou upejpavy! Podívej se!“

Mannsfeldský důstojník štípl jakousi holčici, jež se právě kolem kmitla, do tváří, a byl odměněn laškovitým smíchem.

„Nějaký groš také budeš mít, když tě poslali na tak dalekou cestu... Mezi námi život, že se ti zalíbí rázem...“

Mladému muži tváře studem jen hořely... Ani se mu nějak s koně nechtělo. — Za několik okamžiků bylo již u něho plno „přátel“... Jeden přes druhého mu rámě podávali a mluvili do něho o překot, že mu ze všeho šla hlava kolem...

„Slyšíš, ty pane?... Ještě nemohu...“

„Povím ti hned...“

Mannsfeldský důstojník odkvapil ku bělavému stanu, na němž byl vztyčen veliký praporec...

Ale mladý muž se nemohl a nemohl dočkat.

Soudruzi jeho také již začali nedůvěřovati.

„Pan Adam ze Švamberka byl právě před čtvrt hodinou vyslán s dvěma kornetami kyrysníků na špižování!“ zvěstoval netrpělivci za nedlouho důstojník. „Než se vrátí,

může trvati dobré dva dny. Válka nezná ohledů... Zatím budete všichni tři přiděleni k mé kornetě..."

„A kde ti čeští páni?“

„Všichni se rozjeli do okolí... Ani bys žádného nepoznal... Buď rád, žeš mezi dobrými lidmi..."

Blažej Záhoř potom už dnes rejtharského důstojníka ani neviděl... Musil se svými průvodci chtěj nechtěj prodlíti v ležení... Zdali svého pána opravdu uvidí? Zdali mu bude moci vyříditi poselství a doručiti list z otčiny?... Hlava klesala těmito myšlenkami mladému muži níž a níže ke hrudi, až se mu zraky sklízily dřímotami, z nichž ho z rána probudil vřeskot polnic s ohlušujícím vířením bubnů. Nepřítel byl dle všeho někde na blízku... Mladý muž se prudce vzchopil, sáhl si pod kabátec v opasek a zbledl stěnou... Nebylo v něm ani haléře... V Mannsfeldově ležení ocitl se opravdu mezi dobrými lidmi... Ještě prudčeji zajel pravicí na samou hrud a potom si z hluboka od-dychl... Psaní pod podšívku šťastně nahmatat... K nějakým stížnostem nezbylo mu již ani času.. Asi půl hodiny odtud začala houkati děla... Mannsfeldské vojsko stavělo se v bitevní šiky... Blažej Záhoř byl opět se svými průvodci chtěj nechtěj vřaden opravdu do kornety, s níž včerejškem do tábora příklusal... A kdyby i byl měl čas, nebyly by mu sebe úsilovnější stížnosti ani za mák pomohly... Rachotem děl se již i země trásla, a šedavý dým zahalil celou krajinu, že nebylo na deset kroků před se viděti...

Takto Blažej Záhoř pana Adama ze Švamberka, dědice zboží bílé labuti, na němž by ani skvrnu viny nalézti nemohli sotva uhlídá.

XII.

o Čechách začaly ten čas proskakovati noviny, z nichž každá ku srdci ostrou ocelí sahala... A smáli se a mnuli si z nich radostí ruce jen málokde — velmi málokde. Že prý najednou někdejší direktori i jinší páni schytáni a v Praze na hradě uvězněni. Že prý se již sestoupila nějaká hrdelní komise a jakožto komisaři přijeli už z Vídně císařští radové. Jména jejich těžko prý sobě pamatovati. Jsou všichni Němci... Už prý se píšou a na všechny strany rozesyílají obsylky před onu komisi... Soudní nálezy budou z míry přísné; proto tak dlouho prý otáleno... Císařští radové potřebovali ku předběžnému vyšetřování mnoho času. Někáká ústa jizlivá již veřejně předpovídala, jak všechno dopadne... České hlavy budou prý padati jako se stromů přezralé ovoce...

A v někdejší Březanově komnatě na zámku Třeboňském skřípalo péro v ruce kmeta stříbrovlasce den ode dne pronikavěji... Archů v apologii bílé labuti Švamberkové přibývalo také každým dnem...

Jednou však ruka kmetova ustala, péro z ní vypadlo k zemi, žlutavý papír potřísněn inkoustovými skvrnami, oči starého muže vystupují ze spoda šedavého řasoví o polovici, obličejem jeho jeví se náhle vrásek, že by jich nespočítal nejbystřejší zrak, rty se mu chvějí nezvyklým rozčilením, a zdá se, jako by i na bílé hlavě jeho vstával vlas za vlasem a trásl se, jako když větřík nepokrytou lebku ovívá...

Přede kmetem dlí paní Anna Švamberkovna s rukama křečovitě sepjatýma, se rtoma těsně sevřenýma, se zrakoma vytřeštěnýma, v obličejí pak s barvou umrlčí...

Pro okamžik se zdá, že se lekl jeden druhého a že nemohou ani promluvíti...

Paní vdova vrazila do komnaty nejprudším krokem, až se jí vlasy na hlavě rozvinuly, jako by hřeben byl popustil...

Anna Švambergovna již po druhé zalomila rukama nade hlavou a těsně sevřenými rty prodral se jí jen němý vzlyk, tak jako když nešťastníka těžká, náhlá rána o řeč oloupí...

„Co se s tebou děje, paní drahá?“

Kmet stříbrovlasec přece se za chvíli slova domohl.

„Pro Bůh...“

„Vše — ztraceno — vše — marně píšeš — všecky ty listiny vyhoď oknem do větru — všecky...“

„A proč?“

„Zde čti...“

Paní Švambergovna chtěla podati starému muži listinu jakousi, ale teprve nyní si všimla, že ji nechala ve své komnatě...

„Pojď jen... čti sám... mně nemožno, abych ti to pověděla... Jsme žebráci, učinění žebráci...“ Paní Švambergovna vzala starého muže za ruku a vedla ho do své jizbice, kde na zemi ležely listy, jež ruka, nemohouc se již dočkati, co v nich nového, na kolik kusů roztrhla...

V jizbici byla již i panna Zuzana...

„Co se ti stalo, matičko?... slyšela jsem tvůj pláč až do mé světnice...“

Paní Švambergovna pojala dceru místo odpovědi v náruč a stiskla ji na hrud jak mohla nejtěsněji...

Stařec zatím zdvihl roztržené listiny a začal čísti...

Avšak nemohl a nemohl přijíti ke konci; nohy se pod ním chvěly, že až zavrával...

Byla na těchto kouscích režného papíru obsažena hrozná novina...

Pocházely od komise hrdelní, jež zasedala v Praze na zámku Hradčanském.

Na největší části poškozeného archu byl dosti ozdobným písmem vynesena rozsudek, kterýmž se památka Petra ze Švamberka pro jeho těžké a všemu světu, království a zemím známé přečinění v příčině rebellie, pokoje obecného rušení a velebnosti císařské i královské urážky na věčné časy moří a za prokletou i nepoctivou prohlašuje, jakož i statky jeho movité i nemovité královské koruně k dobrému ihned se přivlastňují a obracejí...

Na dvou menších listinách byli dědicové Švamberští vyzváni, aby se ve čtyřech nedělích všichni sami osobně před císařskou komisí dali najíti k spatření a doslýchání, kterak proti rebellům zemřelým process práva zachován, památka jejich zmařena, statky pak jejich královské komoře přisouzeny budou...

Podivným způsobem dodány tyto listiny na Třeboň současně...

A bylo tak dobře! Kdo pak jde rád poslechnout, kterak se proklíná jeho otec, památka jeho věčně se moří a za nepoctivou prohlašuje a kterak dědictví jeho běře se v plen! A při tom mlčeti, hlavu pokorně ku zemi kloniti a nesměti promluvit ani jediného slova... Co platny nejdůkladnější apologie, když rozsudek již předkem ustanoven...

V komnatě paní Švamberkovny dosud hrobové ticho...

Matka ještě tiskne tak vřele dceru ku srdci, a kmet stříbrovlascec upírá pořád tak neodvratně k režnému papíru zraků svých, jež, zdá se, jako by byly seskelnatěly. Hlavou jeho letí nejvířivějším vichrem slova: památka Petra ze Švamberka moří se na věčné časy, za prokletou i nepoctivou se prohlašuje a statky jeho movité i nemovité ihned se komoře královské k dobrému přivlastňují a obracejí...

A už tu zase nový posel...

Kníže Lichtenštejn prý pátrá po vdově páně Petrově, aby ji vězením opatřil, že prý nejednoho skutku manželova byla původkyní a osnovatelkou.... Na této zprávičce nebyl

podepsán nikdo... A řádky byly psány v největším chvatu...

Posel vyřizoval uctivé vzkázání od pana Heřmana Černína z Chudenic... a nechtěl se na Třeboni ani zdržeti, jako by měl nevim jak na pilno... Na lístečku bylo ještě připsáno, že ty věci od zlata a stříbra jsou dobře uschovány, aby o ně urozená paní byla beze starosti...

„Co si počnu?... Co si jen počnu s mými dětmi... Ubohé, nešťastné děti... K čemu jste se narodily?... K holi a mošně žebrácké...“

„Ještě dnešní noci opustíš Třeboň s celou svou rodinou...“

Kmet stříbrovlasec hovořil již nyní hlasem pevným, rozhodným...

„A kam půjdu?...“

„Bílou labuť Švamberskou znají i za hranicemi široko daleko... Přece jí někde přístřeší poskytnou...“

„A město?“

„Neuhájila bys ho... Přitrhnou s velikým počtem, oblehnou je se všech stran, ty bys ho nemohla ubránit...“

Paní vdova zase tak zalomila rukama, a dcera její svěsila hlavu mlčky k zemi. Ramenoma rozvinuly se jí hedvábné vlasy zlatohlavem.

„Ty musíš odtud... k vůli svým dětem... Rozvezli by je od tebe po věznicích a snad by ani jediné nedorostlo... Snad by potom ani jediné se nikdy nedovědělo, že na kolébce jeho bělela se vaše labuť... My tě doprovodíme... My tě, paní naše, ani na krok neopustíme... My jsme bílé labuti Švamberské přísahali věrnost a my jí tu věrnost, děj se co děj, také dochováme! — Kdybychom se zůstali, nemohli bychom ti tak prospěti, jako když s vámi vydáme do ciziny, kde nebezpečí také jako teřník za každým kamenem...“

Mladistvé Švambergovně lpěla však na rtech otázka, již ostýchala se před matkou pronéstí... Upřela také zavhlé zraky na starce tak významně, že jí musil porozuměti...

„I za hranicemi nalezne stopu bílé labuti, komu jen milou bude... A proto neotálejmež. Opustíme Třeboň, když měšťané pohroužení budou ve spánek... O záměru tomto rač plukovníka sama zpravití.. Na cestu nevezmeme leč nejpotřebnější... Ostatní by nám darmo překázelo... Angličané budou míti nyní dosti příležitosti, aby osvědčili svému králi vyhlášovanou věrnost skutkem... Dva povozy postačí úplně... Ve bráně řeknou, že převázejí drahocennější stkvosty na Zvíkov... My že táhneme jako stráž.“

Paní Švambergovna s radou kmeta střibrovlasce souhlasila.

Ještě tu chvíli chystali se na cestu; ale aby si toho nikdo nepovšíml.

Zuzanka tomu skorem byla povděčna; aspoň nebude obtěžována tím panem praporečníkem, jenž jí byl všude v patách a k nejrůznějším službám se jí neustále nabízel...

Stařeček měl pravdu, řekl-li, komu že bude jen bílá labuť milou, i za hranicemi její stopy nalezne. Panna Švambergovna těmto slovům velmi dobře porozuměla.. Jak by nebyla bílá jejich labuť milou mladému Blažejí Záhořovi! Šel by pro ni konec světa a kdyby byl nevím kde, však půjde po hlase... Bílá labuť rozeznatelná mezi davy pěvcův opeřenců po nezvyklých zvucích svých z daleka...

A když dnešní noci asi tak čtyři hodiny po západu slunce otvírali Břilickou bránu, kterou vyjízděly dva vozy úplně zakryté, kolem nichž táhli sedláci v čele se starým mužem, nikdo neměl ve Třeboni ani tušení, že odjíždí paní Anna Švambergovna, aby se již nikdy více nevrátila, a že se bílá labuť noří až ke dnu Rožmberského rybníka, aby

utlumila žaluplnou píseň, jež se jí v hrdlo samoděků vedrala, aby zapěla rodu Švambergovců: *requiescant*...

V celém zástupu také nikdo ani slova nepromluvil, jako by tušili, že tuto půdu šlapou dnes naposled, že v tyto končiny již nikdy nepřijdou... Byla tmavá, neprůhledná noc... Slz, jež se za každým krokem starému muži s očí ronily, nikdo neviděl, a těžkých vzdechů, jimiž se mu dmula hrud, také nikdo neslyšel... Tak se mu zdálo, že prokazuje labuti bílé dneškem také službu poslední... Všecky jeho záměry se těmi několika kusy papíru sesuly v nic, a všechna jeho naděje se rozplývá v dým...

XIII.

yl rozkošný večer jarní...

Nad zelenavými chlupy nedaleko českých Smrčin plovalo zvolňoučka celé stádo stříbrobílých oveček.. Obloha přecházela tou stranou v jemnou žlut a prozelenávající modř... Nad protějšími vršinami kupily se šedavé, prožloutlé a prorůžovělé oblaky v nejčarovějším souladu... A kam krajem oko pohlédlo, všude bující zeleň v nejrůznějších stupnicích, tmavá skorem až do černa, potom světlejší a světlejší, až se lučinami pestrotou květin ztrácela... Kdyby nebylo v tomto kraji lidí mohl by jej člověk pokládati za ráj — za ten ztracený...

Na pokraji lehounce šumících lesin dlela tlupa jezdcův.

Ještě tu všude čpěl dým a vrcholky sosen zahalovaly modravé obláčky... Na svěžím trávníku červenala se leckde čistá lidská krev... Za mezí zdvíhal se tu a tam zraněnc, rozhlédl se krajem, zpola se vzpřímil a hned zase hlavu uschoval...

Jezdci se tu rozložili tábořem... Koně přivázali ke stromům, a sami si ulehli do trávy... Byli to císařští... Tentokrát opanovali pole oni... Korneta Mannsfeldských, s nímž se před hodinou v těchto místech setkali, poražena na hlavu... Když se za lesem sbírala, scházelo jich asi mnoho...

Dva císařští důstojníci seděli ještě na koních...

„Tamto... Podívej se!“

Mladší z důstojníků zbystril zrak a zahleděl se do úvozu, jenž se ztrácel v dubinách asi půl hodiny odtud do nedohledna se vinoucích.

„Pěchota... Jdou nějak zvolna... Budou již unaveni...“

„Tím pro nás výhodnější...“

Za několik okamžiků sedělo již ke třiceti jezdcům v sedlech...

Pěšáci se u lesa pojednou zastavili...

Jakýs nedobítec plížil se k nim po čtyřech. Každou chvilku jim dával rukama i hlavou znamení, aby se obrátili... Dle všeho je asi znal... A napínal posledních sil, aby jich co nejdříve dostihl...

Císařští jezdci se pustili k lesu tryskem...

Zraněnc se namáhá, zdali by nemohl povstati; ale nejde to... Za chvilku rozvinuje jakýsi list a mává jím proti pěšákům... Že nepřátelé takorba za jeho zády, ani si nevšimá...

„Paní má... Jsem posel bílé labuti... Nemohl jsem vyřídit své poselství... Ty starý muži... zde ti vracím tvůj list...“

Uprostřed zástupu rozeznatelný již dva povozy... Mužové sestupují se kolem v neproniknutelnou hradbu...

Nedobítec skorem již jich dostihl.

Jezdci také sahají po pandítkách...

Nejvýše nad úvozem starý muž s bílou hlavou dává pěšákům rozkazy...

Pojednou se otřásá vzduch a již houkají muškety a praskají pistole... Nemožno pověděti, ze které strany střeleno dříve...

Jezdci se vrhají na pěšáky s tasenou ocelí...

Mužové stojí před vozy jako skála... Ani se nehýbají... Jen chvilkami stírají si s čel krůpěje potu či prach... Zraněnců již mezi nimi... Týmže však okamžikem, kdy se doplížil k oběma vozům, prorazil střelbou k večernímu nebi výkřik, jenž i třesk zbraní přehlušil, a hned za ním dva jiné, že se jimi až koně u obou vozů vzepjali...

„Pane Adame ze Švamberka...”

Kmet stříbrovlasec vypouští úžasem mušketu.

„Pane Adame ze Švamberka... Já za tebou posla vypravil a ty zde... zde, mezi císařskými?... Pane Adame ze Švamberka... Slyšíš-li?”

Mladší z obou důstojníků se zarazil a naklonil se ke svému soudruhovi.

Střelba potom utichla rázem, a rejthaři otírali si zkrvavenou ocel o holeně širokých jezdeckých bot.

Kmet stříbrovlasec stojí již proti samému důstojníku..

„Nemýlím se... Bílá labuť z tebe každým rysem ve tváři tvé vyzírá...”

„Čeho ode mne žádáš?...”

Císařskému důstojníku nebylo dle všeho vhod, že se s ním tento stařík pouští do hovoru.

„Vyslal jsem za tebou posly až do Paříže... nena-leznou-li tě zde — až do Londýna...”

„Pane švakře můj... Jsme žebráci... Hrozné shle-dání...”

Ze zakrytého vozu vystoupila prudkým krokem paní oděná ve tmavý šat se závojem přes obličej spuštěným.

„Strýčku náš...“ zašveholilo z téhož vozu několik dětských hláskův...

„Jedeme ti naproti... A hnedle by nás byli ubili!“

U onoho mladého muže, jenž dosud svíral křečovitě v rukou jakýsi list a jehož hrud byla všecka krví zbrocena, klečela mladistvá dívka, majíc hlavu nakloněnou až nad samou jeho tvář. Nevšímá si kolem sebe ničeho... zraky její stopují neodvratně každické hnutí svalů v obličejí zraněncově... Života v něm dle všeho již na mále... Mladistvá dívka bere hlavu jeho do svých rukou a nedbá toho, že jí samé také odkudsi prýští se krev hojněji a hojněji.

Císařský důstojník nemůže se z úžasu také ani probírat; ale přemáhá se, jak umí nejvíce.

„Víš-li, že památka tvého pana bratra na věky zmařena i prokleta a za nepoctivou prohlášena?...“

Kmet stříbrovlasec zahovořil hlasem až ledovým.

„A víš-li kým, pane Adame ze Švamberka?“

Stařec u císařského důstojníka tak blízounko, že si cítí navzájem takorba dech.

„Tím, jehož kabátec nosíš, tím, jemuž sloužíš, tím, za nějž bojuješ... Vzpamatuj se, pane Adame!“ -

„Ty jim, strýčku, sloužíš, že nás ožebračili, že musíme prchat z rodného domova... jim, kteří památku mého otce, tvého bratra umořili, prokleli?...“

Mladistvá dívka se náhle nad zraněncem zdvihá a obrací se proti důstojníkovi...

Paní Švamberkovna ji teprve nyní postřehla...

„Co to, Zuzanko?“

„Tento mladý muž dal za nás, matičko, život... Tento mladý muž šel hledat strýce, aby se hlásil o dědictví... On umírá, a já mu aspoň trávu pode hlavou upravuji, aby se mu umíralo lehčeji...“

Mladistvá dívka klesá potom zase k zemi, a rty její dotýkají se stydnoucích tváří — Blažejových, jako by mu duši v těle chtěly ještě zachytiti — na dlouho.

„Nemohl jsem jinak, paní švekrůše... Časem ti vše bude zřejmo a jsem přesvědčen, že s mým krokem budeš souhlasiti...“

Paní Švambergovna nevěděla, koho dříve osloviti a kde dříve spočinouti očima...

Kmet stříbrovlasec, zdálo se, že rostl do výše jako nedaleké štíhlé smrky...

„Zuzanko... dcero má... Nezapomínej se...“

„Vždyť je to, matičko, můj osvoboditel...“

„Ty se sedláky, paní švekrůše, se puntuješ?...“

„Prokázali mi oni jediní neocenitelné služby... Zachránili nás...“

„Tvá dcera snad některého z nich — nejspíše tohoto —“

Císařský důstojník ukázal prstem na zraněnce a utvářil se, jak mohl nejzhrdavěji.

„Pro posměch jsme se s tebou, pane Adame ze Švamberka, neshledali... Rozumíš?“

Kmet stříbrovlasec nyní zrovna zahřímal.

„Probůh... ona krvácí... ona raněna...“

Nyní vrhla se paní Švambergovna ku dceři, jejíž rty dosud lpěly na ssinajících tvářích Blažeje Záhoře.

„Nechte mne — matičko — umřítí — na jeho hrudi...“

„Co mluvíš, dcero má? On pouhý sedlák...“

„On svobodník... Či nedalas mu svobody?... Nedalas těmto všem svobody?“ Kmet stříbrovlasec mluvil le tak hrozným hlasem...

„Ještě abys hanbu mi ve všem neštěstí učinila?...“
 „y potom říkali, že má dcera se sedláky se milkovala?“

Paní Švambergovna chtěla Zuzanku vši silou od mla-
dého muže odtrhnouti.

„Nechte mne... úmřítí... s ním... s ním...“

„Tím vším tys vinen... ty... šedivče! Že jsem tě
kdy poslechla!... Že jsem tě kdy jen spatřila!... Do
pohany přivádíš naše čisté jméno... naši češ...“

Paní Švambergovna nemohla rozčilením ani dále mlu-
viti...

„Kam se nyní v cizím kraji ubohá poději?... Že
jsem mu jen kdy věřila... Že jsem je do Třeboně jen
pouštěla...“

Sedláci stojí kolem mlčky, dívajíce se jen jeden na
druhého.

Kmet stříbrovlasec také se odmlčel... Obličej jeho
zatáhl se barvou umrlčí... I to jasné, bystré oko jeho
nějak příliš zkaleno, ale slzami sotva...

„Přeješ-li si služeb mých, doprovodím tě, paní šve-
kruše, kam ti libo bude...“

Pan Adam ze Švamberka se před Annou Maximi-
lianou dvorně uklonil.

„Můžeš-li?“

„Rytířská služba čestnou povinností i ve vojště císař-
ském!“ odtušil starší z důstojníkův. „Aspoň budeš prosta
díků sedlákům!“

„Na braniborský dvůr...“

„Kam si budeš jen přát, paní švekruše... Vy mů-
žete zatím k domovu... Uzávra vám otava a kosy budete
míti asi zrezavělé...“

Pan Adam ze Švamberka hovořil zase s tak posměš-
ným přízvukem.

Sedláci sáhli mimoděk po zápalkách k mušketám.

„Nechte ho!... Všek je trest za všechno zastihne...
K čemu jsem hleděl kámen, jenž se řítí s hory do pro-
pasti, zadržeti... Já bláhovec!... Nepomněl jsem, že mne

povalí k zemi a může rozdrtití... Není hoden bílé labuti... A škoda, přeškoda, že teprve dnes tě, ty paní Švambergovno, ty hodná, věrná ženo, poznávám... Ale přece ještě v čas... Kdo ztratí čas, všechno ztratil... tomu není už pomoci... Vám také ne!... Uvidíš, ty císařský důstojníku!"

Starému muži se ke konci přece hlas nějak chvěl a pozbýval prvnější pevnosti. Nebylo také divu...

Zuzanku poloomdlelou vnesli do vozu již císařští rejthari.

Sedláci stáli kolem jako zkamenělci. Ani očím svým ani uším svým nechtěli věřití... Za všechno takovouto odměnu!... Za všechnu věrnost odkopnutí jako psu, jenž dosloužil a jest bez zubů!

Za několik okamžiků pohybovaly se opět volným krokem dva povozy ke straně půlnoční, ale tentokráte obkloupeny zástupem jezdců císařských.

Pan Adam ze Švamberka nakloněn ku přednímu z obou vozů jest pohroužen v hovor s paní vdovou Annou Maximilianou.

„Jak jsem mohl kdy mysliti, že budeš mítí jen jiskru... jen jedinou jiskřičku lásky ku bílé labuti Švamberské... Jsi cizinka jako všichni ostatní... Z babího hněvu ještě nikdy nezkvetla růže stolistá!... Jak jsem jen mohl býti tak zpozdilým... Slyšíš, ty hodná vdovičko? — Jsem také ze Švamberků... Ale dobře, že sláva bílé labuti zachází..."

Tato slova z úst starého muže doletěla k uším důstojníkovým jen z polovice... Některých vět však přece zaslechl; pobodl koně, že se vzpřimil na zadních nohou, o by se chystal k neojodvážnějšímu skoku, a zaržal, přecházel až sluch...

„Jen v císařských službách možno dostati zpět, co ceno... Jinak nikoli... Radili mi tak se všech

stran... I tobě snad, paní švekruše, bude tím krokem mým zpomoženo. Když jsem zaslechl o nešťastné bitvě na Bílé Hoře, vydal jsem se tu chvíli z Paříže na cestu do Čech. V Norimberce setkal jsem se s některými druhy z mladších let. Dověděl jsem se od kurfiřtových přátel, kterak budou stavové přísně souzeni... Naléhali na mne, abych se trestu připravovanému na Švamberky vyhnul vstoupením do služeb císařských... Já poslechl... Uvidíme, zdali mi bude co platen tento můj krok... Přátelé při císařském dvoře mám mocné i mnohé... Ubezpečují mne nejslibnějšími nadějemi..."

Paní Švamberkovna naslouchala s hlavou svěsenou, ale tak pozorně, aby jí ani jediné slovo neušlo.

„Jen když nebudu se svými dětmi žebračkou... Ať se již děje co děje... Takového ponížení bych nesnesla... opravdu nesnesla.“

„Buď, paní švekruše, dobré naděje..."

Vozka pobídl koně k rychlejšímu kroku.

Na druhém povelu opírala se o podušku mladistvá dívka s rozpálenými tvářemi, s očima planoucíma nezvyklým ohněm — a na promodrávajících rtech s nejpodivnějšími slovy... Na ruce měla lehounký obvazek proudící se krví již všecek prosáklý... Koule z bambitky jí zasáhla levé rameno...

„Kam mne to vezou!... Můj Bože!... Slyšíte... Ty dobrý, milý stařečku!... Ani tě tu nikde neuvidím... Proč jsi nás opustil... A on mrtev v cizí zemi! Už slétají se ptáci dravci, zazobávají se mu do očí, do těch krásných, tmavěmodrých očí... zaklobávají se mu do tváří, do těch kvetoucích... A jen pro nás, jen za nás... labuť bílou... pro naše štěstí, pro naše blaho... Tys jim divně odměnila, matičko má... Co slyším?... slyším?... Jsi prý cizinka jako všichni ostatní..."

bolí, to bodá do srdce nehlouběji... Kam mne to vezou...
Do hrobu... do hrobu..."

Mladistvá dívka si potom zakryla oběma rukama na smrt bledé tváře a již nepromluvila. Znenáhla se jí i zraky zavíraly.

Nad úvozem, kde před nedávnem ještě rachotily muškety s panditkami, slyšeti jen sténání raněných. Ke smrti nebylo sice nikomu. Císařští rejthaři si také jen rány odtud odnesli. Jediný Blažej Záhoř dodýchal ke smrti. Kmet, stříbrovlasec sedí nad ním nachýlen a co se kolem děje, nevidí a neslyší... Umírá tenhle mladý muž i pro něj; vždyť on také znaku bílé labuti... Večerním vánkem táhla pod bílou hlavou jeho mladá léta volným, zdlouhavým letem... Tenkrát se žíznivý duch Jeronýma Švamberkovce napájel z mudrckých knih nejplnějšími doušky. Mladý Jeroným prošel všeka znamenitější učení evropská, ale uspokojení, po němž duše jeho toužila, nenalezl nikde... Z těch nejučenějších traktátů zela na něj odporná prázdnota a čím důkladněji o jednotlivých předmětech přemýšlel, pokaždé k zamotanějším výsledkům přicházel... Až teprve pod rodným hradem v chudé chatě odpočinulo si srdce jeho na jiném... neskonale věrném a oddaném... Za to však ho otec vydědil, památku jeho proklel, odřekl se ho na věky, vypověděl jej z domova a zbavil i rodového jména... Mladý muž potom zmizel jako by ve vodách... Štěstí jeho trvalo jen chvilku. Hezounká družka jeho zašla jako když hvězda s nebe spadává... A potom byl v širém světě sám... samotinký... Oněch knih, kterými dříve pohodil, vyhledal si znovu a pohroužil se v jejich obsah s celou duší svou... A jen veřejné události ve městě dovedly ho na nějakou chvíli vyrušiti... Pak se dy ve své studii o věcech pozemských i nadzemských šel hlouběji a hlouběji... Bydlel v odlehlé vesničce čeho jihozápadu a žil jako jeden z nejhudších... Nikdo

si ho téměř ani nevšiml. Tenkrát bylo v Čechách učených hlav i pode střechami doškovými... I vzchopil se a zavřel knihy, až když přišly noviny, kterak pan Petr ze Švamberka náhle odebral se na věčnost... Bílá labuť byla toho času beze hlavy, jež by jí dovedla proti tolikerým škůdcům ubrániti... Jeroným ze Švamberka se potom vydal na cestu ke Třeboni a poprvé vystoupil jakožto její zastánce na Třeboňském nádvoří zámeckém...

Na nebi proskakovaly již hvězda za hvězdou, a stařík ještě tak sedí na zemi s bílou hlavou o ruce opřenou... Sedláci kolem něho také nemluvní. Blažej Záhoř už vystydl. Přepodivně skončilo jeho poslání. Kmet stříbrovlasce by se ho byl nikdy nedomyslel, a nejdůvtipnější hvězdopravec by se byl z těles nebeských podobného výsledku nedočel.

Bylo už hezky pozdě v noci, když se stařík vzchopil a rozhlédl se po soudruzích.

„Vykopáme tu Blažejovi hrob... v cizině... A potom?“

Nade krajem, o němž svrchu pověděno, že nebyti v něm lidí, podobal by se ráji, tomu ztracenému, vyplul měsíc s nejujměvavější tváří. V obličejích sedláků, sestoupivších se kolem kmeta stříbrovlasce, také prý Švamberkovce, možno rozeznati každičkový rys, ano každičké pohnutí svalů kolem těsně sevřených rtův.

„Potom se vrátíme do rodného kraje!“

Mezi sedláky dosud ticho; nikdo téměř ani nedýchá. Zraky všech upřeny k zemi.

„Nemáme tam arcif živé duše, jež by nás tam vábila... Ale nějaká práce se nám přece naskytne... Bílá Švamberská labuť ztracena... ztracena na věky...“

Starý muž se na chvíli odmlčel. Obličejem jeho rozstřel se výraz, že tímto pohledem sedlákům srdce jako by železem se sevřelo.

„Bílá Švamberská labuť stane se kořistí cizákův... Budou ji škubati, dokud na ní uvidí jediného pérce... Budou se o ni rváti, dokud z ní zbělené kosti nezbudou. Aspoň jim budeme překážeti... Když se usadí kolem kořisti své nejbéžstarostnější, vyrušíme je a když nic jiného, aspoň poděšíme...“

Sedláci ještě tak beze slova; ani jediný hlavou nepřikývl.

„Vím, co si myslíte... Švambergovna nás odkopla... K čemu její zboží hájiti či se o ně starati? Pan Adam ze Švamberka nás neuznal ani pohledu za hodny. K čemu k vůli jeho dědictví jen prstem hýbati...“

Sedláci přikyvovali nyní mlčky...

„Anna Maximiliana rozená z Oprštorfu — cizinka... Ke zboží bílé labuti již nikdy nepřijde... Je pro ni ztraceno na věky... Pan Adam — polo cizinec... V dalekých zemích lásku k rodné vlasti, k oteckému kraji — utratil... A kdyby vzal na se nevím jaký kabátec, všecko marno... Dědictví proň také již ztraceno. Však se přesvědčíte... Ze Švambergovců — těch pravých, kterým čest bílé labuti se srdcem srostla... byť i byli zapomenuti — jsem tu jen já... já stařec hnedle stoletý... Půjďte k vůli mně, krajané moji?“

„Půjďme...“

Sedláci zahovořili hlasy jako by hrobovými.

A šli...

Když se ráno vrcholky českých Smrčín zarděly lehým nádechem růžovým, opouštěl čerstvě nasypaný rov Blažeje Záhoře, posla bílé Švamberské labuti, zástup statných mužů ve pravicích s holemi a na ramenou s muškety...

Zaměřili zase k českému pomezí...

Ale kráčeli tiše, bez hovoru, jak se z pohřbu — nechodívá.

XIV.

zemích koruny svatováclavské padaly zatím bašty starých řádů jedna za druhou a staletý zvyk i mrav kácen až do kořenův. Nejzhoubněji působila ocel na Staroměstském náměstí v Praze dne 21. června 1621 od samého Božího rána. A potom šlo vše rychleji a rychleji, až učiněna z někdejších Čech pouhá mýtina, kde se jeví oku jen pahýl na pahýle...

Třeboň se Zvíkovem byly z těch bašt nejposlednější...

Bílá labuť zpívala pohřební zpěvy své skorem celá dvě léta, aby ji všude a všude po Čechách slyšeli, aby smutný hlahol její doletěl a pronikl i pode krovy v nejoblehlejších končinách...

Teprve v měsíci březnu léta Páně 1622 svésila stříbrobílou hlavu ke hrudi, sněhová křídla klesla jí k zavlhlé půdě bez vlády a polootevřeným zobákem draly se jí už jen vzdechy smrtelné...

Třeboňská posádka před městskými hradbami odzbrojována, na věžích a hradbách vládli již císařští orlové a don Baltazar de Maradas loupil, kde se co jen dalo kořistiti...

Na blízounké vyvýšenině kupila se od předvčerejšího útoku hromada nebožtíků, tak zcela stranou od císařského tábora...

Když se rozezvučely všechny Třeboňské zvony nejúzkostlivějšími zvuky a rachotem děl i praskotem mušket padalo opět s oken sklo, objevil se mezi Světem a rybníkem Opatovickým zástup lidu... Ku Svinenské bráně hnali se úprkem. Nade hlavami jejich vlál divný praporec: obrovská bílá labuť.

Kolem této brány rozestaveni Angličané...

Mannsfeldští, jichž se po nenadálém odjezdu paní Švambergovny Jan Lyton dožádal, u brány Břilické a po hradbách východních.

Mezi Angličany vynikal hromovitou postavou voják, v jehož rukou plápolal doutnák. Snědý, skorem až do hněda přecházející obličej jeho stáhl se v nejpříšernější výraz... Byl to dragon Oliver, ten, jenž požíval v celé Třeboňské posádce nejnechvalnější pověsti. Vedle Skota plukovník Jan Lyton... Tak se zdá, jako by oba tento lid, čítající ke stu hlav, poznávali... V popředí zástupu kmet v obou rukách s tím divným, labutím praporcem...

„Neřekl-liž jsem už tehdy, že jsou to zrádci, a tento plesnivec ze všech nejčernější?“

„Jdou si pro odměnu tak v nejpříhodnější čas...“

Pan regent přiložil sedlákům poslední polínko...

„Chtějí, abychom je vpustili... Podívej se, dávají znamení rukama... Jdou nám pomoci...“ podotkl kterýs z dragonův.

„Však jim zaplatíme...“

Pan plukovník dal povel, a týmž okamžikem zahalila se Svinenská brána šedým oblakem. A když se dým rozplynul, pojevílo se dole před branou neočekávané divadlo. Císařští se srazili se sedláky, jichž se několik topilo v proudech vlastní krve... Zdálo se, že jedni druhým neustoupí, dokud ve kterých duše bude...

Na hradbách pro okamžik ticho...

Pan plukovník mlčí, jako by byl oněměl.

Pan regent se chvěje po celém těle jako by zimnicí.

A jen mladistvý praporečník hrabě Richard Clynton upozorňuje, zdali by nebylo výhodno učiniti náhlý výpad...

Pan plukovník se však naň nevrle obrátil se slovy: „Ať se dobijou... Škoda jich nebude!“

Na hradbách u Svinenské brány nehnul tu chvíli nikdo ani rukou.

Skot Oliver se usmíval ďábelsky...

Ale již z večera zpozoroval pan plukovník s hrůzou, že město obklíčeno se všech stran, že očekávané potraviny nedojdou...

A přese hradby doletěl do města hrozný hlas, jako by nepocházel ani z řader člověčích: „Proto musí všechno zajít... jen proto, že vy páni zlatá srdce lidu svého do bláta jste zašlapali... že jste ke své krvi nepřilnuli... že jste ji odkopli jako kámen, jenž chodci cestou překáží... Proto umíráš i ty — ty — milá — drahá — bílá labutí má...“

Třeboňským měšťanům těmi slovy všechno z rukou padalo, ani promluvit, ani takřka pokročiti nemohli, před očima tvořila se jim kola, země jako by se pod nimi propadla, a chtěl-li kdo přes moc slovo pronést, nijakž nemohl, protože hrdlo jeho jako by kleštěmi sevřeno... Tu noc již také nikdo oka nezamhouřil a druhým dnem ani do úst ničeho nebrali...

Když se vzdali, daroval jim sice don Baltazar de Maradas životy, i jmění jim ponechal; ale co všechno bylo platno, když bílá labuť dokonává. Hrozným dnům nevyhnuli se přece; neboť čítáno o tři léta později ve všech vesnicích na panství Třeboňském a statku Borovany lidí usedlých pouze 158, kdežto léta 1616 počet usedlých pácen na 1591. Vesnic pak úplně pustých napočteno ke třiceti...

Paní Anna Maximiliana Švambergovna dlela tou dobou na dvoře kurfiřta braniborského, kamž ji dvorný pan švagr opatřil bezpečným průvodem. Ale „žebroty“ opravdu dlouho nesnášela; provdal se za pana Ladislava Veleny ze Žirotna... A děti její?... Nad Zuzankou několik vrstev studené, žlutavé pudy braniborské, a ostatní dorůstaly ke

trapným časům... O dědictví otcovské ucházely se po celá desetiletí. Marně dokazoval pan Adam, že zboží Švamberské nápadní, marně prosili o navrácení statků těch cum commodo et incommodo, taktéž bez výsledkův ucházel se o pohledávky své Jan Vilém ze Švamberka, páně Adamův synovec, a rovněž s nepořízenou potkala se i matka jeho, žádajíc 320 hřiven stříbra, šatstva i prádla a jiných věcí v ceně 100.000 kop míšeňských, které v jedenácti bednách odevzdala panu Heřmanu Černínovi k uschování, aby je časem vydal buď jí nebo jejímu švakrovi... Pan Adam ze Švamberka mohl obléci nevím jaký kabátec, ničeho by byl nesvedl. Ačkoli sám viděl u knížete Lichtenštejna veliké nalévadlo a konvici ze stříbra Švamberského se znakem Petra Voka z Rožmberka, i věděl předobře, kterak kníže Lichtenštejn polovici věcí dotyčných od Černína byl obdržel, nesměl se přece hlásiti k ničemu; bylť beze všech peněz, žil v největší nouzi a musil se někdy i žebrotou vydržovati...*)

Tak zašla sláva i lesk bílé labuti Švamberské s dobrým časem české země! Ale na den, kdy do Třeboně vtáhl Španěl Maradas, vždycky prý zdvíhá stříbroblou hlavu, rozepíná sněhové peruti, vznáší se nad českou vlastí a pokaždé zalétá za město ku návrší, kde nádherná hrobka z daleka upoutává poutníkův zrak, slétá zvolna níž a níže, usedá nad pahorečkem zarostlým vadnoucím mlázím, a v Třeboni slyšeti potom temný, táhlý zpěv. jenž platí kmetu stříbrovlasci a jeho soudruhům, kteří jí zůstali nejvěrnějšími do posledních svých výdechův... A potom se zase vracívá na Bělohorskou pláň, kde rezaví tolik starých, bohatýrských erbů českých, a ukládá osiřelou hlavu k nim...

*) Tomáš Bílek: Dějiny konfiskací str. 660. a 664.

Slepý mládenec.

(l'anno: 1881.)

o první čtvrti našeho století říkalo se o Klecanském zámku: když v Praze v císařském hradě sedají k večeři, mohou z Klecan viděti každé sousto, které do úst berou; mají-li jen trochu dobré oči, mohou lehounce vysokým pánům viděti na tvářích smích, zvlášť kloní-li se k vznešeným šlechticnám; pozorují-li prý bystře — a zde to umívali od jakživa — neujde jim ani, když po večeři vstávají k tanci, kdo koho nejdříve běře, a co všechno jiného...

Staří lidé vypravují o Klecanském zámku z minulých let učiněné divy, až tomu všemu těžko uvěřiti, o morušových alejích, jež vinuly se dobrých deset minut k severu, o báječných zábavách, pro něž byly upraveny celé dnešní hony, o zvláštní štedrosti bývalých pánův i o adamitském jejich vkusu; vrcholem však všeho bývají do dneška slova: „a byla tu na obědě sama Marie Terezie“. Tato neobyčejná událost zaznamenána ostatně na věčnou památku i ve farních knihách.

V máji roku 1757 milostivá vrchnost náhle Klecany opustila. Ve vsi z toho předvídali buď mor či jinou pohromu. A přišla opravdu; přivalila se silnicí od Litoměřic. Celý den táhly tudy řady tmavomodrých Prušáků ku Praze. Potom se po celých dvaadvacet dní v Klecanech třásla okna, jako by se vůkol všade skály bořily, a noci byly světlé jako den. Až z toho přecházel zrak i sluch.

„Tohle všechno věděl slepý mládenec kolik set let napřed. Člověk dočte se ledačehos. Proto páni vidí neradi u někoho knihu: — Pamatujte na mne, že z Prahy nezůstane kámen na kameni! Kam pak také! Půjde-li to takhle ještě dva či tři dni, bude z ní sbořeníště. Až nám rozbijí Prahu, potom český národ zahyne. Stojí tak v tom proroctví do slova. — Až nám rozbijí Prahu!“

Soused Matějček si povzdychl. Vystřelili před Prahou z několika kusův asi najednou, protože ze dvou tabulek v okně vypadlo sklo, roztránilo se a dvéře na provázek se samy otevřely.

„Pánbůh s námi!“ zabědovala selka.

„S Prahou, matko — s Prahou! Až ji rozbijí, potom český národ zhyne! — Litera J, kterou slepý mládenec před Karlem císařem napsal na dubový stůl, byla poslední. A vyznamenává Josefa. — V Sibylle na vlas tak. A tam ještě tohle přidáno: a přijdou dnové, kdy lépe bude nebožtíkům v hrobech, než na zemi živoucím. V těch časech přestane všechna víra, lidé si svého boha sami udělají, s falešnými proroky setká se věrný na každé cestě, mezi lidem povstane spoušť, o jakéž nebylo nikdy ani slechu, přijde zemětřesení, uschne všechno stromoví, pole přestanou roditi, ze statků budou utíkat i a těch psot všech konce nebude, dokud nebude jeden ovčinec a jeden pastýř.“

Nyní vypadly z okna poslední tři tabulky, jak na Prahu zase vystřelili; a s police skutálela se miska se zeleným věnečkem a na čtyři kusy se rozpadla. Soused Matějček z ní jídal v neděli hrách; jiné mu předložit nesměli. Jídal z ní už tatík jeho; ale jen o boží hody a o posvícení.

Selka střepy opatrně sebrala a uložila, až přijde dráteník. Sedlák však jako by si toho byl ani nevšímal; na mysl tanula mu Praha, slepý mládenec a Sibylla...

„Toť před Prahou zrovna soudný den! — Musím se podívat ke kostelu!“

Na návsi setkal se s rychtářem Železným, jenž se vracel ze zámku.

„Připravte vůz, pojedete na přípřež a obrok si vemte na dva dni. — Pospěšte si!“

Rychtář Železný se skoro nezastavil. Měl asi velmi na spěch.

„Za hodinu ať jste hotov!“

Rychtář Železný se na okamžik obrátil.

„A kam?“

„Za milostivou vrchností!“

„Nevím, bude-li z toho, rychtáři, co! — Ploska mi od několika dní pokulhává, od včerejška se ovsá ani nedotkla! A potom neslyšíte-liž, rychtáři, jak Prahu rozbíjejí! Přece jste to musil od kostela viděti nejlépe. Zrovna se tam jdu podívat! — Div se nám nad hlavami neproboří strop!“

„Járku — za hodinu! — Povezete za milostivou vrchností drůbež!“

„Bourají Prahu, až budou hotovi, zahyneme prý, a já povezu za milostivou vrchností drůbež!“

Matějíček se dal do hlasitého smíchu a díval se za rychtářem, jenž dnes chodil od statku ke statku místo paličky sám.

„Říkají ti, brachu, Železný; tatíkovi tvému také tak říkali! A nevíš, že se rez chytá železa nejdříve! — Tvého tatíka rez užral na prach! Na dceři tvé je ho už na dobrý prst! — Dej si pozor, rychtáři Železný! — Slepý mládenec řekl Karlu císaři: až se ve vsích selské dcery budou šatit to kněžny, až rozumy sedlákům přerostou přes vlasy jako a poli sverepce přes pšenici, pak přijde na selské dcery or, na selské rozumy kosa. — A co řekl slepý mládenec, pravda, pravdovitá jako ve svatém písmě. — Rez se na

vás červená z daleka! Inu — ani jinak nemůže býti; jste železni!“

Soused Matějček vyšel si na vrch ke kostelu, položil si nad čelo ruku, aby mu nesvítilo slunce do očí, a díval se ku Praze. Nebylo jí pro dým ani viděti. Jen se chvilkami vždycky zablesklo a potom se ozval rachot k ohluchnutí...

„Takhle ji rozbijí do večera! — Pak přijde řada na nás! — Však to s ženou nějak vydržíme! — Zkusili jsme v životě dost; toho dobrého by zvážil na kvintlíky. — O nás nejde: co pak naše životy! — Ale zhyne český národ! Budou někdy říkati: tady Češi bydleli! — Jak pravím, na vlas! — A já mám véztí za milostivou vrchností drůbež! — Nebudete míti, pane hrabě, času, abyste to snědl! — Udávíte se! Zůstane vám v hrdle kost! — A letos prý jste si nebyl ani pro svatoblažské požehnání! — Ale ať už tak nebo tak, s matkou se rozloučím a pojedu. Tady bych ještě ohluchl a ptal-li by se mne jednou svatý Petr: odkud, ani bych ho neslyšel!“

Rychtář Železný obešel několik statků s týmž rozkazem, jaký byl udělil, zaměřil k domovu usmívaje se nadmíru spokojeně. Že bourají Prahu, že český národ podle proroctví slepého mládence zahyne, ani mu nepřišlo na mysl...

„Nu, jak s Apolenkou!“

Rychtářka vyběhla svému muži na rtech s touhle olázkou vstříc až ke vratům.

„Udělá štěstí! — Přijedou pro ni s kočárem!“

„S kočárem, pravíš?“

„S hraběcí, milá ženo! — Můžeme býti z toho pyšní!“

Rychtářka spráskla radostí rukama nad hlavou, a rychtář, hladě si pečlivě oholenou tvář, vzpřímil se jak mohl nejvíce.

Apolence přiletělo na bělounké čelo a rusou hlavu štěstí s císařovnou Marií Terezií. Tenkrát vystavěli mezi hřbitovní a zámeckou zdí obrovskou bránu, ověsili ji se všech stran doubím a jehličím, vyzdobili ji praporce z koka kop plátna; na jedné straně červenal se dvouhlavý orel, na druhé bělal se dvouchvostý lev, před branou stáli panští služebníci v dvouradí a stejnokroji, někteří oblečení po starodávnu, někteří po španělsku a ještě jiní po francouzsku, rychtář s konšely v dlouhých tmavomodrých kabátcích s copy hedvábnými tkanicemi svázanými, s vlasy sčesanými na čelo, před těmito bělely se družičky, byl jich celý sbor, v rukou držely věnec z nejkrásnějších lučních květin, mezi družičkami nejpřednější stála Apolenka Železná, v šatech jako čistě padlý sníh, s vlasy rozpuštěnými, propletenými pomněnkami; padlo a slušelo jí všechno až milo, jako by prý ani nebyla ze selského rodu, ale zrovna z nějakého zámku a krve popanštilé... Rychtáři Železnému se samou radostí a pýchou chvěl i cop.

A když potom zahoukaly hmoždíře, rozhlaholily se zvony, na bráně zabubnovali i zatroubili a objevila se celá řada kočárů se čtyř- a šestispřežením, Apolenka rychtářova si oddechla, farář Cyriak Chládek jí dodal ještě zmužilosti, aby se vznešené císařovně dívala hezky do očí, neopomínala při jednotlivých slovech učiniti poklonu, aby mluvila hodně hlasitě a neostýchala se, a Železný postavil se až na prsty, aby mohl dobře viděti. Kočár tažený šesti bělouši se zastavil, Apolenka přistoupila blíže, všechno ztajilo v prsoudech, císařovna se naklonila poněkud v před a rychtářova dcera ji vítala. Marie Terezie prý se blahosklonně usmívala, a lidé z toho říkání se dali do pláče, že zapomněli volati, jak jim dříve rozkázáno: „vivat — vivat!“ — Když Apolenka poslední poklonu učinila, rychtář se rozhlédl vůkol sebe pyšněji, císařovna se usmívala vlídněji a vlídněji, lidé své rozumy na tom mohli nechat, že taková paní jejich řečí

nepohrdá; někteří se tak úkosem podívali po hraběcích úřednících. Potom jí Marie Terezie položila na hlavu ruku, a Železnému se zdálo, že se ocitl v radostech nebeských. Odpoledne musila Apolenka na zámek, dali prý jí tam cukrovinek, předložili, nač si nikdy ani nepomyslíla, a Marie Terezie zavěsila jí na krk na černé, hedvábné stužce dukát veliký jako dlaň. — Tak začalo rychtářově Apolence štěstí. Chodívala návštěvou na zámek častěji a častěji, učila prý se tam mnohým věcem, o kterýchž selská holka nemá ani zdání; už se povídalo, že umí německy i francouzsky, že zná připravovati nejpodivnější jídla. — Rychtářce nestačila ústa, přišla-li za hovoru se sousedkou na Apolenku. — A jaké tance prý umí, až z toho jde hlava kolem, a kdo jí všechno bere, sám pan hrabě, neřku-li pak úředníci! —

„Dostaneme zase naše práva. Pan hrabě se už o tom Apolence zmínil. Pan vrchní o tom také ví. Už ty privileje píšou znova. Budou větší, třicet punktů; v jednom stojí, že budeme mít purkmistra a magistrát, trhy veliké tu budou ročně tři, jak pravím, sousedé: celých třicet punktův!“

Rychtář Železný měl ode dávna ve zvyku ceniti hodnotu jakéhokolivěk předmětu podle punktů. Musím podotknouti, že Klecany tenkrát už nebyly městečkem. Majestát Vladislava krále zmizel z telecího pouzdra, že nikdo nevěděl jak. Šly o tom arcibřepodivné řeči; ale lidé jazyka pichlavého byli všude, jsou všude a budou všude. V Klecanech několikráte hořelo, a ohni prý stará privilegia bývají nejvydatnější stravou.

Druhý den, když císařovna Marie Terezie zase z Klecan odjela, ztratil se sousedu Matějčkoví jediný syn. Po několika nedělích našli v Řeži utopence. Dle všeho ležel asi dlouho ve vodě, protože nebyl k poznání. Lidé usoudili, že to nemůže nikdo jiný býti než Tomáš. A vypravovali o tom celé dva téhodny. A věděli příčin, proč si sáhl na život, kolik v roce dní. Apolenka se nad touhle no-

vinou sice poněkud zarazila, několikráte hlavičkou vzdorovitě pohodila a bylo po všem.

Tak se jí někdy zdálo, jako by Tomáše měla ráda; nejednou si s ním zažertovala, často jej i poškádlila. Ale do opravdy? — Tomáš byl přemysl, mnoho nemluvil; Apolenka zas jako ptáče a jazýček jí šel vřetenem. Hoch brával laškující smích příliš do opravdy, a holka všecko zas na lehkou váhu. Když se Tomáš domníval, že její úsměv nejupřímnější, její slovo zlato, oko jako diamant, střelou byla ta tam a jen ze zahrady zalétal k uším mladíka, jenž tu stál jako opařen, se slovy, jež mu sahala na srdce jako by rukou ledovou, výsměšek. Tomáš potom vždycky odcházel domů s hlavou svěsenou a nemohl nikdo dostati z něho odpovědi. A druhý, třetí den ho Apolenka vylákala zase, ale opět jen tak k vůli dobré hodině.

„S kterou že, Tomášku, na svatbu pojedeme?“

„S bělkou! — Koupíme k ní ještě ryzku! — Nové řemení; musí býti jako zrcadlo, kování jako ze stříbra, fábory až na zemi, červenobílé, Apolenko! — Pak si zavýsknu. — — Takhle, Apolenko!“

Tomáš postavil se na jednu nohu, levici zdvihl nad hlavu, zaluskl palcem a prostředním prstem a pravou rukou sabal po dívce.

„Dívej se musíš, Tomášku, umět lépe otáčet! — Onehdys prý ve Veltěžích o máje celé kolo porazil. — Máš těžké boty, šlapeš prý tuze na nohy, pravou začínáš vždycky napřed. — Ještě si tu svatbu rozmyslím!“

A než se hoch nadál, Apolenka mu před očima zmizela pěničkou a jen hlásek její zvonil mu dosud v hlavě jako by k hodince.

Tomáš býval také čtenář. Kde jaké knížky se mohl jíti, třeba byla bez začátku a bez konce, nepustil jí uky, dokud jí nepřčetl. A čítal oraje neb vláčeje.

Leckdy koně polem šikmo přejížděli, a Tomáš s hlavou nad knížkou nakloněnou za nimi jako náměsíčník.

Starý tatík našel za syna, pokud mohl, útěchu v „Slepém mládenci“ a „Sibyllách“, a matka si znenáhla navykla na „Zlatý nebeklič“. Někdy se také probírala v „Pěti červených korálech“.

V Sibyllách se soused Matějček dočetl, že přijdou dnové, kdy syn bude vstávati proti otci, kdy syn otci přeroste přes hlavu, kdy vlastní bratří jeden druhého nebudou šetřiti, kdy na zemi přestane všechna láska, všechna věrnost, a kam člověk pohlédne, že spuštění hrozné uvidí, kam nohou vstoupí, že s falší potká se... A bude prý lépe rodičům bez dětí i mužům bez manželek. A tohle proroctví sedlákovi opravdu ulehčilo. „Sibylly“ ho sice stály dva strichy pšenice, „Slepý mládenec“ korec ječmene, a panímáma za „Zlatý nebeklič“ dala panu faráři několik kop vajec; ale aspoň se tím potěšili. —

Vrchol štěstí Apolenčina byl však dosažen novinou, s kterouž rychtář Železný dnes se vrátil ze zámku, že prý její milost paní hraběnka si ji zvolila komornou a že se má uchystat na cestu. Odvezou ji prý v kočáře. Apolenka měla sice všeho, jako by zítra si ji chtěl ženich odvésti k oltáři, košil kmentových plnou příhradu, dvě postele vystlané až ke stropu, sukni hedvábných tolik, kolik je barev, šněrovaček se zlatými portami pět a fěrtochů, že sama ani nevěděla.

„Jen jak to, pantáto, všechno složíme! Budeme musít vzít přece jen řebřinový vůz!“ pečlivě rychtářka rozvažovala.

„Nebude potřebovat ničeho! — Vezme jen sváteční šaty! — A ty prý ještě bude musít svléknouti. Dostane jiné; bude podobna samé paní hraběnce. Ani jí, matko, nepoznáš, až se ti přijde ukázat. — Zrovna ji rozčesávají!“

„K čemu cizí, když má své?“

Rychtářce poučení mužovo nebylo po chuti. Která pak matka se ráda s dceřinou výbavou nepochlubí a neukáže světu, co všechno její dítě dostane. Často jen v tomhle mateřská pýcha záleží.

„Však paní hraběnka ví, že naše dcera z dobrého rodu a že jí o kus šatu nejde! — Ale páni mají jiné zvyky než my i jinak si chodí; u nich, milá ženo, všechno jinak, i jinak jedí. Kde pak takovýhle člověk! Apolenka však se k nim hodí, jako kdyby v zámku byla vyrostla. Vždycky jsem si myslel: bylo by tě do nějaké té haluzny škoda. — A takhle se nám to povedlo, jako z tisíce tisíc málokomu. A to všechno z toho, že tu byla Marie Terezie!“

Rychtářka už neodmlouvala; s těmihle mužovými názory souhlasila na jedinou tečku. A může se její dcera lehounce státi i paní správcovou; hraběcího úřednictva po panstvích plno. Na Apolence utkvělo již nyní leckterés oko, natož pak potom. Slýchala nejednou, že si komorné u paní hraběnky chodí, jako by všechny byly samé milost-paničky.

Rychtářka si podepřela samou blahou nadějí ruce v bok a ještě tak dlela uprostřed světnice, když se na návsí modrými kabátci až zatmělo. A než dobře mohla prohlédnouti a než se vzpamatovala, už se šavle ozývaly na zápraží, a než se mohla hnouti z místa, už se dvěře otevřely a okamžikem bylo ve světnici plno vojáků jako raci červených.

„A kde rychtář? — Či nerozumíš? — Už se tě ptám po třetí!“

„Na zámku, milí páni! — Pro milosrdenství Boží! — Staroboleslavská panenka Maria!“

Rychtářka mohla jedva mluvit; až zuby jí strachy kotály!

„A tvá dcera?“

„Na zámku, milí páni!“

A rychtářka o stůl se musila opřít, aby neklesla. A než zase k sobě přišla, byla již světnice prázdná; jen na dvoře plno „červeňáků“. Brali kde co bylo, vlámali se všude, do sklepa, do komor i do kurníka, všude, kam je oko vedlo. A bylo křiku, klení, smíchu, až se hlava točila.

Rychtář s Apolenkou byli opravdu na zámku. Kočár na dvoře už uchystán, koně zapřázeni; Apolenka chtěla jen ještě odběhnouti domů rozloučit se s matičkou, pochluubit se jí a ukázat se, jak jí vlasy na cestu učesaly: v copánkách prý by ke hraběcímu dvoru nesměla.

Modrokabátníci dole ve vsi s „červeňáky“ „rabovali“. — Když Prusáci v sedmileté válce v Čechách „rabovali“ nezbylo ve staveních nic než holé stěny. Nábytek býval potlučen, okna rozbita, dvěře rozsekány, zámky zuráženy a chlévy i stáje jako po dobytčím moru. Ještě že přece lidem nebrali životův; ale utýrali je až běda pokaždé.

„Klecany jsou bohaté. Nemýlím-li se, majetníkem hrabě Clam-Gallas. O zdejším zámku jsme slyšeli až v Berlíně. Výpalné stanovím na pět tisíc tolarův!“

Pruský důtosník, také tak červený jako rak, na kabátci se stříbrnými šňůrami, mluvil, jako by se jednalo o nejnepatrnější záležitost.

Několik jiných jeho soudruhů stálo u oken; bavili se rozkošnou vyhlídkou, kteráž jest do dneška široko daleko rozblášena. A kdykoliv u Prahy zahřmělo, vždycky se hlasitě rozesmáli.

„A ve čtvrt hodině! — Jinak z celého zámku bude do večera spáleniště!“

Široká, prohnutá šavle husarského důstojníka zařinčela o vykládanou podlahu.

Týmž okamžikem rozevřely se prudce dvěře a do klenuté jizbice vrazil rychtář Železný s Apolenkou udýchán a upocen. Několik vojákův uviděvších v zámecké úřadovně důstojníka zastavilo se na chodbě, jako by rázem byli zkameněli.

Na Apolence všechno jen hrálo; pouze že uměle načechrané vlasy byly trochu pocuchány a hluboce vykrojený šat na prsou poněkud natržen.

Hraběcí úředník Prušákovi dosud zůstal dlužen odpověď, jako by jazyk mu byl zdřevěněl. Pět tisíc tolarů výpalného! — Hrabě Clam-Gallas byl sice kavalír znamenitý; ale tolik pro okamžik v pokladně, kterouž ostatně s sebou odvezl, sotva měl.

Husarský důstojník rychtáře s dcerou zpozoroval okamžitě. Mladou, ale hezky osmahlou jeho tváří přeletěl ruměncem; ale jen přeletěl. A potom se mu kmitl kolem rtův už jen podivný úsměv a šavlice řinčela o ostruhy prudčeji.

„Výpalné obstaráš během téhodne! — Co rukojmi vezmu zatím tuhle dívčici!“

Hraběcí úředník si z hluboka oddechl a s čela setřel horké krůpěje potu.

Husarský důstojník vzal Apolenku za ruku a hraběcí úředník přikývl hlavou.

„Přece jim jí, pane justiciáře, nevydáte! — Jste za ni jeho milosti hraběcí odpověden. — Přimluvte se přece, milostpane! Opřete se!“

„Jaká pomoc? — Co dělati, rychtáři?“

Pan justiciář krčil ramenoma a ještě si s čela utíral pot.

„Papír a péro!“

Pan justiciář podal obé důstojníkovi.

„Tadyhle se podepíšeš! — Pět tisíc, rozumíš? — émdni si pro ně přijedu!“

Prušák napsav několik řádků podal list hraběcímu úředníku zpět.

Pan justiciár se jindy podepisoval do nepřečtení; ale schválně, aby lidé věděli, jak je učený. Ale dnes jedva že péro v ruce udržel, jak se mu chvěla. A podpis byl proti všemu zvyku zcela čitelný. Takhle se už nepodepsal co chodil do školy a pensa pracovával.

„A vy mou dceru prodáváte? — Vy? — Má dcera páni vojáci, císařovnu Marii Terezii uvítala, veliký dukát od ní darem dostala.“

„Ticho, rychtáři! — Ty i tvá dcera jste zboží jeho hraběcí milosti a já pana hraběte zástupcem!“

„K mé dceři, že si osobujete práv?“

„Máme-li, můj milý rychtáři, právo na tvé koně, na tvou dceru tím spíše. Zboží jako zboží, a ty nevolník!“

Pan justiciár mluvil již skorem bezstarostně; prodloužením platební lhůty opravdu jako by mu byl tváře ovlažil příjemný deštiček májový.

„V témdni ať všechno na jediný halěr uchystáno!“

Pruský důstojník vzal Apolenku za ruku, jako běře ženich nevěstu, naklonil se k ní, jako by se znali od pradávna, a rychtárova dcera se nevzpouzela. Skorem se k němu ještě blíže přitulila; nic nedbala, že si uměle zčesanou hlavu podrchá a že bělounký prášek, kterýmž si vlásky jako by byla postříbřila, setře se jí načisto.

„Půjdu do Vídně k císařovně!“

„Jdi, brachu, a zkus to!“

„Však uvidíte!“

„Myslíš, starý kohoute, že tvá dcera princeznou? — Takových by nabrali!“

Rychtář Železný dlel ještě na zámku, ale už ve vrátnici; Prušáci táhli dále ku Praze; jen že všechnu kořist tu musili nechat. Cestou kleli, až se nad nevázací nebe mračilo, a zaměřili schválně širým polem, aby obilíčko podupali, šavlemi posekali a úrodu letošní poničili.

Ode Zdib ke Kobylisům ujížděl hraběcí kočár; v kočáře seděl důstojník v kabátci červeném jako rak, se stříbrnými portami, a vedle něho mladá dívka v růžovém šatě pod bělounkým hrdlem hluboce vystřiženém, poněkud natrženém, na černé, hedvábné stužce s velikým tereziánským dukátem. Opodál za povozem poklusalvalo několik jezdců; jazyky sotva hýbali a jedva že viděli před sebe na cestu.

Důstojník uměl mluvit lahodněji než páni v zámku; chvillemi jako by se byl na okamžik zapomněl, odmlčel se. Snad si vzpomněl na domov, na matku, na sestru...

Apolence za jeho hovorů mladistvé tváře zčervenaly temněji než sukno na kabátci vojáků; opět se k němu tak tulila, že vlasy její dostaly zase přirozenou barvu a splynuly jí rozpuštěny oběma ramenoma. Lekala se bezpochyby toho hřmění u Prahy, jímž jako by silnice se rozpukávala, protože koně brzy v levo, brzy v pravo uskočili a okamžitě zase stavěli se na zadní nohy.

V Klecanech bylo zatím hovorů a divení se, jako by se byl vrch, na němž stojí kostel se zámkem otevřel a zlatá, tisíciletá kvočna s dvanácti kuřátky také ze zlata ryziho vyletěla a zrovna nade střechami zdejšími zakvokala, jak někdy bývalo a jak zase bude za tisíc let. Jazyky si mohli umluvit a hlavy rozmyslit, proč že to tu všecko ti modrokabátníci musili nechat a co že to bylo za pána, jenž si rychtářovu dceru odvezl. Někteří si i vlastními dušemi zaklínali, že to byl pruského krále jediný syn.

Jen panimáma Matějíčkova seděla za šera ve světnici u okna, dívajíc se ke kostelu, jež zapadající slunce od hřbitovní zdi až ke hvězdě na dvojitém kříži jako by bylo pozlatilo.

Také k nim si zašel ten cizí „červený“ pán a na všecko všudy se jí vyptával. I kolik dětí měla a kdy a jak jim umřel poslední. Škoda, že tatík odejel! Nemohla ubohá pro lítost slova povědět. Se sedlákem by se byli lépe

smluvili. Přišel spíš mezi pány, lépe s nimi uměl, ledacos četl a kde pak ona — takováhle osoba! A jak se celou světnicí rozhlížel, jako by chtěl cosi hledati; potom se sehnul a tak se jí zdálo, jako by se byl dotkl svými rty její tváře. Selka chtěla vykřiknouti a volati o pomoc; ale než přišla k sobě, už bylo všecko na návsi zase na koních.

Náhle vstala, zašla k polici, sňala „Pět červených korálů“ a otevřela jako by po paměti, kde byla vytisknuta modlitba k svaté panně Starostě, zvláštní spomocnici po tesknosti a zármutku. Přišel jí zase tak nějak příliš na srdce nebožtík syn, jak ho přivezli na „prkeňáku“ a složili v umrlčí komoře. A za takových myšlének pokoušela se o hlavu její divná, prapodivná nemoc; dotčenou modlitbou odlehčilo se jí však pokaždé.

Pak se jí ještě ke všemu přidružila starost o „tátu“. Obě kobyly pokulhávaly, a za milostivou vrchností musí prý dobří běhouni dva dni a tři noci.

K večeru, když odejel i pan justiciár, pustil zámecký písař rychtáře Železného z vrátnice. Rychtárka byla ve statku jako na trní; brzy vyběhla na zápraží, brzy před vrata, brzy na dvůr, už si vzala i žlutý, hedvábný fěrtoch a chtěla pustiti se na zámek, kde že přece muž vězí a zdali v tom co pravdy, že si Apolenku odvezl pruského krále jediný syn.

Jakub Železný div, že prudkými kroky kamení v zápraží nerozdrobil.

„Však jim povím, ženo! — Prodávát mou dceru, kterouž vyznamenala přede všemi sama císařovna Marie Terezie! Hraběnky si nevšimla a Apolence ruku na rameno položila. Kdybych to na své oči byl neviděl, byl bych neuvěřil! — Rychtář Jakub Železný svou dceru nedá prodávát! — Považ, matko: ten pelicháč mi řekl, zboží prý jako zboží! — Jako by chtěl říci: Tintěrova

Kačka stejně váží s Apolenkou Železných! — Však uvidí! Do Vídně půjdu k samé císařovně; ať se mi někdo stavi v cestu!“

Rychtář Jakub Železný se opravdu tu noc chystal na cestu do Vídně. Vytáhl ze starodávné almary dlouhý tmavomodrý kabát s knoflíky jako malá pěst, kabát vyprášil a knoflíky vyleštil, že se v nich mohl viděti; žena mu zatím připravila hedbávnou, tečkovanou vestu, černé, uzounké sametové kalhoty, z příhrádky ve truhle vyňala červenou stužku, již mu malebně na cop přivázala, „kastorový“ klobouk mužovi sama na hlavu posadila a potom ho ještě se všech stran prohlížela, zdali takhle může směle k Marii Terezii.

Že nad Prahou světlo jako ve dne, že se země tak třese už dobré dvě hodiny, jakoby se všechno chtělo propadnouti, že na kostelní věži hučí zvon na poplach, že po stráních všude lidu zástupy, jedni že bědují a lomí rukama, jiní že proklínají do pekel nejžhavějších, kdo tuhle vojnu započal, jedni že třesou se hrůzou a úzkostí mlčky a jiní že, kdo má co lepšího, zakopávají na zahradách či ukrývají do sklepů, — toho všeho nevšimla si u rychtářů živá duše.

Jakub Železný počítal si tovary, a selka pekla muži na cestu z vejražky pletence.

* *

Uplynul týden, a pruský důstojník se s Apolenkou pro výpalné nevracel. Byl by zde také až na hluchého písaře zámeckého z panstva či úřednictva nezastihl živé duše. Co bylo drahocennějšího, odvezli z Klecan hned druhý den. Jen obrazů naložili na několik povozů.

Rychtářka měla od pláče oči jako by krví podlité a selka Matějčková se za těch několik dní samým zármutkem

a teskností přepadla, jako by ji tu chvíli měli položit do rakve. Už nebyla nic platná ani modlitba k svaté panně Starostě, ať se jí modlila sebe vroucněji.

Pod Prahou pořád hůř a hůř. Už prý ji mají se všech stran sevřenu jako by řetězem. Mezi obleženci mor a hlad. Císařský generál stojí prý někde ke Kolínu, nehýbá se s místa a pořád se jen usmívá; tu a tam ještě přidali, že prý si píšou tajná psaní a tohle všecko že je na Prahu nalíčeno. Vojny prý bývají jen proto, aby chudého lidu ubylo.

Familiant Veselý mluvil takovéhle řeči zcela veřejně, a panští služebníci ani nedutali. A jaké při všem provozoval posuňky! Vykládaje, že ve vojně na deset tisíc padne vždy jen jeden generál a bývá prý ještě vycpaný, schoulil se, sevřel pěsti, zakoulil očima, zafal zuby, pak se zase prudce vzpřimil, udeřil do prsou a okamžitě opět rozehnal se rukama, jako by se chtěl na posluchače vrhnouti. A dívaje se ku Praze, vydržel stát na skalkách od rána do poledne a od poledne do večera. On jediný také nevěřil štěstí rychtářovy dcery.

„Pro takové panenky chodívají si jiní ženiši!“

A při tom se dal do smíchu obě ruce ke spánku podvihnuv a prsty, jako růžky, vystrčiv nad uši.

„Však budeme o tom slyšeti, jen co tamhleti u Prahy dají trochu pokoj a vyklidí se. — Vyklidí se!“

Familiant si přejel několikrát levicí oholenou tvář.

„V tom, lidičky, háček! — Chtějí prý nás zašantročiti. Prusákům se však zdá, že jsme příliš drazí, a proto myslí lacinější koupi vynutiti ohněm a kulemi. Z toho taky takhle vojna. Krk svůj vsadím — tenhle svůj krk — že o tom Marie Terezie neví! — Ten most u Podbabý včera jen na zďarbůh nestavěli!“

Veselý na několik okamžikův umkl; ale jen aby si setřel bělavou pěnu, jež se mu táhla i po bradě.

„Jednou tu byla taky taková ‚pýcha‘. Nevěděla, jak udělati krok a jak se vyfintiti, celý Boží den ležela v zrcadle, sama na sebe se usmívala, sama sebe hladívala, v boky si ruce podpírala, na podpatky vystupovala a še otáčela, v kostele byla na pohoršení, všecky oči na sebe obracela, stávala před lavicemi jako pávice ... A jednou si tak vyšla vylíčena do háje a už se více nevrátila. Zelený mládenec si ji odnesl živou živoucí!“

Veselý by se byl bezmála skácel se skály; opětnými výstřely před Prahou sesul se výběžek, na němž stál, a lidé sepjali ruce nad Božím dopuštěním, protože ze střechy svatovítského chrámu vyšlehly plameny; a zdálo se, že celou délkou se rozšířily.

* *

Když dne 18. června téhož roku lidé po Čechách vstávali, skoro každý se podíval, sotva že oči si promnul, k obloze, zdali tam ještě slunce a zdali není viděti celou délkou a šířkou obrovský červený kříž — osudné a s hrůzou očekávané znamení posledního dne. Ale slunce z rána jen pražilo a temněmodrá obloha byla bez jediného obláčku. Lidu však se do práce nechtělo; sáhl-li kdo po čem, všecko mu z ruky padalo a jako by ani nemohl nikdo učiniti pevný krok, jak se mu země chvěla pod nohama.

Nejhůře bylo na kolínských rovinách. Kde jen oko utkvělo, všude valily se řady vojsk, tu bílé jako sníh, tu jako chrpa modré, jinde zas zelené jako brčál a ještě jinde červené jako „vlčí mák“.

Před Prahou rozhovořila se všecka děla, co jich Průci z Drážďan přivezli, a na křečhořském vrchu, u Kutlře Plaňan zanikaly v strašlivém rachotu i pronikavé zvuky „olnic „k postupu“ či víření bubnů „zpět“.

Před Prahou prý ten den schválně houkaly všechny baterie, aby obleženci nezaslechli hřímání u Kolína a nevzmužili se rozraziti beztoho již hezky ztenčený řetěz nepřátel. — Ale tentokráte dvouhlavý orel habsburský hohenzollerskou družku udolal. Opět kus staré pravdy: dají-li se do sebe dravci, musí nezbytně jeden zůstatí na zápasišti.

Bylo k desáté hodině večerní. Zapálené vesnice hořely ještě plnými plameny.

Císařskou silnicí nebylo lze pro vozy ani přejíti. Vezli tudy zraněnce, pokud je mohli sebrati. Také tu měli náklady chleba, ježž podle všeho vyhrdli Prusáci na lidech v okolí. Musili ubozí všecko ještě za nimi voziti. Kolem hospody „u slunce“ byla učiněná zácpa. Mohlas tu slyšeti proklínání v kolikerych jazycích: maďarské proráželo všemi nejostřeji.

As pět krokův od silnice hověla si tlupa uherské pěchoty. Několik vojáků bavilo se s jakousi dívčinou až příliš nenuceně. Patřila asi k zajatcům, jichž se opodál v zadupaném žitě černalo celé hejno.

Ženština měla na sobě hedbávný šat, v předu podle tehdejšího vkusu vykrojený, ale poněkud rozedraný. Také se zdálo, jako by jej byli na ni nestříhali; ale snad proto, že byl tak poškozen. Vlasy jí splývaly částečně čelem a pravým lícem na prsa. Byla ještě mladičká, ani ne dvacetiletá. Obě ruce měla svěšené a křečovitě sepjaté. Opírala se o jabloňový kmen, jehož korunu dělové koule rozdrtily. — Snad pruská markytánka! Chvílemi pozdvihla hlavu, jako by někoho hledala, a potom vždycky zalomila rukama nad hlavou a zaúpěla, že vojákům kluzké slovo okamžitě v hrdle uvázlo. Dali jí také na chvilku pokoj; ale pouze na chvilku, než jim podivné zaupění v uších doznělo. Maďari byli dotěravější. Těžko jejich žerty opakovati a ještě tížeji zmíniti se o jejich posuňcích. Byli vítězi, mladá

dívčina jatkyňi, a vítězům tenkrát dovoleno všechno — všecinko, zvlášť vůči hezké tváři.

Na silnici se poněkud uvolnilo a vozy se začaly hýbati. Ve vozích bylo plno raněných. Sténáním, tu hlubokým, až ze dna duše, tu zas pronikavým výkřikem, jako by se drala ven poslední síla, člověku tajil se pod hrudí dech. Vozy se pohybovaly jen zvolna, sotva tak krok za krokem. Koně už sami nemohli; jedva že nohy zdvihali. Leckterýs se do žlabu nepodíval třetí den.

„Strýčku Matějčku!“ vzkřikla náhle plným hrdlem dívka pod jabloní a střelou octla se na silnici u vozu, podle něhož kráčel obstárlý muž, co krok oba koníky k rychlejší jízdě pobízejí nejlichotivějšími slovy.

A než se mohl sedlák probrati z úžasu, co že to za holčinu, jež ho taky zná, byla již dívka ve voze a oběma rukama zdvihala hlavu pruského důstojníka, v červeném kabátci se stříbrnými šňůrami, s obličejem zakrváceným a nohou ledabylo obvázanou. Ležel na rozestřené otepi slámy bez sebe.

Uhříky, již se za jatkyňi pustili, zadržel zpět obrovský granátník, přidělený povozům s raněnci jako stráž.

„To ty? — Apolenko! — Kde se tu béřeš, holka?“

Ale dívčina jako by neslyšela. Ještě tak držela oběma rukama hlavu důstojníkovu dívajíc se mu upřeně do tváře, zdali se nemýlí.

„Pane, vy mrtev? — Pane, probuďte se! — Jste u své nevěsty!“

Koně se zastavili, a Matějček jich tentokráte ani slůvkem nepobídl.

„Řekl jste, pane: jen co bude po vojně! — Už je po ní, pane, a vy mrtev? — Otevřte přece oči, probuďte se a promluvte aspoň slovíčko! — Tak ráda jsem vás poslouchala! — Já vám ta slova od úst zrovna brala!“

Důstojník hnul rukou, jako by si chtěl usedlou krev s obličejem setřít. Ale byl příliš zesláblý; pravice mu klesla do slámy. Za několik okamžikův otevřel oči. Však zdálo se, že jsou obráceny v sloup; náhle podběhly krví, jako by se všechny žilky v nich trhaly.

„Už je, pane, po vojně! — Já ji celou viděla, jak začala a jak skončila!“

„Už je po všem!“ zastenal důstojník a zase oči přimhouřil.

„Já se vás dočkati nemohla! Já vam byla, pane, v patách, všude, kde se červenaly kabátce s bílými šňůrami. — Potom mne obklopili lidé jako divoši a nebýt tamhle Matějčka, byli by mne udolali!“

„Matějčka?“

„Jste, pane, v jeho voze. — On tadyhle!“

„Matějčka?“

Důstojník pokoušel se na slámě se vžpřimiti, sahal si také ke hlavě, jako by se chtěl pamatovati, jako by se mu byla takhle krev vedrala i do paměti.

Sedlák se vyhoupl k vozu na nápravu.

„Ty, Apolenko, tohohle muže znáš?“

Matějček naklonil hlavu až k samému Prušákovi.

„Jak bych ho, strýčku, neznala? — Slíbil mi, že si mne vezme. — Pro mne počkal našemu panu hraběti výpalné. Měla jsem zrovna jeti za milostivou vrchností. Už jsem byla připravena. — Po vojně jsme chtěli svatbu strojiti v našem statku, v klecanském kostele...“

„Už je po všem!“

„Ba je po všem, milý, drahý pane! — Po všem mém štěstí, i po tom, jež mi s tím velkým dukátem Marie Terezie na krk pověsila! — Všichni mi je tenkrát záviděli a toho mi budou taky všichni přát!“

„Marie — Terezie —“

Důstojníku se téměř slovy stáhla zkrvavená tvář v příšerný výraz, pravice se mu poznovu pohnula, ale nyní k boku, jakoby šavli hledala. Ta ležela však někde přeražena pod křečhořským vrchem.

„Pobídní je přec! — Už se tmí! Takhle se do špitálu nedostaneme ani k ránu. — A s tímhle abychom tam už byli! Vím, co je to, mítí nohu roztržštěnou. — A ty, holka, dolů! — Jsi mladá, plná života! — Chceš-li s námi, klusej vedle!“

„Umře, než ho tam dovezete! — Nechte mne aspoň u něho!“

„Dolů! — Nepomůžeš mu; duši mu rukou nechytíš!“

„Aspoň umře v mých loktech, na mém klíně.“

„Vojáku nejlépe umíratí v poli, na tvrdém loži. — Slyšíš? — Koně beztoho nemohou. — Ještě tebe aby táhli.“

Obrovský granátník dívčinu s vozu sejmul jednou rukou.

„Buď ráda, žes tam těm ušla!“

„A pomodli se za to k Pánubohu!“ dodal sedlák Matějček, zašvihl bičem a koně „vzali“ silněji; ale za chvíli to šlo zase račím krokem. — —

Sedlák Matějček vrátil se do Klecan k svatému Janu Křtiteli. Ale přišel bez koní i bez vozu. Prochodil si sice boty o náhradu, ale nedostal ani groše. Někde mu řekli, aby jen počkal, že prý to přijde, někde se mu vysmáli do očí, jinde ho hrubě odbyli a ještě jinde ho ani do úřadu nepustili. Ale soused Matějček oželel koně i vůz a prohodil, proto že ze statku nepůjde a nějak že tu Boží úrodučku přece si svezou a sklídí.

Jen když Prusáci Prahu nesbořili, tak také český národ nezhyne! O modrém kabátě nebylo tu nikde už ani vidu; pouze stopy po nich zůstaly, ale zlé, smutné, až k usedávému pláči.

Praha prý nebyla ani k poznání; ale stála přec. „Český národ“ tenkrát nebyl také k sobě ani podoben; ale žil přece — v milých, tichounkých dědinách, pod doškovými střechami, mezi dřevěnými, hlinou olepenými stěnami, chodil v chudičkém, šerkovém šatě, opravdová popelka; srdce však měl diamantové a proto mu je nemohli a nemohli zkaziti.

O rychtáři Železném už mysli, že vzal cestou do Vídně někde za své; o Apolence nikde také ani pohádky. Musili ji nechat ve vojenské nemocnici; nechtěla a nechtěla se hnouti od toho pruského důstojníka. Že prý si ho vezme, kdyby i na obě oči oslepl a kdyby mu obě nohy odňali. Zůstala se svým ženichem v Českém Brodě. Rychtářka se za ní pustila; ale nezastihla jí. Řekli, že prý ji najde v Praze. Ale v Praze nikde o ní nechtěli věděti. — „Věno“ vystlané na posteli až do stropu bělelo se dosud jako nově padlý sníh, košile jako kment byly do dneška v dubové truhlici urovnané, jak je tam sama uložila, hedvábné suknice byly už trochu proleželé, protože jich hezkou dobu nikdo neprotřásl, a blýskavé sponky na střívěčkách zašly, jako by je byl neleštil po celý rok také nikdo.

Až o zdejší pouf zaklepal na dvířka ve vratech u Železných muž v dlouhém kabátě, někdy tmavomodrém, ale nyní sluncem vytáhlém k nerozeznání, v černých sametových, nadobro otřelých kalhotách a na hlavě s „kastorovým“ kloboukem úplně bez lesku. Ale musil zaklepati po druhé a po třetí, než se na zápraží ozvaly kroky a než se koho dovolal. Rychtářka měla už na jazyku, že u nich nikoho nenechávají, k noclehu že hospoda, a teprve, když se podívala na příchozího bystřeji, padla mu kolem krku a políbila ho na tváře; ale slova pro samou lítost nemohla ze sebe vypravit.

„Už jsem za tebe na mši svatou dala!“

„A co Apolenka?“

Tato slova pronesl rychtář Jakub Železný se ženou jako by jedním hrdlem místo všeho přivítání:

„Nevrátila se — nevrátila; a sotva se kdy vrátí, milý muži!“

Rychtář si přešel pravicí čelo a už se neptal po ničem. Byl nějak sešlý, jako by mu byla přibyla celá desítka. Snad také tak cestou a utýráním. I vysoká, přímá jeho postava jako by se byla klonila ku předu.

„A jak tys, muži milý, pořídil? — Vypadáš tak utrápeně! — Co pak ti řekli ve Vídni? — Mluvil jsi s císařovnou?“

„Spíš k Pánubohu, ženo, pustí člověka, než k císařovně.“

„Což jsi neřekl, žes z Klecan?“

„Bláhová!“

Jakubu Železnému zakmitl se kolem vyschlých a okoralých rtů trpký úsměv.

„Vrhnou se tam na člověka a ušklibnou, až se krev srazí. Sám Pánbůh jejich řeči rozumí. Ve vratech, že by jimi projel vůz o deseti vrstvách, stojí granatýři, a chceli kdo do dvora, přepaží ručnicemi s nazenými bodáky cestu; a potom ať se někdo odváží. Zkusil jsem to čtyřikrát a pokaždé tam stáli jiní a jiní, větší a větší, horší a horší...“

Rychtář Železný došel za řeči do světnice.

„Ani pouť dnes nestrojím... Leda tak pro chasu!“

„Ach, můj přemilý Bože, kde bychom se toho byli před rokem nadáli.“

Sedlák si usedl za stůl a podepřel hlavu o ruce.

Z hospody zarážel až do jizby kvikot klarinetů, melancholické zvuky cimbálu a skřípot polorozklížených houslí dměřeným chropotem stoleté, na kolika místech papírem latované basy. Jindy bývala Apolenka v kole první, šla icky do ruky, na leckterého hochu se podívala úkosem, pověděla“ mu, nejraději si skočila se zámeckými pány,

rychtářka vždy při tom vyvstala, podepřela boky, rozhlédla se po sousedkách, rychtář si vyšel z „pokojíčku“, zamlaskl ukazováčkem i palcem, vypjal prsa a několikrát si pohladil až úzkostlivě oholenou tvář, pak si levou nohou vykročil, ruce přeložil křížem v zad a pohvizdoval:

„Rychtáři Klecanskej,
nic sobě nestejskej;
máš hodně obilí
a tlusty kobyly,
hodně si zavejskej.“

A dnes u Železných po radosti, po naději, po štěstí. V kole si Apolenky jedva yzpomněli a kde si vzpomněli, řekli: „Dostalo se jí, co chtěla. Kdo po pánech šilhá, oslepne; kdo s pány si chce zahrát, pokaždé prohraje; kdo v zámku štěstí hledá, hrob si kopá vlastníma rukama.“ — Nevím, po kolikáte už dnes vypravoval familiant Veselý starou historii o živoucí „pýše“, jak si pro ni přišel zelený mládenec.

Bílá pěna se mu se rtův ani neztrácela. Když viděl rychtáře Železného, jak se vrátil ošumělý a sestaralý, udeřil se pěstí do prsou, div že se nezakl, klékl na jedno koleno, oči mu pod černým řasovým vystoupiły, svadlá tvář svraštila se v nepopsatelný úšklebek, pravici pozdvihl do výšky a zvolal osipělým hlasem: „Tu to máš!“

U Matějčků také jako by ani nebyla pouť. Jindy tu mívali hostů, že světnice nestačila, a odjížděli vždy druhý, někdy — bylo-li po žních, zvlášť — až i třetí den! A musili k vozům kola shledávati, protože všecko kys šelma pokaždé rozebral a po všech koutech rozestrkal.

Dnes seděl sedlák nad „Sibyllou“, jako by ji měl v ruce poprvé. Tak se do těch řádků na rezném, zažloutlém papíru zahleděl. „Slepý mládenec“ ležel vedle také rozevřen.

A panímáma už asi po páté odříkávala modlitbu k svatě panně Starostě. Ale zármutek a trud z duše a srdce nijak nechtěly, jakoby tam byly od nějakého času zrovna přirostly.

* * *

V Klecanech stavěli opět brány, jednu zase mezi hřbitovní zdi a hradbou dvorovou a druhou před vjezdem do zámku. V háji učinili hotovou paseku, co kmenů doubečů, smrků a jedlí podťali... Vzali dělníky schválně z Prahy, kteří pracovali na slavobráně ke cti pana maršálka Dauna, když dne 23. června vjížděl do hlavního města. A co všude navěšeli praporců s velikými černými orly a bílými, stříbrem tkanými lvy. Kam se oko podívalo, všude samý nápis, samé vítání v kolikeru řečích, nejhustěji arcit německy a latině... Faráře zdejšího Chládky Cyriaka až hlava samým přemýšlením brněla. Co chvíli tu byl ze zámku posel s rozkazem: „Ještě jeden — latinský!“ Chládek Cyriak sice tyto nápisy ponejvíce vybíral z knih, jako: „Uvítání císaře Karla VI.“, „Příjezd Ferdinanda II. do Prahy“, „Pocta všech Pražských měst učiněná Jeho Milosti císařské Leopoldu I.“ atd. — Ale práce to dalo přec, už ono sestavování a prohledávání...

Chystali se tu ku přijetí nové milostivé vrchnosti. A poskakovala tak jakoby bludička mezi lidem zpráva, že prý s novým panem hrabětem zavítá na Klecany po-druhý císařovna Marie Terezie. Tentokráte prý na městská práva nezapomenou. Cyriak Chládek také vpletl do přivítací řeči o zašlých privilegiích velice vhodnou poznámku. — Dole ve vsi se všecko drhlo a bílilo, střechy spravovaly, na dvorech v selských statech všecko urovnávalo, zápraží se zametala a nikdo nemluvil o jiném, než o novém panu hraběti a Marii Terezii.

Starý hrabě Filip Josef Gallas na Campu, z Treienturmu a Materella, vévoda Lucernský, pán na Klecanech, Přemyšlení a Lemberku, umřel náhle v Budějovicích, jak se pravilo, na útěku před modrými kabátci do Lince. Roznesly se při tom ještě jiné řeči; ale kdy pak lidé nepřidají nebo neuberou?

A když jednou po poledni zahřímaly hmoždíře, všechny zvony se rozhučely, trouby se daly do trubení, bubny do rachotu a před zámek i školní děti musily provolávat: „vivat illustrissimus!“, seděl soused Matějčíek za stolem, jakoby byla dnes škaredá středa a jakoby se mu šedl na čele ještě popelec.

„Tak, tak, milá matko! — Blíží se konec světa. V Sibyllách stojí psáno: „Až lidé líbat budou biče a metly, jimiž je šlehají, pak nebude ancikrist daleko.“ A když, milá matko, zajde na světě všecko všudy, když se zatmí slunce, měsíc světla nedá a s nebe budou hvězdy padati, pak jedno bude, zajde-li i český národ! — Kde pak je, milá matko, člověka konec, který by neměl rozum v hlavě zbůhdarma! Jen se podívej, kolik tam nahoře bláznů trkovitých!“

Střelbou, zvoněním, rachotem vlaských kotlův a jekotem trub se zase třásla okna, jako když v červnu Prušáci na Prahu stříleli. Mladý pán, ještě skorem chlapeček, Kristian Filip Clam-Gallas, jakoby zjevem svým všem byl učaroval! Až qchráptěli, jak mu „vivat“ volali; do dvora se přes moc za ním vedrali, až je panští služebníci musili vytlačit. A potom se dali před zámek do výskotu, čepice do vzduchu vyhazovali, jeden druhého objímali... Pan hrabě poručil ze zdejšího pivováru vyvaliti deset sudů piva. Takhle se lidské rozumy kupovaly ode dávna a takhle se lidské duše prodávají do dneška.

Sedlák Matějčíek zpíval ještě tak sedě za stolem svou zamilovanou:

„Ó Čechové se sejděte,
všickni toho pozorujte,
co se vám bude praviti.
budoucí zlé zvěstovati...“

A když přišel k druhé sloce, jež začíná s desaterem znamení, kteráž neklamně budou věštiti poslední soud, otevřely se dvěře a na prahu ozvalo se pozdravení s obvyklým „Pánbůh požehnej!“ — Matějíčková vstala a šla do police, kde mívali vždy něco uschováno od oběda.

„Což ti tam na zámku nedali? — Dnes prý naložili dorty do žlabu i koním!“

„Jsem mrzák — ubožec, pantáto! Takového všude odstrčil! Nemohu se nikam dostat. — Prosil jsem jen o jediný doušek, o jedno napití — k svatému Mikuláši teče pivo stružkou! — Chtěl jsem jim o budoucích věcech povídati! — Ale kdo pak se dnes stará o zítřek! Kdo pak z nich ze všech myslí na budoucí čas, když přítomnost jim spletla rozumy v kotouče, jako hadi se svinují, když zima se blíží!“

„A znáš se ty ve věcech, které mají přijíti?“

„Tak jako v těch, které minuly!“

„Pojď a sedni si! — Tuhle naproti! — Což nevidíš? — Opravdu; na obě oči.“

„Jsem — slepý — mládenec!“

„Ty že jsi slepý mládenec?“

„Jen se na mne dobře podívej!“

„Vím, že se přichází na Čechy podívat vždy jednou za sto let, kdy je jim nejhůř! — Slýchal jsem tak už co kluk a čítám tak do dneška! — Nedávno jsem jeho proctví odložil. — A že nám nyní nejhůř?“

„Nejhůř člověku tenkrát, když zapomene, jak se jmenuje!“

Podivný muž se na chvilku odmlčel. Soused Matějček si ho prohlížel od hlavy do paty a selka se od police ani nehýbala.

„A v zemi téhle lid všecken jakoby vši silou české jméno z hlavy si chtěl vyraziti! — Jsem slepý na obě oči; ale prohlédám lépe než dobře vidoucí. Jen jdi a poslechni jejich řeči tam nahoře. Zakýváš hlavou a řekneš: „Spěte tiše, vy staré české lebky, a vy živoucí: dobrou noc!“

Podivný muž se opět odmlčel. Zdálo se, jakoby se mu byly rty zimničně zachvěly.

„Nejhůř bývá, když rodiče svých dětí neznají!“

„Tohle v ‚slepém mládenci‘ nestojí!“

„Řekl-liž jsem ti, slepý mládenec že jsem já?“

„Ten, brachu, byl živ jen jednou, za Karla císaře!“

„Nepravil-lis sám, že vždy za sto let se přichází podívat na Čechy, jsou-li živi a zdraví? — Já také vstal z hrobu! — Jen si mne důkladně prohlédni!“

„Spíš, brachu, jako bys z vojny šel! — Ostatně můžeš u nás přes noc zůstat!“

Soused Matějček byl nerad, že si začal takovýhle hovor s člověkem naprosto neznámým.

„Však z vojny přicházím! — Nepamatuješ se na mne? — Vezls mne od Kolína s tou holčicí.“

„Vezl jsem tenkrát Prušáka červeného jako rak! — Přišel jsem při tom o vůz i o koně!“

„Rychtářova Apolenka s v á m i že byla, člověče?“

Selka u police spráskla podivením rukama nad hlavou.

„Sloužila mi a dosloužila věrně. Už ji hlava nebolí. Tatičku — matičko, což pak jste na mne zcela zapomněli? — Což pak se vám Tomášková podoba tak zhola z paměti vytratila?“

Panímáma u police oči vytřeštila a soused Matějček znenáhla za stolem vstával.

„Mýlíš se, člověče! — Náš Tomáš tamhle v rohu na hřbitově už několik let! — Nepřišel jsi k pravým dveřím. — Chtěl jsem tě tu nechat přes noc; ale takhle nemohu. — Jdi s Pánembohem!“

„Ani vy, matičko?“

„Už jsem jeho duši dávno vymodlila!“

„Marné bylo vaše modlení. — Já byl živ, chytli mne pruští verbíři, daleko zavlékli, v červený kabátec strčili, pána ze mne udělali, zalíbilo se mi to...“

„Jděte, člověče, s Pánembohem...!“

Soused Matějček vyvedl slepce za ruku na zápraží a před vrata...

„Sloužila-li vám Apolenka a věrně-li dosloužila, jděte si tuhle k Železnému!“ dopověděl bouchnuv za ním dveřmi.

A slepec opravdu šel a jakoby měl nejbystřejší oči; i stružce se vyhnul, i veliký, křemencový patník obešel. Ke všemu ještě o berlu sahající až po rameno se opíral. Levá noha ke kolenu mu scházela.

„Apolenka vás pozdravuje, kmotře a kmotra!“ zahovořil v síni uslyšev kroky a mužský hlas.

„S takovým tulákem by má Apolenka ani nemluvila; natož pak aby nás po něm vzkazovala pozdravit! — Tahneš po svých?“

Jakub Železný ubožce ze dveří přímo vystrčil.

„Kdyby přišel a o kus chleba řekl, půl bochníka mu dám. Ale takhle? — S pozdravením? — Na Železného jsi, panáčku, netrefil!“

Jakubu Železnému, třeba už nebyl rychtářem, hřebínek dosud neschlípł.

Soused Matějček byl sice knížek českých milovník horlivý, starých kronik čtenář z míry pilný, ale jen tak podtají a od nějaké doby při zdejším chrámě kostelníkem. Za nebožtíka Tomáška učinil nadací; Železný za Apolenku také, ale jen slabounkou, skrovníčkou...

„Arcif, v tom starém, staletém tak není psáno! — Před čtyřmi sty lety slepý mládenec ovšem věděti nemohl, co já, jenž jsem to zkusil na sobě nejdříve. A proto budu novým slepým mládcem a mé proroctví?“

„Slyšíš ho, muži?“

„Popletenec na rozumu!“

„Abychom dali za Tomáška přece na mši svatou! — Musíš také nechat obnovit celoroční modlení!“

Už se stmívalo; selka Matějčková do „Pěti koralů“ ani neviděla.

„Ještě že jsme se ho tak zbavili!“ liboval si pantáta.

„Takoví lidé bývají neodbytní.“

Před zámek bylo hlučněji a hlučněji a všechno jen světlem hořelo.

„Spěte tiše, vy staré české lebkyně, a vy živoucí: dobrou noc!“

„Jakoby tu byl zrovna někde pod okny! — Vyjdi se přec podívat na náves!“

„Nikde ani človíčka! — Všichni blázní nahoře!“

„Tatíčku — matičko!“

„Pro Bůh, táto — co pak neslyšíš? — Tak si nářká! — Jakoby skonával. — Půjdu sama ven!“

„Zbouřil se tam vítr!“

„Kdo ví, tatíku — kdo ví! — Tak mi jde něco náhle do hlavy!“

„Až rodiče dětí vlastních nepoznají, ... nejhůř... nejhůř...“

Selka octla se na návsi okamžikem. Pode starou brůskou u samých oken černala se lidská postava.

„Ani vy, matičko má! — Ani vy! — Až rodiče dětí vlastních nepoznají... nejhůř... nejhůř...“

„Muži — tatíku! — Vyjdi přec! — Vždyť tu skonává...“

„Matičko ... zaplať...“

„Tomášku! — Můj zlatý synu...“

Matějíček si posvítíl na podivného muže loučí, nějakou chvíli se mu díval upřeně do očí, potom louč odhodil a vrhl se na zem volaje, jakoby se mýjel s rozumem: „A my tě tak, drahé dítě, odbyli... Tomášku — Tomášku!“

Ale Tomášek už znenáhla chladl celým tělem; jen se zdálo, jakoby zbělené oči jeho byly plninké bohatých slz.

*
*
*

Za nového pána prý plynul na Klecanech život rychleji, než bílé obláčky pod oblohou. Nikdo ani nevzdechl, že tak ta léta prchají. Na zdejším zámku vžili se v blahou myšlénku, že tu budou věčně. Pan hrabě s paní hraběnkou stárli, že o tom ani nevěděli. Roky jim v obličeji a na hlavě arcit nebylo viděti. Natírali jim každodenně tváře osvěžující růžovinou a březovou mízou: vlasy měli oba běloucké, jakoby ze samých nitek stříbrných utkané; posejpávali prý jim je divným práškem také každodenně. Jen selská bouřka přišla do radosti na Klecanech jako smršť. Ale netrvala dlouho. Byla jednou z nejnešťastnějších a neposlednějších. Podíl na ní měl i Jakub Železný, ale z upřímnosti nikoliv, nýbrž ze zlosti na celý svět.

Když soused Matějíček zapisoval na list přišitý k „Slepému mládenčí“, jak věšeli v Roztokách mladého Tichého zrovna před vraty otcovského statku, obrátil jednu stránku zpět, kdež bylo na konci proroctví poznamenáno velikou frakturou jako doplněk:

„Nejhůř však bývalo, je a bude, když rodiče svých dětí nepoznají. — Probatum est!“

A při tom si několikrát zakýval hlavou, odložil péro, ruce přeložil křížem přes prsa a zamyslíl se.

OBSAH.

	Str.
Na Slanských stínadlech	5
Ondřej Saramita	53
Bílé panny	165
Pro bílou labuť Švamborskou	179
Slepý mládenec	291
